

Hans H. Ørberg

LINGVA
LATINA
PER SE ILLVSTRATA

Pars I
FAMILIA ROMANA

HANS H. ØRBERG

LINGVA LATINA

PER SE ILLVSTRATA

PARS I

FAMILIA ROMANA

DOMVS LATINA

ANNO MMIII

LINGVA LATINA PER SE ILLVSTRATA
PARS I: FAMILIA ROMANA

© Hans H. Ørberg 1991
Omnia proprietatis iura reservantur

Ex officina typographica *Special-Trykkeriet Viborg*
anno 1991 et, paucis correctis, 1996, 1997, 1998, 1999, 2001, 2002, 2003
Imagines delineavit *Peer Lauritzen*
ISBN 87-997016-5-0

LINGVA LATINA
PER SE ILLVSTRATA
PARS I: FAMILIA ROMANA
PARS II: ROMA AETERNA
INDICES
COLLOQVIA PERSONARVM
EXERCITIA LATINA I & II
GRAMMATICA LATINA
PLAVTVS: AMPHITRYO
CAESAR: DE BELLO GALLICO
PETRONIVS: CENA TRIMALCHIONIS

Domus Latina, Skovvangen 7
DK-8500 Grenaa, Dania
orberg@lingua-latina.dk

LINGVA LATINA PER SE ILLVSTRATA I
FAMILIA ROMANA

INDEX CAPITVLORVM

	página
Cap. I. IMPERIVM ROMANVM	7
LITTERAE ET NVMERI	9
II. FAMILIA ROMANA	13
LIBER TVVS LATINVS	16
III. PVER IMPROBVS	19
IV. DOMINVS ET SERVI	26
V. VILLA ET HORTVS	32
VI. VIA LATINA	41
VII. PVELLA ET ROSA	48
VIII. TABERNA ROMANA	54
IX. PASTOR ET OVES	63
X. BESTIAE ET HOMINES	69
XI. CORPVS HUMANVM	77
XII. MILES ROMANVS	85
XIII. ANNVS ET MENSES	95
XIV. NOVVS DIES	103
XV. MAGISTER ET DISCIPVLI	110
XVI. TEMPESTAS	118
XVII. NVMERI DIFFICILES	126
XVIII. LITTERAE LATINAЕ	135
XIX. MARITVS ET VXOR	145
XX. PARENTES	154
XXI. PVGNA DISCIPVLORVM	163
XXII. CAVE CANEM	172
XXIII. EPISTVLA MAGISTRI	179
XXIV. PVER AEGROTVS	187
XXV. THESEVS ET MINOTAVRVS	195
XXVI. DAEDALVS ET ICARVS	203
XXVII. RES RVSTICAE	211
XXVIII. PERICVLA MARIS	222
XXIX. NAVIGARE NECESSE EST	232
XXX. CONVIVIVM	242
XXXI. INTER POCVLA	251
XXXII. CLASSIS ROMANA	261
XXXIII. EXERCITVS ROMANVS	273
XXXIV. DE ARTE POETICA	284
XXXV. ARS GRAMMATICA	296
TABVLA DECLINATIONVM	307
KALENDARIVM ROMANVM	312
INDEX VOCABVLORVM	313
INDEX GRAMMATICVS	326

IMPERIVM
ROMANVM

IMPERIVM ROMANVM

1 Rōma in Italiā est. Italia in Eurōpā est. Graecia in Eurōpā est. Italia et Graecia in Eurōpā sunt. Hispānia quoque in Eurōpā est. Hispānia et Italia et Graecia in Eurōpā sunt.

5 Aegyptus in Eurōpā nōn est, Aegyptus in Āfricā est. Gallia nōn in Āfricā est, Gallia est in Eurōpā. Syria nōn est in Eurōpā, sed in Asiā. Arabia quoque in Asiā est. Syria et Arabia in Asiā sunt. Germānia nōn in Asiā, sed in Eurōpā est. Britannia quoque in Eurōpā est. Germānia et Britannia sunt in Eurōpā.

10 Estne Gallia in Eurōpā? Gallia in Eurōpā est. Estne Rōma in Galliā? Rōma in Galliā nōn est. Ubi est Rōma? Rōma est in Italiā. Ubi est Italia? Italia in Eurōpā est. Ubi sunt Gallia et Hispānia? Gallia et Hispānia in Eurōpā sunt.

15 Estne Nilus in Eurōpā? Nilus in Eurōpā nōn est. Ubi est Nilus? Nilus in Āfricā est. Rhēnus ubi est? Rhēnus est in Germāniā. Nilus fluvius est. Rhēnus fluvius est.

-a -ā:
Italia...
in Italiā
est sunt:
Italia in Eurōpā est;
Italia et Graecia in Eurōpā sunt

est-ne...?
-ne = ...?

-us -ī: Nilus fluvius est; Nilus et Rhēnus fluvii sunt	Nīlus et Rhēnus fluvīi sunt. Dānuvius quoque fluvius est. Rhēnus et Dānuvius sunt fluvīi in Germāniā. Tibe- 20 ris fluvius in Italiā est.
parvus ↔ magnus fluvius magnus/parvus fluvii magni/parvi	Nilus fluvius magnus est. Tiberis nōn est fluvius II magnus, Tiberis fluvius parvus est. Rhēnus nōn est flu- vius parvus, sed fluvius magnus. Nilus et Rhēnus nōn fluvii parvī, sed fluvii magnī sunt. Dānuvius quoque 25 fluvius magnus est.
-a -ae: Corsica īnsula est; Corsica et Sardinia īnsulae sunt īnsula magna/parva īnsulae magnae/parvae	Corsica īnsula est. Corsica et Sardinia et Sicilia īnsu- lae sunt. Britannia quoque īnsula est. Italia īnsula nōn est. Sicilia īnsula magna est. Melita est īnsula parva. Britannia nōn īnsula parva, sed īnsula magna est. Sicilia 30 et Sardinia nōn īnsulae parvae, sed īnsulae magnae sunt.
-um -a: Brundisium oppidum est; Brundisium et Tūscu- lum oppida sunt oppidum magnum/ parvum oppida magna/parva	Brundisium oppidum est. Brundisium et Tūsculum oppida sunt. Sparta quoque oppidum est. Brundisium est oppidum magnum. Tūsculum oppidum parvum est. 35 Delphī quoque oppidum parvum est. Tūsculum et Delphī nōn oppida magna, sed oppida parva sunt.
Graecus -a -um Rōmānus -a -um < Rōma	Ubi est Sparta? Sparta est in Graeciā. Sparta est oppidum Graecum. Sparta et Delphī oppida Graeca sunt. Tūsculum nōn oppidum Graecum, sed oppidum 40 Rōmānum est. Tūsculum et Brundisium sunt oppida Rōmāna. Sardinia īnsula Rōmāna est. Crēta, Rhodus, Naxus, Samos, Chios, Lesbos, Lēmnos, Euboea sunt īnsulae Graecae. In Graeciā multae īnsulae sunt. In Ita- liā et in Graeciā sunt multa oppida. In Galliā et in Ger- 45

māniā multī sunt fluviī. Suntne multī fluviī et multa oppida in Arabiā? In Arabiā nōn multī, sed paucī fluviī sunt et pauca oppida.

Num Crēta oppidum est? Crēta oppidum nōn est!

- 50 Quid est Crēta? Crēta īnsula est. Num Sparta īnsula est? Sparta nōn est īnsula! Quid est Sparta? Sparta oppidum est. Rhēnus quid est? Rhēnus est magnus fluvius. Num ūceanus Atlanticus parvus est? Nōn parvus, sed magnus est ūceanus.

- 55 Ubi est imperium Rōmānum? Imperium Rōmānum est in Eurōpā, in Asiā, in Āfricā. Hispānia et Syria et Aegyptus prōvinciae Rōmānae sunt. Germānia nōn est prōvincia Rōmāna: Germānia in imperiō Rōmānō nōn est. Sed Gallia et Britannia sunt prōvinciae Rōmānae.
- 60 In imperiō Rōmānō multae sunt prōvinciae. Magnum est imperium Rōmānum!

sunt-ne...?
paucī -ae -a ↔ multī -ae
-a: multī/paucī fluviī,
multae/paucae īnsulae,
multa/pauca oppida

num Crēta...est? = est-ne
Crēta...?
num...? ... nōn...: num
Rōma in Graeciā est?
Rōma in Graeciā nōn est

-um -ō:
imperium Rōmānum
in imperiō Rōmānō

III LITTERAE ET NVMERI

- I et II numerī sunt. III quoque numerus est. I, II, III numerī Rōmānī sunt. I et II sunt parvī numerī. CIC magnus numerus est.

A et B litterae sunt. C quoque littera est. A, B, C sunt trēs litterae. A est littera prima (I), B littera secunda (II),

I = ūnus (1)
II = duo (2)
III = trēs (3)
CIC (M) = mille (1000)

A = 'ā'
B = 'bē'
C = 'cē'
trēs = III (3)

Γ = 'gamma'
 Latīnus -a -um = Rōmānus
 Δ = 'dē'
 Δ = 'delta'

vocābulum: in vocābulō capitulū pīmū (cap.
 I); in capitulō pīmō mīlle = cīcī/M (1000)
 sex = VI (6)

ūnus -a -um = I (1)

(numerus) singulāris: I;
 plūrālis: II, III...

fluvius magnus
 fluvii magni

-us -i

exemplum
 exempla

insula magna
 insulae magnae

-a -ae

c littera tertia (III). Γ littera Graeca est. C est littera Latīna. C et D litterae Latīnae sunt. Γ et Δ sunt litterae Graecae.

Fluvius et oppidum vocābula Latīna sunt. *Ubi quoque* vocābulum Latīnum est. In vocābulō *ubi* sunt trēs litterae. In capitulō pīmō mīlle vocābula sunt.

In vocābulō *īnsula* sex litterae et trēs syllabae sunt: syllaba pīma īn-, secunda -su-, tertia -la. In vocābulō nōn sunt trēs litterae et ūna syllaba.

Quid est III? III numerus Rōmānus est. Γ quid est? Γ littera Graeca est. Num c littera Graeca est? Nōn littera Graeca, sed littera Latīna est C. Estne B littera pīma? B nōn littera pīma, sed secunda est. Quid est nōn? Nōn est vocābulum Latīnum. Nōn, sed, magnus, numerus vocābula Latīna sunt. *Vocābulum quoque* vocābulum Latīnum est!

GRAMMATICA LATINA

Singulāris et plūrālis

[A] Nilus fluvius magnus est.

Nilus et Rhēnus fluvii magni sunt.

'Fluvius' singulāris est. 'Fluvii' plūrālis est. Singulāris: -us. Plūrālis: -i.

Exemplum: numerus, numerī.

I parvus numerus est. I et II parvī numerī sunt.

[B] Corsica īnsula magna est

Corsica et Sardinia īnsulae magnae sunt.

'Īnsula' singulāris est. 'Īnsulae' plūrālis est. Singulāris: -a. Plūrālis: -ae.

70

85

90

95

Exempla: littera, litterae; prōvincia, prōvinciae.

A littera Latīna est. A et B litterae Latīnae sunt. Gallia est prōvincia Rōmāna. Gallia et Hispānia prōvinciae Rōmānae sunt.

- 100 [C] Brundisium oppidum magnum est.

Brundisium et Sparta oppida magna sunt.

'Oppidum' singulāris est. 'Oppida' plūrālis est. Singulāris: -um. Plūrālis: -a.

Exempla: vocābulum, vocābula; exemplum, exempla.

- 105 Littera est vocābulum Latīnum, nōn Graecum. Littera et numerus nōn vocābula Graeca, sed Latīna sunt.

oppidum magnum
oppida magna

-um -a

pēnsu
pēnsa

PENSVM A

Nīlus fluvi- est. Nīlus et Rhēnus fluvi- —. Crēta īsul- —. Crēta et Rhodus īsul- sunt. Brundisium oppid- —. Brundisium et Tūsculum oppid- —.

Rhēnus fluvi- magn- est. Tiberis est fluvi- parv-. Rhēnus et Dānuvius nōn fluvi- parv-, sed fluvi- magn- sunt. Sardinia īsul- magn- est. Melita īsul- parv- est. Sardinia et Sicilia nōn īsul- parv-, sed īsul- magn- sunt. Brundisium nōn oppid- parv-, sed oppid- magn- est. Tūsculum et Delphī nōn oppid- magn-, sed oppid- parv- sunt.

Crēta īsul- Graec- est. Lesbos et Chios et Naxus sunt īsul- Graec-. In Graeciā mult- īsul- sunt. In Galliā sunt mult- fluvi-. In Italiā mult- oppid- sunt. In Arabiā sunt pauc- fluvi- et pauc- oppid-.

A et B litter- Latīn- sunt. C quoque litter- Latīn- est. Multī et pauci vocābul- Latīn- sunt. Ubi quoque vocābul- Latīn- est. I et II numer- Rōmān- sunt. III quoque numer- Rōmān- est.

Vocābula:
fluvius
īsula
oppidum
ōceanus
imperium
prōvincia
numerus
littera
vocābulum

PENSVM B

Sicilia — est. Italia īsula — est. Rhēnus — est. Brundisium — est. Sicilia et Sardinia — magnae sunt. Melita īsula — est. Britannia nōn — parva, sed — — est. Brundisium nōn —

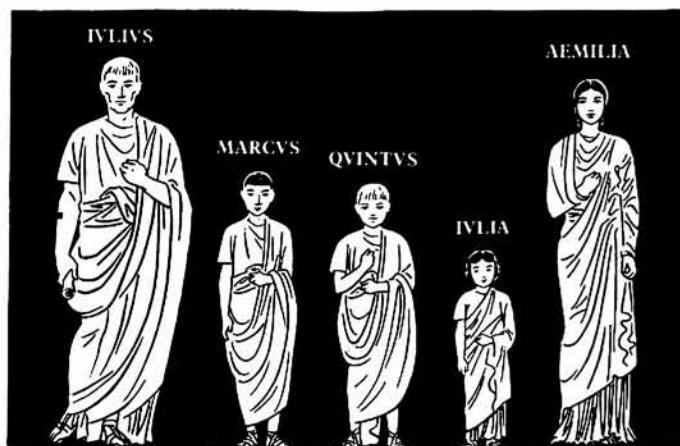
capitulum
syllaba
exemplum
pēnsum
magnus
parvus
Graecus
Rōmānus
Latīnus
multī
pauci
ūnus
duo
trēs
sex
mīlle
prīmus
secundus
tertius
est
sunt
in
et
sed
nōn
quoque
-ne?
ubi?
num?
quid?
grammatica
singulāris
plūrālis

—, sed — magnum est. Est — Brundisium in Graeciā? Brundisium — est in Graeciā, — in Italiā. — est Sparta? Sparta est in Graeciā: Sparta oppidum — est. Delphī — oppidum Graecum est. Euboea, Naxus, Lesbos, Chios — Graecae sunt. In Graeciā sunt — īnsulae.

Quid est III? III — est. — est A? A littera est. A, B, C — Latīnae sunt. — r littera Latīna est? r — littera —, sed littera — est. *Īnsula* — Latīnum est.

PENSVM C

Ubi est Rōma?
Estne Sparta in Italiā?
Ubi est Italia?
Ubi sunt Syria et Arabia?
Estne Aegyptus in Asiā?
Ubi sunt Sparta et Delphī?
Ubi est Brundisium?
Quid est Brundisium?
Num Crēta oppidum est?
Estne Britannia īnsula parva?
Quid est Tiberis?
Quid est D?
Num Δ littera Latīna est?
Estne II magnus numerus?

FAMILIA ROMANA

I Iūlius vir Rōmānus est. Aemilia fēmina Rōmāna est.
Mārcus est puer Rōmānus. Quīntus quoque puer Rōmānus est. Iūlia est puella Rōmāna.

Mārcus et Quīntus nōn virī, sed puerī sunt. Virī sunt
5 Iūlius et Mēdus et Dāvus. Aemilia et Dēlia et Syra sunt
fēminae. Estne fēmina Iūlia? Nōn fēmina, sed parva
puella est Iūlia.

Iūlius, Aemilia, Mārcus, Quīntus, Iūlia, Syra, Dāvus, Dēlia Mēdusque sunt familia Rōmāna. Iūlius pater
10 est. Aemilia est māter. Iūlius pater Mārcī et Quīntī est.
Iūlius pater Iūliae quoque est. Aemilia est māter Mārcī
et Quīntī et Iūliae. Mārcus filius Iūlii est. Mārcus filius
Aemiliae est. Quīntus quoque filius Iūlii et Aemiliae
est. Iūlia est filia Iūlii et Aemiliae.

15 Quis est Mārcus? Mārcus puer Rōmānus est. Quis
pater Mārcī est? Iūlius pater Mārcī est. Quae est māter

ūnus (i) vir
duo (ii) virī

ūnus puer
duo puerī

-que = et —: Mēdus-que
= et Mēdus

Iūlius ∞ Aemilia
pater māter

Mārcus Quīntus Iūlia
filius filius filia

quis? quae?
quis est Mārcus?
quae est Iūlia?
quis est pater Mārcī?
quae est māter Mārcī?

qui?
qui sunt filii?
 Iūlia-que
 filiae-que
 duo = II (2)

duo duae duo:
duo servī
duae ancillae
duo oppida

cuius? Iūlii, Aemiliae

quot? I, II, III...
 quot filii?
 quot filiae?
 quot oppida?
 centum = c (100)

Mārcī? Māter Mārcī est Aemilia. Quae est Iūlia? Iūlia est puella Rōmāna. Quae māter Iūliae est? Aemilia māter Iūliae est. Pater Iūliae est Iūlius. Iūlia filia Iūlii est. Qui sunt filii Iūlii? Filiī Iūlii sunt Mārcus et Quintus. 20 Mārcus, Quīntus Iūliaque sunt trēs liberī. Liberī sunt filii filiaeque. Mārcus et Quīntus et Iūlia sunt liberī Iūlii et Aemiliae. In familiā Iūlii sunt trēs liberī: duo filii et ūna filia.

Estne Mēdus filius Iūlii? Mēdus filius Iūlii nōn est, II Mēdus est servus Iūlii. Iūlius dominus Mēdi est. Iūlius dominus servī est. Dāvus quoque servus est. Mēdus et Dāvus duo servī sunt. Iūlius est dominus Mēdi et Dāvi. Iūlius dominus servōrum est et pater liberōrum.

Estne Dēlia filia Aemiliae? Dēlia nōn est filia Aemiliae, Dēlia ancilla Aemiliae est. Aemilia domina Dēliae est. Aemilia domina ancillae est. Syra quoque ancilla est. Dēlia et Syra duae ancillae sunt. Aemilia domina ancillārum est. 30

Cuius servus est Dāvus? Dāvus servus Iūlii est. Cuius ancilla est Syra? Syra est ancilla Aemiliae.

Quot liberī sunt in familiā? In familiā Iūlii sunt trēs liberī. Quot filii et quot filiae? Duo filii et ūna filia. Quot servī sunt in familiā? In familiā sunt centum servī. In familiā Iūlii sunt multī servī, paucī liberī. Iūlius est dominus multōrum servōrum. 40

'Duo' et 'trēs' numerī sunt. 'Centum' quoque numerus est. Numerus servōrum est centum. Numerus libe-

rōrum est trēs. Centum est magnus numerus. Trēs par-
 45 vus numerus est. Numerus servōrum est magnus. Nu-
 merus liberōrum parvus est. In familiā Iūlii magnus
 numerus servōrum, parvus numerus liberōrum est.

Mēdus servus Graecus est. Dēlia est ancilla Graeca.
 In familiā Iūlii sunt multī servī Graeci multaeque ancil-
 50 lae Graecae. Estne Aemilia fēmina Graeca? Aemilia nōn
 est fēmina Graeca, sed Rōmāna. Iūlius nōn vir Graecus,
 sed Rōmānus est.

Sparta oppidum Graecum est. Sparta, Delphī Tūscu-
 lumque tria oppida sunt: duo oppida Graeca et ūnum
 55 oppidum Rōmānum. In Graeciā et in Italiā magnus nu-
 merus oppidōrum est. In Galliā est magnus numerus
 fluviōrum. Fluvii Galliae magni sunt. Māgnīne sunt flu-
 vii Āfricae? In Āfricā ūnus fluvius magnus est: Nīlus;
 cēterī fluviī Āfricae parvī sunt. Suntne magnaē īnsulae
 60 Graecae? Crēta et Euboea duae īnsulae magnaē sunt;
 cēterae īnsulae Graecae sunt parvae. —

III Quis est Cornēlius? Cornēlius dominus Rōmānus est.
 Iūlius et Cornēlius duo dominī Rōmānī sunt. Mēdus
 nōn est servus Cornēlii. Mēdus servus Iūlii est.

65 Cornēlius: "Cuius servus est Mēdus?"

Iūlius: "Mēdus servus meus est."

Cornēlius: "Estne Dāvus servus tuus?"

Iūlius: "Dāvus quoque servus meus est. Servī meī
 sunt Mēdus et Dāvus et cēterī multī..."

70 Cornēlius: "Estne Dēlia ancilla tua?"

magnus numerus servō-
 rum = multī servī
 parvus numerus liberō-
 rum = pauci liberī

multae-que

trēs tria:
 trēs liberī
 trēs litterae
 tria oppida

magnus numerus oppi-
 dōrum = multa oppida
 magnus numerus fluvi-
 ūrum = multī fluviī
 magni-ne

cēterī -ae -a

Cornēlius

meus -a -um

tuus -a -um

ecce duo libri →

ūnus liber
duo libri

novus -a -um ↔
antiquus -a -um

página

Iūlius: “Dēlia est ancilla mea, et Syra quoque ancilla mea est. Ancillae meae sunt Dēlia et Syra et ceterae multae. Familia mea magna est.”

Cornēlius: “Quot servī sunt in familiā tuā?”

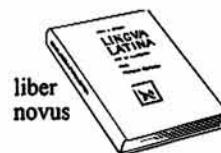
Iūlius: “In familiā meā sunt centum servī.”

75

Cornēlius: “Quid?”

Iūlius: “Numerus servōrum meōrum est centum.”

Cornēlius: “Centum servī! Magnus est numerus ser-vōrum tuōrum!”

LIBER TVVS LATINV

80

Ecce duo libri Latīnī: liber antiquus et liber novus. LINGVA LATINA est prīmus liber tuus Latīnus. Titulus librī tuī est ‘LINGVA LATINA’. Liber tuus nōn antiquus, sed novus est.

In LINGVA LATINA sunt multae pāginae et multa capi-tula: capitulum prīnum, secundum, tertium, cetera. ‘IMPERIVM ROMANVM’ est titulus capitulī prīmī. Titulus capitulī secundī est ‘FAMILIA ROMANA’. In capitulō se-cundō sunt sex pāginae. In pāginā prīmā capitulī se-cundī multa vocābula nova sunt: *vir, fēmina, puer, pu-ella, familia*, cetera. Numerus vocābulōrum Latīnorūm magnus est!

90

GRAMMATICA LATINA

Masculinum, femininum, neutrum

95 [A] 'Servus' est vocābulum masculinum.

[B] 'Ancilla' est vocābulum femininum.

[C] 'Oppidum' est vocābulum neutrum.

Exempla:

[A] Vocābula masculina: filius, dominus, puer, vir; fluvius,

100 ōceanus, numerus, liber, titulus. Masculinum: -us (-r).

[B] Vocābula feminina: fēmina, puella, filia, domina; īnsula, prōvincia, littera, familia, pāgina. Fēmininum: -a.

[C] Vocābula neutra: oppidum, imperium, vocābulum, capitulum, exemplum, pēnsum. Neutrum: -um.

masculinum (*m*) < *masculus* = vir
fēmininum (*f*) < fēmina
neutrum (*n*) = nōn *m*,
nōn *f*

-us

-a

-um

105 *Genetivus*genetivus (*gen*)

[A] Masculinum:

servī

servōrum

Iūlius dominus servī (Dāvī) est.

Iūlius dominus servōrōn (Dāvī et Mēdī) est.

'Servī' genetivus est. 'Servōrōn' quoque genetivus est.

110 'Servī' genetivus singulāris est. 'Servōrōn' est genetivus plūrālis. Genetivus: singulāris -i, plūrālis -ōrum.

-i -ōrum

[B] Fēmininum:

ancillae

ancillārum

Aemilia domina ancillae (Syrae) est.

Aemilia domina ancillārum (Syrae et Dēliae) est.

115 'Ancillae' genetivus singulāris est. 'Ancillārum' est genetivus plūrālis. Genetivus: singulāris -ae, plūrālis -ārum.

-ae -ārum

[C] Neutrum:

vocabūli

vocabulōrum

D est prima littera vocābuli 'dominus'.

Numerus vocābulōrum magnus est.

120 'Vocābuli' genetivus singulāris est. 'Vocābulōrum' est genetivus plūrālis. Genetivus: singulāris -i, plūrālis -ōrum.

-i -ōrum

PENSVM A

Mārcus fili- Iūlii est. Iūlia fili- Iūlii est. Iūlius est vir Rōmān-. Aemilia fēmin- Rōmān- est. Iūlius domin-, Aemilia domin- est. Mēdus serv- Graec- est, Dēlia est ancill-

Vocabula nova:
 vir
 fēmina
 puer
 puella
 familia
 pater
 māter
 filius
 filia
 līberī
 servus
 dominus
 ancilla
 domina
 liber
 titulus
 pāgina
 antiquus
 novus
 cēteri
 meus
 tuus
 centum
 duea
 tria
 -que
 quis?
 quae?
 qui?
 cuius?
 quot?
 masculinum
 fēmininūm
 neutrum
 genetivus

Graec-. Sparta oppid- Graec- est.

Iūlius pater Mārc- est. Mārcus est filius Iūli- et Aemili-. Mēdus servus Iūli- est: Iūlius est dominus serv-. Iūlius dominus Mēd- et Dāv- est: Iūlius dominus serv- est. Numerus serv- magnus est. Dēlia est ancilla Aemili-: Aemilia domina ancill- est. Aemilia domina Dēli- et Syr- est: Aemilia domina ancill- est. In familiā Iūli- est magnus numerus serv- et ancill-. Aemilia māter Mārc- et Quīnt- et Iūli- est. Mārcus, Quīntus Iūliaque sunt liberi Iūli- et Aemili-. Numerus līber- est trēs. Numerus serv- est centum.

In pāginā prīmā capitul- secund- multa vocabula nova sunt. Numerus capitul- nōn parvus est.

PENSVM B

Mārcus — Rōmānus est. Iūlius — Rōmānus est. Aemilia est — Rōmāna. Iūlius est — Mārcī et Quīntī et Iūliae. In — Iūlii sunt trēs —: duo — et ūna —. — līberōrum est Aemilia.

— est Dāvus? Dāvus est — Iūlii. Iūlius — Dāvī est. — est Syra? Syra — Aemiliae est. Aemilia est — Syrae.

Cornēlius: “— servī sunt in familiā tuā?” Iūlius: “In familiā — sunt — (c) servī.” Cornēlius: “Familia — magna est!”

‘LINGVA LATINA’ est titulus — tuī Latīnī.

PENSVM C

Quis est Quīntus?

Qui sunt Mēdus et Dāvus?

Mārcusne quoque servus Iūlii est?

Cuius filia est Iūlia?

Quot līberī sunt in familiā Iūlii?

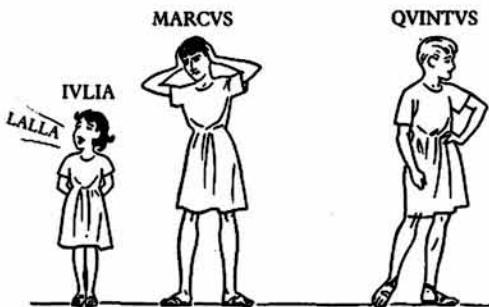
Quot servī in familiā sunt?

Num Syra domina est?

Quae est domina ancillārum?

Estne Cornēlius vir Graecus?

Num ‘puella’ vocabulum masculinum est?

PVER IMPROBVS

I SCAENA PRIMA

Persōnae: Iūlia, Mārcus, Quīntus.

Iūlia cantat: "Lalla." Iūlia laeta est.

Mārcus: "St!" Mārcus laetus nōn est.

5 Iūlia cantat: "Lalla, lalla."

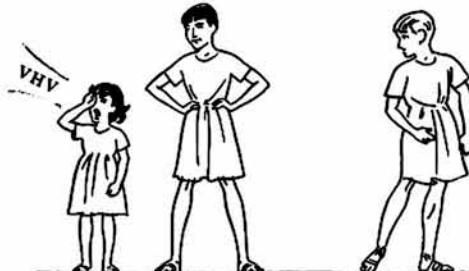
Mārcus: "Ssst!" Mārcus īrātus est.

Iūlia cantat: "Lalla, lalla, lalla."

Mārcus Iūliam pulsat.

Iam Iūlia nōn cantat, sed plōrat: "Uhuhū!"

10 Mārcus rīdet: "Hahahae!"

Quīntus Mārcum videt. Mārcus nōn videt Quīntum.

Quīntus: "Quid? Mārcus puellam pulsat — et rīdet!"

scaena

persōna

Mārcus Iūliam pulsat

Iūlia plōrat

Mārcus rīdet

Quīntus Mārcum videt

Mārcus Quīntum nōn videt

Quīntus Mārcum pulsat
mamma = māter

Mārcus Quīntum pulsat
Iūlia Aemiliam vocat
Aemilia venit

interrogat ↔ respondet

cūr...? ... quia ...
eam : Iūliam

im-probus -a -um
↔ probus -a -um

Quīntus īrātus est et Mārcum pulsat! Iam nōn rīdet Mārcus. Mārcus īrātus pulsat Quīntum.

Iūlia: "Ubi est māter?" Iūlia Aemiliam nōn videt. 15
Iūlia Aemiliam vocat: "Māter! Mārcus Quīntum pulsat!"

Mārcus (īrātus): "St!" Mārcus Iūliam pulsat.
Iūlia plōrat et Aemiliam vocat: "Mamma! Mam-ma!
Mārcus mē pulsat!" 20
Aemilia venit.

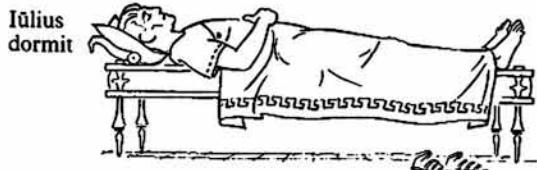
SCAENA SECVNDA

Persōnae: Aemilia, Iūlia, Mārcus, Quīntus.

Aemilia interrogat: "Quis mē vocat?"
Quīntus respondet: "Iūlia tē vocat." 25
Aemilia Quīntum interrogat: "Cūr Iūlia plōrat?"
Quīntus respondet: "Iūlia plōrat, quia Mārcus eam pulsat."

Aemilia: "Quid? Puer parvam puellam pulsat? Fū!
Cūr Mārcus Iūliam pulsat?" 30
Quīntus: "Quia Iūlia cantat."
Aemilia: "Ō Iūlia, mea parva filia! Mārcus puer improbus nōn est; Mārcus est puer improbus!"

- Quīntus: "Iūlia puella proba est."
- 35 Aemilia Quīntum interrogat: "Ubi est Iūlius? Cūr nōn venit?" Aemilia Iūlium nōn videt.
- Respondet Mārcus: "Pater dormit."
- Quīntus: "Māter nōn tē, sed mē interrogat!"
- Aemilia: "St, puerī! Ubi est pater?"
- 40 Quīntus: "Pater nōn hīc est, sed Mārcus hīc est."
- Quīntus Iūlium vocat: "Pater! Pa-ter!"

cūr Iūlius nōn venit?

Quīntus Iūlium vocat

- Iūlius Quīntum nōn audit neque venit. Cūr Iūlius Quīntum nōn audit? Iūlius eum nōn audit, quia dormit.
- Mārcus: "Hahae! Pater dormit neque tē audit."
- 45 Aemilia: "Fū, puer!" Aemilia īrāta est. Māter filium verberat: tuxtax, tuxtax...
- Mārcus plōrat: "Uhuhū!"
- Iūlius eum audit. Iam nōn dormit pater.

ne-que = et nōn
(ne- = nōn)
eum : Quīntum
Iūlius dormit

verberat = pulsat et
pulsat ('tux-tax')

eum : Mārcum

SCAENA TERTIA

III

Persōnae: Iūlius, Aemilia, Iūlia, Mārcus, Quīntus.

50

Quīntus: "Pater venit."

Aemilia Quīntum nōn audit, quia Mārcus plōrat.

Iūlius Quīntum videt eumque interrogat: "Cūr Mārcus plōrat?"

Quīntus respondet: "Mārcus plōrat, quia māter eum verberat." 55

Iūlius: "Sed cūr māter Mārcum verberat?"

Quīntus: "Mārcum verberat, quia puer improbus est.

Mārcus parvam puellam pulsat!"

Iūlia: "Mamma! Pater hīc est." Aemilia Iūlium videt. 60

Aemilia: "Tuus Mārcus filius improbus est!"

Iūlius: "Fū, puer! Puer probus nōn pulsat puellam.

Puer quī parvam puellam pulsat improbus est!"

Iūlius īrātus puerum improbum verberat: tuxtax, tuxtax, tuxtax... 65

Mārcus plōrat. Quīntus laetus est et rīdet. Iūlia laeta

nōn est neque rīdet. Cūr nōn laeta est Iūlia? Nōn laeta

est, quia Mārcus plōrat. Iūlia est puella proba!

eum-que = et eum
(: Quīntum)

eum : Mārcum

māter Mārcum verberat,
quia Mārcus puer improbus est

Iūlia nōn laeta est

Puer rīdet. Puella plōrat. Quis est puer qui rīdet?

70 Puer qui rīdet est Mārcus. Quae est puella quae plōrat?

Puella quae plōrat est Iūlia.

Mārcus, qui puellam pulsat, puer improbus est. Pu-
ella quam Mārcus pulsat est Iūlia. Iūlia Aemiliam vocat.

Aemilia, quam Iūlia vocat, māter liberōrum est. Aemi-
lia puerum verberat. Puer quem Aemilia verberat est
75 Mārcus.

Quem vocat Quīntus? Quīntus Iūlium vocat. Iūlius,
quem Quīntus vocat, pater liberōrum est. Iūlius Quīn-
tum nōn audit. Quem audit Iūlius? Iūlius Mārcum
80 audit. Puer quem Iūlius audit est Mārcus.

Puella quae cantat laeta est. Puella quae plōrat nōn
est laeta. Puer qui puellam pulsat improbus est!

qui
quae
puer qui rīdet
puella quae plōrat

quem
quam
puer quem Aemilia
verberat
puella quam Mārcus
pulsat

quem? Iūlium
Quīntum

GRAMMATICA LATINA

Nōminātīvus et accūsātīvus

85 [A] Masculīnum.

Mārcus rīdet. Quīntus Mārcum pulsat.

Mārcus Quīntum pulsat. Quīntus plōrat.

'Mārcus' nōminātīvus est. 'Mārcum' accūsātīvus est.
'Quīntum' est accūsātīvus, 'Quīntus' nōminātīvus. Nōminā-
90 tīvus: -us (-r). Accūsātīvus: -um.

Exempla: Iūlius, Iūlium; filius, filium; puer, puerum; eum.

[B] Fēmīnīnum.

Iūlia cantat. Mārcus Iūliam pulsat.

Iūlia Aemiliam vocat. Aemilia venit.

95 'Iūlia, Aemilia' nōminātīvus est. 'Iūliam, Aemiliam' accū-
sātīvus est. Nōminātīvus: -a. Accūsātīvus: -am.

Exempla: puella, puellam; parva, parvam; eam.

nōminātīvus (nōm)
accūsātīvus (acc)

Mārcus Quīntus
Mārcum Quīntum

-us
-um

Iūlia Aemilia
Iūliam Aemiliam

-a
-am

			<i>Verbum</i>		
<i>cantat</i>			Iūlia <i>cantat</i> . Mārcus <i>rīdet</i> . Iūlius <i>dormit</i> .		
<i>rīdet</i>			'Cantat' verbum est. 'Cantat', 'rīdet', 'dormit' tria verba	100	
<i>dormit</i>			sunt.		
- <i>at</i>			Exempla: <i>cantat</i> , <i>pulsat</i> , <i>plōrat</i> , <i>vocat</i> , <i>interrogat</i> , <i>verberat</i>		
- <i>et</i>			(- <i>at</i>); <i>rīdet</i> , <i>videt</i> , <i>respondet</i> (- <i>et</i>); <i>dormit</i> , <i>venit</i> , <i>audit</i> (- <i>it</i>).		
- <i>it</i>					
			<i>Nōminātīvus:</i>	<i>Accūsātīvus:</i>	<i>Verbūm:</i>
			Mārcus	Iūliam	<i>pulsat</i> .
- <i>us</i>	- <i>um</i>	- <i>at</i>	Quīntus	Mārcum	<i>videt</i> .
- <i>a</i>	- <i>am</i>	- <i>et</i>	Iūlia	Aemiliam	<i>vocat</i> .
	eum		Aemilia	Quīntum	<i>interrogat</i> :
	eam	- <i>et</i>	"Quis	mē	<i>vocat?</i> "
	mē	- <i>it</i>	Quīntus		<i>respondeat</i> :
	tē		"Iūlia	tē	<i>vocat</i> .
			Mārcus	eam	<i>pulsat</i> ."
			Aemilia	puerum	<i>verberat</i> .
			Mārcus		<i>plōrat</i> .
			Iūlius	eum	<i>audit</i> .
			Iūlius		<i>venit</i> .
			"Puer probus	parvam puellam	nōn <i>pulsat!</i> ".
			Iūlius īrātus	puerum improbum	<i>verberat</i> .

PENSVM A

Cūr Mārc- Iūliam pulsat? Mārcus Iūli- pulsat, quia Iūli- cantat. Iūlia plōr-, quia Mārcus e- pulsat. Iūlia: "Mamma! Mārcus — pulsat." Aemilia puell- aud- et ven-. Māter Quīnt- videt et e- interrog-: "Quis mē voc-?" Quīnt- respond-: "Iūlia — vocat."

Iūlius dorm-. Quīntus Iūli- voc-: "Pater!" Mārcus rīd-, quia Iūli- nōn venit. Aemilia Mārc- verber-. Iūlius ven-, quia Mārc- plōrat. Iūlius Aemili- et Mārc- et Quīnt- et Iūli- videt. Iūlius: "Puer qui parv- puell- pulsat improbus est." Iūlius puer- improb- verberat. Quem Iūli- verberat? Puer qu- Iūlius verberat est Mārcus. Mārcus plōr-. Puer qu- plōrat laet- nōn est. Puella qu- cantat laet- est.

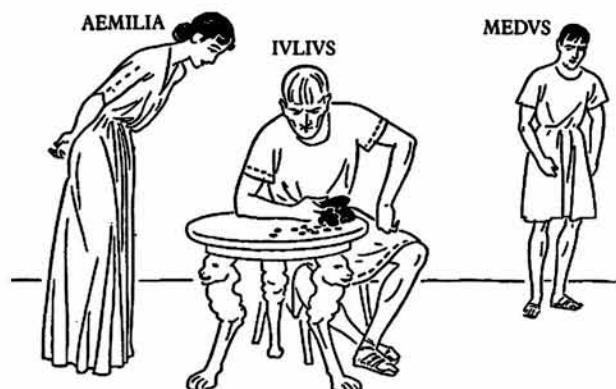
PENSVM B

Puella —: "Lalla." Puella — cantat est Iūlia. Iūlia — est.
 Puer improbus puellam —. Puella —: "Uhuhū!" Puer —:
 "Hahahae!" Puer — rīdet est Mārcus. Iūlia Aemiliam —:
 "Mamma!" Aemilia —, et Quīntum —: "Cūr Iūlia plōrat?"
 Quīntus —: "Iūlia plōrat, — Mārcus eam pulsat." Aemilia:
 "Mārcus puer — nōn est, puer — est! Ubi est pater?" Aemilia
 Iūlium nōn —. Quīntus: "Pater nōn — est." Quīntus Iūlium
 —: "Pater!" Iūlius Quīntum nōn —. — Iūlius Quīntum nōn
 audit? Iūlius eum nōn audit, quia —. Mārcus plōrat, — Ae-
 milia eum verberat. Iūlius Mārcum audit; — Iūlius nōn dor-
 mit. — Aemilia verberat? Aemilia Mārcum —. Puer — Ae-
 milia verberat improbus est. Iūlia laeta nōn est — rīdet.

PENSVM C

Quis Iūliam pulsat?
 Cūr Iūlia plōrat?
 Quīntsne quoque Iūliam pulsat?
 Quem Quīntus pulsat?
 Cūr Aemilia venit?
 Quis Iūlium vocat?
 Cūr Iūlius Quīntum nōn audit?
 Quem audit Iūlius?
 Cūr Mārcus plōrat?
 Rīdetne Iūlia?
 Num 'Mārcus' accūsātīvus est?
 Num 'Iūliam' nōminātīvus est?
 Quid est 'dormit'?

Vocabula nova:	
scaena	
persōna	
mamma	
laetus	
īrātus	
probus	
improbus	
cantat	
pulsat	
plōrat	
rīdet	
videt	
vocat	
venit	
interrogat	
respondeat	
dormit	
audit	
verberat	
mē	
tē	
eum	
eam	
neque	
iam	
cūr?	
quia	
ō!	
hic	
qui	
quae	
quem	
quam	
nōminātīvus	
accūsātīvus	
verbum	

DOMINVS ET SERVI

SCAENA PRIMA

I

Persōnae: Iūlius, Aemilia, Mēdus.

Sacculus Iūlii nōn parvus est. In sacculō eius est pecūnia. Iūlius pecūniā in sacculō habet.

Aemilia sacculum videt Iūliumque interrogat: “Quot 5 nummī sunt in sacculō tuō?”

Iūlius respondet: “Centum.”

Aemilia: “Num hīc centum nummī sunt?”

Iūlius pecūniā numerat: “Ūnus, duo, trēs, quattuor, quīnque, sex, septem, octō, novem, decem. 10 Quid? Decem tantum?”

Iūlius rūrsus pecūniā numerat: “Ūnus, duo, trēs, quattuor... novem, decem.” Numerus nummōrum nōn est centum, sed decem tantum.

Iūlius: “Quid? In sacculō meō nōn centum, sed tan- 15 tum decem nummī sunt! Ubi sunt cēterī nummī? Servī meī ubi sunt?”

sacculus: in sacculō
eius : Iūlii

nummus

numerat < numerus

I	ūnus
II	duo
III	trēs
IV	quattuor
V	quīnque
VI	sex
VII	septem
VIII	octō
IX	novem
X	decem

Mēdus: "Servus tuus Mēdus hīc est."

Iūlius servum suum Mēdum videt, Dāvum nōn vi-
20 det. Mēdus adest. Dāvus nōn adest, sed abest. Iūlius et
Aemilia et Mēdus adsunt. Dāvus cēterīque servī ab-
sunt.

Iūlius: "Quid? Ūnus servus tantum adest! Ubi est
Dāvus? Dāvum vocā!"

25 Mēdus Dāvum vocat: "Dāve!" sed Dāvus Mēdum
nōn audit neque venit.

Mēdus rūrsus Dāvum vocat: "Da-ā-ve! Venī!"

Dāvus venit. Iam duo servī adsunt.

ad-est = hīc est
ab-est ↔ ad-est
ad-sunt = hīc sunt
ab-sunt ↔ ad-sunt

SCAENA SECVNDA

30 Persōnae: Iūlius, Aemilia, Mēdus, Dāvus.

Dāvus, quī dominum suum nōn videt, Mēdum inter-
rogat: "Quid est, Mēde?"

Mēdus: "St! Dominus adest. Salūtā dominum!"

Servus dominum salūtat: "Salvē, domine!"

35 Dominus servum salūtat: "Salvē, serve!"

Dāvus: "Quid est, domine?"

Iūlius: "St! Tacē, serve! Tacē et audī!" Servus tacet.

Iūlius: "In sacculō meō sunt decem tantum nummī.

Ubi sunt cēterī nummī mei?"

40 Dāvus tacet, neque respondet.

Aemilia: "Respondē, Dāve! Dominus tē interrogat."

Dāvus respondet: "Pecūnia tua hīc nōn est. Interrogā
Mēdum!"

servus dominum salūtat

nūllum : nōn ūnum
verbum = vocābulum

ecce sacculus = vidē: hīc est sacculus

eius : Dāvī

bonus -a -um = probus

Iūlius Mēdum interrogat: "Ubi sunt nummī meī, H Mēde?" Mēdus nūllum verbum respondet.

45

Iūlius rūrsus eum interrogat: "Ubi est pecūnia mea? Respondē, serve!"

Mēdus Dāvum accūsat: "Pecūnia tua in sacculō Dāvī est. Dāvus pecūniā tuam habet."

Aemilia: "Audī, Dāve! Mēdus tē accūsat." 50

Dāvus: "Quem Mēdus accūsat? mē?"

Iūlius: "Tacē, Mēde! Servus quī servum accūsat improbus est!" Mēdus tacet.

Iūlius Dāvum nōn accūsat, sed interrogat eum: "Est-ne pecūnia mea in sacculō tuō, Dāve?" 55

Dāvus: "In sacculō meō nōn est pecūnia tua, domine."

Iūlius: "Ubi est sacculus tuus?"

Dāvus: "Hīc est. Ecce sacculus meus."

Iūlius: "Sacculum tuum in mēnsā pōne!" 60

Dāvus sacculum suum in mēnsā pōnit. Iam sacculus eius in mēnsā est. Iūlius baculum suum in mēnsā pōnit. Baculum dominī in mēnsā est.

Dāvus: "Vidē: in sacculō meō nūlla pecūnia est."

Iūlius nūllam pecūniā videt in sacculō. In sacculō 65 Dāvī nūlli nummī sunt. Sacculus eius vacuus est. Dāvus pecūniā dominī nōn habet.

Iūlius: "Ō! Dāvus bonus servus est: pecūniā meām nōn habet. Ecce nummus tuus, Dāve!" Iūlius ūnum nummum pōnit in sacculō Dāvī. Iam sacculus Dāvī nōn 70

est vacuus: in sacculō eius est ūnus nummus. Dāvus laetus est.

Iūlius: "Sūme saccum tuum et discēde, bone ser-
ve!" Dāvus saccum suum sūmit et discēdit.

75 Mēdus baculum, quod in mēnsā est, videt. Mēdus quoque discēdit! Cūr discēdit Mēdus? Mēdus discēdit, quia is pecūniā dominī in sacculō suō habet!

Dāvus et Mēdus absunt.

sūmit ↔ pōnit
discēdit ↔ venit

qui quae quod:
puer qui ...
puella quae ...
baculum quod...
is : Mēdus

SCAENA TERTIA

80 Persōnae: Iūlius, Aemilia.

Iūlius: "Dāvus bonus servus est. Is nōn habet pecūniā meam. — Sed ubi est pecūnia mea, Mēde? Quis pecūniā meam habet?" Mēdus nōn respondet.

Iūlius: "Ubi est Mēdus? Cūr nōn respondet?"

85 Aemilia: "Mēdus nōn respondet, quia abest. Nūllus servus adest."

Iūlius Mēdum vocat: "Mēde! Venī!" sed Mēdus, qui abest, eum nōn audit neque venit.

Iūlius rūrsus vocat: "Mē-de! Venī, improbe serve!"

90 Mēdus nōn venit.

Iūlius: "Cūr nōn venit Mēdus?"

Aemilia: "Mēdus nōn venit, quia is habet pecūniā tuam! Eius sacculus nōn est vacuus!" Aemilia rīdet.

Iūlius īrātus est — is nōn rīdet!

95 Iūlius: "Ubi est baculum meum?" Iūlius baculum, quod in mēnsā est, nōn videt.

is : Dāvus

Aemilia: "Ecce baculum in mēnsā."
 Iūlius baculum suum sūmit et discēdit.

GRAMMATICA LATINA

vocātīvus (*voc*) < *vocat*

Dāve

-e

Vocātīvus 100Mēdus Dāvum *vocat*: "Dāve!"'Dāve' *vocātīvus* est. *Vocātīvus*: -e (*nōminātīvus*: -us).

Exempla: Mēde, domine, serve, improbe.

Servus: "Salvē, domine!" Iūlius Mēdum *vocat*: "Mēde!"

Venī, improbe serve!" 105

vocā tacē discēde audī imperat ↔ pāret

imperātīvus (*imp*) < *imperat*

[1] -ā [2] -ē [3] -e [4] -ī

-at

-et

-it

-ū

*Imperātīvus et indicātīvus*Dominus: "Vocā Dāvum!" Servus Dāvum *vocat*.Dominus: "Tacē et audi!" Servus *tacet* et *audit*.Dominus: "Discēde, serve!" Servus *discēdit*.Dominus *imperat*. Servus *pāret*.*'Vocā'* *imperātīvus* est. *'Vocat'* *indicātīvus* est. *'Tacē'*,
'audi', *'discēde'* est *imperātīvus*. *'Tacer'*, *'āudit'*, *'discēdit'*
indicātīvus est. *Imperātīvus*: -ā, -ē, -e, -ī. *Indicātīvus*: -at, -et,
 -it, -ū. 110Exempla: [1] salūtā, salūtat; [2] respondē, *respondet*; [3] sūme, sūmit; [4] venī, *venit*.Mēdus: "Salūtā dominum!" Dāvus dominum *salūtat*.Iūlius: "Respondē, serve!" Servus *respondet*.Iūlius *imperat*: "Sūme sacculum tuum et discēde!" Dāvus
 sacculum suum sūmit et discēdit. 120Iūlius: "Mēde! Venī!" Mēdus nōn *venit*.Iūlius *imperat*. Dāvus *pāret*; Mēdus nōn *pāret*.

PENSVM A

Mēdus ad-. Dāvus ab-. Iūlius imper-: "Voc- Dāvum,
 Mēd-!" Mēdus Dāvum *voc-*: "Dāv-! Ven-!" Dāvus *ven-*
 neque Iūlium vid-. Mēdus: "Salūt- dominum!" Dāvus *domi-*
num salūt-: "Salvē, domin-! Quid est?" Dominus: "Tac-,"

serv! Nummī meī ubi sunt?" Servus tac neque respond. Iūlius: "Respond!" Dāvus: "Interrog- Mēdum!" Iūlius Mēdum interrog: "Ubi est pecūnia mea, Mēd?" Mēdus: "Dāvus pecūniā tuam hab." Iūlius: "Pōn- sacculum tuum in mēnsā, Dāv!" Dāvus pār: sacculum suum in mēnsā pōn. Dāvus: "Vid-, domin-: sacculus meus vacuus est." Iūlius: "Sūm- sacculum tuum et discēd-, bon- serv!" Dāvus sacculum suum sūm- et discēd.

PENSVM B

In sacculō Iūlii — est. Iūlius pecūniām —: "Ūnus, duo, trēs, —, —, sex, —, —, —, —." In — nōn centum, sed — decem nummī sunt.

Dāvus dominūm —: "Salvē, domine!" Iūlius —: "Pōne sacculum tuum in —!" Dāvus sacculum — in mēnsā —. Sacculus Dāvi — est, in sacculō — [: Dāvi] — pecūnia est. Dāvus sacculum suum — et discēdit.

Iūlius: "Mēde! Venī!" Mēdus nōn venit, quia — [: Mēdus] pecūniām Iūlii —. Iūlius baculum, — in mēnsā est, sūmit et —.

Dominus imperat, bonus servus —.

PENSVM C

Quot nummī sunt in sacculō Iūlii?

Adestne Dāvus in scaenā pīmā?

Quis Dāvum vocat?

Suntne nummī Iūlii in sacculō Dāvi?

Quid Iūlius pōnit in sacculō Dāvi?

Quot nummī iam in sacculō Iūlii sunt?

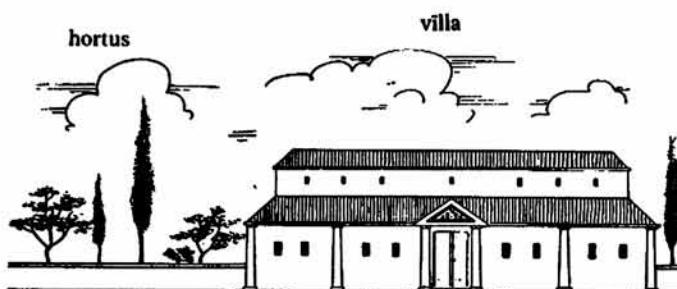
Estne vacuus sacculus Mēdi?

Cūr Mēdus discēdit?

Quem Iūlius vocat?

Cūr Mēdus Iūlium nōn audit?

Vocābula nova:
sacculus
pecūnia
nummus
mēnsa
baculum
vacuus
bonus
quattuor
quīnque
septem
octō
novem
decem
habet
numerat
adest
abest
salūtat
tacet
accūsat
pōnit
sūmit
discēdit
imperat
pāret
nūllus
eius
suus
is
quod
rūrsus
tantum
salvē
vocātīvus
imperātīvus
indicātīvus

VILLA ET HORTVS

Ecce villa et hortus Iūlii. Iūlius in magnā villā habitat. / Pater et māter et trēs liberī in villā habitant. Iūlius et Aemilia trēs liberōs habent: duōs filiōs et unam filiam — nōn duās filiās.

In villā multī servī habitant. Dominus eōrum est Iūlius: is multōs servōs habet. Ancillae quoque multae in villā habitant. Domina eārum est Aemilia: ea multās ancillās habet.

Iūlius in villā suā habitat cum magnā familiā. Pater et māter habitant cum Mārcō et Quīntō et Iūliā. Iūlius et Aemilia in villā habitant cum liberīs et servīs et ancillīs.

Villa Iūlii in magnō hortō est. In Italiā sunt multae villae cum magnīs hortīs. In hortīs sunt rosae et līlia. Iūlius multās rosās et multa līlia in hortō suō habet. Hortus Iūlii pulcher est, quia in eō sunt multae et pulchrae rosae līliaque.

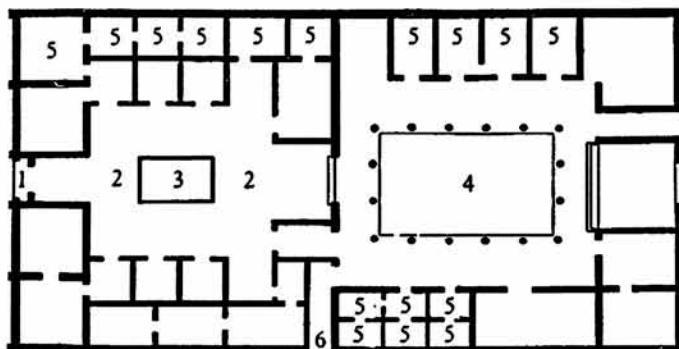
Aemilia fēmina pulchra est. Syra nōn est fēmina pulchra, neque pulcher est nāsus eius, sed foedus est.

eōrum : servōrum
is : Iūlius
eārum : ancillārum
ea : Aemilia
-ō -ā:
in hortō, in villā
cum Mārcō, cum Iūliā
-īs:
in hortīs, in villīs
cum servīs, cum ancillīs

eō : hortō
pulcher -chra -chrūm:
hortus pulcher (m)
rosa pulchra (f)
līlium pulchrum (n)

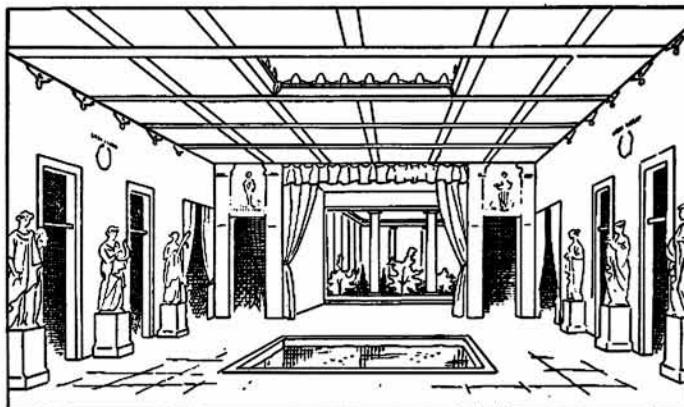
eius : Syrae
foedus -a -um ↔ pulcher

1. ōstium
2. ātrium
3. impluvium
4. peristylum
5. cubicula
6. ōstium

Syra, quae bona ancilla est, nāsum magnum et foedum
20 habet. Iūlius est vir Aemiliae, fēminaē pulchrae. Iūlius
Aemiliām amat, quia ea pulchra et bona fēmina est.
Aemilia Iūliūm virūm suūm amat et cum eō habitat.
Pater et māter liberōs suōs amant. Iūlius nōn sōlus, sed
cum Aemiliā et cum magnā familiā in villā habitat.
25 In villā sunt duo ōstia: ōstium magnum et ōstium
parvum. Villa duo ōstia et multās fenestrās habet.

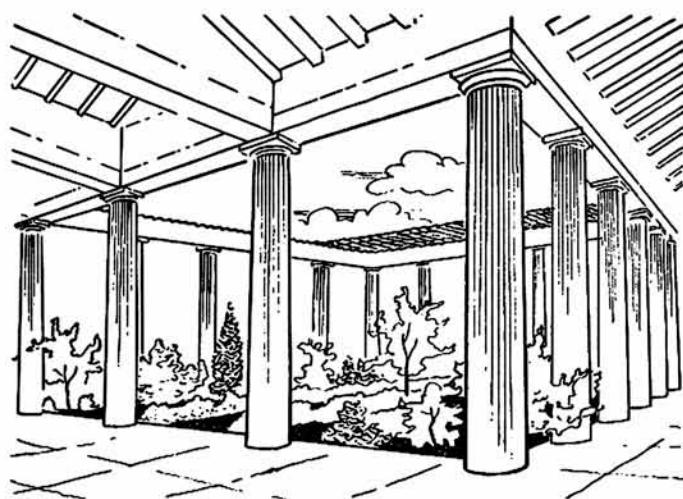

ātrium

In villā Iūliī magnum ātrium est cum impluviō. Quid
est in impluviō? In eō est aqua. In ātriō nūllae fenestrae
sunt.

eō : impluviō

peristylum

etiam = quoque: etiam
peristylum = p. quoque

id : impluvium

iī (= eī) : servi
ea : cubicula

eae : ancillae
eā : Aemiliā
sine ↔ cum

Etiā peristylum magnum et pulchrum in vīllā est. 30
'Peristylum' est vocābulum Graecum. In vīllīs Graecīs
et Rōmānīs magna et pulchra peristyla sunt. Estne im-
pluvium in peristylō? Id nōn in peristylō, sed in ātriō
est. In peristylō parvus hortus est.

In vīllā sunt multa cubicula. Quīntus in cubiculō 35
parvō dormit. Estne magnum cubiculum Mārci? Id
quoque parvum est. Iūlius et Aemilia in cubiculō magnō
dormiunt. Ubi dormiunt servi? Iī quoque in cubiculis
dormiunt. Suntne magna eōrum cubicula? Ea nōn
magna sunt, et multī servi in ūnō cubiculō dormiunt. 40
Etiā ancillae multae in ūnō cubiculō dormiunt, neque
eae magna cubicula habent. —

Aemilia in peristylō est. Estne sōla? Aemilia sōla nōn
est: liberī cum eā in peristylō adsunt. Iūlius abest. Ae-
milia sine virō suō Iūliō in vīllā est. Ubi est Iūlius? In op- 45
pidō Tūsculō est sine Aemiliā, sed cum servīs quattuor.

II Aemilia cum Mārcō, Quīntō Iūliāque in peristylō est. Iūlia rosās pulchrās in hortō videt et ab Aemiliā discēdit. Iam ea cum Aemiliā nōn est. Aemilia eam nōn

50 *videt. Puella in hortō est.*

Aemilia imperat: "Mārce et Quīnte! Iūliam vocāte!"

Mārcus et Quīntus Iūliam vocant: "Iūlia! Venī!" sed Iūlia eōs nōn audit neque venit.

Iūlia puerōs vocat: "Mārce et Quīnte! Venīte! Hīc 55 multae rosae sunt."

Puerī Iūliam audiunt, neque iī ab Aemiliā discēdunt.

Quīntus: "Carpe rosās, Iūlia!"

Iūlia rosās carpit et cum quīnque rosīs ex hortō venit.

Iūlia: "Vidē, māter! Vidēte, puerī! Vidēte rosās 60 meās!" Iūlia laeta est, rosae eam dēlectant.

Aemilia: "Ecce puella pulchra cum rosīs pulchrīs!"

Verba Aemiliae Iūliam dēlectant.

Mārcus: "Rosae pulchrae sunt; puella sine rosīs pulchra nōn est!" Verba Mārcī Iūliam nōn dēlectant!

65 Aemilia (īrāta): "Tacē, puer improbe! Iūlia puella pulchra est — cum rosīs et sine rosīs."

Aemilia
Iūlia
• •

Iūlia cum Aemiliā est

• • →
Iūlia ab Aemiliā discēdit

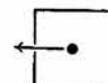
eōs : puerōs

hortus

Iūlia

•

Iūlia in hortō est

Iūlia ex hortō venit

Iūlia rosās carpit

iīs (= eīs) : puerīs

eās : rosās

iīs : rosīs

eās : ancillās

eōs : puerōs

Iūlia: "Audīte, Mārce et Quīnte!"

Mārcus: "Māter nōn videt nāsum tuum foedum!"

Mārcus et Quīntus rīdent: "Hahahae!"

Iūlia: "Audī, mamma: puerī etiam mē rīdent!"

70

Iūlia plōrat et cum ūnā rosā ab iīs discēdit.

Aemilia: "Tacēte, puerī improbī! Nāsus Iūliae foedus
nōn est. Discēdite ex peristylō! Sūmite cēterās rosās
eāsque in aquā pōnite!"Puerī cēterās quattuor rosās sūmunt et cum iīs discē-
dunt.

75

Aemilia, quae iam sōla est in peristylō, ancillās vocat:
"Dēlia et Syra! Venīte!"Dēlia et Syra ex ātriō veniunt. Aemilia eās interrogat:
"Suntne puerī in ātriō?"

80

Dēlia respondet: "In ātriō sunt."

Aemilia: "Quid agunt Mārcus et Quīntus?"

Dēlia: "Puerī aquam sūmunt ex impluviō..."

Syra: "...et rosās in aquā pōnunt."

Hīc domina et ancillae puerōs audiunt ex ātriō: Quīn-
tus plōrat et Mārcus rīdet.

85

Aemilia: "Quid iam agunt puerī? Age, Dēlia! discēde
et interrogā eōs!" Dēlia ab Aemiliā et Syrā discēdit.

Aemilia Syram interrogat: "Ubi est Dāvus?"

Syra respondet: "In oppidō est cum dominō."

90

Dēlia ex ātriō venit et dominam vocat: "Venī, o do-
mina! Venī!"

Aemilia: "Quid est, Dēlia?"

- Dēlia: "Quīntus est in impluviō!"
 95 Aemilia: "In impluviō? Quid agit puer in impluviō?"
 Dēlia: "Aquam pulsat et tē vocat."
 Aemilia: "Quid agit Mārcus?"
 Dēlia: "Is rīdet, quia Quīntus in aquā est!"
 Aemilia: "Ō, puer improbus est Mārcus! Agite! Iū-
 100 lium vocāte, ancillae!"
 Syra: "Sed dominus in oppidō est."
 Aemilia: "Ō, iam rūrsus abest Iūlius!"
 Dēlia: "Age! Venī, domina, et Mārcum verberā!"
 Quid agit domina? Domina īrāta cum ancillīs ex peri-
 105 stylō discēdit.

GRAMMATICA LATINA

Accūsātīvus

[A] Masculīnum.

- Iūlius nōn ūnum filium, sed duōs filiōs habet
 110 'Filiū' est accūsātīvus singulāris (vidē cap. III). 'Filiōs'
 accūsātīvus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris -um (nōminā-
 tīvus -us), plūrālis -os (nōminātīvus -i).

filium

filiōs

-um -os

[B] Fēminīnum.

- Iūlius nōn duās filiās, sed ūnam filiam habet.
 115 'Filiam' est accūsātīvus singulāris (vidē cap. III). 'Filiās'
 accūsātīvus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris -am (nōminā-
 tīvus -a), plūrālis -ās (nōminātīvus -ae).

filiam

filiās

-am -ās

[C] Neutrūm.

- Villa nōn ūnum cubiculum, sed multa cubicula habet.
 120 'Cubiculum' accūsātīvus singulāris est. 'Cubicula' accūsātī-
 vus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris -um (= nōminātīvus),
 plūrālis -a (= nōminātīvus).

cubiculum

cubicula

-um -a

ablātīvus (abl)	Ablātīvus	
hortō	[A] Masculīnum.	
hortīs	In hortō Iūlii. In hortīs Italiae.	125
-ō -īs	'Hortō' ablātīvus singulāris est. 'Hortīs' ablātīvus plūrālis est. Ablātīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.	
villā	[B] Fēminīnum.	
villīs	In villā Iūlii. In villīs Rōmānīs.	
-ā -īs	'Villā' ablātīvus singulāris est. 'Villīs' ablātīvus plūrālis est.	130
oppidō	Ablātīvus: singulāris -ā, plūrālis -īs.	
oppidīs	[C] Neutrūm.	
-ō -īs	In oppidō Tūsculō. In oppidīs Graecīs.	
in	'Oppidō' ablātīvus singulāris est. 'Oppidīs' est ablātīvus	
ex	plūrālis. Ablātīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.	135
cum		
ab	<i>In, ex, ab, cum, sine</i> cum ablātīvō: <i>in ātriō, in cubiculīs, ex</i>	
sine	<i>hortō, ex Italiā, ab Aemiliā, ab oppidō, cum servō, cum līberīs,</i>	
	<i>sine pecūniā, sine rosīs.</i>	
indicātīvus (ind)	Imperātīvus et indicātīvus	
vocā	"Dāvum vocā, servel!" Servus Dāvum vocat.	140
vocāte	"Iūliam vocāte, puerī!" Puerī Iūliam vocant.	
	'Vocā' est imperātīvus singulāris, 'vocat' indicātīvus singulāris (vidē cap. IV). 'Vocāte' imperātīvus plūrālis est, 'vocant' indicātīvus plūrālis. Imperātīvus: singulāris -, plūrālis -te.	
	Indicātīvus: singulāris -t, plūrālis -nt.	145
	Exempla:	
[1] -ā -at	[1] -ā, -āte; -at, -ant:	
	Salūtā dominum, serve!	Salūtāte dominum, servi!
	Servus dominum salūtat.	Servī dominum salūtant.
[2] -ē -et	[2] -ē, -ēte; -et, -ent:	150
	Tacē, puer! Puer tacet.	Tacēte, puerī! Puerī tacent.
[3] -e -it	[3] -e, -ite; -it, -unt:	
	Discēde, serve!	Discēdite, servi!
	Servus discēdit.	Servī discēdunt.
[4] -ī -it	[4] -ī, -īte; -it, -iunt:	155
	Venī, Iūlia! Iūlia venit.	Venīte, puerī! Puerī veniunt.

PENSVM A

Iūlius et Aemilia in vīll— habit— cum liber— et sery—. Dominus mult— serv— et mult— ancill— habet.

Aemilia in peristyl— est cum Mārc— et Quīnt— et Iūli—. Iūlia mult— ros— in hort— vid— et ab Aemili— discēd—. Iam Aemilia puell— nōn vid—, neque puerī eam vid—. Aemilia: “Mārce et Quīnte! Voc— Iūliam!” Puerī Iūli— voc—: “Iūlia! Ven—!” et Iūlia puer— voc—: “Mārce et Quīnte, ven—!” Iūlia puerōs nōn aud—, sed puerī Iūli— aud—. Iūlia: “Cūr puerī nōn ven—?” Iūlia ex hort— ven— cum v ros— pulchr—. Iūlia: “Vid— ros— meās, māter! Vid—, puerī!” Mārcus: “Rosae pulchrae sunt, puella sine ros— pulchra nōn est!” Iūlia cum ūn— ros— discēd—. Puerī rīd—. Aemilia: “Tac—, puerī! Sūm— ros— et discēd—!” Puerī ros— sūm— et discēd—; in ātri— aqu— sūm— ex impluvi— et ros— in aquā pōn—.

PENSVM B

Iūlius in magnā ——. Aemilia cum — [: Iūliō] habitat. Iūlius Aemiliām —, quia — [: Aemilia] bona et — fēmina est.

Aemilia in peristylō est — liberis suīs, sed — virō suō. Iūlia — Aemiliā discēdit; iam puella in — est. Iūlia rosās — et — hortō venit cum v —. Puella laeta est: rosae eam —.

Ubi est impluvium? — [: impluvium] est in —. In impluviō — est. In ātriō nūllae — sunt.

PENSVM C

Num Iūlius sōlus in vīllā habitat?

Quot filiōs et quot filiās habent Iūlius et Aemilia?

Ubi est impluvium?

Ubi dormiunt servī?

Adestne Iūlius in peristylō cum Aemiliā?

Ubi est Iūlius?

Estne Aemilia sōla in peristylō?

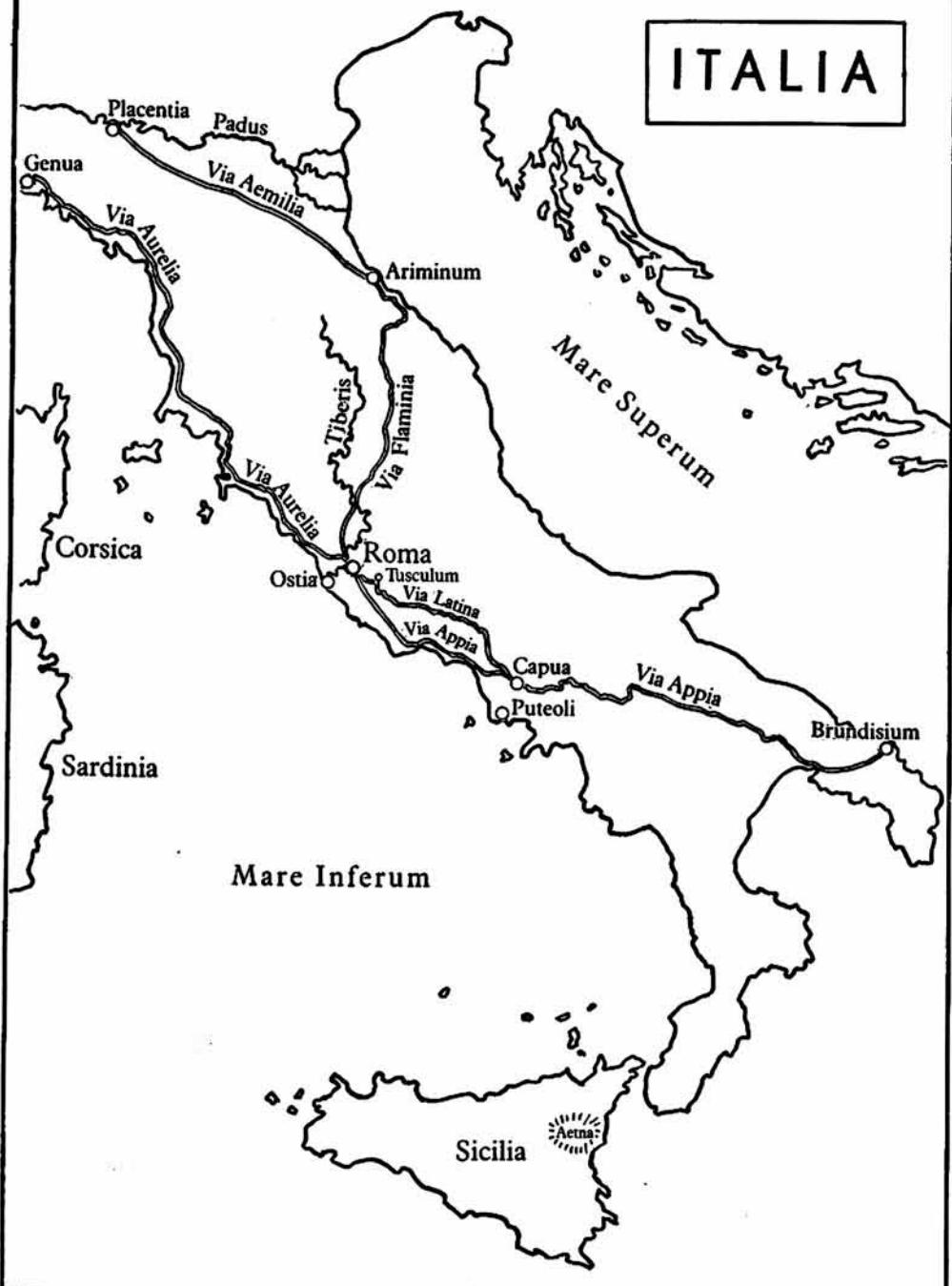
Quid Iūlia agit in hortō?

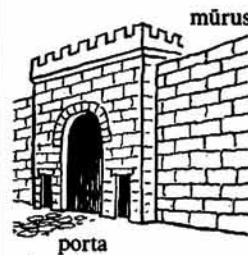
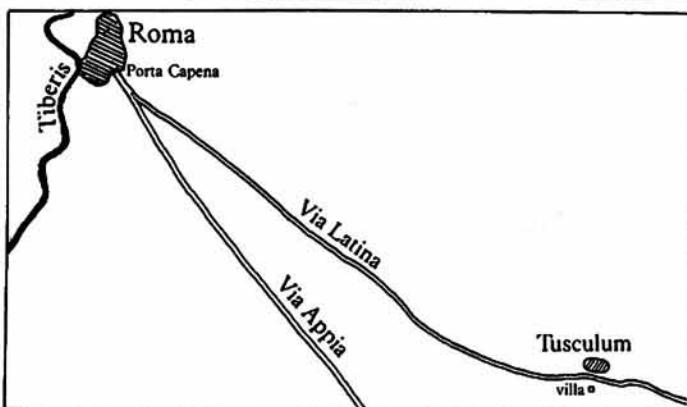
Cūr puerī Iūliam rīdent?

Vocabula nova:

villa	sōlus
hortus	habit
rosa	amat
līlīum	carpit
nāsus	dēlectat
ōstium	agit
fenestra	etiam
ātrium	cum
impluvium	sine
aqua	ab
peristylum	ex
cubiculum	ea
pulcher	id
foedus	ēō
sōlus	ēā
habitat	īl
amat	eae
carpit	ea
dēlectat	ēōs
agit	ēās
etiam	cōrum
cum	ēārum
sine	īls
ab	ablātīvus

ITALIA

VIA LATINA

- I In Italiā multae et magnae viae sunt: via Appia, via Latīna, via Flāminia, via Aurēlia, via Aemilia. Via Appia est inter Rōmam et Brundisium; via Latīna inter Rōmam et Capuam; via Flāminia inter Rōmam et Arīminum; via Aurēlia inter Rōmam et Genuam; via Aemilia inter Arīminus et Placentiam. Brundisium, Capua, Arīminus, Genua, Placentia, Ōstia magna oppida sunt. Ubi est Ōstia? Ōstia est prope Rōmam. Tūsculum quoque prope Rōmam est. Brundisium nōn est prope Rōmam, sed procul ab Rōmā: via Appia longa est. Via Latīna nōn tam longa est quam via Appia. Quam longa est via Flāminia? Neque ea tam longa est quam via Appia. Tiberis fluvius nōn tam longus est quam fluvius Padus.
- Circum oppida mūrī sunt. Circum Rōmam est mūrus antiquus. In mūrō Rōmānō duodecim portae sunt. Porta p̄ima Rōmāna est porta Capēna. Circum oppidum Tūsculum mūrus nōn tam longus est quam circum Rōmam.

inter Rōmam et Brundisium (acc)

prope Rōmam ↔
procul ab Rōmā

longus -a -um

circum
oppidum
(acc)

duo-decim = XII (12)

porta = magnum ostium

lectica

oppidum

ab oppidō ad villam

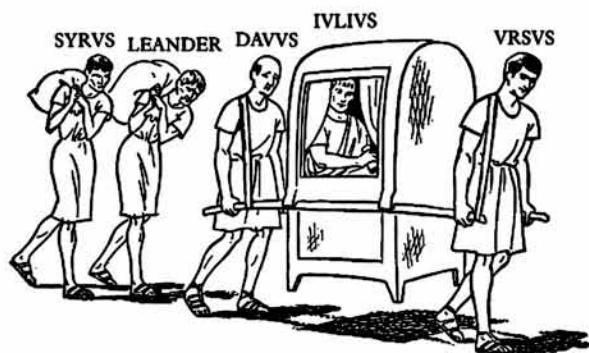
ad (+ acc) ↔ ab (+ abl)

Iūlius *it* (*sing*)
servī *eunt* (*plūr*)quī quōs:
servī quī saccōs portant
sacci quōs servī portantLēander -drī (*gen*)vehunt = portant (ab...
ad...)

ante ↔ post

ā = ab
ab ante a, e, i, o, u, h
ā/ab ante ceterās litterās

quō? ↔ unde?

Villa Iūlii est prope Tūsculum. Ab oppidō Tūsculō ad villam Iūlii nōn longa via est. Ecce Iūlius et quattuor servī in viā. Iūlius ab oppidō ad villam suam it. Dominus et servī ab oppidō ad villam eunt. Dominus in lectīcā est. Duo servī lectīcam cum dominō portant. Servī qui lectīcam portant sunt Ursus et Dāvus. Iūlius nōn in viā ambulat, servī eum portant. Syrus et Lēander ambulant. Syrus saccum portat et Lēander quoque saccum portat: Syrus et Lēander duōs saccōs in umerīs portant. Sacci quōs Syrus et Lēander portant magnī sunt, sed saccus quem Syrus portat nōn tam magnus est quam saccus Lēandrī. Quattuor servī dominum et duōs saccōs ab oppidō ad villam vehunt.

Iūlius in lectīcā est inter Ursum et Dāvum. Ursus est ante Iūlium, Dāvus post eum est. Syrus et Lēander nōn ante lectīcam, sed post lectīcam ambulant. Venitne Iūlius ā villā? Nōn ā villā venit. Unde venit Iūlius? Ab oppidō venit. Quō it Iūlius? Ad villam it. Post eum Tūsculum est, ante eum est villa.

Iūlius sōlus nōn est, nam quattuor servī apud eum sunt. Mēdus nōn est apud dominum, nam is dominum īrātum timet. Mēdus est malus servus quī nummōs do-
40 minī in sacculō suō habet. Dominus servōs malōs baculō verberat; itaque servī malī dominum et baculum eius timent. Dāvus autem bonus servus est, neque is Mēdum amat. Dāvus amīcus Mēdī nōn est, nam servus bonus et servus malus nōn amīcī, sed inimīcī sunt. Mē-
45 dus est inimīcus Dāvī. Ursus autem amīcus Dāvī est.

II Mēdus abest ā dominō suō. Estne in oppidō Tūsculō? Mēdus Tūsculī nōn est; neque Rōmae est Mēdus, sed in viā Latīnā inter Rōmam et Tūsculum. Unde venit Mē-
40 dus? Tūsculō venit, neque is ad vīllam Iūlii it. Quō it Mēdus? Rōmam it. Tūsculum post eum est, ante eum est Rōma. Mēdus viā Latīnā Tūsculō Rōmam ambulat.

Etiam Cornēlius, amīcus Iūlii, in viā Latīnā est inter Rōmam et Tūsculum. Unde venit Cornēlius? Is nōn Tūsculō, sed Rōmā venit. Quō it? Cornēlius nōn Rō-
55 mam, sed Tūsculum it. Rōma post eum, ante eum Tūsculum est. Cornēlius in equō est. Equus quī Cornēlium vehit pulcher est. Iūlius et Cornēlius ad vīllās suās eunt. Villa ubi Iūlius habitat prope Tūsculum est. Ubi habitat Cornēlius? Is Tūsculī habitat.

60 Iam Iūlius prope vīllam suam est. Servī quī lectīcam portant fessī sunt. Dominus autem fessus nōn est, nam is nōn ambulat. Iūlius ab Ursō et Dāvō portātur, itaque is fessus nōn est. Fessī sunt Syrus et Lēander, nam iī

apud eum sunt = cum eō sunt

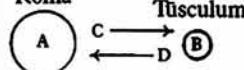
malus -a -um ↔ bonus

...autem = sed...: Dāvus
autem = sed Dāvus

in-imīcī ↔ amīcī

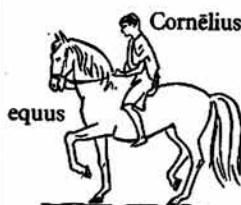
Tūsculī = in oppidō
Tūsculō

Tūsculō = ab oppidō
Tūsculō

Rōma

 Tūsculum
 C → B
 D ← B

A Rōmae est
 B Tūsculī est
 C Rōmā Tūsculum it
 D Rōmam Tūsculō it

Tūsculum = ad oppidum
Tūsculum

fessus -a -um

Iūlius ab Ursō et Dāvō
portātur = Ursus et
Dāvus Iūlium portant

sacci qui ā Syrō et Lēandrō portantur = sacci quōs Syrus et Lēander portant
 saccus qui ā Lēandrō portātur = saccus quem Lēander portat

is equō vehitur = equus eum vehit

porta
 per portam →
 □

amicus (m): amica (f)

Mēdus ab eā amātur
 = ea Mēdum amat

amicā mea

id ā Lȳdiā nōn audītur
 = Lȳdia id nōn audit

duōs magnōs saccōs umerīs portant, neque vacuī sunt sacci! Sacci qui ā Syrō et Lēandrō portantur magnī sunt, sed saccus quem Syrus portat nōn tam magnus est quam saccus qui ā Lēandrō portātur. Itaque Syrus nōn tam fessus est quam Lēander. Cornēlius nōn est fessus, nam is equō vehitur. Iūlius lecticā vehitur. Servī ambulant. Dominī vehuntur. Mēdus ambulat, nam is servus est neque equum habet.

Iūlius prope vīllam suam est. Mēdus autem, qui dominum īrātum timet, procul ā vīllā Iūlii abest. Dominus ā servō malō timētur. Mēdus prope Rōmam est; iam mūri Rōmāni ab eō videntur et porta Capēna. (Is qui viā Latīnā venit per portam Capēnam Rōmam intrat.) Cū Rōmam it Mēdus? Rōmam it, quia Lȳdia Rōmae habitat, nam Lȳdia amīca eius est: Mēdus Lȳdiam amat et ab eā amātur. Mēdus Rōmam vocātur ab amīcā suā, quae fēmina est pulchra et proba. Itaque is fessus nōn est et laetus cantat:

*Nōn via longa est Rōmam, ubi amīca habitat mea pulchra.
 Sed id quod Mēdus cantat ā Lȳdiā nōn audītur!*

Iam Iūlius in vīllā est et ab Aemiliā līberīsque laetīs salūtātur. Cornēlius Tūsculī est. Mēdus autem Rōmae est ante ōstium Lȳdīae. Mēdus ōstium pulsat.

Lȳdia imperat: “Intrā!”

Mēdus per ōstium intrat et amīcam suam salūtat: “Salvē, mea Lȳdia! Ecce amīcus tuus qui sōlus Rōmam ad tē venit.”

Lýdia verbīs Mēdī dēlectātur eumque salūtat: "Ō amīce, salvē! Ubi est dominus tuus?"

Mēdus: "Iūlius in vīllā est apud servōs suōs – neque is iam meus dominus est!"

95 Verba Mēdī ā Lýdiā laetā audiuntur.

Lýdia verbīs Mēdī dēlectātur = verba Mēdī Lýdiām dēlectant

GRAMMATICA LATINA

Praepositiōnēs

Iūlius ad vīllam it; ad oppidum; ad ancillās.

Ursus ante Iūliūm est; ante eum; ante vīllam.

100 Dāvus post Iūliūm est; post eum; post vīllam.

Via inter Rōmām et Capuām; inter servōs.

Ōstia est prope Rōmām; prope vīllam; prope eam.

Circum oppidum mūrus est; circum mēnsam.

Mēdus est apud amīcam suam, nōn apud dominūm.

105 Mēdus per portam Capēnam Rōmām intrat; per ōstium.

Ab, ad, ex, cēt. sunt praepositiōnēs. Praepositiōnēs cum accūsātīvō: ad, ante, post, inter, prope, circum, apud, per, cēt.; praepositiōnēs cum ablātīvō: ab/ā, cum, ex, in, sine, cēt. (vidē cap. V).

110 Quō it Mēdus? Mēdus Rōmām it. Quō it Cornēliūs? Is Tūsculum it.

Unde venit Cornēliūs? Cornēliūs Rōmā venit. Unde venit Mēdus? Is Tūsculō venit.

115 ubi habitat Lýdia? Lýdia Rōmae habitat. Ubi habitat Cor- nēliūs? Is Tūsculī habitat.

Accūsātīvus: Rōmām, Tūsculum, Capuām, Brundisium, Ōstiam = ad oppidum -am/-um.

Ablātīvus: Rōmā, Tūsculō, Capuā, Brundisiō, Ōstiā = ab oppidō -ā/-ō.

120 Locātīvus (= genetīvus): Rōmae, Tūsculī, Capuae, Brundisiī, Ōstiae = in oppidō -ā/-ō.

ūna praepositiō (prp)
duae praepositiōnēs

ad	-um
ante	-am
post	-ōs
inter	-ās
prope	-a
circum	mē
apud	tē
per	

ad, ante, apud, circum,
inter, per, post, prope
+ acc.

ab/ā, cum, ex, in, sine
+ abl.

quō? Rōmā/Tūsculum

unde? Rōmā/Tūsculō

ubi? Rōmae/Tūsculī

oppidum
-um →

-ā ←

-ī
-ae

-us	-um	-t
-a	-am	
-ī	-ās	-nt
-ae	-a	
-us	ab/ā -ō	-tur
-a	-ā	
-um	-īs	
-ī		
-ae		-ntur
-a		

Verbum actīvū et passīvū

Servus saccum portat
= Saccus portātur ā servō

Servī saccōs portant
= Sacci portantur ā servīs

125

'Portat portant' verbum actīvū est. 'Portātur portantur' est verbum passīvū. Actīvū: -t -nt. Passīvū: -tur -ntur.

Exempla:

sing. plūr.
[1] -ātur -antur

[1] -ātur -antur: Aemilia Iūlium amat et ab eō amātur. Pater et 130 māter liberōs amant et ab iīs amantur. Lȳdia verbīs Mēdī dēlectātur.

[2] -ētur -entur

[2] -ētur -entur: Iūlia puerōs nōn videt neque ab iīs vidētur. Pueri Iūliam nōn vident neque ab eā videntur.

[3] -itur -untur

[3] -itur -untur: Dāvus saccum in mēnsā pōnit = sacculus in 135 mēnsā pōnitur ā Dāvō. Puerī rosās in aquā pōnunt = rosae ā puerīs in aquā pōnuntur. Cornēlius equō vehitur.

[4] -itur -iuntur

[4] -itur -iuntur: Iūlia puerōs audit neque ab iīs auditur = puerī ā Iūliā audiuntur neque eam audiunt.

PENSVM A

Iūlius ab oppid- Tūsculō ad vīll- su- it. Villa eius prope Tūscul- est. Iūlius in lectīcā est inter Urs- et Dāv-. Dominus ā servīs port-. Ursus et Dāvus nōn saccōs port-, sacc- ā Syrō et Lēandrō port-. Saccus quem Lēander port- nōn tam parvus est quam saccus quī ā Syr- port-.

Mēdus nōn est apud domin-, nam servus malus dominum tim-. Dominus ā serv- mal- tim-. Dominus serv- mal- voc- neque ab eō aud-. Serv- mal- ā domin- voc- neque eum aud-.

Quō it Mēdus? Rōm- it. Unde venit? Mēdus Tūscul- ve- nit. Ante Mēd- est Rōma, Tūsculum post e- est. Cornēlius

nōn Tūsculō Rōmam, sed Rōm— Tūscul— it, nam is Tūscul— habitat. Cornēlius nōn ambulat, sed equ— veh—.

Lȳdia, amīca Mēdī, Rōm— habitat. Iam Mēdus Rōm— apud Lȳdi— est. Mēdus amīc— su— salūt— et ab amīc— su— salūt—, nam Lȳdia Mēd— am— et ab e— am—.

PENSVM B

Ōstia nōn — ā Rōmā, sed — Rōmam est. — venit Iūlius? Tūsculō venit et — vīllam it. Duo servī eum —. Syrus et Lēander, quī — lectīcam ambulant, duōs — portant. Saccus Syrī nōn — magnus est — saccus quī — Lēandrō portātur; — Syrus nōn tam — est quam Lēander.

Mēdus — dominum nōn est, nam Mēdus dominum īrātum —. Mēdus servus — [= improbus] est; — Mēdus et Iūlius nōn —, sed inimīci sunt. Via Latīna, quae est — Rōmam et Capuam, nōn tam — est quam — Appia. — ambulat Mēdus? Is Rōmam ambulat, — amīca eius Rōmae habitat. Cornēlius — [= sed C.] Rōmā Tūsculum —. Tūsculum est — eum, — eum est Rōma. Cornēlius equō —, is nōn —. Iūlius et Cornēlius ad vīllās suās —.

PENSVM C

Ambulatne Iūlius?
Quī Iūlium portant?
Quid portant Syrus et Lēander?
Unde venit Iūlius et quō it?
Quō it Mēdus?
Etiamne Cornēlius Tūsculō Rōmam it?
Ubi habitat Cornēlius?
Cūr Mēdus laetus est?
Quae est Lȳdia?
Quid habet Mēdus in sacculō suō?
Suntne amīci Iūlius et Mēdus?
Num portat verbum passīvum est?

Vocabula nova:

via
mūrus
porta
lectīca
saccus
umerus
amīcus
inimīcus
equus
amīca
longus
malus
fessus
duodecim
it eunt
portat
ambulat
vehit
timet
intrat
tam
quam
inter
prope
procūl ab
circum
ad
ante
post
ā
apud
per
nam
itaque
autem
unde?
quō?
praepositiō
locātīvus
āctīvum
passīvum

lacrima

Iūlia rosam ante nāsum tenet

illīc : in peristylō

oculus

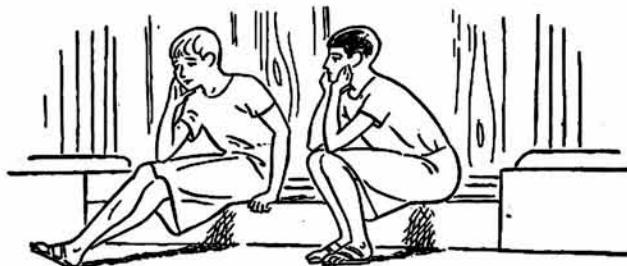
lacrimat ↔ rīdet

speculum

fōrmōsus -a -um = pulcher

in cubiculum (acc)
↔ ex cubiculō
claudit ↔ aperit

hortus hortus
in hortum ↔ ex hortō

PVELLA ET ROSA

Ecce Mārcus et Quīntus ante ūstium vīllae. Puerī Iūlium exspectant. Māter nōn est apud filiōs, ea in peristylō est; illīc virum suum exspectat. Aemilia laeta nōn est, quia Iūlius abest; nam Aemilia virum suum amat.

Ubi est Iūlia? In cubiculō suō est. Iūlia, quae sōla est illīc, rosam ante nāsum tenet. Puella lacrimat: in oculis eius sunt lacrimae.

Iūlia speculum sūmit et ante oculōs tenet. Puella sē in speculō videt et sē interrogat: "Estne foedus nāsus meus?" Nāsus eius autem fōrmōsus nōn est. Iūlia rūrsus lacrimat.

Syra ūstium cubiculī pulsat.

Iūlia: "Intrā!"

Syra ūstium aperit et in cubiculum intrat, neque ūstium post sē claudit. Iūlia Syram post sē in speculō videt. Syra nōn videt lacrimās Iūliae, nam puella sē nōn vertit.

Syra: "Ō, hīc est mea puella. Venī in hortum, Iūlia!"

- Iūlia imperat: "Claude ōstium!"
Ancilla pāret.
- 20 Iūlia: "Num nāsus meus foedus est, Syra?"
Syra: "Foedus? Immō fōrmōsus est nāsus tuus."
Iūlia sē vertit. Iam Syra lacrimās videt.
Syra: "Quid est, mea Iūlia? Tergē oculōs! Es laeta!
Nāsus tuus tam fōrmōsus est quam meus."
- 25 Iūlia: "Sed nāsus tuus nōn fōrmōsus est!"
Syra: "Quid? Nōnne fōrmōsus est nāsus meus?"
Iūlia: "Immō foedus est! Ecce speculum, Syra."
Iūlia speculum tenet ante Syram, quae nāsum suum
in speculō videt. Ancilla oculōs claudit et tacet. —
- II Ecce Iūlius ad villam advenit. Servī lectīcam ante
ōstium pōnunt. Pater filiōs salūtat: "Salvēte, filii!" et ā
filiis salūtātur: "Salvē, pater!"
Iūlius ambulat ad ōstium, quod ab ōstiāriō aperītur.
Dominus per ōstium in villam intrat. Post eum veniunt
- 35 Syrus et Lēander, quī duōs saccōs portant. Ōstiārius
post eōs ōstium claudit. Ursus et Dāvus cum lectīcā
vacuā discēdunt.
- Puerī saccōs plēnōs quī ā servīs portantur vident et
interrogant: "Quid inest in saccīs?"
- 40 Iūlius respondet: "In saccō quem Lēander portat
māla īnsunt. Hīc saccum pōne, Lēander!"
Lēander saccum pōnit ante Iūlium, quī aperit eum.
Iūlius: "Vidēte, puerī: hic saccus plēnus mālōrum
est."
- immō fōrmōsus : nōn
foedus sed fōrmōsus
est sunt
es! este! (imp)
- nōn-ne
-
- ad-venit = ad ... venit
salvē! salvēte!
salvē, pater! (sing)
salvēte, filii! (plūr)
- ōstiārius = servus qui
ōstium aperit et claudit
in villam ↔ ex villā
-
- mālum
- plēnus -a -um ↔ vacuus
in-est = in... est
- īn-sunt = in... sunt
eum : saccum
- hic saccus = saccus qui
hic (apud me) est

*ē = ex
ex ante a, e, i, o, u, h
ē/ex ante ceteras litteras*

eī : Quīntō

pirum

sōlum = tantum

neque...neque ↔ et...et
dat dant
dā! date! (imp)
iīs (= eīs) : servīs

ad-it = ad... it

Mārcus ambulat   Quīntus currit

Iūlius mālum ē saccō sūmit et sē vertit ad Mārcum: 45
“Ecce mālum tuum, Mārce.” Iūlius Mārcō mālum dat.
Pater filiō suō magnum mālum dat. Iam Mārcus mālum
habet, neque Quīntus mālum habet. Iūlius Quīntum ad
sē vocat et eī mālum dat. Iūlius Quīntō mālum dat. Iam
et Mārcus et Quīntus māla habent. 50

Mārcus: “Quid inest in saccō Syri?”

Iūlius: “In saccō eius pira īnsunt. Aperī saccum,
Syre! Vidēte, puerī: hic saccus plēnus est pirōrum.” Iū-
lius duo pira ē saccō sūmit: “Ecce pirum tuum, Mārce,
et tuum, Quīnte.” Pater filiīs suīs pira dat. Filiī, quī iam 55
nōn sōlum māla, sed etiam pira habent, laetī sunt. Servī
autem neque māla neque pira habent.

Quīntus: “Etiam servīs dā māla et pira, pater!”

Iūlius Syrum et Lēandrum servōs ad sē vocat et iīs
māla et pira dat. Dominus servīs māla et pira dat. 60

Aemilia cum Dēliā ē peristylō in ātrium intrat, laeta III
ad Iūlium adit eumque salūtat. Aemilia virō suō ōscu-
lum dat. Iūlius Aemiliae ōsculum dat.

Iūlius: “Quid agit Iūlia?”

Aemilia: “Rosās carpit in hortō.” 65

Iūlius: “Currite in hortum, puerī, et vocāte eam!”

Quīntus currit. Mārcus nōn currit, sed ambulat.

Iūlius imperat: “Age! Curre, Mārce!”

Etiam Mārcus currit. Puerī per peristylum in hortum
currunt. Illic autem puella nōn est. Puerī ex hortō per 70
peristylum in ātrium ambulant.

- Mārcus: "Iūlia neque in hortō neque in peristylō est."
- Aemilia: "Estne Syra in hortō?"
- Quīntus: "Nōn est. Nūlla ancilla illīc est."
- 75 Aemilia: "Nōn sōlum Iūlia, sed etiam Syra abest! Dēlia, ī ad cubiculum Iūliae!"
- Dēlia ad cubiculum Iūliae it, ōstium pulsat, aperit, in cubiculum intrat. Illīc nōn sōlum Iūlia, sed etiam Syra est. Oculī Iūliae plēnī sunt lacrimārum.
- 80 Dēlia: "Venī in ātrium, Iūlia! Illīc pater tuus tē exspectat."
- Iūlia oculōs et nāsum terget, rosam sūmit, ē cubiculō exit. Syra et Dēlia post eam exeunt. Iūlia in ātrium ad Iūlium currit eīque ūsculum dat.
- 85 Iūlia: "Ecce rosa. Nōnne pulchra est haec rosa?"
- Iūlius: "Nūlla rosa tam pulchra est quam filia mea!"
- Iūlius filiae suaē ūsculum dat. Iamne lacrimat Iūlia? Immō laeta est et rīdet.
- Iūlia: "Num nāsus meus foedus est?"
- 90 Iūlius: "Foedus? Immō tam fōrmōsus est quam—hoc mālum! Ecce mālum tuum, Iūlia." Pater filiae mālum magnum et fōrmōsum dat. Iūlia mālum terget et ante oculōs tenet.
- Iūlia: "Ō, quam fōrmōsum est hoc mālum!" Puella 95 laeta mālō suō ūsculum dat!
- Iūlius: "Hoc pirum etiam tuum est, Iūlia." Iūlius eī pirum dat. Iam puella et mālum et pirum habet.
- Aemilia: "Etiam ancillīs meīs māla et pira dā!"
- it eunt
ī! īte! (imp)
- ex-it ↔ intrat
ex-īt ex-eunt
eī-que
- haec rosa = rosa quae hic
(apud mē) est
- iam-ne
- hoc mālum=mālum quod
hic (apud mē) est
hic haec hoc:
hic saccus (m)
haec rosa (f)
hoc mālum (n)
- eī : Iūliae

iīs (= eīs) : ancillīs

cui? puerō
puellaedatīvus (*dat*) < datservō
servīs

-ō -īs

ancillae
ancillīs

-ae -īs

oppidō
oppidīs

-ō -īs

Iūlius ancillās ad sē vocat et iīs quoque māla et pira
dat. Ancillae laetae ex ātriō exeunt. —

Cui Iūlius mālum dat? Puerō mālum dat. Puer cui
Iūlius mālum dat est filius eius.

Cui Iūlius ūsculum dat? Puellae ūsculum dat. Puella
cui Iūlius ūsculum dat filia eius est.

GRAMMATICA LATINA

Datīvus

[A] Masculīnum.

Iūlius servō (Syrō) mālum dat.

Iūlius servīs (Syrō et Lēandrō) māla dat.

'Servō' datīvus singulāris est. 'Servīs' est datīvus plūrālis. 110

Datīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.

[B] Fēminīnum.

Iūlius ancillae (Syrae) mālum dat.

Iūlius ancillīs (Syrae et Dēliae) māla dat.

'Ancillae' est datīvus singulāris. 'Ancillīs' datīvus plūrālis 115
est. Datīvus: singulāris -ae, plūrālis -īs.

[C] Neutrūm.

Fluvius oppidō aquam dat.

Fluvīi oppidīs aquam dant.

'Oppidō' datīvus singulāris est. 'Oppidīs' est datīvus plūrā- 120
lis. Datīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.

PENSVM A

Iūlius Mārc-, fili- su-, mālum dat. Iūlius Mārc- et Quīnt-,
fili- su-, māla dat. Iūlius etiam serv- su-, Syr- et Lēandr-,
māla dat.

C- Aemilia ūsculum dat? Aemilia vir- su- Iūli- ūsculum
dat. Iūlius Aemili- ūsculum dat. Iūlius Iūli-, fili- su-, mā-
lum dat, neque sōlum Iūliae, sed etiam Syr- et Deli-, ancill-
su-. Iūlia māl- su- ūsculum dat!

PENSVM B

Iūlius ad vīlam —. Ōstiārius ōstium — et post eum —.
 Saccī nōn vacuī, sed — sunt. Iūlius: "Vidēte, puerī: —
 saccus plēnus — est. Ecce mālum tuum, Mārce." Iūlius Mārcō mālum —. Iūlius filiis nōn — māla, sed etiam pira dat.
 Iam puerī — māla — pira habent, sed servī — māla — pira
 habent. Dominus servōs ad — vocat et — quoque māla et —
 dat.

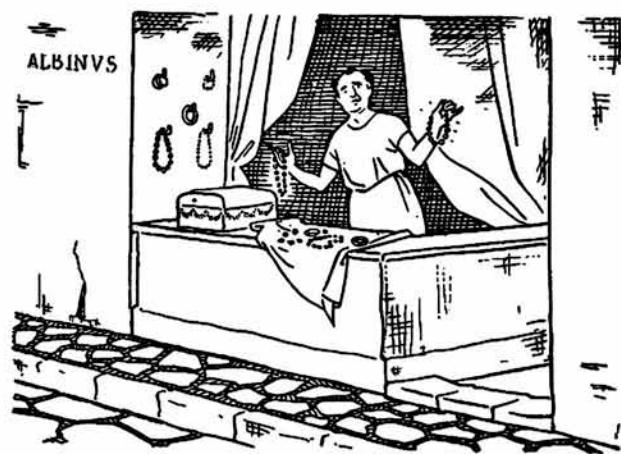
Aemilia ad Iūlium — et eī — dat. Iūlia abest. Puerī nōn
 ambulant, sed — in hortum. — [: in hortō] Iūlia nōn est, ea
 in cubiculō suō est. Iūlia nōn rīdet, sed —: in — eius sunt —.
 Dēlia: "In ātriō pater tuus tē —, Iūlia." Iūlia — [= ex] cubi-
 culō —, ad Iūlium currit et — [: Iūliō] ōsculum dat. Iūlia
 rosam ante Iūlium —. Iūlia: "Nōnne — rosa — [= pulchra]
 est?"

PENSVM C

Quem puerī exspectant?
 Venitne Iūlius Rōmā?
 Quis ōstium aperit et claudit?
 Quid inest in saccīs?
 Cui Iūlius mālum prīnum dat?
 Cui Aemilia ōsculum dat?
 Estne Iūlia in hortō?
 Quō it Dēlia?
 Estne Iūlia sōla in cubiculō suō?
 Rīdetne Iūlia?
 Quō Iūlia currit?
 Quid Iūlius dat filiae sua?

Vocabula nova:

oculus
lacrima
speculum
ōstiārius
mālum
pirum
ōsculum
fōrmōsus
plēnus
exspectat
tenet
lacrimat
aperit
claudit
vertit
terget
advenit
inest
dat
adit
currit
exit
es
sē
hic
haec
hoc
immō
nōnne?
et... et
neque... neque
sōlum
illīc
ē
eī
iīs
cui
datīvus

TABERNA ROMANA

haec taberna, *acc* hanc
tabernam
qui = is qui

ānulus cum gemmā
linea cum margarītis =
linea margarītarum

haec via, *abl* hāc viā

emit ↔ vēndit
quae = eae quae

qui = iī qui

Ecce taberna Rōmāna, in quā gemmae et margarītae *I* multae sunt. Cuius est haec taberna? Albīnī est. Albīnus hanc tabernam habet. Quī tabernam habet tabernārius est. Albīnus est tabernārius Rōmānus qui gemmās et margarītās vēndit. Alii tabernārii librōs vēndunt, aliī *5* māla et pira, aliī rosās et līlia.

Gemmae et margarītae sunt ḫornāmenta. Ānulus cum gemmā ḫornāmentum pulchrum est. Etiam linea cum margarītis ḫornāmentum est. Linea sine margarītis nōn est ḫornāmentum! *10*

Multae fēminaē quae in hāc viā ambulant ante tabernam Albīnī cōsistunt, nam fēminaē ḫornāmentis dēlectantur. Eae quae magnam pecūniām habent multa ḫornāmenta emunt. Quae nūllam aut parvam pecūniām habent ḫornāmenta aspiciunt tantum, nōn emunt. Etiam *15* virī multī ad hanc tabernam adeunt. Quī magnam pecū-

niam habent ornāmenta emunt et fēminīs dant; cēterī rūrsus abeunt. Fēminaē quārum virī magnam pecūniām habent multa ornāmenta ā virīs suīs accipiunt.

- 20 Aemilia, cuius vir pecūniōsus est, multa ornāmenta ab eō accipit. Aemilia ānulum in digitō et margarītās in collō multaque alia ornāmenta habet. Ānulus digitum Aemiliae ornāt, margarītae collum eius ornānt. Fēminaē gemmīs et margarītīs ānulisque ornāntur.
- 25 In viā prope tabernam Albīnī vir et fēmina ambulant. Quī vir et quae fēmina? Est Mēdus, quī cum Lȳdiā, amīcā suā, ambulat. Mēdus est servus Iūlīi, sed dominus eius Rōmae nōn est. Mēdus sine dominō suō cum fēminā fōrmōsā in viis Rōmae ambulat.
- 30 Lȳdia ornāmentum pulchrum in collō habet. Quod ornāmentum? Ornāmentum quod Lȳdia habet est linea margarītarum. Collum Lȳdiae margarītīs pulchrīs ornātur; Lȳdia autem nūllum aliud ornāmentum habet, quia pecūniōsa nōn est, neque pecūniōsus est amīcus eius.
- 35 (Pecūniōsus est quī magnam pecūniām habet.)
- II Albīnus clāmat: “Ornāmenta! Ornāmenta fēminārum! Or-nā-men-ta! Emite ornāmenta!”

Lȳdia cōsistit oculōsque ad tabernam Albīnī vertit: Lȳdia tabernam aspicit. Mēdus nōn cōsistit neque tabernam aspicit.

Lȳdia: “Cōsiste, Mēde! Aspice illam tabernam! O, quam pulchra sunt illa ornāmenta!” Lȳdia tabernam Albīnī digitō mōnstrat. Mēdus sē vertit, tabernam vi-

ab-it ↔ ad-it
ab-it ab-eunt

pecūniōsus -a -um: p. est
= magnam pecūniām
habet

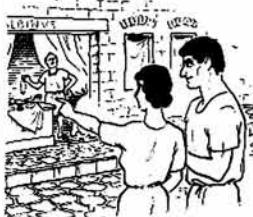

quis? quis/quī vir?
quid? quod ornāmentum?

alius -a -ud (n)

quī = is quī

illa taberna = taberna
quae illīc est

Albinus Lÿdiae (*dat.*)
margaritās ostendit

hoc, *abl.* hōc
vīgintī = xx (20)

sing. hic haec hoc
plūr. hī hae haec

aspice! aspicite!
aspicit aspicunt
hī, *acc.* hōs

hī hae haec, *abl.* hīs

quī, *abl.* quō

ānulus gemmātus = ānulus
cum gemmā

hic haec hoc, *gen.* huius
sēstertius = nummus

hic ānulus, *acc.* hunc
ā.um, *abl.* hōc ā.ō
tantus -a -um = tam
magnum
octōgintā = LXXX (80)

hic ānulus = ānulus quī
hic est
ille ānulus = ānulus quī
illīc est

det, cum Lÿdiā ad tabernam adit. Mēdus et Lÿdia ante tabernam cōsistunt. Albīnus eōs salūtat et margaritās 45 in lineā ante oculōs Lÿdiae tenet: Albīnus Lÿdiae margaritās ostendit.

Albīnus: "In hōc ḍornāmentō vīgintī margaritae mag-
nae sunt. Nōnne pulchrae sunt hae margaritae?"

Mēdus: "Amīca mea multās margaritās habet." 50

Lÿdia: "In hāc tabernā multa alia ḍornāmenta sunt."

Albīnus iīs trēs ānulōs sine gemmīs ostendit: "Aspi-
cite hōs ānulōs! Nōnne hī ānulī pulchrī sunt?"

Mēdus et Lÿdia ānulōs aspiciunt.

Lÿdia: "In hīs ānulīs gemmae nūllae sunt!" 55

Mēdus Albīnum interrogat: "Quot nummīs cōnstat
ānulus in quō gemma est?"

Albīnus Mēdō ānulum gemmātum ostendit.

Albīnus: "Hic ānulus centum nummīs cōnstat."

Mēdus: "Quid?" 60

Albīnus: "Pretium huius ānulī est centum sēstertiī."

Mēdus: "Centum sēstertiī? Id magnum pretium est!"

Albīnus: "Immō parvum pretium est! Aspice hunc
ānulum: in hōc ānulō magna gemma est. Tanta gemma
sōla octōgintā sēstertiīs cōnstat." 65

Mēdus: "Num ānulus sine gemmā vīgintī tantum sēs-
tertiīs cōnstat?" Albīnus nōn respondet.

Mēdus, quī alium ānulum gemmātum post Albīnum
videt: "Hic ānulus pulcher nōn est. Quot sēstertiīs cōn-
stat ille ānulus?" 70

Albīnus: "Qui ānulus?"

Mēdus: "Ille post tē. Quantum est pretium illīus ānulī?" Mēdus ānulum post Albīnum digitō mōnstrat.

Albīnus: "Ille quoque ānulus centum sēstertiīs cōnstat. Pretium illīus ānulī tantum est quantum huius; sed amīca tua hunc ānulum amat, nōn illum."

Lȳdia ānulum gemmātum ante oculōs tenet.

Lȳdia: "Ō, quam pulchrum hoc ḫornāmentum est!

Illud ḫornāmentum nōn tam pulchrum est quam hoc,
80 neque illa gemma tanta est quanta haec."

Mēdus: "Tanta gemma ad tam parvum ānulum nōn convenit."

III Lȳdia, quae haec verba nōn audit, Mēdō digitōs suōs ostendit, in quibus nūllī ānulī sunt.

85 Lȳdia: "Aspice, Mēde! In digitīs meīs nūllī sunt ānulī. Aliae fēminaē digitōs ānulōrum plēnōs habent — meī digitī vacuī sunt!"

Mēdus: "Sacculus quoque meus vacuus est!"

90 Lȳdia ānulum in mēnsā pōnit. In oculīs eius lacrimae sunt. Mēdus, quī lacrimās videt, sacculum suum in mēnsā pōnit — neque vacuus est sacculus, sed plēnus nummōrum! Quanta pecūnia est in sacculō Mēdī? In eō nōnāgintā sēstertiī īnsunt.

Mēdus: "Ecce sēstertiī nōnāgintā."

95 Albīnus: "Sed nōnāgintā nōn satis est. Pretium ānulī est sēstertiī centum!"

Lȳdia: "Dā huic tabernāriō centum sēstertiōs!"

quantus -a -um = quam
magnum
ille, gen illīus, acc illum

tantus...quantus = tam
magnum...quam

ille -a -ud:
ille ānulus (*m*)
illa gemma (*f*)
illud ḫornāmentum (*n*)

quī, abl plūr quibus

nōnāgintā = xc (90)

sēstertiī nōnāgintā:
hs xc

hic haec hoc, dat huic

Mēdus: "Id nimis magnum pretium est! Aliī tabernāriū ānulum gemmātum octōgintā sēstertiīs vēndunt."

Albīnus: "Quī sunt illī tabernāriī?"

100

quī = iī qui

sing ille illa illud
plūr illī illae illa

Mēdus: "Quī in aliīs viīs tabernās habent."

Albīnus: "Quae sunt illae viae in quibus illae tabernae sunt? Et quae sunt illa ḍrnāmenta quae in illīs tabernīs parvō pretiō emuntur? Nōn sunt ḍrnāmenta! Sed aspicite haec ḍrnāmenta: hōs ānulōs, hās gemmās, hās margaritās! Haec ḍrnāmenta proba sunt! Neque pretium hōrum ḍrnāmentōrum nimis magnum est!"

105

Mēdus: "Accipe nummōs nōnāgintā — aut nūllōs!"

Albīnus: "Num hīc nōnāgintā sēstertiī sunt?"

Mēdus: "Numerā eōs!"

110

Albīnus numerat sēstertiōs, quōrum numerus est nōnāgintā.

Albīnus: "Sunt nōnāgintā."

Mēdus: "Satisne est?"

Albīnus nōn respondet, sed nummōs sūmit Mēdōque ānulum dat. Albīnus pecūniām accipit et Mēdō ānulum vēndit sēstertiīs nōnāgintā.

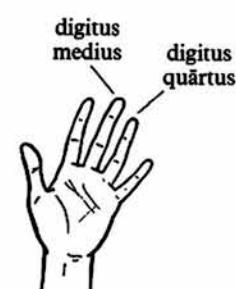
115

Mēdus sē ad Lȳdiam vertit: "Accipe hunc ānulum ab amīcō tuō..." Mēdus ānulum in digitō Lȳdiae pōnit. In quō digitō? In digitō mediō.

120

Mēdus: "Hic ānulus ad digitum tuum nōn convenit. Ānulus nimis parvus est aut digitus nimis magnus!"

Lȳdia: "Ō Mēde! Digitus medius nimis magnus est. Pōne ānulum in digitō quārtō!"

quārtus -a -um = iv (4.)

- 125 Mēdus ānulum in digitō Lȳdiae quārtō pōnit. Ānulus satis magnus est et ad digitum convenit, nam digitus quārtus nōn tantus est quantus digitus medius. Lȳdia laeta digitum suum aspicit et amīcō suō ōsculum dat.
- Mēdus et Lȳdia ā tabernā abeunt. Lȳdia, quae Rō-
130 mae habitat, Mēdō viam mōnstrat.

Albīnus rūrsus clāmat: “Ōrnāmenta! Ōr-nā-men-ta!” et aliōs virōs pecūniōsōs, quōrum amīcae nūlla aut pauca ūrnāmenta habent, exspectat.

GRAMMATICA LATINA

- 135 *Prōnōmina* 'quis', 'quī', 'is', 'ille'
[A] *Masculinūm*.

Quis saccum portat? *Servus* saccum portat. *Quī* servus?
Servus *quī* saccum portat est *Syrus*. *Is/ille* servus saccum portat.

- 140 Iūlius servum vocat. *Quem* servum? *Servus* *quem* Iūlius vocat est *Syrus*. Iūlius *eum/illum* servum vocat.

Iūlius dominus servī est. *Cuius* servī? *Syrus* est servus *cuius* dominus Iūlius est. Iūlius dominus *eius/illius* servī est.

- 145 Iūlius servō mālum dat. *Cui* servō? *Servus* *cui* Iūlius mālum dat est *Syrus*. Iūlius *eī/illī* servō mālum dat.

Saccus ā servō portātur. Ā *quō* servō? *Servus* ā *quō* saccus portātur est *Syrus*. Saccus ab *eō/illō* servō portātur.

Servī saccōs portant. *Quī* servī? *Servī* *quī* saccōs portant sunt *Syrus* et *Lēander*. *Iī/illī* servī saccōs portant.

- 150 Iūlius servōs vocat. *Quōs* servōs? *Servī* *quōs* Iūlius vocat sunt *Syrus* et *Lēander*. Iūlius *eōs/illōs* servōs vocat.

Iūlius dominus servōrum est. *Quōrum* servōrum? *Servī* *quōrum* dominus est Iūlius sunt *Syrus* et *Lēander*. Iūlius dominus *eōrum/illōrum* servōrum est.

ūnum prōnōmen (*prōn*)
duo prōnōmina

Singulāris:
nōminātīvus
quis/quī is ille
quī...?
is servus = ille servus

accūsātīvus
quem eum illum

genetīvus
cuius eius illīus

datīvus
cui eī illī

ablātīvus
quō eō illō

Plūrālis:
nōminātīvus
qui iī illī

accūsātīvus
quōs eōs illōs

genetīvus
quōrum eōrum illōrum

datīvus
quibus iīs illīs

ablātīvus
quibus iīs illīs

Singulāris:
nōminātīvus
quae ea illa

accūsātīvus
quam eam illam

genetīvus
cuius eius illīus

datīvus
cui ei illī

ablātīvus
quā eā illā

Plūralis:
nōminātīvus
quae eae illae

accūsātīvus
quās eās illās

genetīvus
quārum eārum illārum

datīvus
quibus iīs illīs

ablātīvus
quibus iīs illīs

Singulāris:
nōminātīvus
quid/quod id illud
quod...?

accūsātīvus
quid/quod id illud
quod...?

Iūlius servīs māla dat. *Quibus* servīs? Servī *quibus* Iūlius 155
māla dat sunt Syrus et Lēander. I. *iīs/illīs* servīs māla dat.

Saccī ā servīs portantur. Ā *quibus* servīs? Servī ā *quibus*
saccī portantur sunt Syrus et Lēander. Ab *iīs/illīs* servīs saccī
portantur.

[B] Fēminīnum.

160

Ancilla abest. *Quae* ancilla? Ancilla *quae* abest est Syra.
Ea/illa ancilla abest.

Iūlius ancillam vocat. *Quam* ancillam? Ancilla *quam* Iūlius
vocat est Syra. Iūlius *eam/illam* ancillam vocat.

Iūlius dominus ancillae est. *Cuius* ancillae? Syra est ancilla 165
cuius dominus Iūlius est. I. dominus *eius/illīus* ancillae est.

Iūlius ancillae mālum dat. *Cui* ancillae? Ancilla *cui* Iūlius
mālum dat est Syra. Iūlius *ei/illī* ancillae mālum dat.

Iūlius ab ancillā salūtātur. Ā *quā* ancillā? Ancilla ā *quā*
Iūlius salūtātur est Syra. Iūlius ab *eā/illā* ancillā salūtātur. 170

Ancillae absunt. *Quae* ancillae? Ancillae *quae* absunt sunt
Syra et Dēlia. *Eae/illae* ancillae absunt.

Iūlius ancillās vocat. *Quās* ancillās? Ancillae *quās* Iūlius
vocat sunt Syra et Dēlia. Iūlius *eās/illās* ancillās vocat.

Iūlius dominus ancillārum est. *Quārum* ancillārum? Ancil- 175
lae *quārum* dominus est Iūlius sunt Syra et Dēlia. Iūlius do-
minus *eārum/illārum* ancillārum est.

Iūlius ancillīs māla dat. *Quibus* ancillīs? Ancillae *quibus*
Iūlius māla dat sunt Syra et Dēlia. I. *iīs/illīs* ancillīs māla dat.

Iūlius ab ancillīs salūtātur. Ā *quibus* ancillīs? Ancillae ā 180
quibus Iūlius salūtātur sunt Syra et Dēlia. Ab *iīs/illīs* ancillīs
Iūlius salūtātur.

[C] Neutrūm.

Quid est ānulus? Ānulus est īrnāmentum. *Quod* īrnāmen-
tum? Ānulus est īrnāmentum *quod* digitum īnat. *Id/illud* 185
īrnāmentum pulchrum est.

Quid Lȳdia in collō habet? īrnāmentum habet. *Quod* īrnā-
mentum? īrnāmentum *quod* Lȳdia in collō habet est līnea
margaritārum. Lȳdia *id/illud* īrnāmentum amat.

190	Pretium ornamenti est HS (= sestertiī) c. Cuius ornamenti? Ornamentum cuius pretium est HS c est anulus. Pretium eius /illius ornamenti est HS c.	genetivus cuius eius illius		
	Fluvius oppidō aquam dat. Cui oppidō? Oppidum cui fluvius aquam dat est Capua. Fluvius eī/illī oppidō aquam dat.	dativus cui eī illī		
195	Cornēlius in parvō oppidō habitat. In quō oppidō? Oppidum in quō Cornēlius habitat est Tūsculum. In eō/illō oppidō habitat Cornēlius.	ablātīvus quō eō illō		
	Quae oppida prope Rōmam sunt? Östia et Tūsculum sunt oppida quae prope Rōmam sunt. Ea/illa oppida prope Rōmam sunt.	Plurālis: nōminātīvus quae ea illa		
200	Albīnus ornāmenta vēndit. Quae ornāmenta? Ornāmenta quae A. vēndit sunt anulī. Ea/illa ornāmenta vēndit A.	accūsātīvus quae ea illa		
	Pretium ornāmentōrum est HS c. Quōrum ornāmentōrum? Ornāmenta quōrum pretium est HS c anulī sunt. Pretium eōrum/illōrum ornāmentōrum est HS c.	genetivus quōrum eōrum illōrum		
205	Fluvii oppidī aquam dant. Quibus oppidī? Oppida quibus fluvii aquam dant sunt Capua et Brundisium. Fluvii iīs/illīs oppidī aquam dant.	dativus quibus iīs illīs		
210	Fēminaē ornāmentī dēlectantur. Quibus ornāmentī? Ornāmenta quibus fēminaē dēlectantur sunt margarītae et gemmae. Iīs/illīs ornāmentī dēlectantur fēminaē.	ablātīvus quibus iīs illīs		
<i>Prōnōmen 'hic'</i>				
	<i>Masculīnum</i>	<i>Fēminīnum</i>	<i>Neutrūm</i>	
	<i>Sing. Nōm.</i> hic mūrus	haec via	hoc verbum	sing.
215	<i>Acc.</i> hunc mūrum	hanc viam	hoc verbum	m. f. n.
	<i>Gen.</i> huius mūrī	huius viae	huius verbī	hic haec hoc
	<i>Dat.</i> huic mūrō	huic viae	huic verbō	hunc huius
	<i>Abl.</i> hōc mūrō	hāc viā	hōc verbō	hōc hāc hōc
	<i>Plūr. Nōm.</i> hī mūrī	hae viae	haec verba	plūr.
220	<i>Acc.</i> hōs mūrōs	hās viās	haec verba	m. f. n.
	<i>Gen.</i> hōrum mūrōrum hārum viārum hōrum verbōrum			hī hae haec
	<i>Dat.</i> hīs mūrīs	hīs viās	hīs verbīs	hōs hās haec
	<i>Abl.</i> hīs mūrīs	hīs viās	hīs verbīs	hōrum hīs hōrum

Vocabula nova:

taberna
gemma
margarita
tabernarius
ornamentum
anulus
linea
digitus
collum
preium
sestertius
pecunirosus
gemmatus
medius
quartus
vixinti
octoginta
nonaginta
vendit
consistit
emit
aspicit
abit
accipit
ornat
clamat
monstrat
ostendit
constat
convenit
alius
ille
tantus
quantus
satis
nimis
aut
pronomen

PENSVM A

Qu— est Albīnus? Est tabernarius qu— ornamenti vēndit. Qu— ornamenti? Ornamenti qu— Albīnus vēndit sunt gemmae et margaritae. Qu— emit Mēdus? Ornamentum emit. Qu— ornamentum? Ornamentum qu— Mēdus emit est anulus c— pretium est HS c. Digitus in qu— anulus pōnitur est digitus quartus.

H— servus Mēdus, ill— Dāvus est. Lȳdia h— servum amat, nōn ill—. Lȳdia amīca h— servī est, nōn ill—. Lȳdia h— servō osculum dat, nōn ill—. Lȳdia ab h— servō amātur, nōn ab ill—.

H— oppidum est Tūsculum, ill— est Brundisium. Cornēlius in h— oppidō habitat, nōn in ill—. Viae h— oppidī parvae sunt.

PENSVM B

Gemmae et margaritae — pulchra sunt. Aemilia multa ornamenti ā Iūliō —. Aemilia — in collō et anulum in — habet. Multae fēminaē ante tabernam Albīnī — et ornamenti eius aspiciunt. Virī ornamenti — et fēminī dant. — gemmatus centum sestertiis —. — anulī est centum sestertiī, sed Mēdus — (xc) tantum habet. Albīnus: “Nōnāgintā nōn — est!” Mēdus: “Accipe nōnāgintā sestertiōs — nullōs!” Anulus ad digitum medium nōn —: digitus medius — magnus est. Sed anulus convenit ad digitum — (iv), quī nōn — est quantus digitus —. Lȳdia laeta digitum suum — et cum Mēdō ā tabernā —. Lȳdia Mēdō viam —.

PENSVM C

Quid Albīnus vēndit?

Ā quō Aemilia ornamenti accipit?

Ambulatne Mēdus cum dominō suō?

Ubi Mēdus et Lȳdia cōsistunt?

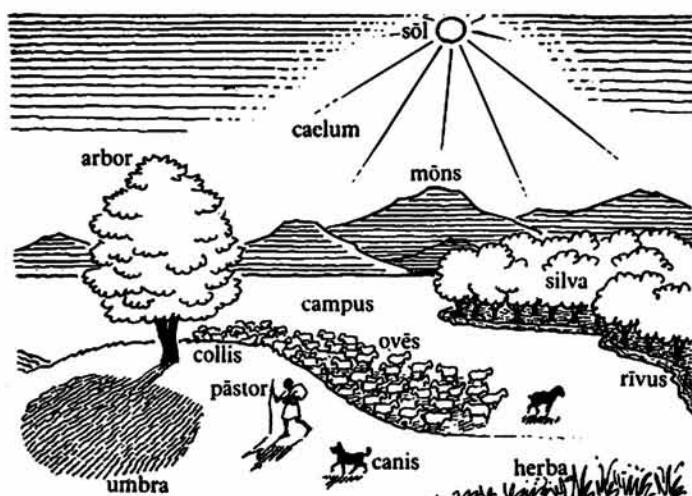
Cūr Mēdus margaritās nōn emit?

Cūr Lȳdia nullum anulum habet?

Estne vacuus sacculus Mēdī?

Quot sestertiis cōstat anulus gemmatus?

Ad quem digitum anulus convenit?

PASTOR ET OVES

I Hic vir, quī in campō ambulat, pāstor Iūlii est. Pāstor nōn sōlus est in campō, nam canis niger cum eō est et centum ovēs: ūna ovis nigra et ūndēcentum ovēs albæ. Pāstor ūnam ovem nigram et multās ovēs albās habet. Is 5 est dominus ovis nigrae et ovium albārum. Pāstor ovī nigrae et ovibus albīs aquam et cibum dat. Cum ūna ove nigrā et ūndēcentum ovibus albīs pāstor in campō est.

Cibus ovium est herba, quae in campō est. In rīvō est aqua. Ovēs in campō herbam edunt, et aquam bibunt ē 10 rīvō, quī inter campum et silvam est. Canis herbam nōn ēst, neque pāstor herbam ēst. Cibus pāstōris est pānis, quī inest in saccō. Iūlius pāstōri suō pānem dat. Pāstor canī suō cibum dat: canis ā pāstōre cibum accipit. Itaque canis pāstōrem amat.

ūn-dē-centum = 100 (99)

albus -a -um ↔ niger
-gra -grum

	sing	plūr
nōm	ovis	ovēs
acc	ovem	ovēs
gen	ovis	ovium
dat	ovi	ovibus
abl	ove	ovibus

rīvus = parvus fluvius

ēst edunt
vir pānem ēst
viri pānem edunt

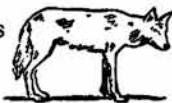
<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i> pāstōr	pāstōrēs
<i>acc</i> pāstōrem	pāstōrēs
<i>gen</i> pāstōris	pāstōrum
<i>dat</i> pāstōrī	pāstōribus
<i>abl</i> pāstōre	pāstōribus

ūnus mōns (< monts)
duo montēs

vallis ↔ mōns

ūna arbor
duea arboreis

lupus

suprā prp+acc

nūbēs

ūna nūbēs
duea nūbēs

sub prp+abl ↔ suprā
umbra ↔ sōl

umbram petit = ad um-
bram adit

pāstor in umbrā iacet

ovēs albās relinquit = ab
ovibus albīs abit

In Italiā sunt multū pāstōrēs. Quī viā Appiā Rōmā 15
Brundisium it multōs pāstōrēs videt in campīs. Nume-
rus pāstōrum magnus est. Dominī pāstōribus suīs ci-
bum dant. Canēs ā pāstōribus cibum accipiunt.

Post campum montēs sunt. Inter montēs sunt vallēs.
In campō est collis. (Collis est mōns parvus.) In colle 20
arbor est. In silvā multae arborēs sunt. Ovēs nōn in silvā
neque in monte, sed in campō sunt. In silvā est lupus.
Pāstor et ovēs lupum timent, nam lupus ovēs ēst. In silvīs
et in montibus lupī sunt, in vallibus nūllī sunt lupī.

Sōl in caelō est suprā campum. In caelō nūlla nūbēs 25
vidētur. Caelum est suprā terram. Montēs et vallēs,
campī silvaeque sunt in terrā. In caelō sōl et nūbēs sunt,
sed suprā hunc campum caelum sine nūbibus est. Ita-
que sōl lūcet in campō.

Pāstor in sōle ambulat. Sub arbore autem umbra est. 30
Pāstor, quī nūllam nūbem videt in caelō, cum cane et
ovibus ad arborem adit. Pāstor umbram petit. Etiam
ovēs umbram petunt: post pāstōrem ad arborem ad-
eunt. Pāstor ovēs suās ad arborem dūcit.

Ecce pāstor in umbrā arboris iacet cum cane et ovi- 35
bus. Arbor pāstōrī et canī et ovibus umbram dat; sed
ovis nigra cum paucīs aliīs in sōle iacet. Pāstor, quī
fessus est, oculōs claudit et dormit. Canis nōn dormit.

Dum pāstor in herbā dormit, ovis nigra ab ovibus albīs 40
abit et ad rīvum currit. Ovis nigra ovēs albās relinquit et
rīvum petit; aquam bibit ē rīvō, et in silvam intrat!

Canis lātrat: "Baubau!" Pāstor oculōs aperit, ovēs aspicit, ovem nigram nōn videt. Pāstor ovēs numerat: "Ūna, duae, trēs, quattuor, quīnque..... ūndēcentum." 45 Numerus ovium est ūndēcentum, nōn centum. Nūllae ovēs albae absunt, sed abest ovis nigra. Pāstor et canis ovēs albās relinquunt et silvam petunt. Pāstor saccum cum pāne in colle relinquit.

Dum cēterae ovēs ā pāstōre numerantur, ovis nigra in 50 magnā silvā, ubi via nūlla est, errat. Ovis, quae iam procul ā pāstōre cēterīsque ovibus abest, neque caelum neque sōlem suprā sē videt. Sub arboribus sōl nōn lūcet. Ovis nigra in umbrā est.

In terrā inter arborēs sunt vestīgia lupī. Ubi est lupus 55 ipse? Nōn procul abest. Ovis vestīgia lupī in terrā videt, neque lupum ipsum videt. Itaque ovis lupum nōn timet. Parva ovis sine timōre inter arborēs errat.

Lupus autem prope ovem est. Pāstor et canis procul ab eā sunt. Lupus, quī cibum nōn habet, per silvam 60 errat. Lupus in silvā cibum quaerit, dum pāstor et canis ovem nigram quaerunt.

Pāstor: "Ubi est ovis nigra? Age! quaere ovem, canis, et reperi eam!" Canis ovem quaerit et vestīgia eius in terrā reperit, neque ovem ipsam reperit. Canis lātrat. 65 Pāstor: "Ecce vestīgia ovis. Ubi est ovis ipsa? Dūc mē ad eam, canis!" Canis dominum suum per silvam dūcit ad ovem, sed ovis procul abest.

Lupus ululat: "Uhū!" Et ovis et canis lupum audiunt.

vestīgium

lupus ipse, acc lupum ipsum

timor -ōris (gen) m
< timet

ovis ipsa, acc ovem ipsam

dūcit dūcunt
dūc! dūcite! (imp)

ūnus dēns (< dents)
duo dentēs

ac-currit < ad-currit

prope ↔ procul

clāmor -ōris (gen) m
< clāmat

pāstor ovem in umerōs
im-pōnit (< in-pōnit)

dēclīnātiō -ōnis f (dēcl)
< dēclīnat

modus -ī m: modō abl

-a -ae

-am -ās

-ae -ārum

-a -īs

-ā -īs

Canis currit. Ovis cōsistit et exspectat dum lupus ve-
nit. Ovis bālat: "Bābā!"

70

Ecce lupus quī ante ovem est! Iam ovis lupum ipsum
ante sē videt. Oculī lupī in umbrā lūcent ut gemmae et
dentēs ut margarītae. Parva ovis oculōs claudit et dentēs
lupī exspectat. Lupus collum ovis petit dentibus...

Sed ecce canis accurrit! Lupus sē ab ove vertit ad 75
canem, quī ante lupum cōsistit et dentēs ostendit. Lu-
pus ululat. Canis lātrat. Ovis bālat.

Pāstor, quī iam prope est, clāmat: "Pete lupum!" Ca-
nis clāmōrem pāstōris audit, et sine timōre lupum petit.
Lupus autem ovem relinquit et montēs petit.

80

Pāstor quoque accurrit et ovem suam, quae in terrā⁸⁵
iacet, aspicit. In collō eius sunt vestīgia dentium lupī!
Ovis oculōs aperit et ad pāstōrem suum bālat.

Pāstor laetus ovem in umerōs impōnit eamque portat
ad cēterās ovēs, quae sine pāstōre in campō errant.

85

Procul in monte lupus ululat.

GRAMMATICA LATINA

Dēclīnātiō vocābulōrum

[I] Dēclīnātiō prīma.

Vocābulum 'īnsula' dēclīnātur hōc modō:

90

	Singulāris	Plūrālis
Nōminātīvus	īnsul a	īnsul ae
Accūsātīvus	īnsul am	īnsul ās
Genētīvus	īnsul ae	īnsul ārum
Datīvus	īnsul ae	īnsul īs
Ablātīvus	īnsul ā	īnsul īs

95

Hoc modō dēclinantur multa vocābula fēminīna. Exempla: fēmina, puella, filia, domina, ancilla, familia, littera, pecūnia, mēnsa, villa, aqua, via, silva, terra, cēt.

100 [II] Dēclinātiō secunda.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
-------	-------	-------	-------

<i>Nōm.</i> [A] serv us	serv i	[B] verb um	verb a
<i>Acc.</i>	serv um	serv ōs	verb um
<i>Gen.</i>	serv i	serv ōrum	verb i
<i>Dat.</i>	serv ō	serv īs	verb ō
<i>Abl.</i>	serv ō	serv īs	verb ō

[A] Ut 'servus' dēclinantur vocābula masculīna: filius, dominus, fluvius, numerus, nummus, hortus, nāsus, mūrus, equus, saccus, umerus, amīcus, oculus, campus, rīvus, lūpus, cēt.; puer, vir, liber (nōm. sing. sine -us).

[B] Ut 'verbum' dēclinantur vocābula neutra: oppidum, exemplum, baculum, ōstium, cubiculum, speculum, mālum, ūrnāmentum, collum, pretium, caelum, vestīgium, cēt.

110 [III] Dēclinātiō tertia.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
-------	-------	-------	-------

<i>Nōm.</i> [A] pāstor	pāstōr ēs	[B] ov is	ov ēs
<i>Acc.</i>	pāstōr em	pāstōr ēs	ov em
<i>Gen.</i>	pāstōr is	pāstōr um	ov is
<i>Dat.</i>	pāstōr i	pāstōr ibus	ov i
<i>Abl.</i>	pāstōr e	pāstōr ibus	ov e

[A] Ut 'pāstor' dēclinantur haec vocābula: sōl sōlis, timor -ōris, clāmor -ōris (masc.); arbor -oris (fēm.); cēt.

[B] Ut 'ovis' dēclinantur haec vocābula: pānis, collis, vallis, canis (gen. plūr. canum); nūbēs -is (nōm. sing. -ēs); mōns montis, dēns dentis (nōm. sing. -s < -ts); et alia multa. Fēminīna sunt: ovis, vallis, nūbēs; masculīna: pānis, collis, mōns, dēns.

hōc modō : ut 'īnsula'

PENSVM A

In Italiā sunt multū pāstōr-. Numerus pāstōr- magnus est. Pāstor Iūlii ūnum can- et multās ov- habet. Pāstor est domi-

Vocabula nova:

campus
 pāstor
 canis
 ovis
 cibus
 herba
 rīvus
 pānis
 mōns
 vallis
 collis
 arbor
 silva
 lupus
 sōl
 caelum
 terra
 nūbēs
 umbra
 vestīgium
 timor
 dēns
 clāmor
 modus
 niger
 albus
 ūndēcentum
 ēst edunt
 bibit
 lūcet
 petit
 dūcit
 iacet
 relinquit
 lārat
 errat
 quaerit
 reperit
 ululat
 bālat
 accurrit
 impōnit
 ipse
 procul
 suprā
 sub
 dum
 ut
 dēclīnatiō
 dēclīnat

nus can- et ov-. Can- et ov- pāstōr- amant. Cibus ov- est herba, cibus pāstōr- est pān-. Pāstor pān- ēst.

In coll- ūna arbor est. Pāstor cum can- et ov- ad arbor- it. Iam pāstor in umbrā arbor- iacet. Arbor pāstōr- et can- et ov- umbram dat, sed ov- nigra in sōl- iacet. Nūllae nūb- ante sōl- sunt. In silvā multae arbor- sunt, sub arbor- umbra est. Ov- nigra ā pāstōr- cēterisque ov- discēdit. Canis ov- videt.

PENSVM B

Pāstor et centum — in — sunt. Pāstor ovibus aquam et — dat. Cibus ovium est —, cibus pāstōris est —. Pāstor pānem —. Ovēs herbam — et aquam — ē —.

Sōl —, nūlla — in caelō — hunc campum vidētur. In colle ūna — est, in — multae arborēs sunt. — arboribus umbra est. Pāstor ovēs suās ad arborem —. — pāstor in — arboris iacet, ovis nigra cēterās ovēs — et silvam —. In terrā sunt — lupī; lupus — nōn procul abest. Lupus in silvā cibum —, dum pāstor et — ovem quaerunt.

PENSVM C

Num pāstor sōlus in campō est?
 Quot ovēs habet pāstor?
 Ā quō canis cibum accipit?
 Suntne montēs prope pāstōrem?
 Ubi sunt vallēs?
 Quid est collis?
 Quō it pāstor?
 Cūr pāstor umbram petit?
 Quō it ovis nigra?
 Quid ovis in terrā videt?
 Cūr lupus ovem nigram nōn ēst?

avēs in āere volant

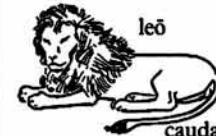
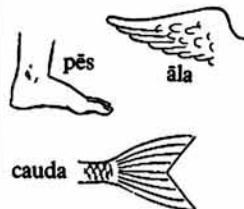
hominēs in terrā ambulant

piscēs in aquā natant

BESTIAE ET HOMINES

1 Equus et asinus, leō et lupus, canis et ovis bēstiae sunt. Leō et lupus sunt bēstiae ferae, quae aliās bēstiās capiunt et edunt. In Āfricā sunt multī leōnēs. Pāstōrēs Āfricāe leōnēs timent, nam leōnēs nōn sōlum ovēs pāstōrum 5 edunt, sed etiam pāstōrēs ipsōs! Nōn bēstia, sed homō est pāstor; leōnēs autem nōn sōlum aliās bēstiās, sed etiam hominēs edunt. Ferae et hominēs amīcī nōn sunt. Canis amīcus hominis est, ea bēstia fera nōn est.

Aliae bēstiae sunt avēs, aliae piscēs. Aquila est magna 10 avis fera, quae parvās avēs capit et ēst. Avēs in āere volant. Piscēs in aquā natant. Hominēs in terrā ambulant. Avis duās ālās habet. Homō duōs pedēs habet. Piscis neque ālās neque pedēs habet. Avis quae volat ālās movet. Homō quī ambulat pedēs movet. Piscis qui 15 natat caudam movet. Cum avis volat, ālāe moventur. Cum homō ambulat, pedēs moventur. Cum piscis na-

leō -ōnis m, pl leōnēs
-ōnum
ferus -a -umhomō -inis m, pl hominēs
-īnum
fera = bēstia feraāer āeris m
pēs pedis m, pl pedēs -um

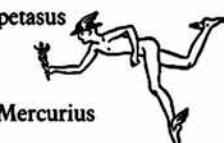

qui ambulat vestīgia in terrā facit

pot-est pos-sunt

quod = quia

petasus

Mercurius

mercātor -ōris *m*
imperīum = id quod

imperātūr

...enīm = nam...: is

enīm = nam is

nūntiūs = is qui verba
portat (inter hominēs)

Neptūnus

mare -is *n*, *pl* maria -ium

Rōmānī = hominēs Rō-
mānī

Graecī = hominēs Graecī

flūmen = fluvius

flūmen -inis *n*, *pl* -ina-
-inum

tat, cauda movētur. Qui ambulat vestīgia in terrā facit.
Qui volat aut natat vestīgia nōn facit.

In hortō et in sīlvā multae avēs sunt. Canis avēs, quae
inter arborēs volant, aspicit. Canis ipse nōn volat, nam 20
canis ālās nōn habet. Canis volāre nōn potest. Neque
pāstor volāre potest. Pāstor duōs pedēs habet, itaque
pāstor ambulāre potest. Hominēs ambulāre possunt,
quod pedēs habent, neque volāre possunt, quod ālās
nōn habent. 25

Mercurius autem ut avis volāre potest, nam in pedi-
bus et in petasō eius ālāe sunt. Mercurius nōn homō,
sed deus est. Mercurius est deus mercātōrum. (Mercā-
tor est homō qui emit et vēndit.) Mercurius imperia
deōrum ad hominēs portat, is enim nūntius deōrum est. 30

Piscēs neque volāre neque ambulāre possunt. Piscēs
in aquā natāre possunt. Etiamne hominēs natāre pos-
sunt? Alii hominēs natāre possunt, aliī nōn possunt.
Mārcus et Quīntus natāre possunt, Iūlia nōn potest.

Neptūnus natāre potest; is enim deus maris est. (Ōce-
anus est magnum mare.) Mercurius et Neptūnus deī
Rōmānī sunt. Rōmānī et Graecī deōs multōs habent.
Hominēs deōs neque vidēre neque audīre possunt. Deī
ab hominibus neque vidērī neque audīrī possunt.

Padus magnum flūmen est. In eō flūmine multī sunt 40
piscēs. Piscēs in aquā flūminis natant. In flūminibus et
in marib⁹ magnus numerus piscium est. Flūmina et
maria plēna sunt piscium. Hominēs multōs piscēs capi-

unt. Nēmō piscēs flūminum et marium numerāre potest. Piscēs numerārī nōn possunt.

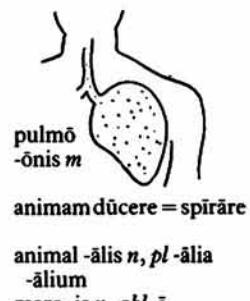
Piscēs in aquā vīvunt, neque in terrā vīvere possunt, nam piscēs in āere spīrare nōn possunt. Homō sub aquā spīrare nōn potest. Homō vīvit, dum spīrat. Quī spīrat vīvus est, quī nōn spīrat est mortuus. Homō mortuus neque vidēre neque audīre, neque ambulāre neque currere potest. Homō mortuus sē movēre nōn potest. Cum homō spīrat, anima in pulmōnēs intrat et rūrsus ex pulmōnibus exit. Anima est āer quī in pulmōnēs dūcitur. Quī animam dūcit animal est. Nōn sōlum hominēs, sed etiam bēstiae animālia sunt. Alia animālia in terrā vīvunt, alia in marī.

Sine animā nēmō potest vīvere. Homō quī animam nōn dūcit vīvere nōn potest. Spīrare necesse est hominī. Ēsse quoque hominī necesse est, nēmō enim sine cibō vīvere potest. Necesse est cibum habēre. Pecūniām habēre necesse est, nam quī pecūniām nōn habet cibum emere nōn potest. Sine pecūniā cibus emī nōn potest. Necesse nōn est gemmās habēre, nēmō enim gemmās ēsse potest. Gemmae edī nōn possunt; sed quī gemmās suās vēndit pecūniām facere et cibum emere potest. Mercātor quī ḍrnāmenta vēndit magnam pecūniām facit. Fēminaē quae pecūniām facere volunt ḍrnāmenta sua vēndunt.

Avēs nīdōs faciunt in arboribus; nīdī eārum inter rāmōs et folia arborum sunt. Aquilae in montibus nīdōs

nēmō (< ne- + homō)
= nūllus homō

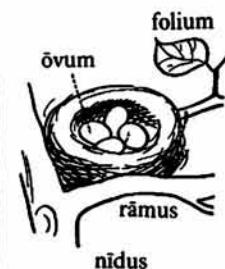
vīvus -a -um = quī vīvit
(v. est = vīvit)
mortuus -a -um ↔ vīvus

animam dūcere = spīrare
animal -ālis n, pl -ālia
-ālium
mare -is n, abl -ī

necesse est (+dat)

ēst edunt: ēsse (= edere)
nēmō enim = nam nēmō

facere -it -iunt
parere -it -iunt

pila

vult volunt:
Iūlia *vult* (= volt)
puerī *volunt*

capere -it -iunt
imp capē! capite!

canere = cantāre

vōx vōcis f

nōn audent : timent
occultāre ↔ ostendere

faciunt. In nīdīs sunt ūva. Avēs ūva pariunt, ex quibus parvī pullī exeunt. Canis nōn ūva, sed pullōs vīvōs parit. Fēminaē liberōs pariunt. —

Mārcus et Quīntus et Iūlia in hortō sunt. Iūlia pilam III tenet et cum puerīs pilā lūdere vult, neque iī cum puellā 75 lūdere volunt; puerī enim nīdōs quaerunt in arboribus. Itaque puella lūdit cum cane suā Margarītā.

Iūlia: "Cape pilam, Margarīta!"

Canis pilam capit et caudam movet. Puella laeta rīdet et canit. Puerī puellam canere audiunt. 80

Quīntus: "Audī: Iūlia vōcem pulchram habet."

Mārcus: "Vōx eius nōn pulchra est!"

Canis avem suprā sē volāre videt eamque capere vult, neque potest. Canis irātus lātrat: "Baubau!" Eius vōx pulchra nōn est, canis canere nōn potest! Avēs canere 85 possunt, piscēs nōn possunt: piscēs vōcēs nōn habent.

Cum aquila suprā hortum volat et cibum quaerit, parvae avēs canere nōn audent, et inter folia arborum sē occultant. Itaque aquila eās reperīre nōn potest. Neque avēs neque nīdī avium ab aquilā reperīrī possunt, quod 90 rāmīs et foliīs occultantur.

Mārcus autem nīdum reperit et Quīntum vocat: "Ve-nī, Quīnte! In hāc arbore nīdus est." Accurrit Quīntus.

Mārcus: "Age! Ascende in arborem, Quīnte!"

Quīntus in arborem ascendit; iam is suprā Mārcum 95 in arbore est. Mārcus ipse in arborem ascendere nōn audet!

Mārcus interrogat: "Quot sunt ūva in nīdō?"

Quīntus: "Nūlla ūva, sed quattuor pullī."

- 100 Nīdus est in parvō rāmō. Rāmus quī nīdum sustinet
nōn crassus, sed tenuis est. Rāmus tenuis Quīntum sus-
tinēre nōn potest, is enim puer crassus est. Ecce rāmus
cum puerō et nīdō et pullīs ad terram cadit!

- Mārcus Quīntum ad terram cadere videt. Rīdetne
105 Mārcus? Nōn rīdet. Mārcus enim perterritus est. Iam
Quīntus et pullī quattuor sub arbore iacent. Neque puer
neque pullī sē movent. Pullī mortuī sunt. Quīntus ne
mortuus est? Nōn est. Quīntus enim spīrat. Qui spīrat
mortuus esse nōn potest. Sed Mārcus eum spīrare nōn
110 videt, neque enim anima vidērī potest.

Quid facit Mārcus? Mārcus perterritus ad vīllam cur-
rit et magnā vōcē clāmat: "Age! Venī, pater!"

- Iūlius puerum vocāre audit et exit in hortum. Pater
filium perterritum ad sē accurrere videt eumque inter-
rogat: "Quid est, Mārce?"

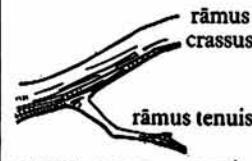
Mārcus: "Quīntus...est...mortuus!"

Iūlius: "Quid? mortuus? Ō deī bonī!"

- Pater, ipse perterritus, cum Mārcō ad Quīntum cur-
rit. Iūlia quoque accurrit cum cane suā. Quīntus oculōs
120 aperit. Iūlius eum oculōs aperīre videt.

Iūlius: "Ecce oculōs aperit: ergō vīvus est."

Mārcus et Iūlia Quīntum vīvum esse vident. Puer
autem ambulāre nōn potest, neque enim pedēs eum
sustinēre possunt; ergō necesse est eum portāre.

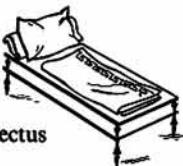

est sunt: esse
neque enim = nōn enim
facere = agere

Mārcus perterritus est

lectus

Quīntus ā Iūliō portātur
Aemilia Quīntum ā Iūliō portārī videt

Quīntus in lectō pōnitur
Aemilia Quīntum in lectō pōnī aspicit

Infinitivus - ī m (inf)

vocāre

vidēre

accurrere

audire

-re

[1] -āre

[2] -ēre

[3] -ere

[4] -ire

esse ēsse

portārī

vidērī

pōnī

audīrī

Quīntus ā Iūliō in vīllam portātur et in lectō pōnitur. 125

Aemilia filium suum ā Iūliō portārī videt, et interrogat: "Cūr puer ipse ambulāre nōn potest?"

Iūlius: "Quīntus ambulāre nōn potest, quod nōn est avis neque ālās habet! Quī volāre vult neque potest, ad terrām cadi!" 130

Aemilia Quīntum ā Iūliō in lectō pōnī aspicit.

GRAMMATICA LATINA

Īnfīnītīvus

[A] Āctīvūm.

Iūlius Mārcum nōn vidēre, sed audīre potest. Pater filium 135
vocāre audit, et accurrere videt.

'Vocā|re', 'vidē|re', 'accurr|ere', 'audī|re' īnfīnītīvus est.

Īnfīnītīvus: -re.

[1] -āre: cantāre, pulsāre, plōrāre, interrogāre, verberāre, numerāre, salūtāre, imperāre, habitāre, amāre, dēlectāre, portāre, ambulāre, exspectāre, intrāre, örnāre, clāmāre, mōnstrāre, errāre, volāre, natāre, spirāre; dare; cēt. 140

[2] -ēre: rīdēre, vidēre, respondēre, habēre, tacēre, pārēre, timēre, tenēre, iacēre, movēre, cēt.

[3] -ere: pōnere, sūmere, discēdere, carpere, agere, vehere, 145 claudere, vertere, currere, vēndere, emere, cōsistere, ostendere, bibere, petere, dūcere, relinquere, quaerere, vīvere, lūdere, canere, ascendere, cadere; capere, facere, aspicere, accipere, parere; cēt.

[4] -īre: venīre, audīre, dormīre, aperīre, reperiēre; īre (ad-īre, 150 ab-īre, ex-īre); cēt.

Mēdus servus esse nōn vult. Nēmō gemmās ēsse potest.

'Esse' quoque et 'ēsse' īnfīnītīvus est.

[A] Passīvūm.

Mārcus ā Iūliō nōn vidērī, sed audīrī potest. Mārcus Quīn- 155
tum ā Iūliō portārī et in lectō pōnī videt.

				-ri/-i
				[1] -ārī: portārī, numerārī, vocārī.
160	[2] -ērī: vidērī, tenērī.			[2] -ērī
	[3] -ī: pōnī, emī, edī, claudī.			[3] -ī
	[4] -īrī: audīrī, reperīrī, aperīrī.			[4] -īrī
165	Piscēs numerārī nōn possunt. Syra rosam ā Iūliā tenērī videt. Gemmae edī nōn possunt. Magnum ūstium ā parvā puellā neque aperīrī neque claudī potest.			= Syra Iūliam rosam tenēre videt = parva puella magnum ūstium neque aperire neque claudere potest
	<i>Dēclīnātiō tertia</i>			
	'Avis' (f) et 'piscis' (m) dēclīnāntur ut 'ovis'. Ut 'pāstor' dēclīnātur 'mercātor' (m).			
	'Leō' (m) et 'homō' (m) dēclīnāntur hōc modō:			
170	<i>Sing.</i> leō <i>Plūr.</i> leōn ēs	<i>Sing.</i> homō <i>Plūr.</i> homin ēs		leō < leōn
	<i>Acc.</i> leōn em	<i>Acc.</i> homin em		
	<i>Gen.</i> leōn is	<i>Gen.</i> homin is		
	<i>Dat.</i> leōn i	<i>Dat.</i> homin i		
175	<i>Abl.</i> leōn e	<i>Abl.</i> homin e		
	'Vōx' (f) et 'pēs' (m) dēclīnāntur hōc modō:			
	<i>Sing.</i> vōx <i>Plūr.</i> vōc ēs	<i>Sing.</i> pēs <i>Plūr.</i> ped ēs		vōx < vōcs
	<i>Acc.</i> vōc em	<i>Acc.</i> ped em		pēs < peds
180	<i>Gen.</i> vōc is	<i>Gen.</i> ped is		
	<i>Dat.</i> vōc i	<i>Dat.</i> ped i		
	<i>Abl.</i> vōc e	<i>Abl.</i> ped e		
	'Flūmen', 'mare', 'animal' (n): vidē cap. XI.			
	<i>PENSVM A</i>			<i>Vocabula nova:</i>
	Av- in āer- volant. Pisc- in aquā natant. Iūlia neque vol- neque nat- potest. Homō duōs ped- habet, itaque homō ambul- potest. Homō mortuus sē mov- nōn potest. Spīr- neces- se est hominī, nam sine animā nēmō vīv- potest. Cum homō spīrat, anima in pulmōn- intrat et ex pulmōn- exit. Homō			asinus leō bēstia homō fera avis piscis aquila

āēr
 āla
 pēs
 cauda
 petasus
 deus
 mercātor
 nūntius
 mare
 flūmen
 anima
 pulmō
 animal
 nīdus
 rāmus
 folium
 ūvum
 pullus
 pila
 vōx
 lectus
 ferus
 vīvus
 mortuus
 crassus
 tenuis
 perterritus
 capere
 volāre
 natāre
 movēre
 facere
 vīvere
 spīrare
 parere
 lūdere
 canere
 audēre
 occultāre
 ascendere
 sustinēre
 cadere
 potest possunt
 vult volunt
 necesse est
 nēmō
 cum
 quod
 enim
 ergō
 īfīnitīvus

quī spīrat mortuus es— nōn potest. Homin— deōs vid— nōn possunt. Deī ab homin— vid— nōn possunt. Nēmō piscēs numer— potest. Piscēs numer— nōn possunt. Sine pecūniā cibus em— nōn potest.

Puerī Iūliam can— audiunt. Mārcus Quīntum ad terram cad— videt. Iūlius Mārcum clām— audit. Aemilia saccum ā Iūliō in mēnsā pōn— et aper— videt.

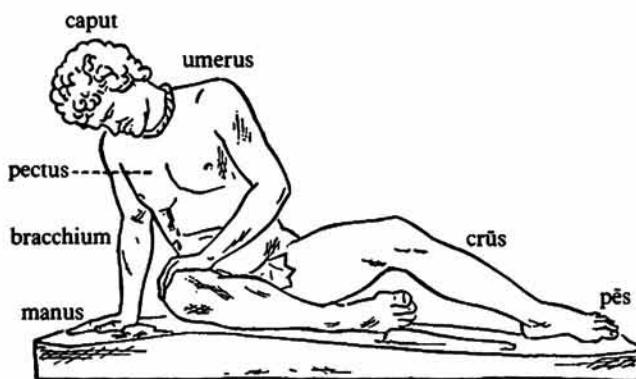
PENSVM B

Leō et aquila — sunt. Virī et fēminaē — sunt. Mercurius nōn homō, sed — est. In aquā sunt —. In āere sunt —. Quid agunt piscēs et avēs? Piscēs in aquā —, avēs in āere —. Avis duās — habet, itaque avis volāre —. Avis quae volat ālās —. Cum homō ambulat, — moventur. Cum homō —, anima in — intrat. Homō quī spīrat — est, quī nōn spīrat — est. Nam sine animā — vīvere potest. Spīrare hominī — est.

Iūlia — [= cantat]. Iūlia — pulchram habet. Puerī — querunt. Nīdī sunt inter — et folia arborum. In nīdis avium sunt — aut pullī. Avēs nōn pullōs vīvōs, sed ūva —. Quīntus in arborem — et IV — videt in nīdō. Rāmus quī nīdum — tenuis est. Rāmus tenuis puerum — sustinēre nōn potest: Quīntus ad terram —. Mārcus eum cadere videt et — est.

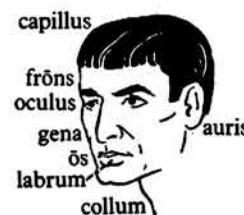
PENSVM C

Num Neptūnus homō est?
 Quis est Mercurius?
 Quid agunt mercātōrēs?
 Num necesse est margaritās habēre?
 Quid est ūceanus Atlanticus?
 Cūr aquila ā parvīs avībus timētur?
 Ubi sunt nīdī avīum?
 Quid est in nīdīs?
 Quae bēstiae ūva pariunt?
 Quid agunt puerī in hortō?
 Cūr rāmus Quīntum sustinēre nōn potest?

CORPVS HUMANVM

- I Corpus hūmānum quattuor membra habet: duo bracchia et duo crūra. Bracchium membrum est et crūs membrum est. In bracciō est manus, in crūre pēs. Duae manūs et duo pedēs in corpore hūmānō sunt.
- 5 In corpore ūnum caput est, nōn duo capita. In capite sunt oculī et aurēs, nāsus et ōs. Super caput capillus est. Capillus virōrum nōn tam longus est quam fēminārum. Suprā oculōs frōns est. Īfrā oculōs genae sunt. Post frontem est cerebrum. Qui cerebrum parvum habet
- 10 stultus est. Ōs est inter duo labra. In ōre lingua et dentēs īnsunt. Dentēs sunt albī ut margarītae. Lingua et labra rubra sunt ut rosae.
- Hominēs oculīs vident et auribus audiunt. Homō qui oculōs bonōs habet bene videt, qui oculōs malōs habet
- 15 male videt. Qui aurēs bonās habet bene audit, qui aurēs malās habet male audit. Syra male audit, ea enim aurēs malās habet.

hūmānus -a -um < homō
corpus -oris *n*, pl -ora
-orum
crūs crūris *n*, pl crūra
-rum
ūna manus, duae manūs

caput -itis *n*, pl capita
-itum
ōs ōris *n*, pl ōra -um
super *ppr+acc* ↔ sub

frōns -ontis *f*
īfrā *ppr+acc* ↔ suprā

stultus -a -um

ruber -bra -brum

bene ↔ male

pectus -oris *n*cor cordis *n*sanguis -inis *m*

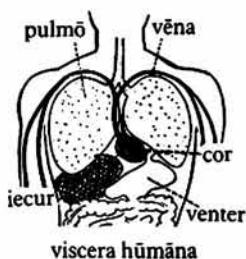
fluere

color -oris *m*iecur -oris *n*venter -tris *m*viscera -um *n pl*

cibum sūmēre = ēsse

sānus -a -um ↔ aeger
-gra -grum

sānāre = sānum facere

pōculum aquae = pōculum cum aquā
modo = tantum, sōlum

Caput est super collum. Sub collō est pectus. In pectori cor et pulmōnēs sunt. In corde est sanguis, quī per vēnās ad cor fluit. Color sanguinis est ruber. Īnfra pulmōnēs est iecur et venter. In ventre cibus est. Cor, pulmōnēs, iecur, venter sunt viscera hūmāna.

Homō quī ventrem malum habet cibum sūmēre nōn potest, neque is sānus, sed aeger est. Homō sānus ventrem bonum, pulmōnēs bonōs, cor bonum habet. 25

Medicus ad hominem aegrū venit eumque sānum facit. Medicus est vir quī hominēs aegrōs sānat, sed multī aegrī ā medicō sānārī nōn possunt.

Estne sānus Quīntus? Nōn est: pēs eius aeger est. Puer super lectum iacet. Aemilia et Syra apud puerum aegrū sunt. Māter apud eum sedet manumque eius tenet. Syra nōn sedet, sed apud lectum stat. Quīntus iacet. Aemilia sedet. Syra stat.

Aemilia: "Ecce mālum, Quīnte."

Aemilia puerō aegrō mālum rubrum dat, neque is mālum ēsse potest. Māter eī pōculum aquae dat. 35

Aemilia: "Bibe aquam modo!"

	Māter caput Quīntī sustinet, dum puer aquam bibt. Aemilia: "Iam dormī, Quīnte! Dormī bene!"	
40	Māter manum pōnit in fronte filii: frontem eius tangit. Quīntus oculōs claudit atque dormit.	tangere atque = et
II	Iūlius, quī cum Syrō servō in ātriō est, imperat: "I ad oppidum, Syre, atque medicum arcesse!"	
	Medicus Tūsculī habitat. Iūlius servum suum Tūsculūm īre iubet atque medicum arcessere. Syrus equum ascendit, ad oppidum it, medicum arcessit. Servus cum medicō ad villam revenit.	iubēre = imperāre equum ascendere = in equum ascendere re-venīre = rūrsus venīre aegrōtāre = aeger esse
	Medicus interrogat: "Quis aegrōtāt?"	
50	Iūlius: "Meus Quīntus filius aegrōtāt; ambulāre nōn potest."	
	Medicus: "Cūr ambulāre nōn potest?"	
	Iūlius: "Quia pēs eius aeger est. Puer stultus est, medice: nīdum in arbore reperit, arborem ascendit, dē arbore cadit! Itaque pedem aegrum habet nec ambulāre potest. Nec modo pede, sed etiam capite aeger est."	dē prp+abl = ab [↓] nec = neque pede aeger est = pedem aegrum habet
	Iūlius medicum ad cubiculum Quintī dūcit. Medicus cubiculum intrat, ad lectum adit atque puerum aspicit. Quīntus quiētus super lectum iacet nec oculōs aperit. Medicus puerum dormīre videt.	cubiculum intrāre = in cubiculum intrāre quiētus -a -um = qui sē nōn movet
60	Medicus dīcit: "Puer dormit."	dicere
	Syra, quae male audit, id quod medicus dīcit audīre nōn potest; itaque interrogat: "Quid dīcit medicus?"	id quod medicus dīcit = verba medicī
	Aemilia (in aurem Syrae): "Medicus 'puerum dormīre' dīcit."	

ad-esse

verbum facere = verbum dicere

spectare = aspicere

ap-pōnere < ad-pōnere
sentire

Quīntus oculōs aperit atque medicum adesse videt. 65

Puer, quī medicum timet, nūllum verbum facere audet.

Medicus: “Ōs aperi, puer! Linguam ostende!”

Syra: “Quid dīcit medicus?”

Aemilia: “Medicus Quīntum ōs aperīre atque linguam ostendere iubet.” 70

Quīntus ōs aperit atque medicō linguam ostendit.

Medicus linguam eius rubram esse videt.

Medicus: “Lingua eius rubra est.”

Syra: “Quid dīcit?”

Aemilia: “Dīcit ‘linguam eius rubram esse’.” 75

Medicus etiam dentēs Quīntī spectat et inter dentēs albōs ūnum nigrum videt. Nōn sānus est dēns qui colōrem nigrum habet.

Medicus: “Puer dentem aegrūm habet.”

Quīntus: “Sed dēns nōn dolet; ergō dēns aeger nōn est. Pēs dolet — et caput.” 80

Syra: “Quid dīcunt?”

Aemilia: “Medicus dīcit ‘Quīntum dentem aegrūm habēre’, et Quīntus dīcit ‘pedem et caput dolēre, nōn dentem’.” 85

Iūlius: “Nōn dentem, sed pedem modo sānā, medice!”

Medicus pedem Quīntī spectat atque digitum ad pedem appōnit: medicus pedem eius tangit. Puer digitum medicī in pede suō sentit. 90

Quīntus: “Ei, ei! Pēs dolet!”

III Medicus (ad Iūlum): "Tenē bracchium puerī!" (ad Aemiliam:) "Tenē pōculum sub bracchiō!" (ad Quīntum:) "Claude oculōs, puer!" Medicus Quīntum oculōs 95 claudere iubet, quod puer cultrum medicī timet.

Ecce medicus cultrum ad bracchium puerī appōnit. Perterritus Quīntus cultrum medicī sentit in bracchiō, nec oculōs aperīre audet. Capillī horrent. Cor palpitat. Medicus vēnam aperit. Ruber sanguis dē bracchiō in 100 pōculum fluit. Quīntus sanguinem dē bracchiō fluere sentit atque horret. Frōns et genae albae sunt ut lilia...

Medicus puerūm oculōs aperīre iubet: "Aperi oculōs, puer!" neque Quīntus oculōs aperit. Puer quiētus super lectum iacet ut mortuus.

105 Syra: "Cūr Quīntus oculōs nōn aperit? — Ō deī bonī! Puer mortuus est!"

Quīntus autem spīrat, ergō mortuus nōn est. Sed Syra eum mortuum esse putat, quod eum spīrāre nōn audit. Iūlius et Aemilia filium suum quiētum spectant 110 — atque tacent.

Medicus manum super pectus puerī impōnit eumque spīrāre et cor eius palpitāre sentit.

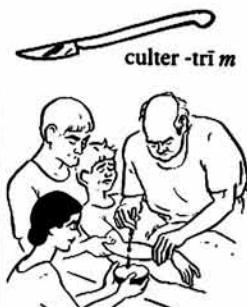
Medicus: "Puer spīrat et cor eius palpitat."

Aemilia gaudet quod filius vīvit.

115 Syra: "Quid dīcit medicus?"

Aemilia: "Medicus dīcit 'Quīntum spīrāre et cor eius palpitāre.' Ergō Quīntus vīvit."

Syra Quīntum vīvere gaudet.

culter -tri m
horrēre: capilli horrent
= capilli stant

horrēre = perterritus
esse

gaudēre = laetus esse

Syra Quīntum vīvere
gaudet = Syra gaudet
quod Quīntus vīvit

dē-tergēre	Aemilia sanguinem dē bracchiō filii dēterget. Iam puer oculōs aperit.	120
	Quīntus: "Ei! Dolet bracchium!"	
	Māter filium vīvum esse videt et audit.	
	Aemilia imperat: "Aquam arcesse, Syra!" neque ancilla verba dominae audit.	
	Iūlius: "Domina tē aquam arcessere iubet, Syra!"	125
	Syra abit, atque revenit cum aliō pōculō aquae plēnō.	
	Aemilia pōculum tenet, dum Quīntus bibit.	
	Medicus: "Iam necesse est puerum dormīre."	
horrēre = timēre	Exit medicus. Quīntus, quī medicum horret, eum abesse gaudet.	130
ab-esse		
noster -tra -trum = meus et tuus	Iūlius: "Iam filius noster nōn modo pede, sed etiam bracchiō aeger est."	
est potest sunt possunt esse posse (<i>inf</i>)	Aemilia: "Ille medicus crassus filium nostrum sānāre nōn potest." Aemilia nōn putat medicum puerum aegrum sānāre posse.	135
	Syra: "Stultus est medicus! Neque cor neque cerebrum habet!"	
	Syra 'medicum stultum esse' dīcit. Iūlius et Aemilia eum stultum esse putant, nōn dīcunt.	
GRAMMATICA LATINA		140
<i>Dēclinatiō tertia</i>		
[A/B] Masculīnum et fēminīnum.		
Vocābula masculīna: pāstor, mercātor, clāmor, timor, colōr, sōl, āer, venter, leō, pulmō, homō, pēs, sanguis; pānis, collis, piscis, mōns, dēns, cēt.		145

Vocābula fēminīna: ovis, vallis, avis, auris, nūbēs, frōns; arbor, vōx, praepositiō, dēclīnatiō, cēt.

[C] Neutrum.

Vocābula neutra: flūmen, ōs, crūs, corpus, pectus, iecur,
150 caput, cor; viscera (*pl*); mare, animal, cēt.

Plūralis: -a. Accūsātīvus = nōminātīvus.

'Corpus' et 'flūmen' dēclīnantur hōc modō:

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>		
	<i>Nōm.</i>	corpus	corpor a	flūmen	flūmin a	-
155	<i>Acc.</i>	corpus	corpor a	flūmen	flūmin a	-a
	<i>Gen.</i>	corpor is	corpor um	flūmin is	flūmin um	-is
	<i>Dat.</i>	corpor i	corpor ibus	flūmin i	flūmin ibus	-i
	<i>Abl.</i>	corpor e	corpor ibus	flūmin e	flūmin ibus	-e

Ut 'corpus' dēclīnantur: pectus -or|is, ōs ūr|is, crūs crūr|is,
160 iecur -or|is (cor cord|is, caput -it|is); plūralis: viscer|a -um.

'Mare' et 'animal' hōc modō dēclīnantur:

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>		
	<i>Nōm.</i>	mar e	mar ia	animal	animāl ia	-el-
165	<i>Acc.</i>	mar e	mar ia	animal	animāl ia	-el-
	<i>Gen.</i>	mar is	mar um	animāl is	animāl um	-is
	<i>Dat.</i>	mar i	mar ibus	animāl i	animāl ibus	-i
	<i>Abl.</i>	mar i	mar ibus	animāl i	animāl ibus	-i

Accūsātīvus cum īfīnitīvō

- Iūlia dormit. Syra Iūliam dormīre videt.
170 Syra: "Iūlia dormit." Syra 'Iūliam dormīre' dīcit.
'Iūliam dormīre' est accūsātīvus cum īfīnitīvō. Accūsātīvus cum īfīnitīvō pōnitur apud multa verba:
 [1] *vidēre, audīre, sentīre*: Puer medicum adesse videt. Puerī Iūliam canere audiunt. Medicus puerum spīrāre sentit.
 175 [2] *iubēre*: Dominus servum discēdere iubet.
 [3] *dīcere*: Quintus 'pedem dolēre' dīcit.
 [4] *putāre*: Syra Quintum mortuum esse putat.
 [5] *gaudēre*: Aemilia filium vivere gaudet.
 [6] *necessē esse*: Puerum dormīre necessē est.

Iūlia dormit
Iūliam dormīre

Vocābula nova:
corpus
membrum
bracchium
crūs
manus
caput
auris

ōs
 capillus
 frōns
 gena
 cerebrum
 labrum
 lingua
 pectus
 cor
 sanguis
 vēna
 color
 iecur
 venter
 viscera
 medicus
 pōculum
 culter
 hūmānus
 stultus
 ruber
 sānus
 aeger
 noster
 bene
 male
 fluere
 sānare
 sedēre
 stāre
 tangere
 arcessere
 iubere
 revenire
 aegrōtāre
 dicere
 spectāre
 dolēre
 appōnere
 sentīre
 horrēre
 palpitāre
 putāre
 gaudēre
 dētergēre
 posse
 modo
 super
 īfrā
 dē
 atque
 nec

PENSVM A

Membra corpor- hūmānī sunt duo bracchia et duo crūr-. In corpor- hūmānō ūn- caput est, nōn duo capit-. In capit- sunt duae aur- et ūn- ōs. In ūr- sunt dent-. In pector- ūn- cor et duo pulmōn- sunt.

Medicus Quīnt- super lectum iac- videt; medicus puer- dorm- videt. Medicus: "Quīnt- dorm-." Medicus 'Quīnt- dorm-' dīcit. Medicus puer- linguam ostend- iubet, et 'lin- gu- eius rubr- es-' dīcit. Puer dīcit 'ped- et caput dol-.' Medicus Aemili- pōculum ten- iubet. Syra Quīnt- spīr- nōn audit, itaque Syra e- mortu- es- putat. Sed Quīnt- vīv-. Māter fili- vīv- gaudet. Necessē est puer- aegr- dorm-.

PENSVM B

— hūmānum habet quattuor —: duo — et duo —. In brachiis duae — sunt, in crūribus duo —. Super collum est —. In capite sunt duo oculi, duae —, ūnus nāsus, ūnum —. In ūre sunt dentēs et —. Sub collō est —. In pectore sunt pulmōnēs et —. In corde et in vēnīs — est. Sanguis per — ad cor —.

Aemilia apud lectum Quīntī —, Syra apud lectum —. Quīntus nōn —, sed aeger est. Syrus medicum ex oppidō —. Medicus digitum ad pedem puerī —: medicus pedem eius —. Quīntus, quī digitum medicī in pede —: "Ei! Pēs —!"

PENSVM C

Quae sunt membra corporis hūmānī?

Ubi est cerebrum?

Quid est in pectore?

Ubi est venter?

Cūr Quīntus cibum sūmere nōn potest?

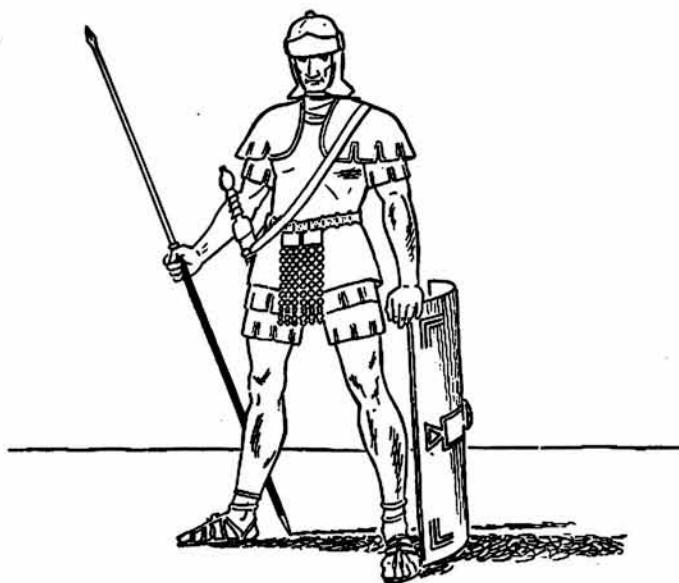
Estne Quīntus sōlus in cubiculō suō?

Unde medicus arcessitur?

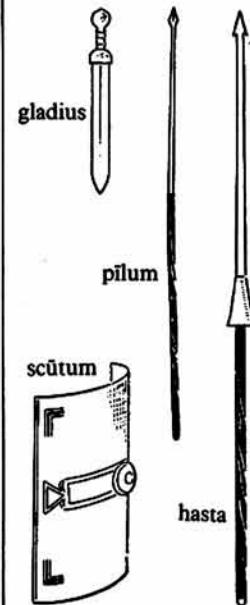
Quid videt medicus in ūre Quīntī?

Quid Quīntus in bracchiō sentit?

Cūr Syra Quīntum mortuum esse putat?

MILES ROMANVS

arma Rōmāna

Quīntus est frāter Mārci. Iūlia soror eius est. Mārcus et Quīntus frātrēs Iūliae sunt. Mārcus patrem et mātrem, frātrem et sorōrem habet. Nōmen patris est 'Iūlius', mātris 'Aemilia'; 'Quīntus' est nōmen frātris, 'Iūlia' so-
roris.

Mārcō ūna soror est. Iūliae duo frātrēs sunt. Nōmina frātrum sunt 'Mārcus' et 'Quīntus'. Patrī et mātrī ūna filia et duo filiī sunt.

Mātrī 'Aemilia' nōmen est. Quod nōmen est patri? Eī
nōmen est 'Lūcius Iūlius Balbus'. Virō Rōmānō tria
nōmina sunt. 'Lūcius' est praenōmen, id est nōmen pri-
mum; 'Balbus' cognōmen est. Filiī nōmina sunt 'Mārcus Iūlius Balbus' et 'Quīntus Iūlius Balbus'. 'Mārcus'

frāter -tris *m*
soror -ōris *f*
pater -tris *m*
māter -tris *f*
nōmen -inis *n*

Mārcō (*dat*) ūna soror est
= Mārcus ūnam sorō-
rem habet

prae-nōmen -inis *n*
cognōmen -inis *n*

praenōmina Latīna:

- A. = Aulus
 C. = Gāius
 D. = Decimus
 L. = Lūcius
 M. = Mārcus
 P. = Pūblius
 Q. = Quintus
 Sex. = Sextus
 T. = Titus

avunculus -ī m = frāter
 mātris
 tristis ↔ laetus

vester -tra -trum (= tuus
 et tuus)

mīles -itis m

fert = portat
 fert ferunt
 armātus -a -um = quī
 arma fert

pugnus -ī m

et 'Quīntus' praenōmina sunt filiōrum. Alia praenōmina Latīna sunt 'Aulus', 'Decimus', 'Gāius', 'Pūblius', 15 'Sextus', 'Titus'.

Aemiliae est ūnus frāter, cui 'Aemilius' nōmen est (praenōmen 'Pūblius', cognōmen 'Paulus'). Frāter Aemiliae est avunculus liberōrum. Aemilius autem procul ā sorore suā abest. Itaque tristis est Aemilia, quae frātrem suum amat. 20

Mārcus et Iūlia mātrem suam trīstem in hortum exīre vident et patrem interrogant: "Cūr māter nostra tristis est?"

Iūlius: "Māter vestra tristis est, quod Aemilius procul ab eā abest. Aemilius avunculus vester est, id est frāter mātris. Māter tristis est, quod frātrem suum vidēre nōn potest." 25

Mārcus: "Ubi est avunculus noster?"

Iūlius: "Avunculus vester est in Germāniā. Aemilius 30 mīles est. In Germāniā multī sunt mīlitēs Rōmānī."

Iūlia: "Quid est mīles?"

Iūlius: "Mīles est vir quī scūtum et gladium et pīlum fert. Scūtum et gladius et pīlum sunt arma mīlitis Rōmānī. Mīles est vir armātus." 35

Iūlia: "Quid agunt mīlitēs Rōmānī in Germāniā?" II

Iūlius: "Mīlitēs nostrī in Germāniā pugnant."

Iūlia: "Meī quoque frātrēs pugnant."

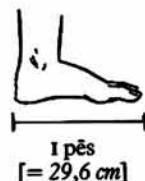
Iūlius: "Puerī pugnīs, nōn armīs pugnant. Mīlitēs pugnant gladiīs, pīlīs, hastīs." 40

Mārcus: "Num Aemilius et hastam et pīlum fert?"
 Iūlius: "Aemilius pīlum tantum fert, is enim pedes est, nōn eques. Eques est mīles quī ex equō pugnat; quī pedibus pugnat pedes est. Equitēs hastās, peditēs pīla ferunt. Pilum nōn tam longum est quam hasta, neque gladius peditis tam longus est quam gladius equitis. Pilum Aemiliī sex pedēs longum est."

Mārcus: "Quam longus est gladius eius?"
 Iūlius: "Duōs pedēs longus est."
 50 Mārcus: "Duōs pedēs tantum? Cūr tam brevis est gladius?"

Iūlius: "Quod gladius brevis nōn tam gravis est quam gladius longus. Gladius equitis longior et gravior est quam peditis. Pedes, quī pedibus it multaque alia arma fert, gladium longum et gravem ferre nōn potest; itaque gladius eius brevis et levis est — brevior et levior quam is quī ab equite fertur. Etiam gladii quī ā Germāniā feruntur longiōrēs et graviōrēs sunt quam Rōmānōrum ac pīla eōrum longiōra et graviōra quam nostra sunt."

60 Iūlia: "Quī sunt Germāni?"
 Iūlius: "Germāni sunt hominēs barbarī quī Germāniām incolunt. Germānia est magna terra nōn procul ā Galliā; Gallia autem prōvincia Rōmāna est, ut Hispānia, Syria, Aegyptus. Prōvincia est pars imperiū Rōmānī, ut 65 membrum pars corporis est; Rōma enim caput imperiū est, prōvinciae membra sunt. Germānia nōn est prōvincia Rōmāna. Flūmen Rhēnus Germāniām ā Galliā prō-

pedes -itis *m*eques -itis *m*

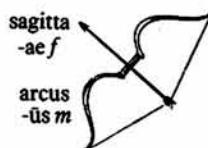
brevis ↔ longus

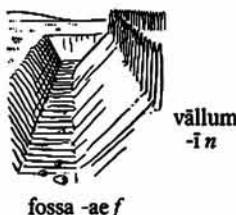
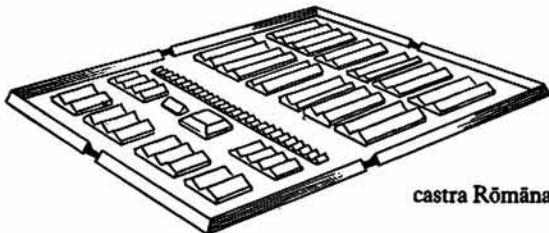
gladius brevis nōn tam
gravis est quam gladius
longusferre (*in*) = portāre

levis ↔ gravis

fertur feruntur
Germāni -ōrum *m pl*ac = atque
atque ante *a,e,i,o,u,h*ac/atque ante cēterās
litterāsbarbarus -a -um = nec
Rōmānus nec Graecus
incolere: terrā i. =
in terrā habitārepars (< parts) partis *f*

dīvidere	vinciā dīvidit. Rhēnus ac Dānuvius flūmina, quae Germāniām ab imperiō Rōmānō dīvidunt, finēs imperiī nostrī sunt. Germānia est patria Germānōrum, ut Rōma nostra patria est.”
patria -ae f: p. nostra = terra/oppidum patrum nostrorum	
contrā prp+acc	Iūlia: “Cūr mīlitēs Rōmānī contrā Germānōs pugnant? Suntne Germānī hominēs improbī?”
pārēre/imperāre + dat	Iūlius: “Mīlitēs nostrī contrā Germānōs pugnant, quod Germānī amīci Rōmānōrum nōn sunt nec Rōmānīs pārent. Germānī hostēs Rōmānōrum sunt, ac bellum est inter Germānōs et Rōmānōs. Germānī exercitum nostrum oppugnant.”
hostis -is m ↔ amīcus bellum -ī n	Iūlia: “Quid est ‘exercitus’?”
op-pugnāre = pugnāre contrā	Iūlius: “Exercitus est magnus numerus mīlitum qui contrā hostēs dūcitur. Quī exercitum dūcit dux exercitū est. Dux exercitū imperat, exercitus ducī suō pāret, nam dux ab exercitū metuitur.
exercitus -ūs m: sing nōm exercitus acc exercitū gen exercitūs dat exercitū abl exercitū	In Germāniā et in Britanniā sunt magnī exercitūs Rōmānī qui contrā exercitūs hostium pugnant. Mīlitēs et ducēs exercitum Rōmānōrum ab hostibus metuuntur. In Hispāniā et in Galliā nōn multū sunt mīlitēs Rōmānī, nam Hispāni et Galli, qui eās prōvinciās incollunt, iam exercitibus nostris pārent. In exercitibus Rōmānīs etiam Hispāni et Galli multū militant, qui et alia arma et arcūs sagittāsque ferunt.”
dux ducis m metuere = timēre	Iūlia: “Ubi habitat Aemilius?”
plūr nōm exercitūs acc exercitūs gen exercitūum dat exercitibūs abl exercitibūs	Iūlius: “Aemilius in castrīs habitat mīlē passūs ā fine imperiī. Castra sunt mīlitum oppidum.”
Hispāni -ōrum m pl Galli -ōrum m pl	
mīlitare = mīles esse	
sagitta -ae f	
arcus -ūs m	
castra -ōrum n pl (vocabulum plūrāle tantum)	

95 Mārcus: "Quam longus est passus?"

Iūlius: "Ūnus passus est quīnque pedēs, ergō mille passūs sunt quīnque mīlia pedum. In castrīs Aemiliī sex mīlia mīlitūm habitant. Nūllae fēminaē aut puerī illīc habitant, nec enim fēminaē puerīque mīlitāre possunt.

100 Circum castra fossa et vallum longum et altum est."

Mārcus: "Quam altum est vallum castrōrum."

Iūlius: "Prope decem pedēs altum est, et duo mīlia passuum longum. Quattuor portae per vallum in castra dūcunt. Inter duās portās est via lāta, quae castra in 105 duās partēs dīvidit; ea via centum pedēs lāta est.

"In bellō portae castrōrum clauduntur. Cum exercitus Germānōrum castra oppugnat, Rōmānī castra dēfendunt: vallum ascendunt ac pīla in Germānōs iaciunt. Illī autem nec pīla in castra iacere possunt, quod fossa 110 nimis lāta et vallum nimis altum est, nec vallum ascēdere, quod Rōmānī pīlīs et gladiīs vallum dēfendunt. Hostēs castra nostra expugnāre nōn possunt.

"Ecce portae aperiuntur atque equitātus noster in hostēs impetum facit. Barbarī perterriti, quī im- 115 petum equitātūs sustinēre nōn possunt, arma ad terram iaciunt atque in magnās silvās fugiunt.

passus -ūs m: I passus
= v pedēs [1,48 m]

mīlia -īum n pl (+ gen pl):
mille (M) hominēs; duo
mīlia (MM/II) hominū
puerī = puerī et puellae

altus -a -um

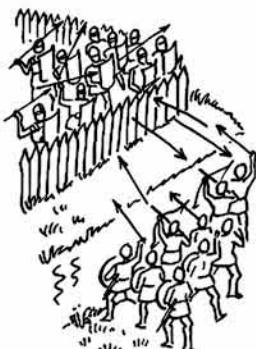
lātus -a -um

in bellō = cum bellum
est
dēfendere ↔ oppugnāre

iacere -it -iunt
in (+ acc) = contrā

ex-pugnāre
equitātus -ūs m = equi-
tum numerus (pars
exercitūs)
impetus -ūs m: impetum
facere in hostem =
hostem armīs petere,
oppugnāre
fugere -it -iunt

metus -ūs m = timor

impetus hostium

“Miles Rōmānus, quī hostem armātum accurrere videt, nōn ab eō fugit, sed armīs sē dēfendit. Mīlitēs Rōmānī fortēs sunt. Miles fortis hostem nōn metuit, sed sine metū impetum in hostem facit. Aemilius, avunculus vester, miles fortis est.

“Circum imperium Rōmānum multī sunt hostēs. Castra et oppida nostra ab hostibus oppugnantur neque expugnantur, nam mīlitēs nostri prōvinciās ac patriam nostrā ā Germānīs et ab aliīs hostibus dēfendunt.”

Mārcus: “Etiam Germānī suam patriam dēfendunt.”

Iūlius: “Sed patria nostra pulchrior est quam illōrum! Atque Germānī hominēs barbarī sunt.”

Mārcus: “Nōnne fortēs sunt Germānī?”

Iūlius: “Fortēs sunt illī, sed Rōmānī fortiorēs sunt, nec arma Germānōrum tam bona sunt quam nostra. Scūtum eōrum nimis parvum est, pīlum nimis longum et grave; nec enim pīlum tam grave procul iacī potest. Itaque pīlum nostrum breve et leve est — brevius et levius quam pīlum Germānōrum. Mīlitēs Rōmānī bene pugnant, quod pīla eōrum brevia et levia sunt, nōn longa et gravia ut Germānōrum. Patria nostra bonīs armīs dēfenditur. Nūllus hostis Rōmānam expugnāre potest.”

Mārcus: “Cūr Rōmānī Germāniām nōn expugnant?”

Iūlius: “Germānia nōn sōlum armīs dēfenditur, sed etiam altīs montibus, magnīs silvīs atque lātīs et altīs flūminibus.”

GRAMMATICA LATINA

Dēclīnātiō quārta

- 145 'Exercitus' (m) dēclīnātur hōc modō (vidē exempla in versi-
bus 80–89 huius capituli):

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>	
<i>Nōminātīvus</i>	exercit us	exercit ūs	-us -ūs
<i>Accūsātīvus</i>	exercit um	exercit ūs	-um -ūs
<i>Genetīvus</i>	exercit ūs	exercit uum	-ūs -uum
<i>Datīvus</i>	exercit ūi	exercit ibus	-ūi -ibus
<i>Ablātīvus</i>	exercit ū	exercit ibus	-ū -ibus

Ut 'exercitus' dēclīnātur masculina: arcus, passus, equitā-
tus, impetus, metus, versus, cēt.; fēminīnum: manus.

- 155 *Adiectīvum*

[I/II] Dēclīnātiō pīma et secunda.

Mōns altus. Arbor alta. Vällum altum.

'Alt|us -a -um' est adiectīvum pīmae et secundae dēcli-
nātiōnis. Masculīnum 'altus' dēclīnātur ut 'servus', fēminī-

- 160 num 'alta' ut 'fēmina', neutrum 'altum' ut 'oppidum'.

	<i>Singulāris</i>			<i>Plūrālis</i>			
	Masc.	Fēm.	Neutr.	Masc.	Fēm.	Neutr.	
<i>Nōm.</i>	alt us	alt a	alt um	alt i	alt ae	alt a	-us -a -um
<i>Acc.</i>	alt um	alt am	alt um	alt ōs	alt ās	alt a	-um -am -um
<i>Gen.</i>	alt i	alt ae	alt i	alt ōrum	alt ārum	alt ōrum	-i -ae -i
<i>Dat.</i>	alt ō	alt ae	alt ō	alt īs	alt īs	alt īs	-ō -ae -ō
<i>Abl.</i>	alt ō	alt ā	alt ō	alt īs	alt īs	alt īs	-ō -ā -ō

Hōc modō dēclīnāntur haec adiectīva: albus, bonus, fē-
sus, foedus, īrātus, laetus, lātus, longus, magnus, malus,
meus, novus, plēnus, pīmus, sānus, tuus, cēt.; (-er -ra
-rum:) pulcher, aeger, niger, ruber, noster, vester, cēt.

[III] Dēclīnātiō tertia.

Gladius brevis. Via brevis. Pilum breve.

'Brevis -e' est adiectīvum tertiae dēclīnātiōnis. Masculīnum

- 175 et fēminīnum 'brevis' dēclīnātur ut 'ovis' (sed abl. sing. -ī),
neutrum 'breve' ut 'mare'.

versus -ūs m: cap. XII
142 versus habet

ad-iectīvum -ī n (adi)

altus
alta
altum

brevis
breve

dēcl. III: fēm. = masc.

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>		
	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>
-is -e -es -ia	<i>Nōm.</i> brev is	brev e	brev ēs	brev ia
-em -e -es -ia	<i>Acc.</i> brev em	brev e	brev ēs	brev ia
-is -is -ium -ium	<i>Gen.</i> brev is	brev is	brev ium	brev ium
-ī -ī -ibus -ibus	<i>Dat.</i> brev i	brev i	brev ibus	brev ibus
-ī -ī -ibus -ibus	<i>Abl.</i> brev i	brev i	brev ibus	brev ibus
	Hoc modō dēclīnāntur haec adiectīva: brevis, fortis, gravis, levis, tenuis, tristis, cēt.			180
	Exempla:			185
	Pedes fortis Rōmānus gladium brevem et levem, scūtum magnum et grave fert; eques hastam fert longam et gravem. Peditī fortī Rōmānō est gladius brevis et levīs, scūtum magnum et grave; equitī hasta longa et gravis est. Pedes gladiō brevī et levī, scūtō magnō et gravi armātus est; eques hastā longā et gravi pugnat.			
	Peditēs fortēs Rōmānī gladiōs brevēs et levēs, scūta magna et gravia ferunt; equitēs hastās ferunt longās et gravēs. Peditib⁹ fortib⁹ Rōmānīs sunt gladiī brevēs et levēs, scūta magna et gravia; equitib⁹ hastae longae et gravēs sunt. Peditēs gladiīs brevib⁹ et levib⁹, scūtīs magnīs et gravib⁹s armātī sunt; equitēs hastīs longīs et gravībus pugnant.			
comparātīvus (<i>comp.</i>)	<i>Comparātīvus</i>			
altior	Hic mūrus altior est quam ille.			
altius	Hoc vāllum altius est quam illud.			
	'Altior -ius' comparātīvus est. Comparātīvus est adiectīvum dēclīnātiōnis tertiae:			
	<i>Singulāris:</i>		<i>Plūrālis:</i>	
	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>
-iōr -iōs	<i>Nōm.</i> altior	altius	altiōr ēs	altiōr a
-iōrem -iōs	<i>Acc.</i> altiōr em	altius	altiōr ēs	altiōr a
-iōris -iōris	<i>Gen.</i> altiōr is	altiōr is	altiōr um	altiōr um
-iōrī -iōrī	<i>Dat.</i> altiōr i	altiōr i	altiōr ibus	altiōr ibus
-iōre -iōre	<i>Abl.</i> altiōr e	altiōr e	altiōr ibus	altiōr ibus
-iōrēs -iōra				205
-iōrēs -iōra				
-iōrum -iōrum				
-iōribus -iōribus				
-iōribus -iōribus				210

Exempla: brevior, fortior, gravior, levior, longior, pulchrior.

Gladius equitis longior et gravior est quam peditis. Eques gladium longiorem et graviorem fert quam pedes. Eques gladiō longiore et graviore pugnat.

Gladii equitum longiores et graviores sunt quam peditum. Equites gladiis longioribus et gravioribus pugnant.

Pilum brevius et levius est quam hasta. Pila breviora et leviora sunt quam hastae.

Dēlia ancilla pulchrior est quam Syra. Lēander, quī ancillae pulchrioris amīcus est, ancillae pulchriōri rosam dat. Quid pulchrius est quam rosa?

Militēs Rōmānī fortiorēs sunt quam hostēs. Dux Rōmānus militibus fortioribus imperat quam dux hostium. Ille dux militum fortiorum est.

PENSVM A

Pilum ē man- iacitur, sagitta ex arc-. In exercit- Rōmānis multi Galli militant, quī arc- ferunt. Equitat- sine met- impet- in hostēs facit, neque hostēs impet- equitat- sustinēre possunt. Mille pass- sunt quīnque mīlia pedum. Via Latīna CL [150: centum quīnquāgintā] mīlia pass- long- est.

Rāmus tenu- puerum crass- sustinēre nōn potest, nam puer crass- grav- est. Unum mālum grav- nōn est, nec duo māla grav- sunt, sed saccus plēn- mālōrum grav- est. Lēander saccum magn- et grav- portat. In saccō grav- sunt māla. Servī saccōs grav- portant. In saccīs grav- sunt māla et pira.

Saccus Lēandrī grav- est quam Syrī, nam māla grav- sunt quam pira. Via Appia long- est quam via Latīna. Via Appia et via Aurēlia long- sunt quam via Latīna. Quīntus crass- est quam Mārcus. Lēander saccum grav- quam Syrus portat. In saccō grav- māla sunt.

Hoc pilum long- et grav- est quam illud. Haec pīla long- et grav- sunt quam illa.

Vocabula nova:

frāter
soror
nōmen
praenōmen
cognōmen
avunculus
miles
scūtum
gladius
pīlum
arma
arcus
sagitta
pugnus
hasta
pedes
eques
par
finis
patria
hostis
bellum
exercitus
dux
castra
passus
fossa
vāllum

equitātus
 impetus
 metus
 versus
 mīlia
 trīstis
 armātus
 brevis
 gravis
 levis
 barbarus
 altus
 lātus
 fortis
 vester
 ferre
 pugnāre
 incolere
 dīvidere
 oppugnāre
 metuere
 mīlitāre
 dēfendere
 iacere
 expugnāre
 fugere
 contrā
 ac
 adiectīvum
 comparatīvus

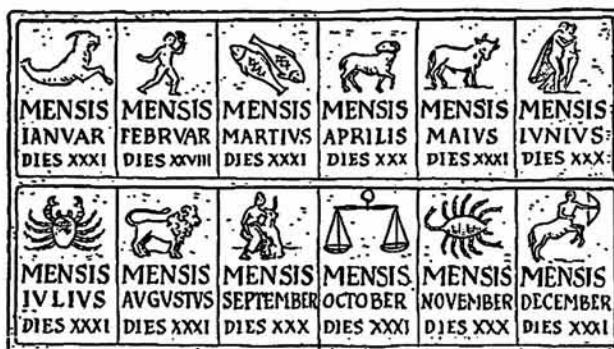
PENSVM B

Mārcus — Quīntī est. Quīntus ūnum frātrem et ūnam — habet. ‘Iūlia’ — sorōris est. Frāter Aemiliae est — liberōrum. Quīntus: “Ubi est avunculus noster?” Iūlius: “Avunculus — est in Germāniā.”

Prōvincia est — imperiī Rōmānī. Rhēnus Germāniā ab imperiō Rōmānō —; Rhēnus — imperiī est. In Germāniā multū — Rōmānī sunt, quī contrā Germānōs —; Germānī enim — Rōmānōrum sunt. Mīlītēs Rōmānī scūta et — et pīla —. Mīlītēs in — habitant. Circum castra est — et —, quod x pedēs — est. Mīlītēs patriam ab hostibus —.

PENSVM C

Num ‘Mārcus’ cognōmen est?
 Quot frātēs habet Aemilia?
 Quid agit Aemilius in Germāniā?
 Quae arma pedes Rōmānus fert?
 Quam longum est pīlum Aemiliī?
 Ubi habitant mīlītēs Rōmānī?
 Quī sunt Germānī et Gallī?
 Estne Germānia prōvincia Rōmāna?
 Quod flūmen Germāniā ā Galliā dīvidit?
 Cūr hostēs castra expugnāre nōn possunt?
 Num mīles fortis ab hoste fugit?
 Cūr hasta procul iacī nōn potest?

ANNVS ET MENSES

I Annus in duodecim mēnsēs dīvidit, quibus haec sunt nōmina: Iānuārius, mēnsis p̄imus; Februārius, secundus; Mārtius, tertius; Aprīlis, quārtus; Māius, quīntus; Iūnius, sextus; Iūlius, septimus; Augustus, octāvus;

5 September, nōnus; Octōber, decimus; November, ūndecimus; December, mēnsis duodecimus ac postrēmus.

Ūnus annus duodecim mēnsēs vel trecentōs sexāgintā quīnque diēs habet. Saeculum est centum anni. Centum anni vel saeculum est longum tempus. Duo saecula sunt

10 ducentī anni. Homō sānus nōnāgintā vel etiam centum annōs vīvere potest; ducentōs annōs vīvere nēmō potest.

Mēnsī p̄imō et mēnsī tertīō ā deīs nōmina sunt: Iānuāriō ā deō Iānō, Mārtiō ā deō Mārte. Iānus et Mārs

15 sunt deī Rōmānī. Iānus est deus cui duae faciēs sunt. Mārs deus bellī est.

Mēnsis September nōminātur ā numerō *septem*, Octōber, November, December ab *octō*, *novem*, *decem*. Nam

kalendārium -i n

Iān.	Capricornus
Febr	Aquārius
Mārt.	Piscēs
Apr.	Ariēs
Māi.	Taurus
Iūn.	Gemini
Iūl.	Cancer
Aug.	Leō
Sept.	Virgō
Oct.	Libra
Nov.	Scorpiō
Dec.	Sagittārius

mēnsis -is m

V	quīntus -a -um
VI	sex̄tus -a -um
VII	sept̄imus -a -um
VIII	octāvus -a -um
IX	nōnus -a -um
X	decimus -a -um
XI	ūndecimus -a -um
XII	duodecimus -a -um
	postrēmus -a -um
	↔ primus
	tre-centī -ae -a
	= CCC (300)
	sexāgintā = LX (60)

tempus -oris n
du-centī -ae -a = CC (200)

Iānus
-īmMārs
-rtis m

nōmināre < nōmen; nōminātur=nōmen habet

antiquus < ante
tunc = illō tempore

nunc = hōc tempore
...igitur = ergō

trīgintā = xxx (30)

ūnus et trīgintā
= xxxi (31)

duo-dē-trīgintā
= xxviii (28)
ūn-dē-trīgintā
= xxix (29)

ūn-decim = xi (11)

item = etiam (: ut
Mārtius)

dīmidia pars = $\frac{1}{2}$

quārta pars = $\frac{1}{4}$

diēs -ēi m

vesper -erī m ↔ māne n

nox noctis f ↔ diēs

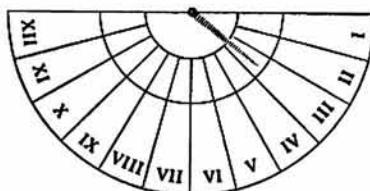
initium -ī n ↔ finis
finis = pars postrēma
initium = pars prima

hōra -ae f

tempore antiquō Mārtius mēnsis p̄imus erat. Tunc September mēnsis septimus erat, Octōber, November, 20 December mēnsēs octāvus, nōnus, decimus erant. Nunc autem mēnsis p̄imus est Iānuārius, September igitur mēnsis nōnus est, Octōber decimus, November ūndecimus, December duodecimus.

Quam longus est mēnsis November? November trī- 25 gintā diēs longus est. December ūnum et trīgintā diēs habet. Iānuārius tam longus est quam December, sed Februārius brevior est: duodētrīgintā aut ūndētrīgintā diēs tantum habet. Februārius brevior est quam cēterī ūndecim mēnsēs: is mēnsis annī brevissimus est. Mārtius ūnum et trīgintā diēs longus est (et item Māius, Iūlius, Augustus, Octōber). Aprilis trīgintā diēs habet (item Iūnius et September). Sex mēnsēs sunt dīmidia pars annī, trēs mēnsēs quārta pars annī.

Diēs est dum sōl in caelō est. Prīma pars diēi est 35 māne, pars postrēma vesper. Diēs est tempus ā māne ad vesperum. Nox est tempus ā vesperō ad māne. Vesper est finis diēi atque initium noctis. Māne finis noctis est atque initium diēi.

Diēs in duodecim hōrās dīviditur. Ab hōrā p̄imā 40 diēs initium facit. Hōra sexta, quae hōra media est inter

hōram prīmam et duodecimam, ‘merīdiēs’ nōminātur. Hōra sexta vel merīdiēs diem dīvidit in duās aequās partēs: ‘ante merīdiem’ et ‘post merīdiem’. Merīdiē sōl 45 altissimus in caelō est. Sex hōrae sunt dīmidia pars diēi.

II Nocte sōl nōn lūcet, sed lūna et stēllae lūcent. Lūna ipsa suam lūcem nōn habet, lūx lūnae ā sōle venit; itaque lūna nōn tam clāra est quam sōl. Sōl est stēlla clāris-sima, quae lūce suā et terram et lūnam illūstrat. Neque 50 tōta lūna sōle illūstrātur, sed tantum ea pars quae verti-tur ad sōlem; cētera pars obsčūra est. Cum exigua pars lūnae tantum vidētur, lūna ‘nova’ esse dīcitur. Diē sep-timō vel octāvō post lūnam novam lūna dīmidia vidētur, quae fōrmam habet litterae D. Diē quīntō decimō post 55 lūnam novam lūna plēna est et fōrmam habet litterae O. Cum lūna nōn lūcet, nox obsčūra est.

Diēs mēnsis prīmus ‘kalendae’ nōminātur. Diēs prī-mus mēnsis Iānuāriī dīcitur ‘kalendae Iānuāriae’; is diēs annī prīmus est atque initium annī novī. Diēi prīmō 60 mēnsis Iūlii ‘kalendae Iūliae’ nōmen est; is est diēs annī medius.

Diēs tertius decimus post kalendās ‘idūs’ nōminātur. ‘Idūs Iānuāriae’ diēs tertius decimus est post kalendās Iānuāriās. Item ‘idūs Februāriae’ dīcitur diēs tertius de-65 cimus mēnsis Februāriī. Sed ‘idūs Mārtiae’ diēs est quīntus decimus mēnsis Mārtiī, nam mēnse Mārtiō (item Māiō, Iūliō, Octōbrī) idūs nōn diēs tertius deci-mus, sed quīntus decimus post kalendās est. Diēs nō-

merī-diēs (< medi-)
: medius diēs
aequus -a -um

lūna -ae *f* stēlla -ae *f*

lūx lūcis *f*
clārus -a -um

terra
tōtus -a -um: tōta lūna
↔ pars lūnae
cēterus -a -um
obsčūrus -a -um ↔ clārus
exiguus -a -um = parvus

lūna nova dīmidia plēna

quīntus decimus
= xv (15.)

kalendae -ārum *fpl*

dīcitur = nōminātur

tertius decimus
= xiii (13.)
idūs -uum *fpl*

(mēnsis) -ber -bris *m*,
abl -bri

nōnae -ārum /pl

ante diem octāvum kalendās Iūliās (a. d. VIII kal. Iūl.) = diēs octāvus ante kalendās Iūliās

aestās -ātis / ↔ hiems
hiems /
vēr vēris n
autumnus -ī m

incipere -it -junt
= initium facere

calidus -a -um ↔ frigidus -a -um

imber -bris m
nix nivis f

operīre

hieme montēs nive
operiuntur

nus ante idūs dīcitur 'nōnae' (nōnae Iānuāriae: diēs quīntus Iānuārii; nōnae Februāriae: diēs quīntus Februārii; nōnae Mārtiae: diēs septimus Mārtiī; cēt.)

Diēs octāvus ante kalendās Iānuāriās, quī dīcitur 'ante diem octāvum kalendās Iānuāriās', est diēs annī brevissimus. Ante diem octāvum kalendās Iūliās diēs annī longissimus est. Ante diem octāvum kalendās Aprīlēs (id est diē octāvō ante kalendās Aprīlēs) nox atque diēs aequī sunt; is diēs 'aequinoctium' dīcitur. Item ante diem octāvum kalendās Octōbrēs aequinoctium dīcitur, nam eō quoque diē nox aequa est atque diēs.

Tempora annī sunt quattuor: aestās et hiems, vēr et autumnus. Aestās est tempus ā mēnse Iūniō ad Augustum, hiems ā mēnse Decembrī ad Februārium. Mēnsis Iūnius initium aestātis, December initium hiemis est. Tempus ā Mārtiō ad Māium vēr dīcitur, ā mēnse Septembrī ad Novembrem autumnus. Vēr ā mēnse Mārtiō initium facit. Autumnus ā Septembrī incipit.

Aestāte diēs longī sunt, sōl lūcet, āēr calidus est. Aestās est tempus calidum. Hiems tempus frigidum est. Hieme nōn sōlum imber, sed etiam nix dē caelō cadit. Imber est aqua quae dē nūbibus cadit. Nix frigidior est quam imber. Hieme montēs et campī nive operiuntur. Vēre campī novā herbā operiuntur, arborēs novīs foliīs ornantur, avēs, quae hieme tacent, rūrsus canere incipiunt. Autumnō folia dē arboribus cadunt et terram operiunt. In Germāniā hiemēs frigidiorēs sunt quam in Ita-

liā: altā nive operītur tōta terra et lacūs glaciē operiuntur; hieme Germānī puerī super glaciem lacuum lūdere possunt. Iānuārius mēnsis annī frigidissimus est. Mēnses calidissimī sunt Iūlius et Augustus. Eō tempore 100 multī Rōmānī urbem relinquunt et vīllās suās petunt, neque enim tōtam aestātem in urbe vivere volunt. —

III Hōra nōna est. Aemilia apud filium aegrum sedet. Cubiculum luce sōlis illūstrātur. Aemilia ad fenestram it caelumque spectat.

105 Aemilia: "Hōra nōna est. Sōl altus in caelō est nec nūbibus operītur."

Quīntus: "Quandō sōl altissimus est?"

Aemilia: "Hōrā sextā vel merīdiē. Sed post merīdiem āēr calidior est quam ante merīdiem."

110 Aemilia fenestram claudit. Iam satis obscūrum est cubiculum.

Quīntus: "Ō, quam longae sunt hōrae, cum necesse est tōtum diem in lectō iacēre!"

Aemilia: "Vēr est. Diēs atque hōrae longiōrēs sunt 115 vēre quam hieme."

Quīntus: "Quandō longissimī sunt diēs?"

Aemilia: "Mēnse Iūniō."

Quīntus: "Iamne mēnsis Iūnius est?"

Aemilia: "Māius est: hic diēs est mēnsis Māii postrēmus. Hōc annī tempore diēs nōn tam calidī sunt quam aestāte et noctēs frigidiorēs sunt."

Quīntus: "Quī mēnsis annī calidissimus est?"

glaciēs -ēīf

lacūs
-ūs m

urbs urbīs f = oppidum
magnum (: Rōma)

puerī super glaciem lacūs
lūdunt

quandō? = quō tem-
pore?

iam-ne

Iūlius Caesar
-aris *m*

(mēnsis) Quīntilis -is *m*
= Iūlius

Caesar Augustus

(mēnsis) Sextilis -is *m*
= Augustus

faciēs -ēi *f*

vult volunt, *inf* velle

Aemilia: "Iūlius."

Quīntus: "Cūr ille mēnsis patris nōmen habet?"

Aemilia rīdet et respondet: "Mēnsis Iūlius nōn ā pa- 125
tre tuō nōmen habet — nōn tantus vir est ille! — sed ā
Iūliō Caesare. Ante tempora Caesaris eī mēnsī erat nō-
men 'Quīntilis' ā 'quīntō' numerō — nōn ā nōmine
tuō!"

Quīntus: "Estne Iūlius mēnsis quīntus?" Puer digitīs 130
numerāre incipit: "Mēnsis pīmus Iānuārius, secundus
Februārius, tertius Mārtius, quārtus..."

Aemilia: "Antīquīs temporibus Mārtius nōn tertius,
sed pīmus mēnsis erat; tunc igitur Quīntilis, qui nunc 135
Iūlius nōminātur, mēnsis quīntus erat, nōn septimus,
ut nunc est. Item mēnsī Augustō nōmen erat 'Sextilis',
quia sextus erat, nunc Augustus nōminātur ā Caesare
Augustō. — Sed hoc satis est. Iam necesse est tē dor-
mīre." Māter enim faciem filiī aspicit eumque oculōs
claudere videt. Aemilia puerum dormīre velle putat. 140

Quīntus: "Sed diēs est. Sōl lūcet. Nocte iubē mē dor-
mīre, cum sōl in caelō nōn est! Ubi sōl est nocte, cum
hīc nōn lūcet?"

Aemilia: "Cum hīc nox est, sōl lūcet in aliīs terrīs
procul ab Italiā et ab urbe Rōmā. Cum nox est illīc, hīc 145
in Italiā diēs est."

Quīntus: "Ergō nunc in aliīs terrīs et urbibus nox est
atque hominēs dormiunt. Hīc diēs est, nec tempus est
dormīre!"

150 GRAMMATICA LATINA

Dēclinātiō quīnta

Diēs brevissimus est ante diem VIII kalendās Iānuāriās. Māne initium diēt̄ est. Diēt̄ p̄mō Iānuāriū nōmen est kalendae Iānuāriae; ab eō diē incipit novus annus. Mēnse Iūniō diēs longī sunt. Iūnius xxx diēs habet: numerus diērum est xxx. Diēbus p̄mīs mēnsium nōmina sunt: kalendae Iānuāriae, Februāriae, Mārtiae, Aprilēs, cēt. Ab iīs diēbus mēnsēs incipiunt.

Singulāris   Plūralis

<i>Nōminātīvus</i>	di ēs	di ēs	diēs
<i>Accūsātīvus</i>	di ēm	di ēs	diēs
<i>Genetīvus</i>	di ēt̄	di ērum	diērum
<i>Datīvus</i>	di ēt̄	di ēbus	diēbus
<i>Ablātīvus</i>	di ē	di ēbus	diēbus

Ut 'diēs' *m* dēclinātur 'merīdiēs' *m*, item 'faciēs' *f*, 'glaciēs' *f*, et pauca alia vocābula fēminīna.

— 'Māne' est vocābulum neutrum in dēclīnābile.

Superlātīvus

Aetna mōns altus est, altior quam cēterī montēs Siciliae: is mōns Siciliae altissimus est.

Via Appia longa est, longior quam cēterae viae Italiae: ea via Italiae longissima est.

'Ire' verbum breve est, brevius quam cētera verba Latīna: id verbum Latīnum brevissimum est.

'Altior, longior, brevius' comparātīvus est. 'Altissimus, longissima, brevissimum' superlātīvus est. Superlātīvus est adiectūm dēclinātiōnis I et II: -issim|us -a -um.

PENSVM A

Hōrae di- sunt XII. Hōra sexta di- dīvidit in duās partēs: ante merīdi- et post merīdi-. Sex hōrae sunt dīmidia pars di-. Mēnsis Iūnius xxx di- habet: numerus di- est xxx. Novus annus incipit ab eō di- quī dīcitur kalendae Iānuāriae.

Iūlius mēnsis annī calid- est; Iānuārius est mēnsis annī

diēs	diēs
diēm	diēs
diēt̄	diērum
diēt̄	diēbus
diē	diēbus

in-dēclinābilis -e (in-dēcl) = quī dēclinārī nō potest

superlātīvus (*sup*)

altissimus -a -um

longissimus -a -um

brevissimus -a -um

-issim|us -a -um

Vocābula nova:

annus

mēnsis

diēs

saeculum

tempus

faciēs

māne

vesper

nox

initium

hōra

merīdiēs

lūna
 stēlla
 lūx
 fōrma
 kalendae
 idūs
 nōnae
 aequinoctium
 aestās
 hiems
 vēr
 autumnus
 imber
 nix
 lacus
 glaciēs
 urbs
 postrēmus
 dīmidius
 aequus
 clārus
 tōtus
 obscurus
 exiguis
 calidus
 frigidus
 indeclinabilis
 ündecim
 trīgintā
 sexāgintā
 ducenti
 trecenti
 quīntus
 sextus
 septimus
 octāvus
 nōnus
 decimus
 ündecimus
 duodecimus
 nōmināre
 illūstrāre
 incipere
 operīre
 velle
 erat erant
 vel
 tunc
 nunc
 igitur
 item
 quandō?
 superlātūvus

frigid-. Mēnsis annī brev- est Februārius. Padus est flūmen Italiae long- et lāt-. Sōl stēlla clār- est.

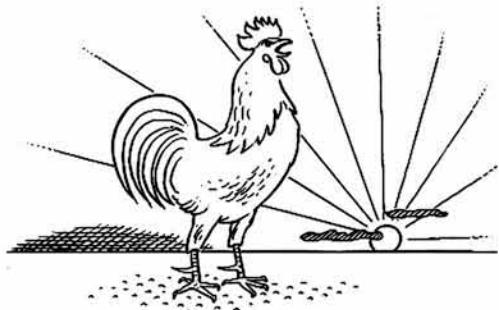
PENSVM B

Iānuārius — pīmus est. December est mēnsis — ac —. Tempore antīquō September mēnsis septimus —, nam — mēnsis pīmus erat Mārtius. Nunc September mēnsis — est. Diēs est tempus ā — ad —. Māne est — diēi, vesper — diēi est et initium —. Diēs in XII — dīviditur. Nocte — et — lūcent, neque eae tam — sunt quam sōl. Sōl lūnam — suā —. Ea lūnae pars quae sole nōn illūstrātur — est.

Vēr et —, aestās et — sunt quattuor — anni. — ā mēnse Iūniō —. Hieme nōn sōlum —, sed etiam — dē nūbibus cadit: montēs et campī nive —. Aqua nōn tam — est quam nix.

PENSVM C

Quot sunt mēnsēs anni?
 Ā quo Iānuārius nōmen habet?
 Quam longus est mēnsis Aprīlis?
 Ā quo mēnsis Iūlius nōmen habet?
 Cūr mēnsis decimus Octōber nōminātur?
 Cūr lūna nōn tam clāra est quam sōl?
 Qui diēs anni brevissimus est?
 Qui diēs aequinoctia dīcuntur?
 Quod tempus anni calidissimum est?
 Quandō nix dē nūbibus cadit?
 Quid est imber?
 Ā quo diē incipit annus novus?

gallus canēns

NOVVS DIES

1 Nox est. Familia dormit. Villa Iūlii obscūra et quiēta est. Mārcus quiētus in lectō suō cubat; is bene dormit. Quīntus dormīre nōn potest, quod et caput et pēs eī dolet. Bracchium quoque dolet Quīntō; itaque is nōn 5 dormit, sed vigilat.

Cubiculum in quō Quīntus cubat nōn magnum est, nec magnum est cubiculum Mārcī. Utrumque cubiculum parvum est. Uterque puer cubat in cubiculō parvō, neuter in cubiculō magnō. Neutrum cubiculum mag- 10 num est. Uterque puer quiētus est, neuter puer sē mo- vet. Alter puer dormit, alter vigilat. Alter ē duōbus puerīs valet, alter aegrōtat. Uter puer aegrōtat, Mārcus ne an Quīntus? Quīntus aegrōtat, Mārcus valet.

Āer frīgidus cubiculum Mārcī intrat, fenestra enim 15 aperta est. Mārcus fenestrā apertā dormit. Fenestra Quīntī aperta nōn est. Altera ē duābus fenestrīs est aperta, altera clausa. Utra fenestra clausa est? Fenestra Quīntī. Is fenestrā clausā dormit, quia aeger est.

cubāre = iacēre (in lectō)
dolēre + dat: pēs eī /Quīntō dolet

vigilāre ↔ dormīre

uter- utra- utrum-que:
uterque puer : et M. et Q.; utrumque cubiculum : et cubiculum M. et Q.
neuter -tra -trum: neuter puer : nec M. nec Q.

alter -era -erum
duo, abl duōbus
valēre ↔ aegrōtāre
uter -tra -trum: uter puer? : M. ne an Q.?

duae, abl duābus
clausus -a -um↔apertus -a -um

canēns -entis = quī canit
(-ns < -nts)

gallus canēns
gallum canentem

dormiēns -entis = quī dormit
vigilāns -antis = quī vigilat

quō-modo? < quō modō?
ho-diē = hōc diē

mē (acc): mihi (dat)

ad-hūc = ad hoc tempus,
etiam nunc

inquit = dicit
surgere

af-ferre < ad-ferre
af-fer! (imp)

lavāre
sordidus -a -um

Ecce gallus canit: "Cucurrū! Cucucurrū!" Gallus ca-
nēns novum diem salūtat.

20

Mārcus oculōs nōn aperit neque sē movet. Quīntus,
quī oculis apertis iacet, super lectum sē vertit. Puer
dormiēns gallum canentem nōn audit. Puer vigilāns gal-
lum audit, et Dāvum vocat.

Dāvus cubiculum intrāns interrogat: "Quōmodo sē 25
habet pēs tuus hodiē?"

Quīntus respondet: "Pēs male sē habet, nec pēs tan-
tum, sed etiam caput et bracchium dolet. O, quam
longa nox est! Sed iam māne est, nam gallus canit. Dā
mihi aquam, Dāve!"

30

Dāvus Quīntō aquam in pōculō dat. Puer aquam bi-
bit. Servus puerum bibentem aspicit.

Dāvus Quīntum in lectō iacentem relinquit et cubicu- II
lum Mārcī intrat. Mārcus adhūc dormit. Dāvus ad pue-
rum dormientem adit eumque excitat. Quōmodo servus 35
puerum excitat? In aurem puerī dormientis magnā vōce
clāmat: "Mārce! Māne est!" Eō modō excitātur Mārcus,
et oculōs aperiēns servum apud lectum stantem videt.
Iam neuter ē duōbus puerīs dormit.

II

35

"Hōra prīma est" inquit Dāvus, "Surge ē lectō!"

40

Mārcus ē lectō surgit. Iam nōn cubat in lectō, sed
ante lectum stat. Mārcus Dāvum aquam afferre iubet:
"Affer mihi aquam ad manūs!"

Servus Mārcō aquam affert et "Ecce aqua" inquit,
"Lavā faciem et manūs! Manūs tuae sordidae sunt."

45

- Mārcus p̄imum manūs lavat, deinde faciem.
 Dāvus: "Aurēs quoque lavā!"
 "Sed aurēs" inquit Mārcus "in faciē nōn sunt!"
 Dāvus: "Tacē, puer! Nōn modo faciem, sed tōtum
 50 caput lavā! Merge caput in aquam!"

Mārcus caput tōtum in aquam mergit atque etiam aurēs et capillum lavat. Iam tōtum caput eius pūrum est. Aqua nōn est pūra, sed sordida.

- Aqua quā Mārcus lavātur fr̄igida est; itaque puer ma-
 55 nūs et caput sōlum lavat, nōn tōtum corpus. Māne Rō-
 mānī faciem et manūs aquā fr̄igidā lavant; post meri-
 diem tōtum corpus lavant aquā calidā.

- Mārcus caput et manūs tergēns Dāvum interrogat:
 "Cūr fr̄ater meus tam quiētus est?"

- 60 Dāvus respondet: "Quīntus adhūc in lectō est."
 Mārcus: "In lectō? Quīntus, quī ante mē surgere solet, adhūc dormit! Excitā eum!"

- "Nōn dormit" inquit Dāvus, "Fr̄ater tuus vigilat, nec surgere potest, quod pēs et caput ei dolet."

- 65 Mārcus: "Mihi quoque caput dolet!"
 Dāvus: "Tibi nec caput nec pēs dolet! Caput valēns nōn dolet nec membra valentia."

- Per fenestram apertam intrat āēr fr̄igidus. Mārcus fr̄i-
 get, quod corpus eius nūdum est (id est sine vestīmen-
 70 tīs); itaque Mārcus vestīmenta sua ā servō poscit: "Dā
 mihi tunicam et togam! Vestī mē!" Dāvus puerō fr̄igentī
 tunicam et togam dat, neque eum vestit: necesse est

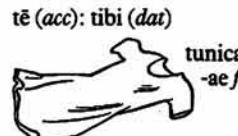
Mārcus faciem lavat

pūrus -a -um ↔ sordidus

māne adv (: hōrā p̄imā)

vir togatus

tē (acc): tibi (dat)
 tunica -ae f
 fr̄igēre = fr̄igidus esse
 nūdus -a -um
 vestimentum -ī n
 poscere = darī iubēre
 vestire

induere

gerere = (in corpore)
ferre, habere
togatus -a -um = togam
gerens
praeter prp + acc

dexter -tra -trum ↔
sinister -tra -trum

calceus -i m

mē-cum (= cum mē)
tē-cum (= cum tē)
sē-cum (= cum sē)
abl: mē, tē, sē (= acc)
parentēs -um m pl
= pater et māter

puerum ipsum sē vestīre. Mārcus prīmum tunicam induit, deinde togam. Puer iam nūdus nōn est.

(Toga est vestīmentum album, quod virī et puerī Rōmānī gerunt. Graecī et barbarī togam nōn gerunt. Multīs barbarīs magna corporis pars nūda est. Virō togātō nūlla pars corporis est nūda praeter bracchium alterum. Utrum bracchium virō togātō nūdum est, dextrumne an sinistrum? Bracchium dextrum est nūdum, bracchium 80 sinistrum togā operītur. Mīlītēs togam nōn gerunt, nēmō enim togatus gladiō et scūtō pugnāre potest. Utrā manū mīles gladium gerit? Manū dextrā gladium gerit, scūtum gerit manū sinistrā.)

Mārcus, qui pedibus nūdīs ante lectum stat, calceōs 85 poscit: “Dā mihi calceōs! Pedēs frīgent mihi.” Dāvus eī calceōs dat, et eum sēcum venīre iubet: “Venī mēcum! Dominus et domina tē exspectant.”

Mārcus cum servō ātrium intrat, ubi parentēs sedent līberōs exspectantēs. Ante eōs in parvā mēnsā pānis et 90 māla sunt. Parentēs ā filiō intrante salūtantur: “Salvēte, pater et māter!” et ipsī filium intrantem salūtant: “Salvē, Mārce!”

Māter alterum filium nōn vidēns Dāvum interrogat: “Quīntus quōmodo sē habet hodiē?” 95

Dāvus: “Quīntus dīcit ‘nōn modo pedem, sed etiam caput dolēre’.”

Aemilia surgit et ad filium aegrōtantem abit. Māter filiō suō aegrōtantī pānem et mālum dat, sed ille, quī

100 multum ēsse solet, hodiē nec pānem nec mālum ēst.
Puer aegrōtāns nihil ēsse potest.

Mārcus autem magnum mālum ā patre poscit: “Dā mihi illud mālum, pater! Venter vacuus est mihi.”

Iūlius Mārcō pānem dāns “Prīnum ēs pānem” inquit, “deinde mālum!”

Mārcus pānem suum ēst. Deinde pater eī in utramque manum mālum dat, et “Alterum mālum nunc ēs” inquit, “alterum tēcum fer!”

Dāvus Mārcō librum et tabulam et stilum et rēgulam affert.

Iūlius: “Ecce Dāvus tibi librum et cēterās rēs tuās affert. Sūme rēs tuās atque abī!”

“Sed cūr nōn venit Mēdus?” inquit Mārcus, qui Mēdum adhūc in familiā esse putat. Is servus cum pueris īre solet omnēs rēs eōrum portāns. Mārcus ipse nūllam rem portāre solet praeter mālum.

Iūlius: “Mēdus tēcum īre nōn potest. Hodiē necesse est tē sōlum ambulāre.”

Mārcus: “...atque mē ipsum omnēs rēs meās portāre?
Cūr ille servus mēcum venīre nōn potest ut solet?
Etiamne Mēdō caput dolet?”

Iūlius: “Immō bene valet Mēdus, sed hodiē aliās rēs agit.”

Mārcus: “Quae sunt illae rēs?”

Iūlius nihil ad hoc respondet et “Iam” inquit “tempus est discēdere, Mārce.”

multum -īn

ēsse, imp ēs! ēste!

utra-que manus
utram-que manum

tē-cum = cum tē
ferre, imp fer! fert!

rēs reī f	sing	plūr
nōm	rēs	rēs
acc	rem	rēs
gen	reī	rērum
dat	reī	rēbus
abl	rē	rēbus

omnis -e ↔ nūllus

tabula -ae f

stilus -ī m

rēgula -ae f

salvē!
valē!
 "salvē!" dicit quī
 advenit
 "valē!" dicit quī
 discēdit

Mārcus mālum, librum, tabulam, stilum rēgulamque
 sēcum ferēns ē vīllā abit. Filius ā patre discēdēns "Valē,
 pater!" inquit.

"Valē, Mārce!" respondet pater, "Bene ambulā!"

130

Quō it Mārcus cum rēbus suīs? Vidē capitulum quīn-
 tum decimum!

participium -ī n (*part*)

/PueLLA vigilāns...

	masc./fem.	sing.	plūr.
nōm.	-ns	-nt ēs	
acc.	-nt em	-nt ēs	
gen.	-nt is	-nt ium	
dat.	-nt i	-nt ibus	
abl.	-nt el/-ī	-nt ibus	

	neutr.	sing.	plūr.
nōm.	-ns	-nt ia	
acc.	-ns	-nt ia	
gen.	-nt is	-nt ium	
dat.	-nt i	-nt ibus	
abl.	-nt el/-ī	-nt ibus	

- [1] -āns -āntis
- [2] -ēns -ēntis
- [3] -ēns -ēntis
- [4] -iēns -iēntis

Vocabula nova:
 gallus
 vestimentum
 tunica
 toga
 calceus
 parentēs
 tabula
 stilus
 rēgula

GRAMMATICA LATINA

Participium

Puer vigilāns in lectō iacēns gallum canentem audit. Gallus 135
 canēns nōn auditur ā puerō dormiente. Puer dormiēns servum
 clāmantem audit, nec ā gallō canente, sed ā servō clāmantē
 excitātur. Nōn vōx gallī canentis, sed vōx servi clāmantis pue-
 rum dormientem excitat.

Puerī vigilantēs gallōs canentēs audiunt. Gallī canentēs ā 140
 puerīs dormientib⁹ nōn audiuntur. Puerī dormientēs servōs
 clāmantēs audiunt, nec ā gallis canentib⁹, sed ā servis clā-
 mantib⁹ excitantur. Nōn vōcēs gallōrum canentium, sed vō-
 cēs servōrum clāmantium puerōs dormientēs excitant.

Caput valēns nōn dolet nec membra valentia. Canis animal 145
 volāns nōn est; animālia volantia sunt avēs. Militēs inter pīla
 volantia pugnant.

'Vigilāns', 'iacēns', 'canēns', 'dormiēns' participia sunt.
 Participium est adiectivum dēclinatiōnis III: gen. sing. -ant̄is,
 -ent̄is (abl. sing. -e vel -ī).

150

PENSVM A

Puer dorm- nihil audit. Dāvus puerum dorm- excitat: in
 aurem puerī dorm- clāmat: "Mārce!" Mārcus oculōs aper-
 servum apud lectum st- videt. Servus puerō frīg- vestīmenta
 dat. Parentēs filium intr- salūtant et ā filiō intr- salūtantur.
 Filius discēd- "Valē!" inquit.

Corpus val- nōn dolet. Medicus caput dol- sānāre nōn potest. Piscēs sunt animālia nat-.

PENSVM B

Puerī in lectīs — [= iacent]. — puer dormit, alter —; alter —, alter aegrōtat. — puer aegrōtat, Mārcusne — Quīntus? Quīntus aegrōtat.

Servus puerum dormientem — et eī aquam —. Mārcus ē lectō — et prīnum manūs —, — faciem. Puer vestimenta ā servō —, et prīnum tunicam —, deinde —. Iam puer — nōn est. Virō — [= togam gerentī] bracchium — nūdum est. Dāvus Mārcum sēcum venīre iubet: “Venī —!”

Mārcus Mēdum, quī cum eō īre —, nōn videt. Mēdus librōs et cēterās — Mārcī portāre solet, Mārcus ipse — portāre solet — mālum. “Hodiē” — Iūlius “Mēdus — īre nōn potest.” Mārcus sōlus abit librum et — et stilum — ferēns.

PENSVM C

Quīntusne bene dormit?

Uter puer aegrōtat?

Estne clausa fenestra Mārcī?

Uter ē duōbus pueris gallum canentem audit?

Quōmodo servus Mārcum excitat?

Tōtumne corpus lavat Mārcus?

Cūr Mārcus frīget?

Quid Mārcus ā servō poscit?

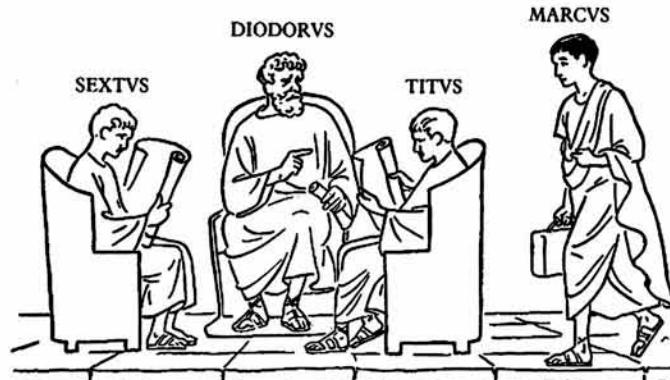
Utrum bracchium togā operītur?

Utrā manū mīles scūtum gerit?

Quās rēs Mārcus sēcum fert?

rēs	
apertus	
clausus	
sordidus	
pūrus	
nūdus	
togātus	
dexter	
sinister	
omnis	
cubāre	
vigilāre	
valēre	
excitatē	
surgere	
afferre	
lavāre	
mergere	
solēre	
frīgere	
poscere	
vestīre	
inducere	
gerere	
inquit	
uterque	
neuter	
alter	
uter?	
mīhi	
tibi	
mēcum	
tēcum	
sēcum	
nihil	
quōmodo	
hodiē	
adhūc	
prīnum	
deinde	
praeter	
an	
valē	
participium	

lūdus

MAGISTER ET DISCIPVLI

lūdus -i m

Mārcus librum et tabulam et cēterās rēs ferēns Tūsculum ambulat. Illīc est lūdus puerōrum. Multī puerī māne in lūdum eunt.

magister -trī m

Magister lūdī est vir Graecus, cui nōmen est Diodōrus. Mārcus magistrum metuit, Diodōrus enim magister sevērus est, quī discipulōs suōs virgā verberat; eō modō magister sevērus discipulōs improbōs pūnire solet. Discipulī sunt puerī quī in lūdum eunt. Mārcus et Quīntus sunt duo discipulī. Aliī discipulī sunt Titus et Sextus.

10

sevērus -a -um
discipulus -i mvirga
-ae f

nōn-dum = adhūc nōn

sella
-ae f

cōnsidere = sedēre incipere (↔ surgere)

Sextus, quī ante Mārcum et Titum ad lūdum advenit, pīmus lūdum intrat. Sextus sōlus est, nam cēterī discipuli nōndum adsunt.

Magister intrāns Sextum sōlum in sellā sedentem videt. Sextus dē sellā surgēns magistrum salūtat: "Salvē, 15 magister!"

Magister: "Salvē, Sexte! Cōnside!"

	Sextus in sellā cōnsīdit. Discipulus tacitus ante magistrum sedet.	tacitus -a -um = tacēns
20	Magister interrogat: "Cūr tū sōlus es, Sexte?" "Ego sōlus sum, quod cēterī discipulī omnēs absunt" respondet Sextus. Exclāmat magister: "Ō, discipulōs improbōs...!" Sextus: "Num ego discipulus improbus sum?"	ex-clāmāre
25	Magister: "Immō tū probus es discipulus, Sexte, at Mārcus et Quīntus et Titus improbī sunt!" Hic Titus ad lūdum advenit et iānuam pulsat antequam intrat: discipulus nōn statim intrat, sed prīnum iānuam pulsat; tum lūdum intrat et magistrum salūtat:	at = sed iānua -ae f = ostium
30	"Salvē, magister!" Magister: "Ō Tite! Sextus iam adest..." Titus: "At Mārcus et Quīntus nōndum adsunt!" Magister: "Tacē, puer! Claude iānuam et cōnsīde! Aperīte librōs, puerī!"	tum = deinde iam ↔ nōndum
35	Sextus statim librum suum aperit, sed Titus, quī librum nōn habet, "Ego" inquit "librum nōn habeō." Magister: "Quid? Sextus librum suum habet, tū librum tuum nōn habēs? Cūr librum nōn habēs?" Titus: "Librum nōn habeō, quod Mārcus meum librum habet."	
40	Post Titum Mārcus ad lūdum advenit, neque is iānuam pulsat antequam intrat. Mārcus statim intrat, nec magistrum salūtat. "Ō Mārcel!" inquit Diodōrus, "Cūr tū iānuam nōn	

tergum
-īn

audītis-ne

vērus -a -um

vērum -ī n = id quod
vērum est
quod = id quod

posterior -ius *comp*
< post

lacrimāre puerō (*dat*) nōn
convenit = lacrimae
puerō nōn conveniunt

dēsinere ↔ incipere

red-ire = rūrsus ire
(red- = re-)

audīs-ne

pulsās cum ad lūdum venīs, nec mē salūtās cum mē 45
vidēs?”

At Mārcus “Ego” inquit “iānuam nōn pulsō cum ad lūdum veniō, nec tē salūtō cum tē videō, quia nec Sextus nec Titus id facit.”

Sextus et Titus: “Quid?”

50

Mārcus (ad Sextum et Titum): “Vōs iānuam nōn pulsātis cum ad lūdum venītis, nec magistrum salūtātis cum eum vidētis. Audītisne id quod dīcō?”

Tum Sextus et Titus “Id quod dīcis” inquiunt “vērum nōn est: nōs iānuam pulsāmus cum ad lūdum venīmus, et magistrum salūtāmus cum eum vidēmus. Nōn-ne vērum dīcimus, magister?”

55

Magister: “Vōs vērum dīcītis. Quod Mārcus dīcit nōn est vērum. Discipulus improbus es, Mārce! Necesse est tē pūnīre. Statim ad mē venī!”

60

Diodōrus, magister sevērus, tergum puerī virgā verberat. (Tergum est posterior pars corporis.) Tergum dolet Mārcō, neque ille lacrimat, nam lacrimāre puerō Rōmānō nōn convenit.

Mārcus clāmat: “Ei! Iam satis est! Dēsine, magister!”

65

Magister puerum verberāre dēsinit et “Ad sellam tuam redī” inquit, “atque cōnsīde!”

Mārcus ad sellam suam redit, neque cōnsīdit, sed tacitus ante sellam stat.

“Audīsne, Mārce? Ego tē cōnsīdere iubeō. Cūr nōn 70
cōnsīdis?” interrogat magister.

Mārcus: "Nōn cōnsīdō, quod sedēre nōn possum."	pos-sum
Diodōrus: "Cūr sedēre nōn potes?"	pot-es
Mārcus: "Sedēre nōn possum, quod mihi dolet..."	pot-est
75 pars tergī īferior in quā sedēre soleō."	īferior -ius <i>comp</i> < īfrā
Haec verba audientēs Titus et Sextus rīdent.	quid? = cūr?
Diodōrus: "Quid rīdētis, Tite et Sexte?"	
Titus: "Rīdēmus, quod Mārcō dolet..."	
Diodōrus: "Tacēte! Eam corporis partem nōmināre	
80 nōn convenit! — Sed ubi est frāter tuus, Mārce?"	
Mārcus: "Is domī est apud mātrem suam. Quīntus dīcit 'sē aegrūm esse'."	domī ↔ in lūdō
Diodōrus: "Sī aeger est, in lūdum īre nōn potest. At vōs bene valētis. Iam aperīte librōs!"	Q.: "Ego aeger sum" Q. dīcit 'sē aegrūm esse'
85 Titus: "Mārcus meum librum habet."	red-dere = rūrsus dare
Diodōrus: "Quid tū librum Titī habēs, Mārce?"	
Mārcus: "Ego eius librum habeō, quod is meum mālum habet. Redde mihi mālum meum, Tite!"	
Titus rīdēns "Mālum" inquit "tibi reddere nōn pos-	
90 sum, id enim iam in ventre meō est!"	
Mārcus īrātus Titum pulsāre incipit, sed magister "Dēsine, Mārce!" inquit, "Titus tibi mālum dare nōn potest, at ego tibi <i>malum</i> dare possum, nisi hīc et nunc Titō librum redditis!"	malum -i n = mala rēs; m. dare tibi : tē pūnīre nisi = sī nōn
95 Mārcus Titō librum reddit.	
III Discipulī librōs aperiunt. Item librum suum aperit magister ac recitāre incipit. Puerī autem priōrem librī partem tantum audiunt, nam antequam magister par-	prior -ius ↔ posterior; prior pars : initium

pars posterior : finis

tem libri posteriorem recitare incipit, omnes pueri dormiunt!

100

magister recitat
discipuli dormiunt

quod = id quod

Magister recitare desinit et exclamat: "O improbi discipuli! Dormitis! Quod recito non auditis!"

Marcus magistrum iratum "Ego" inquit "non dormio. Immō vigilō et tē audiō, magister."

Item Sextus et Titus "Neque nos dormimus" inquiunt, "Vigilamus et omnia verba tua audimus. Bene recitas, Diodore! Bonus es magister!"

Magister laetus "Verum est quod dicitis" inquit, "ego bene recito ac bonus sum magister — at vos male recitatis ac malī discipulī estis!"

105

110

Discipuli: "Immō bonī discipulī sumus! Bene recitamus!"

Diodorus: "Tacet! Ubi estis, pueri?"

Discipuli: "In ludō sumus."

Diodorus: "Verum dicitis: in ludō estis — non domī in lectulis! In lectulo dormire licet, hīc in ludō non licet dormire!"

115

lectulus = parvus lectus

Magister iratus discipulos virgā verberat.

	Discipulī: "Ei, ei! Quid nōs verberās, magister?"	nōs acc (= nōm)
120	Diodōrus: "Vōs verberō, quod aliō modō vōs excitāre nōn possum. Ad sellās vestrās redīte atque cōnsīdite!"	vōs acc (= nōm)
	Discipulī ad sellās suās redeunt, neque cōnsīdunt.	red-īre -it -eunt
	Magister: "Quid nōn cōnsīditis?"	
	Discipulī: "Nōn cōnsīdimus, quod sedēre nōn possu-	pos-sumus
125	mus."	pot-estis
	Diodōrus: "Quid? Sedēre nōn potestis? Ergō vōs hōram tōtam tacitī stāte, dum ego sedēns partem librī posteriōrem recitō! Nec enim stantēs dormīre potestis!"	pos-sunt

GRAMMATICA LATINA

130	Persōnae verbī	persōna (pers)
	Puerī rīdent. Puella nōn rīdet.	ego nōs
	Puerī: "Cūr tū nōn rīdēs, cum nōs rīdēmus?"	tū vōs
	Puella: "Ego nōn rīdeō, quia vōs mē rīdētis!"	rīdeō rīdēmus
	'Rīdeō rīdēmus' dīcitur persōna prīma, 'rīdēs rīdētis' per-	rīdēs rīdētis
135	sōna secunda, 'rīdet rīdent' persōna tertia.	rīdet rīdent
	Singulāris Plūrālis	
	Persōna prīma rīde ō rīdē mūs	I sing.
	Persōna secunda rīdē s rīdē tīs	II -s
	Persōna tertia rīde t rīde nt	III -t
140	Exempla: [1] clām ō clāmā mūs; [2] rīde ō rīdē mūs; [3] dīc ō dīc imūs; faci ō faci mūs; [4] audi ō audi mūs.	[1] clāmā re clām ō clāmā mūs clāmā s clāmā tīs clāmā t clāmā nt
	Malus discipulus in lūdō clāmat et rīdet. Quī id nōn facit, et omnia verba magistrī audit, bonus est discipulus.	[2] rīdē re rīde ō rīdē mūs rīdē s rīdē tīs rīde t rīde nt
145	Bonus discipulus malō dicit: "Ego bonus discipulus sum: in lūdō nec clāmō nec rīdeō, et omnia verba magistrī audiō. At tū malus discipulus es: in lūdō clāmas et rīdēs nec verba magistrī audīs! Vērum dīcō! Nōnne hoc facis?" Malus discipulus: "Quod dīcis vērum nōn est: ego hoc nōn faciō!"	[3] dīc ere dīc ō dīc imūs dīc is dīc tīs dīc it dīc nt

face re	
faci ō	faci mus
faci s	faci tis
faci t	faci unt
[4] audi re	
audi ō	audi mus
audi s	audi tis
audi t	audi unt
esse	
sum	sumus
es	estis
est	sunt
[1] -ō	-āmus
-ās	-ātis
-at	-ant
[2] -eō	-ēmus
-ēs	-ētis
-et	-ent
[3] -ō	-īmus
-īs	-ītis
-it	-īnt
-īō	-īmus
-īs	-ītis
-it	-īunt
[4] -īō	-īmus
-īs	-ītis
-it	-īunt
ire	
eō īmus	
īs ītis	
īt eunt	
posse	
pos-sum	pos-sumus
pot-es	pot-estis
pot-est	pot-sunt

Malī discipulī in lūdō clāmant et rīdent. Quī id nōn faciunt,
et omnia verba magistrī audiunt, bonī sunt discipulī.

150

Bonī discipulī malis dicunt: "Nōs bonī discipulī sumus: in
lūdō nec clāmāmus nec rīdēmus, et omnia verba magistrī audi-
mus. At vōs mali discipulī estis: in lūdō clāmātis et rīdētis nec
verba magistrī audītis! Vērum dīcīmus! Nōnne hoc faciūt?"
Malī discipulī: "Quod dīcītis vērum nōn est: nōs hoc nōn
facimus!"

[1] Ut 'clāmō clāmāmus' dēclinantur verba quōrum īfīnitī-
vus dēsinit in -āre.

[2] Ut 'rīdeō rīdēmus' dēclinantur verba quōrum īfīnitīvus
dēsinit in -ēre.

160

[3] Ut 'dīcō dīcīmus' dēclinantur verba quōrum īfīnitīvus
dēsinit in -ere, praeter ea quae -i- habent ante -ō et -unt, ut
'faciō faciunt': accipere, aspicere, capere, facere, fugere, ia-
cere, incipere, parere, cēt.

[4] Ut 'audiō audīmus' dēclinantur verba quōrum īfīnitīvus
dēsinit in -īre, praeter verbum īre (pers. I sing. eō, pers. III
plūr. eunt), item ab-īre, ad-īre, ex-īre, red-īre, cēt.

Ut 'sum sumus' dēclinantur verba quōrum īfīnitīvus dēsi-
nit in -esse, ut ab-esse, ad-esse, in-esse, cēt., et posse (pers. I
pos-sum pos-sumus, II pot-es pot-estis, III pot-est pos-sunt).

170

PENSVM A

Mārcus ad lūdum ven- nec iānuam puls-. Magister: "Cūr tū
iānuam nōn puls-, cum ad lūdum ven-?" Mārcus: "Ego iānu-
am nōn puls- cum ad lūdum ven-, quod nec Sextus nec Titus
id facit. Audite, Sexte et Tite: vōs iānuam nōn puls- cum ad
lūdum ven-!" Sextus et Titus: "Nōs iānuam puls- cum ad
lūdum ven-!" Magister: "Tacēte! Aperīte librōs!" Titus:
"Ego librūm nōn hab-." Magister: "Cūr librūm nōn hab-,"
Tite?" Titus: "Librūm nōn hab-, quod Mārcus meum librūm
hab-!" Mārcus: "Sed vōs meās rēs hab-!" Titus et Sextus:
"Nōs rēs tuās nōn hab-!"

Magister discipulōs dormīre vidēns exclāmat: "Ō puerī!

Dorm! Ego recit-, vōs nōn aud! Mārcus: "Ego tē recitāre aud-. Nōn dorm-." Titus et Sextus: "Nec nōs dorm-. Tē recitāre aud-. Bene recit-, magister." Magister: "Ego bene recit-, at vōs male recit! Malī discipulī es!" Discipulī: "Vērum nōn dīc-, magister. Bonī discipulī s-: in lūdō nec clām-nec rīd-, et tē aud! "

PENSVM B

Māne puerī in — eunt. Puerī quī in lūdum eunt — sunt. Quī lūdum habet — est. Mārcus magistrum metuit, nam Diodōrus magister — est quī puerōs improbōs — verberat.

Intrat magister. Sextus dē — surgit. Cēterī discipulī — adsunt. Magister —: "Ō, discipulōs improbōs!" Sextus: "Num ego improbus —?" Magister: "— discipulus improbus nōn es, — [= sed] cēterī discipulī improbī sunt!"

Post Sextum venit Titus, — [= deinde] Mārcus. Mārcus — [= ōstium] nōn pulsat, — lūdum intrat, nec magistrum salūtat. Magister: "Discipulus improbus —, Mārcel! — ad mē venī!" Magister — Mārcī verberat. Tergum est — pars corporis. Magister puerum verberāre —. Mārcus ad sellam suam — neque —. Magister: "— [= cūr] nōn cōnsīdis?" Mārcus: "Sedēre nōn —, quod pars tergī — mihi dolet!"

PENSVM C

Quō puerī māne eunt?

Quis est Diodōrus?

Cūr puerī magistrum metuunt?

Quis discipulus prīmus ad lūdum advenit?

Quid facit Titus antequam lūdum intrat?

Cūr Titus librum suum nōn habet?

Quis est discipulus improbissimus?

Cūr Quīntus in lūdum īre nōn potest?

Cūr magister recitāre dēsinit?

Tūne magister an discipulus es?

Num tū iānuam pulsās antequam cubiculum tuum intrās?

Vocabula nova:

lūdus
magister
discipulus
virga
sella
iānuam
vērum
tergum
malum
lectulus
sevērus
tacitus
vērus
posterior
inferior
prior
pūnire
cōnsidere
exclāmāre
dēsinere
redire
reddere
recitāre
licēre
sum
es
sumus
estis
ego
tū
nōs
vōs
nōndum
statim
tum
quid?
domī
antequam
at
sī
nisi

nāvis Rōmāna

TEMPESTAS

inter-esse

quōrum : ex quibus
situs -a -um: situm est
= est (ubi?)

sīve = vel

appellāre = nōmināre

inferus -a -um ↔ super-
rus -a -um

ad = apud

Tiberis -is m (acc -im,

abl -ī)

paulum ↔ multum

nāvis -is f

nāvigāre < nāvis

maritimus -a -um = ad
mare situs
portus -ūs m

locus -ī m

in-fluere

eō locō (abl) = in eō
locō, illic

Italia inter duo maria interest, quōrum alterum, quod /
suprā Italianam situm est, 'mare Superum' sīve 'Hadriāticum'
appellātur, alterum, īfrā Italianam situm, 'mare
Īferum' sīve 'Tūscum'. Tōtum illud mare longum et
lātum quod inter Eurōpam et Āfricam interest 'mare 5
nostrum' appellātur ā Rōmānis.

Urbs Rōma nōn ad mare, sed ad Tiberim flūmen sita
est vīgintī mīlia passuum ā marī. Quod autem paulum
aquaē est in Tiberī, magnae nāvēs in eō flūmine nāvi-
gāre nōn possunt. Itaque parvae tantum nāvēs Rōmam 10
adeunt.

Ōstiam omnēs nāvēs adīre possunt, id enim est oppi-
dum maritimum quod magnum portum habet. Ad ōs-
tium Tiberis sita est Ōstia. ('Ōstium' sīve 'ōs' flūminis
dīcitur is locus quō flūmen in mare īfluit; Ōstia sita est 15
eō locō quō Tiberis in mare īferum īfluit.)

Alia oppida maritima quae magnōs portūs habent sunt Brundisium, Arīminum, Genua, Puteolī. Haec omnia oppida in ūrā maritimā sita sunt. (Ūra maritima 20 est finis terrae, unde mare incipit. Portus est locus in ūrā maritimā quō nāvēs ad terram adīre possunt.) In ūrā Italiae multī portūs sunt. Ex omnibus terrīs in portūs Italiae veniunt nāvēs, quae mercēs in Italiam vēhunt. (Mercēs sunt rēs quās mercātōrēs emunt ac vēndunt.)

25 Nōn modo mercēs, sed etiam hominēs nāvibus vēhuntur. Portus Ōstiēnsis semper plēnus est hominum quī in aliās terrās nāvigāre volunt. Is quī nāvigāre vult adit nautam quī bonam nāvem habet. Sī āēr tranquillus est, necesse est ventum operīrī. (Ventus est āēr qui 30 movētur.) Cum nūllus ventus super mare flat, tranquil-lum est mare; cum magnus ventus flat, mare turbidum est. Tempestās est magnus ventus qui mare turbat ac flūctūs facit qui altiōrēs sunt quam nāvēs. Nautae tem-pestātēs metuunt, nam magni flūctūs nāvēs aquā im-35 plēre possunt. Tum nāvēs et nautae in mare merguntur.

Puteolī -ōrum *m pl*ōra -ae *f*

ōra = ūra maritima

merx mercis *f*Ōstiēnsis -e < Ōstia
semper = omnī tempore

nauta -ae *m*
tranquillus -a -um
= quiētus
operīrī = exspectāre
ventus -ī *m*
flāre: ventus flat (= mo-vētur)
turbidus -a -um: (mare)
t. um ↔ tranquillum
tempestās -atis *f*
turbāre = turbidum fa-cere
flūctus -ūs *m*

im-plēre = plēnum fa-cere

nāvis et nautae in mare
merguntur

marī turbidō (*abl.*) = dum
mare turbidum est
opperiuntur = exspectant

ventō secundō (*abl.*) =
dum ventus secundus
est

ē-gredī = exire; ēgredi-
untur = exeunt

puppis -is *f* (*acc.* -im,
abl. -i)

medium mare = media
maris pars
gubernātor -ōris *m* = is
qui nāvem gubernat

orīrī: sōl oritur = sōl
in caelum ascēdit
oriēns -entis *m* ↔
occidēns -entis *m*

'septem
triōnēs' ♫ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪

septen-triōnēs -um *m pl*
↔ meridiēs
occidere ↔ orīrī

contrārius -a -um
< contrā

dextra -ae *f* = manus d.
sinistra -ae *f* = manus s.

serēnus -a -um: (caelum)
s. um = sine nūbibus
simul = únō tempore

Nautae nec marī turbidō nec marī tranquillō nāvigāre
volunt; itaque in portū ventum secundum opperiuntur
(id est ventus qui ā tergō flat). Ventō secundō nāvēs ē
portū ēgrediuntur: vēla ventō implentur ac nāvēs plēnīs
vēlis per mare vehuntur. 40

Pars nāvis posterior puppis dīcitur. In puppi sedet II
nauta qui nāvem gubernat. Quōmodo nāvis in mediō
marī gubernārī potest, cum terra nūlla vidētur? Guber-
nātor caelum spectat: in altō marī sōl aut stellae eī ducēs
sunt. Ea pars caelī unde sōl oritur dīcitur oriēns. Par- 45
tēs caelī sunt quattuor: oriēns et occidēns, meridiēs et

septentriōnēs. Occidēns est pars caelī quō sōl occidit.
Meridiēs dīcitur ea caelī pars ubi sōl meridiē vidētur;
pars contraria septentriōnēs appellātur ā septem stellis
quae semper in eā caelī parte stant. Iīs qui ad septentri- 50
ōnēs nāviant, oriēns ā dextrā est, ā sinistrā occidēns,
meridiēs ā tergō. Oriēns et occidēns partēs contrāiae
sunt, ut meridiēs et septentriōnēs. —

Hodiē caelum serēnum et ventus secundus est. Nāvēs
multae simul ē portū Ōstiēnsī ēgrediuntur. Inter eōs 55

hominēs quī nāvēs cōnscendunt est Mēdus, quī ex Italiā proficiscitur cum amīcā suā Lȳdiā. Mēdus, quī Graecus est, in patriam suam redire vult. Graecia nōn modo ipsius patria est, sed etiam Lȳdiae.

cōn-scendere = ascendere
proficisci = abire

ipse -a -um, gen -īus

- 60 Mēdus et Lȳdia ex Italiā proficiscentēs omnēs rēs suās sēcum ferunt: pauca vestimenta, paulum cibī nec multum pecūniae. Praetereā Lȳdia parvum librum fert, quem sub vestimentīs occultat.

multum pecūniae = magna pecūnia
praeter-eā = praeter eās rēs
sōle oriente = dum sōl oritur
multis spectantibus = dum multī spectant altum -ī n = altum mare sequī = venīre post; eam sequuntur = post eam veniunt

- 65 Sōle oriente nāvis eōrum ē portū ēgreditur multis hominibus spectantibus. Nāvis plēnī vēlīs altum petit. Aliae nāvēs eam sequuntur.

vix = prope nōn
cernere = vidēre (id quod procul abest)

- 70 Mēdus in puppim ascēdit. Lȳdia eum sequitur. Ex altā puppī sōlem orientem spectant. Iam procul abest Ōstia, hominēs quī in portū sunt vix oculīs cernī posunt. Mēdus montem Albānum, quī prope villam Iūliī situs est, cernit et “Valē, Italia!” inquit, “Valēte montēs et vallēs, campī silvaeque! Ego in terram eō multō pulchriōrem, in patriam meam Graeciam!” Mēdus laetātur neque iam dominum suum sevērum verētur.

ire: eō īmus
īs ītis
it eunt
laetāri = laetus esse,
gaudēre
verēri = timēre

- 75 Lȳdia collēs in quibus Rōma sita est procul cernit et “Valē, Rōma!” inquit, “Nōn sine lacrimīs tē relinquō, nam tū altera patria es mihi.” Lȳdia vix lacrimās tenēre potest.

intuēri = spectāre

- 80 Mēdus faciem Lȳdiae intuētur et “Nōnne gaudēs” inquit, “mea Lȳdia, quod nōs simul in patriam nostram redīmus?”

Lȳdia Mēdum intuēns “Gaudeō” inquit “quod mihi

licet (+ dat)

lābī = cadere

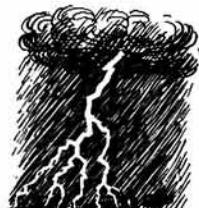
complecti: eam complectitur = bracchia circum corpus eius pōnit

paulō post = post paulum (temporis) quam in partem? = in quam partem?

sōle duce = dum sōl dux est, sōle dūcente

loquī = verba facere (dīcere); ↔ tacēre
āter -tra -trum = niger

fit = esse incipit

fulgur
-uris n

in-vocāre

paulum = paulum temporis
tonitrus -us m = quod auditur post fulgur

licet tēcum venīre. At nōn possum laetārī quod omnēs amīcās meās Rōmānās relinquo. Sine lacrimīs Rōmā proficīscī nōn possum.” Dē oculīs Lȳdiae lacrimae lā- 85 buntur.

Mēdus eam complectitur et “Tergē oculōs!” inquit, “Ego, amīcus tuus, qui tē amō, tēcum sum. In patriam nostram īmus, ubi multī amīcī nōs opperintur.” Hīs verbīs Mēdus amīcam suam trīstem cōnsolātur. 90

Paulō post nihil ā nāve cernitur praeter mare et caelum. Mēdus gubernātōrem interrogat: “Quam in partem nāvigāmus?” Ille respondet: “In merīdiem. Ecce sōl oriēns mihi ā sinistrā est. Sōle duce nāvem gubernō. Bene nāvigāmus ventō secundō atque caelō serēnō.” 95

Dum ille loquitur, Mēdus occidentem spectat et nū- III bēs ātrās procul suprā mare orīrī videt; simul mare tranquillum fit. “Nōn serēnum est caelum” inquit, “Ecce nūbēs ātræ...”

Gubernātor statim loquī dēsinit et nūbēs spectat; tum 100 vēla aspiciēns exclāmat: “Quid (malum!) hoc est? Nūbēs ātræ ab occidente oriuntur et ventus simul cadit! Ō Neptūne! Dēfende nōs ā tempestāte!” Nauta Neptūnum, deum maris, verētur.

“Cūr Neptūnum invocās?” inquit Mēdus, “Prope 105 tranquillum est mare.”

Gubernātor: “Adhūc tranquillum est, sed exspectā paulum: simul cum illīs nūbibus ātrīs tempestās orīrī solet cum tonitrū et fulguribus. Neptūnum invocō,

110 quod ille dominus maris ac tempestatum est." Nauta perterritus tempestatem venientem opperitur.

Paulo post totum caelum atrum fit, ac fulgur unum et alterum, tum multa fulgura caelum et mare illustrant. Statim sequitur tonitrus cum imbre, et simul magnus ventus flare incipit. Mare tempestate turbatur, ac nave, quae et homines et merces multas vehit, fluctibus iactatur et vix gubernari potest. Nautae multum aquae ē nave hauriunt, sed nave nimis gravis est propter merces. Hoc videns gubernator "Iacite merces!" inquit nautis, qui statim merces gravēs in mare iacere incipiunt,

spectante mercatore, qui ipse quoque nave vehitur. Ille tristis merces suas dē nave labi et in mare mergi videt. Nemō eum cōnsolatur! Nave paulo levior fit, simul vero tempestas multo turbidior et fluctus multo altiorēs fiunt.

125 Mēdus perterritus exclamat: "O Neptūne! Servā mē!" sed vox eius vix auditur propter tonitrum. Nave aqua impleri incipit, neque enim nautae satis multum aquae haurire possunt.

Ceteris perterritis, Lȳdia caelum intuetur et clamat: 130 "Servā nōs, domine!"

Mēdus: "Quis est ille dominus quem tū invocās?"

Lȳdia: "Est dominus noster Iēsus Chrīstus, qui nō modo hominibus, sed etiam ventis et mari imperare potest."

135 Mēdus: "Meus dominus nōn est ille! Ego iam nullius dominī servus sum. Nemō mihi imperare potest!"

iactare = iacere atque iacere

haurire
propter prep+acc

spectante mercatore = dum mercator spectat

...vero = sed...: simul
vero = sed simul
fit fiunt

servare

ceteris perterritis = dum ceteri perterriti sunt

nullus -a -um, gen -ius

nec vērō = sed nōn

locō (*abl.*) movēre = ē
locō movēre

iterum = rūrsus

fit fiunt, *inf.* fierī

Hic magnus flūctus nāvem pulsat. Mēdus Lȳdiam lābentem complectitur ac sustinēre cōnātur, nec vērō ipse pedibus stāre potest. Mēdus et Lȳdia simul lābuntur. Mēdus surgere cōnātur, nec vērō sē locō movēre 140 potest, quod Lȳdia perterrita corpus eius complectitur.

Lȳdia iterum magnā vōce Chrīstum invocat: “Ō Chrīste! Iubē mare tranquillum fierī! Servā nōs, domine!”

Mēdus ōs aperit ac Neptūnum iterum invocāre vult, sed magnus flūctus ōs eius aquā implet. Mēdus loquī 145 cōnātur neque potest.

Tum vērō ventus cadere incipit! Iam flūctūs nōn tantī sunt quantī paulō ante. Nautae fessī aquam haurīre dēsinunt ac laetantēs mare iterum tranquillum fierī aspi- ciunt.

150

dēpōnēns -entis (*dēp*)

- [1] -ārī: -ātūr -antūr
  - [2] -ērī: -ētūr -entūr
  - [3] -ī: -itūr -untūr
  - [4] -īrī: -itūr -iuntūr
- ēgredi ēgrediuntur
orīrī oritur

Vocabula nova:

nāvis

portus

locus

ōra

merx

nauta

ventus

tempestās

flūctus

vēlūm

puppis

gubernātor

GRAMMATICA LATINA

Verba dēpōnēntia

Mēdus laetātur (= gaudet) nec dominum verētur (= timet). Nauta nōn proficīscitur (= abit), sed ventum secundum op- perītur (= exspectat).

155

‘Lāetārī’, ‘verērī’, ‘proficīsci’, ‘opperīrī’ verba dēpōnen- tia sunt. Verbum dēpōnēns est verbum quod semper formam verbī passīvī habet (praeter participium: laetāns, verēns, proficīscēns, opperiēns) atque in locō verbī āctīvī pōnitur.

Alia exempla verbōrum dēpōnēntium: cōnsōlārī, cōnārī, intuērī, sequī, loquī, lābī, complectī, ēgredī, orīrī.

Mēdus ex Italiā proficīscēns sōlem orientem intuētur. Nāvis ē portū ēgreditur; aliae nāvēs eam sequuntur. Dum Lȳdia loquitur, lacrimae dē oculīs eius lābuntur. Mēdus eam complectitur et cōnsōlārī cōnātur.

165

PENSVM A

Nautae, quī Neptūnum ver-, tempestātem opper-. Mēdus et Lȳdia ex Italiā proficīsc-. Lȳdia Mēdum in puppim ascendentem sequ-. Dum nauta loqu-, Mēdus occidentem intu-, unde nūbēs ātræ ori-. Simul tempestās or-. Mercātor trīstis mercēs suās in mare lāb- videt; nēmō eum cōsōl- potest.

Quī ab amīcīs proficīsc- laet- nōn potest.

PENSVM B

Brundisium est oppidum — (in — maritimā situm) quod magnum—habet. Portus est—quō—ad terram adīre possunt.

Cum nūllus — flat, mare — est. — est magnus ventus quī mare—et altōs—facit. Gubernātor est—quī in—nāvis sedēns nāvem—. Partēs caeli sunt—et,—et meridiēs. Oriēns est ea caeli pars unde sōl —, occidēns est ea pars quō sōl —.

Mēdus et Lȳdia nāvem — atque ex Italiā —. Ventus — est, nāvis plēnīs — ex portū —; sed in altō marī tempestās —: magnus ventus — incipit et tōtum mare turbidum —. Nautae aquam ē nāvē — et — in mare iaciunt. Mēdus Neptūnum —: “Ō Neptūne! — mē!” Nāvis flūctibus — nec — [= sed nōn] mergitur.

PENSVM C

Quae nāvēs Rōmam adīre possunt?
 Quid est ‘ōstium’ flūminis?
 Num Tiberis in mare Superum īfluit?
 Quandō nāvēs ē portū ēgrediuntur?
 Ubi sedet gubernātor et quid agit?
 Quae sunt quattuor partēs caeli?
 Quās rēs Mēdus et Lȳdia sēcum ferunt?
 Quō Mēdus cum amīcā suā īre vult?
 Cūr trīstis est Lȳdia?
 Quem deum invocant nautae?
 Cūr mercēs in mare iaciuntur?
 Num nāvis eōrum mergitur?

oriēns	
occidēns	
septentiōnēs	
altūm	
tonitrus	
fulgur	
situs	
superus	
īferus	
maritimus	
tranquillus	
turbidus	
contrārius	
serēnus	
āter	
interesse	
appellāre	
nāvigāre	
īfluere	
opperīrī	
flāre	
turbāre	
implēre	
ēgredī	
gubernāre	
orīrī	
occidēre	
cōscendēre	
proficīscī	
sequī	
cernēre	
laetārī	
verērī	
intuērī	
lābī	
complectī	
cōsōlārī	
loquī	
invocāre	
iactāre	
haurīre	
servāre	
cōnārī	
fieri fit fiunt	
paulum	
semper	
simul	
vix	
praetereā	
iterum	
sive	
vērō	
propter	
dēpōnēns	

discipulus digitis
computat

NVMERI DIFFICILES

discere: discipulus
discit
docēre: magister docet

ne-scire = nōn scire
doctus -a -um
in-doctus = nōn doctus

quis-que = et ūnus et alter
et tertius...; acc quem-que
quisque ante suam sellam
nēmō eōrum = nēmō ex
iis

dīcere, *imp* dīc! dīcite!

tollere

In lūdō puerī numerōs et litterās discunt. Magister puerōs numerōs et litterās docet. Magister puerōs multās rēs docēre potest, nam is multās rēs scit quās puerī nesciunt. Magister est vir doctus. Puerī adhuc indocti sunt.

Qui paulum aut nihil discere potest, stultus esse dīcitur. Qui discere nōn vult atque in lūdō dormit, piger esse dīcitur. Discipulus qui nec stultus nec piger est, sed prūdēns atque industrius, multās rēs ā magistrō discere potest. —

Magister Diodōrus recitāre dēsinit et puerōs aspicit, qui tacitī stant ante suam quisque sellam; nēmō eōrum dormit. Magister discipulum quemque cōnsidere iubet, pīnum Sextum, deinde Titum, postrēmō Mārcum.

Magister: "Nunc tempus est numerōs discere. Prī-
mum dīc numerōs ā decem ūsque ad centum!"

Quisque puer manum tollit, pīnum Sextus, tum Ti-
tus, postrēmō Mārcus. Magister Titum interrogat.

- Titus: "Decem, ündecim, duodecim, trēdecim, quat-
20 tuordecim, quīndecim, sēdecim, septendecim, duodē-
vīgintī, ündēvīgintī, vīgintī, vīgintī ünus, vīgintī duo..."

Hic magister eum interpellat: "Necesse nōn est om-
nēs numerōs dīcere; ā vīgintī dīc decimum quemque
numerum tantum, Tite!"

- 25 Titus: "Vīgintī, trīgintā, quadrāgintā, quīnquāgintā,
sexāgintā, septuāgintā, octōgintā, nōnāgintā, centum."

Magister: "Bene numerās, Tite. Iam tū, Sexte, dīc
numerōs ā centum ad mīlle!"

Sextus: "Longum est tot numerōs dīcere!"

- 30 Magister: "At satis est decem numerōs dīcere, id est
centēsimum quemque."

Sextus: "Centum, ducentī, trecentī, quadringentī,
quīngentī, sescentī, septingentī, octingentī, nōngentī,
mīlle."

- 35 Magister: "Quot sunt trīgintā et decem?"

Omnēs puerī simul respondent, nēmō eōrum manum
tollit. Titus et Sextus ünō ōre dicunt: "Quadrāgintā."

Mārcus vērō dīcit: "Quīnquāgintā." Quod Mārcus dīcit
rēctum nōn est. Respōnsum Titī et Sextī rēctum est: iī

- 40 rēctē respondent. Respōnsum Mārcī est prāvum: is
prāvē respondet.

- II Magister Titum et Sextum laudat: "Vōs rēctē respon-
dētis, Tite et Sexte. Discipulī prūdentēs atque industrīi
estis." Deinde Mārcum interrogat: "Quot sunt trīgintā
45 et septem?"

x	decem
xi	ündecim
xii	duo-decim
xiii	trē-decim
xiv	quattuor-decim
xv	quin-decim
xvi	sē-decim
xvii	septen-decim
xviii	duo-dē-vīgintī
xix	ündē-vīgintī
xx	vīgintī
xxx	trīgintā
xl	quadrāgintā
l	quīnquāgintā
lx	sexāgintā
lxx	septuāgintā
lxxx	octōgintā
xc	nōnāgintā
c	centum

tot (*indēcl*) = tam multū
-ae -a

centēsimus	-a	-um	= c
(100.)			
c	centum		
cc	du-centī	-ae	-a
ccc	tre-centī	-ae	-a
cccc	quadringentī	-ae	-a
d	quīn-gentī	-ae	-a
dc	ses-centī	-ae	-a
dcc	septin-gentī	-ae	-a
dccc	octin-gentī	-ae	-a
m/cic	mīlle		

rēctus -a -um
respōnsum -i n = quod
respondētur
prāvus -a -um ↔ rēctus
prāvē ↔ rēctē

laudāre

trīgintā septem
= XXXVII (37)

facilis -e

duo-dē-quadrāgintā
= XXXVIII (38)

ūn-dē-quadrāgintā
= XXXIX (39)
cōgitāre

stultus es
stultē respondēs

reprehendere ↔ laudāre

numquam = nūllō tem-
pore
numquam ↔ semper

dif-facilis -e ↔ facilis

saepe = multis tempo-
ribus

Mārcus: "Ad hoc rēctē respondēre possum: trīgintā et septem sunt trīgintā septem."

"Rēctē respondēs, Mārce" inquit magister, "Quot sunt trīgintā et octō?"

Mārcus: "Facile est ad hoc respondēre."

Magister: "Nōn tam facile quam tū putās!"

Mārcus: "Trīgintā et octō sunt trīgintā octō."

Magister: "Prāvē dīcis! Trīgintā et octō sunt duodē-
quadrāgintā. Quot sunt trīgintā et novem?"

Mārcus: "Trīgintā novem."

Magister: "Ō Mārce! Id quoque prāvum est. Trīgintā et novem sunt ūndēquadrāgintā. Cūr nōn cōgitās ante-
quam respondēs?"

Mārcus: "Semper cōgitō antequam respondeō."

Magister: "Ergō puer stultus es, Mārce! Cōgitāre nōn 60
potes! Nam stultē et pravē respondēs!" Magister Mār-
cum nōn laudat, sed reprehendit.

Mārcus: "Cūr ego semper ā tē reprehendor, num-
quam laudor? Titus et Sextus semper laudantur, num-
quam reprehenduntur."

Magister: "Tū ā mē nōn laudāris, Mārce, quia num-
quam rēctē respondēs. Semper prāvē respondēs, ergō
reprehenderis!"

Mārcus: "At id quod ego interrogor nimis difficile
est. Atque ego semper interrogor!"

Magister: "Tū nōn semper interrogāris, Mārce. Titus
et Sextus saepe interrogantur."

50

55

65

70

Mārcus: "Nōn tam saepe quam ego."

75 Titus: "Nōs quoque saepe interrogāmur, nec vērō prāvē respondēmus. Itaque nōs ā magistrō laudāmur, nōn reprehendimur."

Mārcus: "Et cūr vōs semper laudāminī? Quia id quod vōs interrogāminī facile est — ego quoque ad id rēctē respondēre possum. Praetereā magister amīcus est pa-
80 tribus vestrīs, patrī meō inimīcus. Itaque vōs numquam reprehendiminī, quamquam saepe prāvē respondētis; ego vērō numquam laudor, quamquam saepe rēctē respondeō!"

Sextus: "At frāter tuus saepe laudātur, Mārce."

85 Magister: "Rēctē dīcis, Sexte: Quīntus bonus disci-
pulus est, et industrius et prūdēns." Quīntus ā magistrō laudātur, quamquam abest.

III Sextus: "Nōnne tū laetāris, Mārce, quod frāter tuus etiam absēns ā magistrō laudātur?"

90 Mārcus: "Ego nōn laetor cum frāter meus laudātur! Et cūr ille laudātur hodiē? Quia discipulum absentem reprehendere nōn convenit!"

Magister īrātus virgam tollēns "Tacēte, pueri!" in-
quit, "Nōnne virgam meam verēminī?"

95 Mārcus: "Nōs nec tē nec virgam tuam verēmur!"

Magister, quī verba Mārci nōn audit, ex sacculō suō duōs nummōs prōmit, assem et dēnārium, et "Ecce" inquit nummōs ostendēns "as et dēnārius. Ut scītis, ūnus sēstertius est quattuor assēs et ūnus dēnārius quat-

quamquam ↔ quia

absēns -entis = quī abest

prōmere = sūmere (ē locō)

as assis m

dēnārius -ī m

I sēstertius = IV assēs

I dēnārius = IV sēstertii

duo-dē-quīnquāgintā
= XI.VIII (48)

oportēre: oportet =
necessē est, convenit

Sextus: “*Ego respōnsum
sciō*”
Sextus dicit ‘sē respōn-
sum scīre’

certus -a -um

in-certus = nōn certus

tuor sēstertiī. Quot assēs sunt quattuor sēstertiī, Tite?” 100

Titus digitīs computat: “...quattuor...octō...duode-
cim...sēdecim: quattuor sēstertiī sunt sēdecim assēs.”

Magister: “Et decem dēnāriī quot sēstertiī sunt?”

Titus: “Quadrāgintā.”

Magister: “Quot dēnāriī sunt duodēquīnquāgintā 105
sēstertiī?”

Titus magistrō interrogantī nihil respondet.

Magister: “Respōnsum tuum opperior, Tite. Cūr
mihi nōn respondēs?”

Titus: “Nōndum tibi respondeō, quod prīmum cōgi- 110
tāre oportet. Duodēquīnquāgintā est numerus diffi-
cīlis!”

Sextus manum tollēns “Ego respōnsum sciō” inquit.

Magister: “Audī, Tite: Sextus dīcit ‘sē respōnsum
scīre.’ Sed exspectā, Sexte! Nōn oportet respondēre 115
antequam interrogāris.”

Titus: “Duodēquīnquāgintā sēstertiī sunt dēnāriī...
quattuordecim? an quīndecim? Nōn certus sum!” Titus
nōn certus, sed incertus est, et respōnsum incertum dat
magistrō. 120

Magister: “Respōnsum certum magistrō dare opor-
tet. Respōnsum incertum nūllum respōnsum est. Nunc
tibi licet respondēre, Sexte.”

Quamquam difficilis est numerus, Sextus statim rēctē
respondet: “Duodēquīnquāgintā sēstertiī sunt duo- 125
decim dēnāriī.”

Magister iterum Sextum laudat: "Bene computās, Sexte! Semper rēctē respondēs. Ecce tibi assem dō." Diodōrus assem dat Sextō, et dēnārium in sacculō re-
130 pōnit.

Mārcus: "Discipulō tam industriō dēnārium dare oportet. Largus nōn es, magister. Pecūniā tuām nōn largīris."

Diodōrus: "Nōn oportet pecūniām largīrī discipulīs."
135 Mārcus: "Quārē igitur tot numerōs difficilēs dis-
cimus?"

Magister: "Quia necesse est computāre scīre, ut mul-
tīs exemplīs tibi dēmōstrāre possum. Sī tria māla ūnō
asse cōstant et tū decem assēs habēs, quot māla emere
140 potes?"

Mārcus: "Tot assēs nōn habeō — nōn tam largus est
pater meus; nec mihi licet tot māla emere."

Magister: "Id nōn dīcō. Ecce aliud exemplum: Sī tū
sex assēs cum frātre tuō partīris, quot sunt tibi?"

145 Mārcus: "Quīnque!"

Magister: "In aequās partēs pecūniām partīrī oportet.
Sī vōs sex assēs aequē partīminī, quot tibi sunt?"

Mārcus: "Pecūniā meām exiguām nōn largior nec
partior cum aliīs!"

150 Postrēmō magister "Ō Mārcel!" inquit, "hōc modō
nihil tē docēre possum! Tam stultus ac tam piger es
quam asinus!"

dare: dō damus
dās datis
dat dant
re-pōnere = rūrsus
pōnere

largus -a -um = quī
multum dat
largīrī = multum dare

quā-rē? = cūr?

dē-mōnstrāre = mōns-
trāre (verbīs)

partīrī = dīvidere (in
partēs)

aequē partīrī = in aequās
partēs dīvidere

GRAMMATICA LATINA

Persōnae verbi passīvī

-or
-ris
-mur
-minī

	sing.	plūr.
I	-or	-mur
II	-ris	-minī
III	-tur	-ntur

[1] iactār i	iactā mur
iactā or	iactā ris
iactā tūr	iactā minī
[2] vidē rī	iactā ntur
vide or	vidē mur
vidē ris	vidē minī
vidē tūr	vide ntur
[3] merg i	merg imur
merg or	merg imīnī
merg erīs	merg untur
[4] audi rī	audi mur
audi or	audi minī
audi ris	audi ntur
audi tūr	

[1] -or	-āmur
-āris	-āmīnī
-ātūr	-āntur
[2] -eor	-ēmur
-ēris	-ēmīnī
-ētūr	-ēntur
[3] -or	-imur
-erīs	-imīnī
-itūr	-iuntur
-ior	-imur
-erīs	-imīnī
-itūr	-iuntur
[4] -ior	-imur
-irīs	-imīnī
-itūr	-iuntur

Ego ā magistrō laudor = magister mē laudat. 155
 Tū ā magistrō laudāris = magister tē laudat.
 Nōs ā magistrō laudāmūr = magister nōs laudat.
 Vōs ā magistrō laudāmīnī = magister vōs laudat.

	Singulāris	Plūrālis	
<i>Persōna p̄ima</i>	laud or	laudā mur	160
<i>Persōna secunda</i>	laudā ris	laudā minī	
<i>Persōna tertia</i>	laudā tūr	lauda ntur	

Exempla: [1] iact|or iactā|mur; [2] vide|or vidē|mur; [3] merg|or merg|imur; [4] audi|or audi|mur.

Nauta, qui flūctibus iactātur ac mergitur: "Flūctibus iactor 165
 ac merger! Servā mē, Neptūne, qui prope ades, quamquam
 nec vidēris nec audīris ab hominibus." Neptūnus: "Flūctibus
 iactāris, nauta, nec vērō mergeris! Nam ego adsum, quam-
 quam nec video|or nec audīor." Deus ab hominibus nec vidētur
 nec audītur. 170

Nautae, qui flūctibus iactantur ac merguntur: "Flūctibus
 iactāmūr ac mergimur! Servāte nōs, o dei bonī, qui prope
 adestis, quamquam nec vidēmīnī nec audīmīnī ab homini-
 bus." Dei: "Flūctibus iactāmīnī, nautae, nec vērō mergimīnī!
 Nam nōs adsumus, quamquam nec vidēmūr nec audīmūr." 175
 Dei ab hominibus nec videntur nec audiuntur.

- [1] Ut 'laudor laudāmūr' dēclīnantur verba passīva et dēpō-
 nentia quōrum īfīnitīvus dēsinit in -ārī.
 [2] Ut 'video|or vidēmūr' dēclīnantur verba passīva et dēpōnen-
 tia quōrum īfīnitīvus dēsinit in -ērī. 180
 [3] Ut 'mergor mergimur' dēclīnantur verba passīva et dēpō-
 nentia quōrum īfīnitīvus dēsinit in -ī (praeter ea quae -i-
 habent ante -or et -untur, ut 'capior capiuntur', 'ēgredior ēgre-
 diuntur').
 [4] Ut 'audīor audīmūr' dēclīnantur verba passīva et dēpōnen-
 tia quōrum īfīnitīvus dēsinit in -īrī (sed 'orīrī orītūr'). 185

Exempla verbōrum dēpōnentium: [1] laet|or laetā|mur;

[2] vere|or verē|mur; [3] sequ|or sequ|i|mur; [4] parti|or parti|mur.

- 190 Lȳdia: "Ego Neptūnum nōn vereor. Tūne eum verēris, nauta?" Nauta: "Omnēs nautae deum maris verēmur." Lȳdia: "Cūr Neptūnum verēminī?"

Nautae Neptūnum verentur, Lȳdia eum nōn verētur.

vereor	verēmur
= timeō	= timēmus
verēris	verēminī
= timēs	= timētis
verētur	verentur
= timeat	= timenū

PENSVM A

Mārcus ā magistrō nōn laud-, sed reprehend-. Mārcus: "Cūr ego semper reprehend-, numquam laud-? Titus et Sextus semper laud-, numquam reprehend-." Magister: "Tū nōn laud-, sed reprehend-, quia prāvē respondēs." Mārcus: "Sed ego semper interrog-!" Sextus: "Tū nōn semper interrog-; nōs saepe interrog- nec prāvē respondēmus: itaque ā magistrō laud-, nōn reprehend-." Mārcus: "At facile est id quod vōs interrog-: itaque rēctē respondētis ac laud-!" Titus: "Nōs magistrum ver-. Nōnne tū eum ver-?" Mārcus: "Ego magistrum nōn ver-. Cūr vōs eum ver-?"

Vocabula nova:

respōnsum

as

dēnārius

doctus

indoctus

piger

prūdēns

industrius

rēctus

prāvus

facilis

difficilis

absēns

certus

incertus

largus

centēsimus

trēdecim

quattuordecim

quīndecim

sēdecim

septendecim

duodēvinti

ūndēvinti

quadrāgintā

quīnquāgintā

septuāgintā

quadrīngentū

quīngentū

sescenti

septingentū

octingentū

nōngentū

discere

docēre

PENSVM B

Discipulus est puer qui —. Vir qui puerōs — magister est. Magister est vir — qui multās rēs — quās puerī —. Sextus nec stultus nec piger, sed — atque — est. Magister interrogat, discipulus qui respondēre potest manū —. Nōn — respondēre antequam magister interrogat. Magister: "— numerōs ā decem — ad centū!" — puer manū tollit, prīmū Sextus, deinde Titus, — Mārcus. Sextus numerōs dīcit: "X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXX, XL, L, LX, LXX, LXXX, XC, c." Sextus bonus discipulus est, qui semper — respondet; itaque magister eum —. Mārcus, qui semper — respondet, ā magistrō —: "— rēctē respondēs, Mārce! Cūr nōn — antequam respondēs?" Mārcus: "Cūr Titū nōn interrogās? Is nōn tam — interrogātur quam ego." Magister: "Iam eum interrogō: quot sunt XXI et LXVIII?" Titus: "LXXXVII? an LXXXVIII?" Titus nōn —, sed — est ac

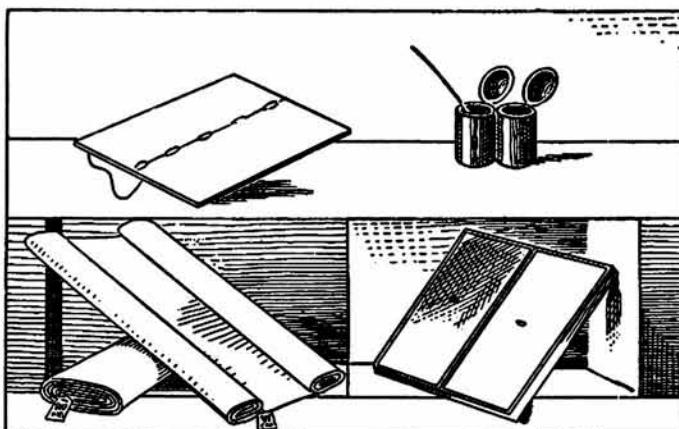
scire
nescire
tollere
interpellare
laudare
cogitare
reprehendere
promovere
oportere
computare
repromovere
largiri
demonstrare
partiri
quisque
tot
postremo
recte
prave
aequae
usque
numquam
saepe
quamquam
quare

magistrō — incertum dat. Sextus vērō rēctē respondet, — difficile est id quod interrogātur. Quod Mārcus interrogātur nōn difficile, sed — est.

Ūnus — est IV sēstertiī, ūnus sēstertius IV —.

PENSVM C

Quid puerī discunt in lūdō?
Cūr Sextus ā magistrō laudātur?
Cūr Mārcus reprehenditur?
Estne facile id quod Titus interrogātur?
Cūr Titus nōn statim respondet?
Uter rēctē respondet, Titusne an Sextus?
Quot sunt ūndētrīgintā et novem?
Trēs sēstertiī quot sunt assēs?
Quot dēnāriii sunt octōgintā sēstertiī?
Num facilēs sunt numerī Rōmāni?
Tūne ā magistrō tuō laudāris?

LITTERAE LATINAЕ

- I Discipulī nōn modo numerōs, sed etiam litterās discunt. Parvī discipulī, ut Mārcus et Titus et Sextus, litterās Latīnās discunt. Magnī discipulī litterās Graecās et linguam Graecam discunt. Lingua Graeca difficilis est.
- 5 Ecce omnēs litterae Latīnae, quārum numerus est vīgintī trēs, ab A ūisque ad Z: A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Litterae sunt aut vōcālēs aut cōsonantēs: vōcālēs sunt A, E, I, O, V, Y; cēterae sunt cōsonantēs. (Etiam I et V cōsonantēs sunt in
- 10 vocābulīs IAM, VEL, VOS, QVAM, cēt.)

Litterae Y et Z in vocābulīs Graecīs modo reperiuntur (ut in hōc vocābulō *zephyrus*, id est nōmen ventī quī ab occidente flat). Y et Z igitur litterae rārae sunt in lingūā Latīnā, in lingūā Graecā frequentēs. K littera, quae fre-

15 quēns est in lingūā Graecā, littera Latīna rārissima est,

litterae dicuntur

A 'ā'	N 'en'
B 'bē'	O 'ō'
C 'cē'	P 'pē'
D 'dē'	Q 'cū'
E 'ē'	R 'er'
F 'ef'	S 'es'
G 'gē'	T 'tē'
H 'hā'	V 'ū'
I 'ī'	X 'ix'
K 'kā'	Y 'ypsilon'
L 'el'	Z 'zēta'
M 'em'	

(littera) vōcālis -is f

(littera) cōsonāns

-antis f

[in hōc librō U u = v vōcālis (cōsonāns V v)]

zephyrus -ī m

rārus -a -um

frequēns -entis ↔ rārus

Kaesō -ōnis *m*

quae-que syllaba : et
prīma et secunda et
tertia syllaba
idem ea-dēm idem (< is
ea id + -dēm): *idem*
numerus (*m*), *eadem* littera
(*f*), *idem* vocābulum (*n*)
per sē : sōla

facere/fierī (*āci/pass*):
vōcālis syllabam *facere*
potest; sine vōcāli syllaba
fierī nōn potest

iungere ↔ dividere

con-iungere = iungere

uter- utra- utrum-que,
gen utrīus-que

varius -a -um ↔ idem

Idem ea-dēm idem, *acc*
eūr-dēm eān-dēm idem
(< eum- eam-dēm)
erūs -i *m* = dominus

utraque lingua : lingua
Graeca et Latīna

quis- quae- quod-que,
acc quem- quam- quod-
que, *gen* cuius-que
sīc = hōc modō

nam K in ūnō vocābulō Latīnō tantum reperītur, id est *kalendae* (itemque in praenōmine *Kaesō*, quod praenōmen Rōmānōrum rārissimum est).

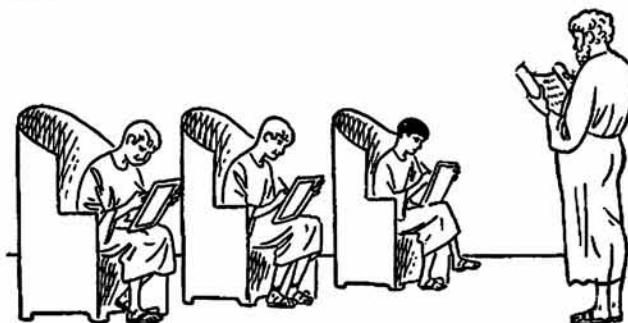
Hoc vocābulum *amīca* quīnque litterās habet et trēs syllabās: *a-mī-ca*. Quaeque syllaba vōcālem habet, ergō 20 numerus syllabārum et vōcāliū idem est. In prīmā et in postrēmā syllabā huius vocābulī eadem vōcālis est: *a*. Vōcālis est littera quae per sē syllabam facere potest, ut *a* syllabam prīmam facit in vocābulō *amīca*. Sine vōcāli syllaba fierī nōn potest. Cōsonāns per sē syllabam nōn 25 facit, sed semper cum vōcāli in eādem syllabā iungitur. In exemplō nostrō *m* cum *i* iungitur in syllabā secundā *mī*, et *c* cum *a* in syllabā tertīā *ca*.

Cum syllabae iunguntur, vocābula fiunt. Cum vocābula coniunguntur, sententiae fiunt. Ecce duae sententiae: *Lingua in ūre inest* et *Lingua Latīna difficilis est*. Vocābulum prīmū utrīusque sententiae idem est, sed hoc idem vocābulum duās rēs variās significat. Item varia vocābula eandem rem vel eundem hominem significāre possunt, ut *ōstium* et *iānua*, *dominus* et *erus* (sed 35 *erus* est vocābulum multō rārius quam *dominus*).

Quī litterās nescit legere nōn potest. Magister, qui puerōs legere docet, ipse et librōs Latīnōs et Graecōs legere potest, nam is utramque linguam scit. Quōmodo parvus discipulus hanc sententiam legit: *Mīles Rōmānus* 40 *fortiter pugnat?* Discipulus quamque litteram cuiusque vocābulī sīc legit: “M-I mī, L-E-S les: mī-les, R-O Rō, M-A

mā, Rō-mā-, N-V-S nus: Rō-mā-nus..." Ita quodque vocābulum cuiusque sententiae ā discipulō legitur. (In hāc
45 sententiā vocābulum *fortiter* novum est, sed quī vocābulum *fortis* scit, hoc vocābulum quoque intellegit, nam
mīles fortis est miles quī fortiter pugnat.)

In lūdō puerī nōn modo legere, sed etiam scribēre discunt. Quisque discipulus in tabulā suā scribit eās
50 sententiās quās magister ei dictat. Ita puerī scribēre discunt.

ita = eō modō

intellegere

fortis fortiter: mīles
*fortis fortiter pugnat*discipulī scribunt
magistrō dictante

linea rēcta

Magister discipulīs imperat: "Prōmite rēgulās vestrās et līneās rēctās dūcite in tabulīs. Tum scribēte hanc sententiam: *Homō oculōs et nāsum habet.*"

55 Quisque puer stilum et rēgulam prōmit et dūcit līnam rēctam in tabulā suā; tum scribēre incipit. Discipulī eandem sententiam nōn eōdem modō, sed variis modis scribunt. Sextus ūnus ex tribus puerīs rēctē scribit: HOMO OCVLOS ET NASVM HABET. Titus sīc scribit: HOMO
60 HOCVLOS ET NASVM HABET. Mārcus vērō sīc: OMO OCLOS
ET NASV ABET.

II Magister: "Date mihi tabulās, puerī!"

ūnus : sōlus
trēs tria, abl tribusdare, *imp* dā! date!

quālis -e

tālis -e (= quī ita est)

pulcher, *comp* pulchrior,
sup pulcherrimus -a -um

simul = eōdem tempore

piger, *comp* pigrior,
sup pigerrimus -a -um

Discipulī magistrō tabulās suās dant. Is tabulam cuiusque puerī in manūs sūmit litterāsque eōrum aspicit. Quālēs sunt litterae Sextī? Pulchrae sunt. Quālēs sunt litterae Mārcī et Titī? Litterae eōrum foedae sunt ac vix legī possunt. Magister suam cuique discipulō tabulam reddit, prīmum Sextō, tum Titō, postrēmō Mārcō, atque “Pulchrē et rēctē scrībis, Sexte” inquit, “Facile est tālēs litterās legere. At litterae vestrae, Tite et Mārce, legī nōn possunt! Foedē scrībitis, pigrī discipulī!” Magister Titum et Mārcum sevērē reprehendit.

Titus: “Certē pulcherrimae sunt litterae Sextī, sed meae litterae pulchriōrēs sunt quam Mārcī.”

Magister: “Reddite mihi tabulās, Tite et Mārce!”

Titus et Mārcus tabulās suās reddunt magistrō, qui eās simul aspicit. Magister litterās Titī comparat cum litterīs Mārcī, et “Litterae vestrae” inquit “aequē foedae sunt: tū, Tite, neque pulchrius neque foedius scrībis quam Mārcus.”

Titus: “At certē rēctius scrībō quam Mārcus.”

Magister: “Facile est rēctius quam Mārcus scrībere, nēmō enim prāvius scrībit quam ille! Nōn oportet sē comparāre cum discipulō pigerrimō ac stultissimō! Comparā tē cum Sextō, quī rēctissimē et pulcherrimē scrībit.” Tum sē vertēns ad Mārcum: “Tū nōn modo foedissimē, sed etiam prāvissimē scrībis, Mārce! Nescīs Latinē scrībere! Puer pigerrimus es atque stultissimus!” Iam Mārcus multō sevērius reprehenditur quam Titus.

- 90 Mārcus (parvā vōce ad Titum): “Magister dīcit ‘mē prāvē scribēre’: ergō litterās meās legere potest.”

At magister, quī verba Mārcī exaudit, “Litterās tuās turpēs” inquit “legere nōn possum, sed numerāre possum: quattuor litterās deesse cernō. Aspice: in vocābulō 95 p̄imō et in vocābulō postrēmō eadem littera H deest.”

Mārcus: “At semper dīcō ‘omō abet’.”

Magister: “Nōn semper idem dīcimus atque scribimus. In vocābulō secundō v deest, in quārtō m. Quid significant haec vocābula turpia *oclōs* et *nāsu*? Tālia verba 100 Latīna nōn sunt! Nūllum rēctum est vocābulum praeter ūnum *et*, atque id vocābulum est frequentissimum et facillimum! Quattuor menda in quīnque vocābulīs! Nēmō alter in tam brevī sententiā tot menda facit!”

Magister stilō suō addit litterās quae dēsunt; ita 105 menda corrigit. Tum vērō “Nec sōlum” inquit “prāvē et turpiter, sed etiam nimis leviter scribis. Hās līneās te-nuēs vix cernere possum. Necesse est tē stilum gravius in cēram premere.” (Discipulī in cērā scribunt, nam tabulae eōrum cērā operiuntur. Cēra est māteria mollis 110 quam apēs, bēstiolaē industriae, faciunt.)

Mārcus: “Stilum graviter premō, sed cēra nimis dūra est. Aliam tabulam dā mihi! Haec cēra prope tam dūra est quam ferrum.” (Ferrum est māteria dūra ex quā cultrī, gladiī, stilī aliaeque rēs multae efficiuntur.) 115 Magister Mārcō eandem tabulam reddit et “Cēra tua” inquit “tam mollis est quam Sextū, et facile est eius

ex-audire = audire (quod parvā vōce dicitur)

turpis -e = foedus

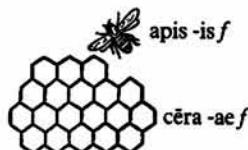
de-esse (: ab-esse)
de-est dē-sunt

facilis, *comp* facilior,
sup facillimus -a -um
mendum -ī n: m. facere
= prāvē scribēre

ad-dere < ad + dare

corrigerē = rēctum facere

leviter scribēre = levī
manū scribēre

bēstiola -ae f = parva
bēstia

dūrus -a -um ↔ mollis -e

ferrum -ī n

ef-ficere -iō = facere
(< ex + facere)

deciēs = 10×

-iēs [x]:
 quotiēs? totiēs:
 deciēs = 10×
 noviēs = 9×
 octiēs = 8×
 septiēs = 7×
 sexiēs = 6×
 quīnquiēs = 5×
 quater = 4×
 ter = 3×
 bis = 2×
 semel = 1×

animadvertere = vidēre
vel audire

semel = 1×

super-esse ↔ de-esse

litterās legere. Sūme tabulam tuam et scribe H litteram deciēs!”

Mārcus deciēs H scribit: H H H H H H H H H H. Tum III magister eum v sexiēs scribere iubet, et Mārcus, quī 120 eandem litteram totiēs scribere nōn vult, v v v v scribit. Quotiēs Mārcus v scribit? Mārcus, ut piger discipulus, quater tantum v scribit. Deinde magister eum tōtum vocābulum NASVM quīnquiēs scribere iubet, et Mārcus scribit NASVM NASVM NASVM NASV NASV. Mārcus ter 125 rēctē et bis prāvē scribit.

Tum Titus, quī duās litterās deesse videt, sīc incipit: “Magister! Mārcus bis...” — cum Mārcus stilum dūrum in partem corporis eius mollissimam premit! Titus tacet nec fīnem sententiae facere audet. Magister vērō 130 hoc nōn animadvertis.

Magister: “Iam tōtam sententiam rēctē scribe!”

Mārcus interrogat: “Quotiēs?”

Magister breviter respondet: “Semel.”

Mārcus tōtam sententiam iterum ab initio scribere 135 incipit: HOMO HOCVLOS...

Magister: “Quid significat *hoculōs*? Illud vocābulum turpe nōn intellegō!”

Mārcus: “Num hīc quoque littera deest?”

Magister: “Immō vērō nōn deest, at superest H littera! Num tū *hoculōs* dīcis?”

Mārcus, ut puer improbus, magistrō verba sua redit: “Nōn semper dīcimus idem atque scribimus!”

Magister: "Tacē, improbe! Dēlē illam litteram!"

dēlēre ↔ addere

- 145 Mārcus stilum vertit et litteram h dēlet. Simul Titus idem mendum eōdem modō corrigit in suā tabulā, neque vērō magister hoc animadvertis.

Postrēmō Mārcus "Quārē" inquit "nōs scribere docēs, magister? Mihi necesse nōn est scribere posse.

- 150 Numquam domī scribō."

Magister: "Num pater tuus semper domī est?"

Mārcus: "Nōn semper. Saepe abest pater meus."

Magister: "Cum pater tuus abest, oportet tē epistulās ad eum scribere."

- 155 Sextus: "Ego frequentēs epistulās ad patrem meum absentem scribō." Sextus puer probus est ac tam impiger quam apis.

Mārcus: "Ego ipse nōn scribō, sed Zēnōnī dictō.

Zēnō est servus doctus quī et Latīnē et Graecē scit.

- 160 Idem servus mihi recitare solet."

Magister calamum et chartam prōmit et ipse scribere incipit; is enim calamō in chartā scribit, nōn stilō in cērā ut discipulī. (Charta ex papȳrō efficitur, id est ex altā herbā quae in Aegyptō apud Nilum flūmen reperitur.

Zēnō

frequentēs : multās

im-piger = industrius
(↔ piger)

im- (ante p, m, b) = in-

Zēnō -ōnis m

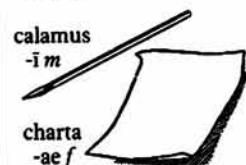
Latīnē scīre = linguam
Latīnam scīre

idem servus : is quoque
servus

calamus
-i m

charta
-ae f

papȳrus -i f

- 165 Charta et papȳrus vocābula Graeca sunt.)

Mārcus magistrum scribere animadvertis eumque interrogat: "Quid tū scribis, magister?"

"Epistulam" inquit ille "ad patrem tuum scribō. Bre-
viter scribō 'tē esse discipulum improbum'."

- 170 Magistrō scribente, Mārcus "Prāvē scribis" inquit,

"syllaba *im* superest. Dēlē illam syllabam et scribe 'discipulum *probum*!'"

Magister: "Tacē, puer improbissime! Nihil dēleō, immō vērō vocābulum addō: 'tē discipulum improbum atque *pigrum* esse' scribō!"

175

"Scribe 'probum atque *impigrum*!'" inquit Mārcus, nec vērō haec verba ā magistrō audiuntur.

Diodōrus, qui diem epistulae addere vult, discipulōs interrogat: "Quī diēs est hodiē?"

Titus: "Hodiē kalendae Iūniae sunt."

180

Magister: "Rēctē dīcis. Kalendae sunt hodiē. Ergō date mihi mercēdem!" (Mercēs est pecūnia quam magister quōque mēnse ā patribus discipulōrum accipit. Discipulī kalendīs cuiusque mēnsis mercēdem magistrō suō afferre solent.)

185

Sextus et Titus statim magistrō mercēdem dant. Mārcus vērō mercēdem sēcum nōn fert. Magister, antequam epistulam signat, pauca verba addit.

"Quid nunc scribis?" interrogat Mārcus.

"Scribō 'tē mercēdem ad diem nōn afferre'" respondeat magister, atque epistulam signat ānulum suum in cēram imprimēns.

epistulae (*dat*) addere =
ad epistulam addere

kalendae Iūniae = diēs
prīmus mēnsis Iūniī

mercēs -ēdis /

signāre (epistulam)
= cērā claudere

im-primere < in + pre-
mere

magister
epistulam
signat

GRAMMATICA LATINA

Adverbium

- 195 Discipulus *stultus* est qui *stulte* respondet.
Miles fortis est qui *fortiter* pugnat.
‘*Stultus*’ et ‘*fortis*’ adiectiva sunt. ‘*Stulte*’ et ‘*fortiter*’ sunt adverbia.
Adiectivum: *-us -a -um* (décl. I/II). Adverbium: *-ē*.
200 Adiectivum: *-is -e* (décl. III). Adverbium: *-iter*.
Exempla:
Sextus rēctē et *pulchrē* scribit, *Titus* et *Mārcus prāvē* et *turpiter* scribunt ac *sevērē* reprehenduntur. *Magister Latīnē* et *Graecē* scit. *Sōl clārē* lūcet. *Magister breviter* respondet.
205 *Puer crassus nōn leviter*, sed *graviter* cadit.
Certē Titus rēctius et *pulchrius* scribit quam *Mārcus*, *nēmō prāvius* aut *turpius* scribit quam ille; *Mārcus prāvissimē* et *turpissimē* scribit, *Sextus rēctissimē* et *pulcherrimē*. *Nēmō fortius* pugnat quam *Rōmānī*: *Rōmānī fortissimē* pugnant.
- 210 ‘*Rēctius*’, ‘*fortius*’ est comparativus adverbii, ‘*rēctissimē*’, ‘*fortissimē*’ superlativus est. Comparativus: *-ius*. Superlativus: *-issimē*.

PENSVM A

Sextus rēct- respondet, *Mārcus prāv-* respondet et *sevēr-* reprehenditur. *Nēmō rēct-* aut *pulchr-* scribit quam *Sextus*; *is rēctissim-* et *pulcherrim-* scribit. *Lūna plēna clār-* lūcet, sed *sōl clār-* lūcet quam *lūna* et ceterae stellae; *sōl clārissim-* lūcet.

Hostēs nōn tam fort- pugnant quam *Rōmānī*. Mīlitēs nostri fort- pugnant quam hostēs. Nostrī fortissim- pugnant. *Mārcus nimis lev-* scribit. Magister brev- scribit ‘*Mārcum improbum esse*.’

PENSVM B

Ex xxiii litteris Latīnī VI — sunt: A E I O V Y; ceterae sunt —. Cōsonāns semper cum vōcāli —. K, Y, Z litterae — sunt in

stultē < *stultus -a -um*
fortiter < *fortis -e*

adverbium -ī n (adv)
< ad + verbum

-ē
-iter

rēctē
rēctius
rēctissimē

fortiter
fortius
fortissimē

-ius
-issimē

Vocabula nova:
vōcālis
cōsonāns
zephyrus
sententia
erūs
mēndum
cēra
māteria
apis
ferrum
epistula
calamus
charta
papȳrus
mercēs
rārus
frequēns
varius
turpis

mollis
durus
quālis
tālis
impiger
iungere
coniungere
significāre
legere
intelligere
scribere
dictāre
comparāre
exaudire
deesse
addere
corrigere
premere
efficere
animadvertere
superesse
dēlēre
signāre
imprimere
idem
eadem
idem
quaēque
quodque
sic
ita
quotiēs
totiēs
semel
bis
ter
quater
quinquiēs
sexiēs
deciēs
adverbium

— Latīnā, in lingua Graecā —. Vocābula *ōstium* et *iānua* — rem significant; *lingua* duās rēs — significat. Magister librōs Latīnōs et Graecōs — potest.

Discipulī hanc — in tabulīs suīs —: *Homō oculōs et nāsum habet*. Magister tabulam — puerī aspicit, et Sextī et Titī et Mārcī. In tabulā Mārcī IV litterae —. Magister litterās quae dēsunt —; — [= eō modō] magister menda Mārcī —. Tum Mārcus scribit — [= hōc modō]: HOMO HOC VLOS... Magister: “Ō Mārce! Hic nōn —, immō — littera H!” Mārcus stilum vertēns H litteram —. Tum magister calamus et — sūmit et — ad patrem Mārcī scribit.

Cēra est — mollis. Ferrum est māteria —.

PENSVM C

Quot sunt litterae Latīnae?
Estne D vōcālis an cōnsonāns?
Quot syllabās habet vocābulum ‘apis’?
Quōmodo parvus discipulus legit?
Quis discipulus rēctissimē scribit?
Quālēs sunt litterae quās Titus scribit?
Quālis discipulus est Mārcus?
Cūr Mārcus nōn HOMO, sed OMO scribit?
Quotiēs Mārcus litteram H scribit?
Stilōne in tabulā scribit magister?
Quid magister scribit?
Estne facilis grammatica Latīna?
Tūne rēctius scribis quam Mārcus?

tēctum

columnae

signa

MARITVS ET VXOR

- 1 Iūlius cum uxōre suā in peristylō ambulat. Uxor eius est Aemilia. Iūlius marītus Aemiliae est. Marītus et uxor inter columnās et signa ambulant. Tēctum peristylī altīs columnīs sustinētur, inter quās tria pulchra signa stant:
- 5 ūnum Iūnōnis, alterum Cupīdinis, tertium Veneris. Iūnō et Venus deae sunt. Cupīdō est filius Veneris et Mārtis, quamquam Venus Mārtis coniūnx nōn est, sed alterīus deī, cui nōmen est Vulcānus. Venus enim mala uxor est, quae aliōs deōs amat praeter coniugem suum
- 10 Vulcānum. Mārs et Vulcānus sunt filii Iūnōnis et Iovis; Iūnō enim coniūnx Iovis est. Sed Iuppiter malus marītus est, quī multās aliās deās amat praeter Iūnōnem, coniugem suam. Nēmō deōrum pēior marītus est quam Iuppiter, neque ūlla dea pēior uxor est quam Venus.
- 15 Inter omnēs deōs deāsque Iuppiter pessimus marītus est ac Venus pessima uxor.

uxor -ōris f

marītus Aemiliae
= vir Aemiliae
columna -ae f
signum -ī n
tēctum -ī n

Iūnō -ōnis f
Cupīdō -inis m
Venus -eris f
deus -ī m; dea -ae f
con-iūnōx -iugis f/m
= uxor/marītus
alter -era -erum,
gen -erius
Vulcānus -ī m

Iuppiter Iovis m

malus, comp pēior -ius,
sup pessimus -a -um
ūllus -a -um: neque ūllus
= et nūllus

māter familiās = māter
(domina) familiae
mātrōna -ae f = fēmina
quae marītum habet
amor -oris m < amāre

pulchritūdō -inis f
< pulcher
omnēs -ium m pl
↔ nēmō

bonus, *comp* melior -ius,
sup optimus -a -um
Aemilia: "Iūlius bonus
vir est, *melior* quam
ullus alius vir: Iūlius
est *optimus* omnium
virōrum!"

vocāre = appellāre

trēs tria, *gen* trium
duo -ae -o, *gen* duōrum
-ārum -ōrum
ūnus -a -um, *gen* -īus
pater ūnius filii/filiae;
duōrum filiōrum/duārum
filiārum; trium filiōrum
/filiārum

magnus, *comp* māior -ius,
sup māximus -a -um
parvus, *comp* minor -us,
sup minimus -a -um

pater familiās = pater
(dominus) familiae
adulēscēns -entis m = vir
qui nōndum XXX annōs
habet
virgō -inis f = fēmina
quae marītum nōndum
habet

ab-erat
domus -ūs f, *abl* -ō,
pl acc -ōs

Mātrēs familiās Iūnōnem invocant, ea enim dea est
mātrōnārum. Venerem et Cupīdinem invocant aman-
tēs, nam Venus et Cupīdō amōrem in cordibus homi-
num excitāre possunt. Cupīdō enim est deus amōris, et 20
Venus, pulcherrima omnium deārum, dea amōris ac
pulchritūdīnis est. Pulchritūdō Veneris ab omnibus
laudātur.

Iūlius est bonus marītus quī uxōrem suam neque ūl-
lam aliam fēminam amat. Certē Iūlius marītus melior 25
quam Iuppiter est! Item Aemilia bona uxor est quae
marītum suum neque ūllum alium virum amat. Certē
Aemilia uxor melior est quam Venus! Aemilia Iūlium
'virum optimum' appellat. Item Iūlius uxōrem suam
'optimam omnium fēminārum' vocat. 30

Iūlius et Aemilia sunt parentēs trium līberōrum: duō-
rum filiōrum et ūnius filiae. Līberī adhūc parvī sunt.
Mārcus octō annōs habet. Quīntus est puer septem an-
nōrum. Iūlia quīnque annōs habet. Quīntus nōn tantus
est quantus Mārcus nec tam parvus quam Iūlia. Quīn- 35
tus māior est quam Iūlia et minor quam Mārcus. Māxi-
mus līberōrum est Mārcus, minima est Iūlia.

Ante decem annōs Iūlius pater familiās nōn erat, tunc
enim nec uxōrem nec līberōs habēbat. Iūlius adulēscēns
vīgintī duōrum annōrum erat. Aemilia mātrōna nōn
erat, sed virgō septendecim annōrum, quae Rōmae
apud parentēs suōs habitābat. Domus eōrum nōn pro-
cul aberat ab aliā domō, in quā Iūlius cum parentibus 40

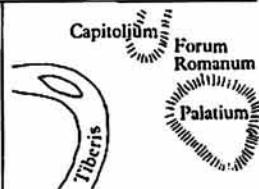
suīs habitābat. Iūlius et Aemilia in eādem urbe habitā-
45 bant, nōn in eādem domō.

In urbe Rōmā multae domūs sunt et multa templa deōrum. In mediā urbe inter collēs Capitōlium et Palātium est forum Rōmānum, quō hominēs ex tōtā Italiā atque ex omnibus prōvinciis Rōmānis conveniunt. In 50 Capitōliō est templum Iovis Optimī Māximī; circum forum Rōmānum sunt alia multa templa deōrum. In Palātiō sunt domūs magnificaē. Rōmae plūrēs hominēs habitant quam in ullā aliā urbe imperii Rōmāni. Urbs Rōma plūrimōs hominēs et plūrimās domōs habet. Arī-
55 minum, Capua, Ōstia magna sunt oppida, sed minōra quam Rōma. Ōstia est oppidum minus quam Rōma, sed māius quam Tūsculum. Rōma urbs māxima atque pulcherrima est tōtūs imperii Rōmāni.

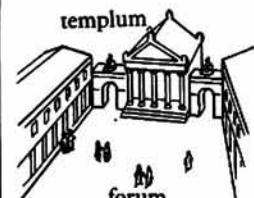
II Pater Iūlii, quī iam mortuus est, magnam pecūniām
60 habēbat multāsque villās magnificaē possidēbat praeter domum Rōmānam: is homō dīves erat. Pater Aemiliae erat homō pauper, quī ūnam domum exiguum possidēbat. Aemilia igitur virgō pauper erat, sed tamen Iūlius eam amābat. Cūr Iūlius, adulēscēns dīves, virginem
65 pauperem amābat? Quia ea virgō proba ac fōrmōsa erat.

Nec Iūlius amōrem suum occultābat, nam Aemiliām ‘amīcam’ appellābat et multa dōna ei dabat. Sed tamen Aemilia nōn Iūliūm amābat, sed alium virum Rōmānum. Ergō Iūlius miser erat et nocte male dormiēbat.

70 Vir quī ab Aemiliā amābātur Crassus Dīves nōminā-

templum -ī n = domus
dei
forum -ī n = locus in urbe
apertus quō multū con-
veniunt
con-venire = in eundem
locum venire
Optimus Māximus: Iovis
cognōmen
magnificus -a -um =
magnus et pulcher
multū, comp plūrēs -a,
sup plūrimi -ae -a

tōtus -a -um, gen -īus

possidēre = habēre
dīves -itis = pecūniōsus
pauper -eris ↔ dīves
tamen : quamquam ea
pauper erat
tamen ↔ itaque

dōnum -ī n = rēs quae
datur

miser -era -erum

cotidiē = omni diē,
quōque diē

flōs flōris m: rosa flōs
est; rosae et lilia
flōrēs sunt

re-mittere

annō (abl) post = post
annum
coniugēs -um m pl =
maritus et uxor

beātus -a -um ↔ miser

ōsculāri (eam) = ōscu-
lum dare (eī)

bātūr. Aemilia Crassum amābat, neque vērō ab eō amā-
bātūr, quod parentēs Aemiliae pauperēs erant. Itaque
ea quoque misera erat.

Aemilia numquam Iūliū salūtābat, cum eum in forō
Rōmānō vidēbat, quamquam ipsa ā Iūliō salūtābātur. 75
Iūlius cotidiē epistulās ad Aemiliām scribēbat, in qui-
bus pulchritūdō eius laudābātur verbīs magnificīs, ac
simul cum epistulīs rosās aliōsque flōrēs pulcherrimōs
ad eam mittere solēbat. Initiō Aemilia epistulās Iūlii
nōn legēbat nec dōna eius accipiēbat, sed omnia ad eum 80
remittēbat; sed post paucōs diēs neque epistulae neque
flōrēs remittēbantur...

Annō post Iūlius et Aemilia coniugēs erant sub eō-
dem tēctō habitantēs. Iūlius uxōrem suam amābat et ab
eā amābātur. 85

Etiam nunc, decem annī post, beātī sunt coniugēs.
Iūlius Aemiliām amat et ab eā amātur, neque amor con-
iugum hodiē minor est quam tunc.

Iūlius uxōrem ōsculātur et “Ō Aemilia” inquit, “mea III
optima uxor! Decem annī longum est tempus, sed amor 90

meus tempore nōn minuitur. Ut tunc tē amābam, ita etiam nunc tē amō."

Tum Aemilia, quae verbīs Iūlīi dēlectātur, "Ō Iūlī!" inquit, "mī optime vir! Meus amor ergā tē multō māior
95 est hodiē quam tunc! Tempus amōrem meum nōn mi-
nuit, immō vērō auget!"

Ad hoc Iūlius rīdēns "Ita est ut dīcis" inquit, "nam tunc ego tē amābam, tū mē nōn amābās! Ego miserri-
mus eram omnium adulēscētūm, quod tū numquam
100 mē salūtābās, cum mē vidēbās, quamquam ego semper
tē salūtābam, cum tē vidēbam. Neque epistulās, quās
cotidiē tibi scribēbam, legēbās, neque flōrēs, quōs tibi
multōs mittēbam, accipiēbās, sed omnēs ad mē remittē-
bās! Propter amōrem nocte vix dormiēbam — semper
105 dē tē cōgitābam..."

Aemilia item dē illō tempore cōgitāns "Ego quoque"
inquit "tunc miserrima eram. Amābam enim alium vi-
rum Rōmānum, quī mē nōn amābat, quod virgō pauper
eram."

110 Iūlius: "Ille vir pessimus tē dignus nōn erat!"

Aemilia: "Rēctē dīcis, mī Iūlī. Tū sōlus amōre meō
dignus erās, tū enim mē amābās, mihi epistulās scribē-
bās ac flōrēs mittēbās, quamquam pecūniā nūllam ha-
bēbam. Certē nōn propter pecūniā mē amābās, Iūlī!
115 At nunc tē sōlum nec ūllum alium virum amō. Fēmina
beāta sum, quod marītūm bonūm habeō, et quia nōs
trēs liberōs habēmus et cum magnā familiā in hāc villā

minuere = minōrem fa-
cere

Iūlius, meus, voc Iūlī!
mī!: "Ō Iūlī, mī vir!"
ergā prp + acc

augēre = māiōrem fa-
cere; ↔ minuere

miser, comp miserior,
sup miserrimus

dignus -a -um (+ abl:
tē/amōre tuō d.)

haec (*n pl.*) = hae rēsx annīs (*abl.*) ante
= ante x annōspauper, *comp* -erior,
sup -errimus
dives, *comp* dīvitior,
sup dīvitissimusminus pulcher (↔ pul-
chrior) = nōn tam
pulcher

gracilis -e = tenuis

ēsse: edō
ēs
est
edimus
ēstis
edunt

magnificā habitāmus, quae familiā nostrā digna est. Hoc peristylum magnificum, hae columnae, haec signa, hī flōrēs — haec omnia cotidiē mē dēlectant! Ō, quam 120
bēatī hīc sumus, Iūli! Quantus est deōrum ergā nōs
amor!"

Iūlius: "Est ut dīcis, Aemilia. Decem annīs ante apud parentēs nostrōs habitābāmus, ipsī parentēs nōndum erāmus nec familiām habēbāmus. Tū et parentēs tuī 125 pauperēs erātis, in exiguā domō habitābātis nec ullam villam habēbātis, sed tamen ego tē amābam..."

Aemilia: "Quārē ego, virgō pauperrima, ā tē, adulēscente dīvitissimō, amābar?"

Iūlius iterum Aemiliām osculāns "Tū ā mē amābāris" 130 inquit, "quod pulcherrima erās omnium virginum Rōmānārum, prope tam pulchra quam ipsa Venus!"

Aemilia: "Num hodiē minus pulchra sum quam tunc eram?"

Iūlius faciem uxōris intuēns "Certē" inquit "mātrōna 135 tam pulchra es quam virgō erās, mea Aemilia. Omnes pulchritūdinem tuam laudant." Tum vērō fōrmam eius spectāns: "At minus gracilis es quam tunc: eō enim tempore gracilior erās quam hoc signum Veneris."

Aemilia signum Veneris aspicit, cuius corpus graci- 140 lius ac minus est quam ipsius. "Certē tam gracilis hodiē nōn sum" inquit, "sed quārē mē crassiōrem fierī putās?"

Iūlius rīdēns responderet: "Quia nunc cibum meliōrem ēs quam tunc edēbas!"

145 Aemilia: "Id quod nunc edō nec melius nec pēius est quam quod apud parentēs meōs edēbam."

Iūlius: "Ergō plūs ēs quam tunc, Aemilia."

Postrēmō Aemilia "Certē plūs edō quam solēbam" inquit, "sed nec plūs nec minus quam opus est. Nimis

150 stultus vir es, Iūli! Nōnne intellegis nōn modo amōrem nostrum, sed etiam familiam tempore augēri? Num opus est mē plūs dicere?"

Amor dōnum est Veneris. Līberī dōna Iūnōnis sunt.

multum, *comp* plūs plūris, *sup* plūrimum -i paulum, *comp* minus -ōris, *sup* minimum -i opus est = necesse est /oportet

GRAMMATICA LATINA

155 *Verbī tempora*

Tempus praesēns et praeteritum

Tempus praesēns (nunc): Māne *est*. Sōl lūcet. Omnēs vigilant, nēmō dormit. Avēs canunt.

Tempus praeteritum (tunc): Ante trēs hōrās nox *erat*.
160 Stēllae lūcēbant, sōl nōn lūcēbat. Nēmō vigilābat, omnēs dormiēbant. Avēs nōn canēbant.

Praeteritum (pers. III): singulāris -*bat* -*ēbat*, plūrālis -*bant* -*ēbant*.

praesēns -*entis* (*praes*)
praeteritum -*a* -*um*

praeteritum -*i n* =
tempus praeteritum
-*bat*   -*bant*
-*ēbat*   -*ēbant*

Praeteritum

165 [A] Āctīvum.

Exempla: [1] computā|re: computā|bat; [2] pārē|re: pārē|bat; [3] scrib|ere: scrib|ēbat; [4] dormi|re: dormi|ēbat.

Ante vīgintī annōs Iūlius discipulus tam improbus *erat* quam Mārcus nunc est: in lūdō dormiēbat, male computābat,

170 foedē scribēbat, neque magistrō suō pārēbat.

Mārcus: "Num tū melior discipulus *erās*, pater, quam ego sum? Nōnne tū in lūdō dormiēbās? Num semper magistrō pārēbās, bene computābās et pulchrē scribēbās?" Iūlius: "Ego

[1] computā|ba|m
computā|ba|s
computā|ba|t
computā|bā|mus
computā|bā|tis
computā|ba|nt
[2] pārē|ba|m
pārē|ba|s
pārē|ba|t
pārē|bā|mus
pārē|bā|tis
pārē|ba|nt

[3]	scrib ēba m scrib ēbā s scrib ēbā t scrib ēbā mus scrib ēbā tis scrib ēbā nt	
[4]	dormi ēba m dormi ēbā s dormi ēbā t dormi ēbā mus dormi ēbā tis dormi ēbā nt	
esse	era m erā s era t	erā mus erā tis era nt
[1,2]	-ba m -bā s -ba t	-bā mus -bā tis -ba nt
[3,4]	-ēba m -ēbā s -ēba t	-ēbā mus -ēbā tis -ēba nt
[1]	laudā ba r laudā bā ris laudā bā tur laudā bā mur laudā bā minī laudā bā nur	
[2]	timē ba r timē bā ris timē bā tur timē bā mur timē bā minī timē bā nur	
[3]	reprehend ēba r reprehend ēbā ris reprehend ēbā tur reprehend ēbā mur reprehend ēbā minī reprehend ēbā nur	
[4]	pūni ēba r pūni ēbā ris pūni ēbā tur pūni ēbā mur pūni ēbā minī pūni ēbā nur	
[1,2]	-ba r -bā ris -bā tur	-bā mur -bā minī -ba ntur
[3,4]	-ēba r -ēbā ris -ēbā tur	-ēbā mur -ēbā minī -ēbā nur

numquam in lūdō dormiēbam, semper magistrō pārēbam,
bene computābam et pulchrē scribēbam! Certē ego discipulus 175
multō melior eram quam tū nunc es!”

Quīntus: “Quid? Num vōs meliōrēs discipulī erātis quam
nōs sumus? Nōnne vōs in lūdō dormiēbātis? Num semper
magistrō pārēbātis, bene computābātis et pulchrē scribēbātis?”

Iūlius: “Nōs numquam in lūdō dormiēbāmus, semper magistrō 180
pārēbāmus, bene computābāmus et pulchrē scribēbāmus! Certē
nōs discipulī multō meliōrēs erāmus quam vōs nunc estis!”

Iūlius vērum nōn dīcit: ante vīginti annōs discipulī tam
malī erant quam nunc sunt: in lūdō dormiēbānt, male com-
putābānt, foedē scribēbānt, neque magistrō suō pārēbānt! 185

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
Persōna prīma	-bam	-bāmus	-ēbam	-ēbāmus
Persōna secunda	-bās	-bātis	-ēbās	-ēbātis
Persōna tertia	-bat	-bant	-ēbat	-ēbant

[B] Passīvum.

Iūlius magistrum suum nōn timēbat, sed ipse ā magistrō
timēbātur! Itaque nōn reprehendēbātur nec pūniēbātur, sed
laudābātur ā magistrō.

Mārcus: “Num tū semper ā magistrō tuō laudābāris? Nōn-
ne reprehendēbāris ac pūniēbāris?” Iūlius: “Ego ā magistrō 195
meō saepe laudābar, numquam reprehendēbar aut pūniēbar.
Ego magistrum nōn timēbam, sed ipse ab eō timēbar!” Mārcus:
“Tūne ā magistrō timēbāris?” Iūlius: “Nōs omnēs ā magistrō
timēbāmur. Itaque nōn reprehendēbāmur nec pūniēbā-
mur, sed semper laudābāmur!” Mārcus: “Nōn vērum dīcis! 200
Vōs nōn timēbāminī ā magistrō nec semper laudābāminī, sed
reprehendēbāminī ac pūniēbāminī!”

In illō lūdō discipuli ā magistrō timēbāntur! Itaque nōn
reprehendēbāntur nec pūniēbāntur, sed semper laudābāntur.

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
Persōna prīma	-bar	-bāmur	-ēbar	-ēbāmur
Persōna secunda	-bāris	-bāminī	-ēbāris	-ēbāminī
Persōna tertia	-bātur	-bāntur	-ēbātur	-ēbāntur

PENSVM A

Ante x annōs Iūlius apud parentēs suōs habit— nec uxōrem hab—. Iūlius et Aemilia Rōmae habit—. Iūlius Aemiliā am— nec ab eā am—. Ea numquam Iūliū salūt— cum eum vid—, quamquam ipsa ab eō salūt—. Aemilia epistulās Iūliī nōn leg— nec dōna eius accipi—, sed omnia remitt—.

Iūlius: “Tunc ego tē am— nec ā tē am—, nam tū alium virum am— nec ab eō am—. Ego miser er— et tū misera er—. Tunc apud parentēs nostrōs habit—. Tū et parentēs tuī in parvā domō habit—. Vōs ā mē salūt—, quamquam pauperēs er—.”

PENSVM B

Iūlius, quī — Aemiliae est, — suam nec — aliam fēminam amat. Quīntus — quam Mārcus et — quam Iūlia est.

— peristylī XVI altīs — sustinētur. Inter columnās III — stant. Iūnō, — [= uxor] Iovis, — mātrōnārum est. Nēmō deōrum — marītus est quam Iūppiter. Inter omnēs deōs Iūppiter — marītus est.

Ante x annōs Aemilia nōn mātrōna, sed — erat. Tunc Iūlius — XXII annōrum erat. Pater Iūliī vir — [= pecūniōsus] erat. Quī nōn dīves, sed — est, in parvā — habitat. Rōmae multī hominēs habitant, — quam in ullā aliā urbe. Rōma est urbs — imperiī Rōmānī.

PENSVM C

Quae est coniūnx Iovis?

Num Iūppiter bonus marītus est?

Cuius filius est Cupīdō?

Estne Quīntus māior quam Mārcus?

Ubi parentēs Iūliī habitābant?

Cūr Iūlius tunc miser erat?

Cūr Aemilia Iūliū nōn amābat?

Num Iūlius Aemiliā propter pecūniām amābat?

Cūr Aemilia nunc beāta est?

Hodiēne Aemilia minus pulchra est quam tunc?

Vocabula nova:

uxor	maritus
columna	signum
tēctum	dea
deā	coniūnx
mātrōna	amor
amor	pulchritūdō
pulchritūdō	adulēscēns
adulēscēns	virgō
virgō	domus
domus	templum
templum	forum
forum	dōnum
dōnum	flōs
flōs	melior
melior	pēior
pēior	optimus
optimus	pessimus
pessimus	māior
māior	minor
minor	māximus
māximus	minimus
minimus	magnificus
magnificus	plūrēs
plūrēs	plūrimi
plūrimi	dīves
dīves	pauper
pauper	miser
miser	beātus
beātus	dignus
dignus	gracilis
gracilis	convenire
convenire	possidēre
possidēre	mittere
mittere	remittere
remittere	ōculāri
ōculāri	minuere
minuere	augēre
augēre	opus esse
opus esse	mī
mī	ullus
ullus	tamen
tamen	cotidiē
cotidiē	minus
minus	plūs
plūs	ergā
ergā	praesēns
praesēns	praeteritum

vīcēsimus -a -um
= xx (20.)

cūnae

parvulus -a -um = parvus
fārī = loquī
īnfāns -antis *m/f*
cūnae -ārum *f/pl*

somnus -ī *m*

necessārius -a -um
< necesse
carēre + *abl*: cibō *c.*
= sine cibō esse
postulāre = poscere
vāgire = 'vā' facere,
plōrāre (ut īfāns)

lac lactis *n*

alere (infantem) = cibum
dare (infanti)
sī-ve = vel sī

mulier -eris *f* = fēmina

aliēnus -a -um = nōn
suus, alterius
nūtrīx -īcis *f*

nōlunt (< ne-volunt)
= nōn volunt

PARENTES

Puerī parvulī quī nōndum fārī possunt īfantēs dicuntur. Parvulus īfāns in cūnīs cubāre solet. Cūnae sunt lectulus īfantis. Īfāns multās hōrās dormit nōn sōlum nocte, sed etiā diē; nam longus somnus īfantū tam necessārius est quam cibus. Īfāns neque somnō neque 5 cibō carēre potest. Quōmodo īfāns, quī fārī nōn potest, cibum postulat? Īfāns quī cibō caret magnā vōce vāgit. Ita parvulus īfāns cibum postulat. Tum māter accurrit atque īfantem ad pectus suum appōnit. Īfāns lac mātris bibit. Parvulus īfāns, cui dentēs nūllī sunt, nōn 10 pāne, sed lacte vīvit.

Sī māter īfantem suum ipsa alere nōn potest sīve nōn vult, īfāns ab aliā muliere alitur, quae eī in locō mātris est. Mulier quae aliēnum īfantem alit nūtrīx vocātur. Multī īfantēs Rōmānī nōn ā mātribus suīs, 15 sed ā nūtrīcibus aluntur. Multae mātrēs īfantēs suōs ipsae alere nōlunt.

Ante quīnque annōs Iūlia parvula īfāns erat. Tunc
īfantem in cūnīs habēbat Aemilia. Nunc ea parvulō
20 īfante caret: cūnae vacuae sunt.

Sed post paucōs mēnsēs novus īfāns in cūnīs erit.
Aemilia rūrsus parvulum īfāntem habēbit neque cūnae
vacuae erunt. Tum Iūlius et Aemilia quattuor liberōs
habēbunt. Aemilia laeta cūnās movēbit et parvā vōce
25 cantābit: "Lalla". Pater īfāntem suum in manibus por-
tābit eumque nōn minus amābit quam māter. Pater et
māter īfāntem suum aequē amābunt.

Annō post pater et māter ab īfānte suō appellābun-
tur. Aemilia autem 'mamma' appellābitur, nōn 'māter',
30 neque Iūlius 'pater', sed 'tata' appellābitur; neque enim
īfāns ipsa nōmina 'patris' et 'mātris' dīcere poterit.
Īfāns igitur parentibus suīs dīcet: "Mamma! Tata!"
Neque sōlum prīma verba, sed etiam prīmōs gradūs
faciet īfāns. Initiō pater eum sustinēbit ac manū dūcet,
35 mox vērō īfāns sōlus ambulāre incipiet neque ā paren-
tibus sustinēbitur neque manū dūcētur. īfāns ambu-
lāns ā parentibus laetīs laudābitur. Simul īfāns plūra
verba discet et mox rēctē loquī sciet.

Utra īfāntem Aemiliae alet, māterne an nūtrīx? ī-
40 fāns ā mātre alētur. Aemilia ipsa īfāntem vāgientem ad
pectus suum appōnet. īfāns lac mātris bibet, nōn nū-
trīcis. Tum māter īfāntem in cūnās impōnet. Vesperi
duae ancillae cūnās in cubiculum parentum portābunt
atque ante lectum eōrum ponent. Sī īfāns bene dor-

pot-erit

gradus -ūs m

mox = brevī tempore
post

prīmī gradūs īfāntis

vesperi (adv) ↔ māne

col-loquī (< cum + lo-quī) = inter sē loquī

futūrus -a -um: (tempus)
futūrum ↔ praeteritum
sermō -ōnis m = id quod dīcitur, verba

(ego) volō, (tū) vīs,
(is) vult
nōlō (< ne-volō) = nōn
volō

filiola -ae f = parva
filia

profectō = certē

nēmō, acc nēminem
magis ↔ minus

rārō (adv) ↔ saepe
velle: volō volumus
vīs vultis
vult volunt
adversus prp + acc
manēre (= nōn abīre)

→ ||
ad ḍōstium
ad ḍōstium versus =
adversus ḍōstium
nōlī abīre! = manē!

pergere (= nōn dēsinere)
colloquium -i n < colloquī

miet nec vāgiet, parentēs quoque bene dormient neque 45
ab īfante vāgiente ē somnō excitābuntur. —

Iūlius adhūc in peristylō cum uxōre colloquitur. Aemilia fessa in sellā cōnsīdit. Marītus et uxor iam nōn dē tempore praeteritō colloquuntur, sed dē tempore futūrō. Sermō eōrum est dē rēbus futūris. 50

Iūlius, qui iam intellegit Aemiliam novum īfantem exspectāre, “Ō Aemilia!” inquit, “Mox parvulum filium habēbimus.”

Aemilia: “Filiū? Iam duōs filiōs habēmus. Ego alteram filiam habēre volō, plūrēs quam duōs filiōs nōlō! 55 Cūr tū filium habēre vīs, Iūli? Nōnne laetus eris, sī filiolam habēbis? Num parvulam filiam minus amābis quam filium?”

Iūlius: “Profectō laetus erō, sī alteram filiam habēbō. Nēminem magis amābō quam parvulam filiam.” 60

Aemilia: “Iam filiōs tuōs magis amās quam tuam Iūliam filiolam: Mārcum et Quīntum saepe laudās, sed Iūliam rārō laudās, quamquam proba est puella. Vōs virī filiōs modo habēre vultis, filiās nōn amātis!” Aemilia surgit atque gradum adversus ḍōstium facit. 65

Iūlius: “Manē hīc apud mē, Aemilia!”

Aemilia alterum gradum ad ḍōstium versus facit, tum incerta cōsistit.

Iūlius: “Nōlī abīre! Tēcum colloquī volō.”

Aemilia nōn abit, sed apud marītum manet. Coniu- 70 gēs colloquī pergunt. Ecce colloquium eōrum:

- Iūlius: "Nōs virī nōn filiōs tantum, sed etiam filiās habēre volumus, nec filiās minus amāmus quam filiōs. Certē mulierēs rārius ā liberīs suīs discēdunt..."
- 75 Aemilia: "Multae mātrēs īfantēs suōs apud nūtrīcēs relinquunt, ego vērō manēbō apud īfantem meum: numquam ab eō discēdam! Sī aeger erit, ipsa eum cū-rābō tōtamque noctem apud eum vigilābō; nēmō īfantem aegrū tam bene cūrāre potest quam māter ipsa."
- 80 Iūlius: "Nōnne ab īfante sānō discēdēs?"
- Aemilia: "Minimē! Bona māter semper apud īfantem suum manēre dēbet. Sīve īfāns valet sīve aegrōtat, māter ipsa eum cūrāre et alere dēbet — hoc est mātris officium!"
- 85 Iūlius: "Tūne ipsa īfantem tuum lacte tuō alēs?"
- Aemilia: "Profectō īfantem meum ipsa alam. Ego faciam officium meum! Neque sōlum diē, sed etiam nocte apud īfantem erō: semper cum eō dormiam."
- 90 Iūlius: "Quid? Nōs et īfāns in eōdem cubiculō dormīmus? Vix ūnam hōram dormīre poterimus, sī īfāns vāgiet. Sī tū et īfāns tuus in cubiculō nostrō dormiētis, ego profectō in aliō cubiculō dormiam, ubi ab īfante vāgiente nōn excitābor!"
- 95 Aemilia: "Ō Iūli! Ita loquitur homō quī officium suum nescit!"
- Iūlius: "Meum officium est pecūniām facere ac magnam familiālē alere, nōn cum īfante vāgiente cubāre! Somnus virō industriō necessārius est!"
- rārō *adv, comp* rārius,
sup rārissimē
- minimē = certē nōn
(discēdam)
sī-ve ... sī-ve = sī ...
vel sī
dēbēre
- officium -ī *n:* mātris
officium est = māter
dēbet
- pot-erimus

pergere : loquī pergere
plūra : plūra verba

ūnā cum = simul cum
occurrere + dat:

Syra Aemiliae in ūstiō occurrit

silēre = tacēre

silentium -i n (< silēns)
↔ sermō

ad-vehere

domum = ad domum
suam
re-vertī = red-ire

Aemilia ūrāta "Nōlī pergere!" inquit, "Plūra ā tē audire nōlō!" atque iterum ad ūstium versus ūre incipit. 100

"Manē, Aemilia!" inquit Iūlius, "Nōlī ita mē relinqueret!" sed illa adversus ūstium ūre pergit.

Tum vērō Syra, quae eō ipsō tempore peristylum intrat ūnā cum Iūliā, dominae in ūstiō occurrit. III

Aemilia ante Syram et Iūliam cōsistēns "Quid vultis?" inquit, "Cūr nōn manētis in hortō?" 105

Syra: "Quia mox imbre habēbimus: ecce caelum nūbibus ātrīs operītur. Sī in hortō manēbimus, ūmidae erimus. Vōs quoque ūmidī eritis, dominī, sī hīc in peristylō manēbitis." 110

Iūlius caelum spectāns "Rēctē dīcis" inquit, "Illae nūbēs imbre afferent. Venīte mēcum in ātrium! Mox sōl rūrsus lūcēbit."

Iūlius ātrium intrat; Aemilia eum sequitur ūnā cum Iūliā et Syrā. In ātriō Iūlius et Aemilia silentēs imbre in impluvium cadentem aspiciunt. Iūlia silentium parentum animadvertisit, et "Quid silētis?" inquit, "Estisne trīstēs? Ego vōs cōnsolābor!" 115

Aemilia: "Cōgitāmus dē... miserīs nautīs, quōrum officium est nāvigāre, sīve mare tranquillum sīve turbidum est. Multī nautae nunc in mare merguntur, dum rēs necessāriās ex terrīs alienīs in Italiam advehere cōnantur. Ō, miserōs nautās, qui numquam domum revertentur! Ō, miserōs liberōs nautārum, qui post hanc tempestātem patrēs suōs nōn vidēbunt!" 120
125

Iūlia: "Ego laetor quod pater meus nauta nōn est et domī apud nōs manēre potest."

Iūlius, quī crās Rōmam ībit, "Nōn semper" inquit "mihi licet apud vōs manēre, Iūlia. Necesse est mihi 130 crās rūrsus ā vōbīs discēdere, nec vērō in terrās alienās ībō, ut nauta."

Iūlia: "Quō ībis, tata? Quandō revertēris? Ego et miamma tē sequēmur!"

Iūlius: "Quārē mē sequēminī? Rōmam proficīscar, 135 unde tertīō quōque diē revertar, sī poterō."

Iūlia: "Nōlī ā nōbīs discēdere! Vel sī necesse erit domō abīre, nōn modo tertīō quōque diē, sed cotīdiē ad nōs revertī dēbēs. Hoc postulō ā tē! Nōlō tē carēre, tata. Cotīdiē tibi occurram."

140 Iūlius: "Audīsne, Aemilia? Iūlia dīcit 'sē patre suō carēre nōlle', ergō mē nōn minus dīligit quam tē. Atque ego profectō filiam meam aequē dīligō ac filiōs. Nec alteram filiam minus dīligam."

Iūlia: "Quam 'alteram filiam' dīcis? Mihi soror nōn 145 est."

Iūliō silente, Aemilia "Nōnne gaudēbis, Iūliola" inquit, "sī parvulam sorōrem habēbis?"

Iūlia: "Sorōrem habēre nōlō! Nam sī sorōrem habēbō, ea sōla ā vōbīs amābitur, ego nōn amābor!"

150 Aemilia: "Certē tū nōn minus ā nōbīs amāberis: tū et parvula soror aequē amābimini."

Iūlia: "Sī aequē amābimur, laeta erō. Sed multō ma-

domī = in domō suā

crās = diē post hunc diem

vōs, abl vōbīs: ā vōbīs

ire: ībō ībimus
ībis ībitis
ībit ībunt

pot-erō

nōs, abl nōbīs: ā nōbīs

domō = ā domō suā

nōlle inf (< ne- + velle)
= nōn velle
diligere = amāre (ut parentēs liberōs suōs)
aequē (ac) = nec magis
nec minus (quam)

Iūliō silente = dum

Iūlius silet

Iūliola = parva Iūlia

filiolus -i m = *parvus*
filius

nōlumus (< *ne-volumus*)
= *nōn volumus*

decēre = *dignus esse*;
eam decet = *eā dignus*
est, eī convenit
nōl! (*sg*)   *nōlite!* (*pl*)

futūrum (*fut*)

[1] <i>computā</i>   b   ō <i>computā</i>   b   is <i>computā</i>   b   it <i>computā</i>   b   imus <i>computā</i>   b   itis <i>computā</i>   b   unt
[2] <i>pārē</i>   b   ō <i>pārē</i>   b   is <i>pārē</i>   b   it <i>pārē</i>   b   imus <i>pārē</i>   b   itis <i>pārē</i>   b   unt
[3] <i>scrīb</i>   a   m <i>scrīb</i>   ē   s <i>scrīb</i>   ē   t <i>scrīb</i>   ē   mus <i>scrīb</i>   ē   tis <i>scrīb</i>   ē   nt

gis laetābor, sī frātrem habēbō, mamma! Nōnne tū quoque laetāberis, tata, sī filiolum habēbis?”

Iūlius silet. Aemilia vērō, antequam Iūlia silentium patris animadvertis, “Nōlī dicere ‘tatam’ et ‘mammam’, Iūliola!” inquit, “Ea nōmina ā tē audire nōlumus. Ita loquuntur parvulī īfantēs, nec sermō īfantum tē decet. ‘Patrem’ et ‘mātrem’ dicere oportet.”

Iūlia: “Sī īfāns nōn sum, nōlite mē ‘Iūliolam’ vocāre! Id nōmen mē nōn decet. Mihi nōmen est ‘Iūlia’.”

Aemilia: “Rēctē dīcis, Iūlia. Tū igitur ā nōbīs ‘Iūlia’ vocāberis, et nōs ā tē ‘pater’ et ‘māter’ vocābimur.”

Iūlia: “Ita semper ā mē vocābimini, tata et mamma!”

GRAMMATICA LATINA

165

Verbī tempora

Tempus futūrum

Tempus praesēns: Diēs est. Sōl lūcet. Omnēs vigilant. Nēmō dormit. Avēs canunt.

Tempus futūrum: Mox nox erit. Sōl nōn lūcēbit, sed stellae lūcēbunt. Omnēs dormient. Nēmō vigilābit. Nulla avis canet.

Futūrum (pers. III): singulāris -bit -et, plūralis -bunt -ent.

[A] Āctūvum.

Exempla: [1] *computā*|re: *computā*|bit; [2] *pārē*|re: *pārē*|bit; [3] *scrīb*|ere: *scrīb*|et; [4] *dormī*|re: *dormī*|et.

175

Malus discipulus: “Ab hōc diē bonus discipulus erō, magister: numquam in lūdō dormiam, semper tibi pārēbō, bene computābō et pulchrē scrībam!” Magister: “Quid? Tūne bonus discipulus eris? Id fierī nōn potest! Crās rūrsus in lūdō dormiēs, male computābis, foedē scrībēs, nec mihi pārēbis!” Crās discipulus tam malus erit quam hodiē est: in lūdō dormiet, male computābit, foedē scrībet, nec magistrō pārēbit.

180

Malī discipulī: "Ab hōc diē bonī discipulī erimus, magister: numquam in lūdō dormiēmus, semper tibi pārēbimus, bene 185 computābimus et pulchrē scribēmus!" Magister: "Quid? Vōs-ne bonī discipulī eritis? Id fierī nōn potest! Crās rūrsus in lūdō dormiētis, male computābitis, foedē scribētis, nec mihi pārēbitis!" Crās discipulī tam improbī erunt quam hodiē sunt: in lūdō dormient, male computābunt, foedē scribent, nec ma- 190 gistrō pārēbunt.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
<i>Persōna prima</i>	-bō	-bimus	-am	-ēmus
<i>Persōna secunda</i>	-bis	-bitis	-ēs	-ētis
<i>Persōna tertia</i>	-bit	-bunt	-et	-ent

195 [B] Passīvum.

Filius: "Ab hōc diē bonus discipulus erō. Ergō ā magistrō laudābor, nōn reprehendar." Pater: "Tū nōn laudāberis, sed reprehendēris ā magistrō!" Crās discipulus rūrsus ā magistrō reprehendētur, nōn laudābitur.

200 Filii: "Ab hōc diē bonī discipulī erimus. Ergō ā magistrō laudābimur, nōn reprehendēmur." Pater: "Vōs nōn laudābimini, sed reprehendēminī ā magistrō!" Crās discipulī rūrsus ā magistrō reprehendentur, nōn laudābuntur.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
<i>Persōna prima</i>	-bor	-bimur	-ar	-ēmur
<i>Persōna secunda</i>	-beris	-bimini	-ēris	-ēminī
<i>Persōna tertia</i>	-bitur	-buntur	-ētur	-entur

205

PENSVM A

Mox novus īfāns in cūnīs Aemiliae er-. Aemilia rūrsus īfantem hab-. Tum quattuor liberī in familiā er-. Iūlius et Aemilia quattuor liberōs hab-. Aemilia īfantem suum am-. Iūlius et Aemilia īfantem suum aequē am-. Annō post īfāns prīma verba disc- et prīmōs gradūs faci-. īfāns ambulāns ā parentibus laud-.

Aemilia: "Ego īfantem meum bene cūr-: semper apud eum man-, numquam ab eō discēd-." Iūlius: "Certē bona

[4]	dormi a m	dormi ē s	dormi e t
	dormi ē mus	dormi ē tis	dormi e nt
	esse erō erimus	eris eritis	erit erunt

[1,2]	-b ō	-b imūs
	-b is	-b itis
	-b it	-b unt
[3,4]	-a m	-ē mus
	-ē s	-ē tis
	-e t	-e nt

laudā b or	
laudā b eris	
laudā b itur	
laudā b imūr	
laudā b imini	
laudā b untur	
reprehend a r	
reprehend ē ris	
reprehend ē tur	
reprehend ē mur	
reprehend ē minī	
reprehend ē ntur	

[1,2]	-b or	-b imūr
	-b eris	-b imini
	-b itur	-b untur
[3,4]	-a r	-ē mur
	-ē ris	-ē minī
	-ē tur	-ē ntur

Vocabula nova:
 īnfāns
 cūnae
 somnus
 lac
 mulier
 nūtrīx
 gradus
 sermō
 filiola
 filiolus
 colloquium
 officium
 silentium
 parvulus
 necessārius
 aliēnus
 futūrus
 ūmidus
 fari
 carēre
 postulāre
 vāgire
 alere
 colloqui
 volō
 vis
 volumus
 vultis
 manēre
 pergere
 cūrare
 dēbēre
 occurrere
 silēre
 advehere
 revertī
 diligere
 decēre
 nōlle
 domō
 mox
 magis
 rārō
 crās
 adversus
 ad... versus
 nōli nōlite
 sive... sive
 profectō
 minimē
 ūnā cum

māter er-, Aemilia: īfantem tuum ipsa cūr- nec eum apud nūtrīcem relinqu-.” Aemilia: “Etiam nocte apud īfantem er-, semper cum eō dorm-. Nōs et īnfāns in eōdem cubiculō dorm-.” Iūlius: “Nōn dormiēmus, sed vigil! Nam certē ab īfante vāgiente excit-!” Aemilia: “Ego excit-, tū bene dormi- nec excit-!”

PENSVM B

Parvulus puer quī in — iacet — appellātur. īnfāns quī cibō — magnā vōce —. Nōn pānis, sed — cibus īfantium est. Nūtrīx est — [= fēmina] quae nōn suum, sed — īfantem —. Multae mātrēs īfantēs suōs ipsae alere —.

Maritus et uxor iam nōn dē tempore praeteritō —, sed dē tempore —. Aemilia: “Cūr tū filium habēre —, Iūli? Ego alteram filiam habēre —, plūrēs quam duōs filiōs — [= nōn volō]. Vōs viri filiōs tantum —! Filiōs — diligitis quam fīliās!” Iūlius — [= tacet]. Aemilia īrāta — adversus ḍōstium facit, sed Iūlius “— hīc apud mē!” inquit, “— discēdere!” Aemilia manet ac loquī —: “Bona māter apud īfantem suum manēre —, hoc mātris — est. Nēmō enim īfantem melius — potest quam māter ipsa.”

PENSVM C

Ubi parvulus īnfāns cubat?
 Quid facit īnfāns quī cibō caret?
 Quid est cibus īfantium parvulōrum?
 Num omnēs īfantēs ā mātribus suīs aluntur?
 Quae sunt prīma verba īfantis?
 Quandō Aemilia novum īfantem habēbit?
 Cūr Aemilia ā marītō suō discēdere vult?
 Cūr Iūlius in aliō cubiculō dormire vult?
 Quid Aemilia officium mātris esse dīcit?
 Cūr Syra et Iūlia in hortō nōn manent?
 Cūr Iūlia sorōrem habēre nōn vult?

PVGNA DISCIPVLORVM

- 1 Ecce puer quī ē lūdō domum revertitur. Quis est hic puer? Mārcus est, sed difficile est eum cognōscere, nam sordidus est et sanguis dē nāsō eius fluit. Hodiē māne vestīmenta Mārcī munda erant atque tam candida quam 5 nix nova, nunc vērō sordida et ūmida sunt. Cūr vestis Mārcī ūmida est? Vestis ūmida est, quod Mārcus per imbrem ambulāvit. Nec modo Mārcus, sed etiam Titus et Sextus per imbrem ambulāvērunt. Omnes discipulī vestīmentīs ūmidīs domum revertuntur.
- 10 Sed cūr sanguis dē nāsō fluit Mārcō? Sanguis ei dē nāsō fluit, quod Mārcus ā Sextō pulsātus est. Nōnne Mārcus Sextum pulsāvit? Prīnum Sextus ōs Mārcī pugnō pulsāvit, deinde Mārcus et Titus Sextum pulsāvērunt. Sextus, quī māior est quam cēterī discipulī, 15 cum Mārcō et Titō pugnāvit et ab iis pulsātus est. Puerī pugnāvērunt in viā angustā quae Tūsculō ad villam Iūlii fert.

mundus -a -um = pūrus
candidus -a -um = albus
(ut nix)
vestis -is f = vestīmenta

Mārcus ā Sextō pulsātus est
(pass) = Sextus Mārcum
pulsāvit (āct)

pugnāre cum = pugnāre
contrā
angustus -a -um ↔ latus
via fert = via dūcit (ad)

genū -ūs *n*, *pl* genua
-uum

humus -īf = terra; humī
(*loc*) = in humō

genū

cruor -ōris *m* = sanguis
cōn-spicere -iō = vidēre
meus filius, voc mī fili!

cornua

bōs bovis *m/f*

cornū -ūs *n* (*dēcl IV*):
sing plūr
nōm cornū cornua
acc cornū cornua
gen cornūs cornuum
dat cornū cornibus
abl cornū cornibus

Nōn modo vestis, sed etiam faciēs et manūs et genua Mārcī sordida sunt. Cūr tam sordidus est puer? Sordidus est quod humī iacuit; humus enim propter imbreū ūmida et sordida est. Et Mārcus et Sextus humī iacuērunt. Prīnum Mārcus iacuit sub Sextō. Titus vērō Mārcum vocāre audīvit ac Sextum oppugnāvit. Mox Sextus ipse humī iacēns ā duōbus puerīs pulsātus est; magnā vōce patrem et mātrem vocāvit, nec vērō parentēs eum audīvērunt: vōx Sextī ā nūllō praeter puerōs audīta est.

Mārcus ātrium intrāns nōn statim ā patre suō cognōscit, sed cum prīnum filius patrem salūtāvit, Iūlius vōcem filiī cognōscit. Tum cruōrem in faciē eius cōspiciēns exclāmat pater: “Ō mī fili! Quis tē pulsāvit?”

Mārcus: “Bōs īrātus cornū mē pulsāvit!”

Iūlius: “Id vērum nōn est! Is qui tē pulsāvit cornua nōn gerit. Ā quō pulsātus es?”

Mārcus: “Ā Sextō pulsātus sum.”

Iūlius: “Intellegēbam tē nōn cornibus, sed pugnīs pulsātum esse. At cūr tū pulsātus es? Certē nōn sine causā Sextus tē pulsāvit. Incipe ab initiō: ille prīnum ā tē pulsātus est!”

Mārcus: “Minimē! Prīnum ille mē pugnō pulsāvit sine causā, deinde ego illum pulsāvī!”

Iūlius: “Tūne sōlus Sextum pulsāvistī?”

Mārcus: “Ego et Titus eum pulsāvimus.”

Iūlius: “Quid? Vōs duo ūnum pulsāvistis? Duo cum ūnō pugnāvistis?”

45 Mārcus sē et Titum excūsāre cōnātur: "At pugnāvimus cum puerō māiore. Sōlus Sextum vincere nōn possum, nam is multō māior ac validior est quam ego. Sextus tam validus est quam bōs!"

Iūlius: "Et tū tam sordidus es quam porcus! Cūr sor-
50 dida est vestis tua nova? Humīne iacuistī?"

Mārcus: "Humī iacuī: Sextus mē tenuit. Sed is quo-
que humī iacuit: nōs eum tenuimus!"

Iūlius: "Iam satis audīvī dē pugnā vestrā indignā.
Nam certē nōn decet pulsāre puerum minōrem, sed
55 duōs puerōs cum ūnō pugnāre indignissimum est —
hoc nūllō modō excūsārī potest! Nōlī mihi plūs nārrāre
dē hāc rē! Age, ī in cubiculum tuum ac mūtā vestīmen-
ta! Dāvus tibi alia vestīmenta dabit."

Mārcus Dāvum sequitur in cubiculum, ubi cruōrem
60 et sordēs ē faciē, manibus, genibus lavat ac vestīmenta
mūtat. Puer vestem sordidam pōnit aliamque vestem
mundam et candidam induit.

Interim Aemilia ātrium intrat. Māter familiās statim
sordēs et vestīgia Mārcī in solō cōspicit et "Sordidum
65 est hoc solum!" inquit, "Aliquis pedibus sordidis in solō
mundō ambulāvit! Quis per ōstium intrāvit? aliquis ē
familiā nostrā?"

"Porcus intrāvit!" ait Iūlius.

Aemilia: "Quid ais?"

70 Iūlius: "Porcum intrāvisse' āiō."

Aemilia: "Ain' tū? Porcusne ātrium intrāvit?"

ex-cūsāre ↔ accūsāre

porcus -ī m

humī-ne

pugna -ae f < pugnāre
in-dignus -a -um = nōn
dignus
nōn decet = indignum
est

sordēs -ium fpl

(vestem) pōnere
↔ induere

interim = dum haec
aguntur
solum -ī n

ali-quis (: nesciō quis)
ali-quid (: nesciō quid)

ait = dīcit

āiō —

ais —

ait āiunt

ain'? = ais-ne?

post-quam ↔ ante-quam

lūdō-ne

sum	fui
es	fuistī
est	fuit
esse	fuisse

falsus -a -um ↔ vērus
mentīrī = falsum diceremulta (*n pl*) = multae rēs
cētera (*n pl*) = cēterae rēs
nōs, dat nōbīsquā dē causā? = dē quā
causā? = cūr?
omnia (*n pl*) = omnēs rēs
(↔ nihil)crēdere = vērum esse
putāre

Iūlius: “‘Porcus’ quī intrāvit est tuus Mārcus filius!”
 Iūlius ‘Mārcum intrāvisse’ dīcit, at nōn dīcit ‘eum ā Sextō pulsātum esse et humī iacuisse.’

Aemilia, quae iam intellegit puerum sordidum ā pa- 75
tre ‘porcum’ appellātum esse, “Ubi est Mārcus?” in-
quit, “Cūr nōndum mē salūtāvit?”

Iūlius: “Mārcus lavātur et vestem mūtat.”

Mārcus, postquam vestem mūtāvit, mundus redit et III
mātrem salūtat. 80

“Salvē, mī fili!” inquit māter, “Bonus es puer, quod
statim vestem mūtāvistī. In lūdōne quoque bonus puer
fuistī?”

Mārcus: “Profectō bonus puer fui, māter. Laudātus
sum ā magistrō.” Mārcus dīcit ‘sē bonum puerum fuisse 85
et laudātum esse’, quamquam puer improbus fuit et ā
magistrō verberātus est. Quod dīcit nōn vērum, sed
falsum est: Mārcus mentītūr.

Iūlius: “Quid magister vōs docuit hodiē?”

Mārcus: “Multā nōs docuit: legere et scribēre et com- 90
putāre et cētera. Prīnum magister nōbīs aliquid recitā-
vit, nesciō quid: nihil enim audīvī praeter initium!”
 Mārcus dīcit ‘sē nihil audīvisse praeter initium’, id
quod vērum est.

Aemilia: “Quā dē causā nōn omnia audīvistī?” 95

Iūlius: “Hahae! Magistrō recitante, Mārcus dormī-
vit!” Iūlius ‘Mārcum dormīvisse’ dīcit, nec vērō māter
id crēdit.

100 Aemilia: "Audīsne, Mārce? Pater dīcit 'tē in lūdō
dormīvisse! Nōnne falsum est quod dicit pater? Num
tū vērē in lūdō dormīvistī?"

Mārcus: "Ita est ut dīcit pater. Nec vērō ego sōlus
dormīvī: omnēs dormīvimus!"

105 Aemilia: "Ain' vērō? In lūdō dormīvistis? Malī disci-
pulī fuistis! Nōnne pūnītī estis ā magistrō?"

Mārcus: "Certē malī discipulī fuimus ac pūnītī su-
mus: omnēs verberātī sumus ā magistrō. Adhūc mihi
dolet tergum. Sed paulō post magister litterās meās
laudāvit. Tabellam vōbīs ostendam. Ecce tabella mea."

110 Mārcus parentibus nōn suam, sed aliēnam tabellam
ostendit. Cuius est ea tabella? Sextī est: Mārcus enim
tabellās eōrum mūtāvit inter pugnam! Nōn Mārcus,
sed Sextus scripsit litterās quae in eā tabellā leguntur.
Aemilia vērō, quae tabellam Mārcī esse crēdit, ā filiō
115 suō improbō fallitur. Nōn difficile est mātrem Mārcī
fallere!

Aemilia: "Tūne ipse hās litterās pulcherrimās scrip-
sistī?"

Mārcus: "Ipse scripsī profectō. Mihi crēde!"

120 Mārcus mentītur; nam id quod Mārcus 'sē ipsum
scripsisse' dīcit, ā Sextō scriptum est. Sed Aemilia,
quae litterās ā Mārcō scriptās esse crēdit, "Aspice,
Iūlī!" inquit, "Mārcus ipse haec scripsit et ā magistrō
laudātus est. Quid dīxit magister, Mārce? Nārrā nōbīs
125 omnia!"

tabella -ae f = parva
tabula
vōs, dat vōbīs

scrips- < scribs-

crēdere + dat: mihi
crēde! = crēde id
quod dīcō!

script- < scribt-

haec (n pl) = hae rēs
dīx- < dīcs-

dubitare = incertus esse;
dubitare (dē) ↔ crēdere

sūmps- < sūms-

falsa (*n pl.*) = rēs falsae

Mārcus iterum mentītur: “Dixit ‘mē pulcherrimē et rēctissimē scripsisse’.” (Nōs vērō scīmus magistrum aliud dīxisse!)

Iūlius, quī Mārcum discipulum pigerrimum esse scit, iam dē verbīs eius dubitare incipit. Aemilia vērō nihil 130 dubitat, sed omnia crēdit!

Aemilia: “Cēterī discipulī nōnne rēctē scripsērunt?”

Mārcus: “Minimē! Titus et Sextus prāvē scripsērunt et malī discipulī fuērunt, nec ā magistrō laudātī sunt. Ego sōlus laudātus sum!” 135

Iūlius: “Vōsne omnēs eadem vocābula scripsistis?”

Mārcus: “Omnēs eadem scripsimus, sed ego sōlus rēctē scripsī — ut iam vōbīs dīxi.”

Iam Iūlius, quī Sextum discipulum industrium ac prūdentem esse scit, Mārcō nōn crēdit. Mārcus patrem 140 suum fallere nōn potest. Ergō Iūlius, qui interim tabellam in manū sūmpsit, “Mentīris, Mārce!” inquit, “Hoc tuā manū scriptum nōn est. Falsa sunt omnia quae nōbīs nārrāvistī!”

Aemilia vērō “Quā dē causā” inquit “eum falsa dīxisse putās? Cūr nōn crēdis filiō tuō?” 145

Sed antequam Iūlius ad haec respondēre potest, aliquis iānuam pulsat. Quis pulsat? Vidē capitulum quod sequitur!

150 GRAMMATICA LATINA

Verbī tempora

Praeteritum perfectum et imperfectum

Nox obscura erat: nulla luna caelum illustrabat; caelum neque luna neque stellis illustrabatur.

155 Tum fulgor caelum illustravit; caelum obscurum fulgere clarissimō illustratum est.

'Illustrabat, illustrabatur' est praeteritum imperfectum.
'Illustravit, illustratum est' praeteritum perfectum est.

perfectum (*perf*)
im-perfectum (*imperf*)

Perfectum

160 [A] Actīvum.

Mārcus dicit 'sē Sextum pulsāvisse': "Ego Sextum pulsāvi." Iūlius: "Tūne sōlus eum pulsāvistī?" Mārcus: "Ego et Titus eum pulsāvimus." Iūlius: "Vosne ūnum pulsāvistis?" Prīnum Mārcum pulsāvit Sextus, tum Mārcus et Titus eum

165 pulsāvērunt.

Infinitīvus perfectū: pulsāv|isse.

Singulāris

Persōna prīma   pulsāv|i

Persōna secunda   pulsāv|istī

170 *Persōna tertia*   pulsāv|it

Plurālis

pulsāv|imus

pulsāv|istis

pulsāv|ērunt

Exempla: [1] recitā|re: recitāv|isse; [2] pārē|re: pāru|sse;
[3] scrib|ere: scrips|isse; [4] audi|re: audīv|isse.

Mārcus malus discipulus fuit: male recitāvit, foedē scripsit, in lūdō dormīvit, nec magistrō pāruit. Sed Mārcus dicit 'sē bonum discipulum fuisse, bene recitāuisse, pulchrē scripsisse, magistrō pārusse, nec in lūdō dormīvisse': "Ego bonus discipulus fui, bene recitāvī, pulchrē scripsī, magistrō pāruī, nec in lūdō dormīvī!" Iūlius: "Mentīris, Mārcel! Tū malus discipulus fuistī, male recitāvistī, foedē scripsistī, in lūdō dormīvistī, nec magistrō pāruistī!"

Mārcus et Titus mali discipuli fuērunt, male recitāvērunt, foedē scripsērunt, in lūdō dormīvērunt, nec magistrō pāruērunt. Mārcus et Titus: "Nōs bonī discipuli fuimus, bene reci-

pulsāvisse

pulsāvī	pulsāvimus
pulsāvistī	pulsāvistis
pulsāvīt	pulsāvērunt

-isse

I -ī	-imus
II -istī	-istis
III -it	-ērunt

[1] recitā re: recitāv-
[2] pārē re: pāru-
[3] scrib ere: scrips-
[4] dormī re: dormīv-

[1] recitāv isse	
recitāv i	-āv imus
recitāv istī	-āv istis
recitāv it	-āv ērunt
[2] pāru sse	
pāru i	pāru imus
pāru istī	pāru istis
pāru it	pāru ērunt
[3] scrips isse	
scrips i	scrips imus
scrips istī	scrips istis
scrips it	scrips ērunt
[4] dormīv isse	
dormīv i	dormī imus
dormīv istī	dormī istis
dormīv it	dormī ērunt

<i>fu isse</i>	
<i>fu i</i>	<i>fu imus</i>
<i>fu isti</i>	<i>fu istis</i>
<i>fu it</i>	<i>fu erunt</i>

laudāt|us est
laudāt|us = quī laudātus est
laudāt|i sunt
laudāt|i = quī laudātū sunt
laudāt|us -a -um

laudāt|us sum
laudāt|us es
laudāt|us est
laudāt|i sumus
laudāt|i estis
laudāt|i sunt
-t|um esse

laudāt|um esse
-tus | sum -tī | sumus
-ta | es -tae | estis
-tum est -ta sunt

tāvimus, pulchrē *scripsimus*, magistrō *pāruimus*, nec in lūdō *dormīvimus!*" Iūlius: "Mentīminī, puer! Vōs malī discipuli 185 *fūstis*, male recitāvistis, foedē *scripsistis*, in lūdō *dormīvistis*, nec magistrō *pāruistis!*"

[B] Passīvum.

Pater filium/filiam laudāvit = filius laudātus *est*/filia laudāta *est* ā patre. Filius laudātus/filia laudāta gaudet. 190

Pater filiōs/filiās laudāvit = filii laudātī *sunt*/filiāe laudātāe *sunt* ā patre. Filii laudātī/filiāe laudātāe gaudent.

'Laudāt|us -a -um' est participium perfecti. Participium perfecti est adiectūvum dēclīnātiōnis I/II. Alia participia perfecti: pulsāt|us, appellāt|us, verberāt|us, script|us, audīt|us, 195 pūnīt|us. Cum participium perfecti cum tempore praesentī verbī 'esse' coniungitur, fit perfectum passīvī.

Discipulus dīcit 'sē laudātūm esse': "Ā magistrō laudātūs *sum*." Pater: "Tūne laudātūs *es*?"

Discipulī dicunt 'sē laudātōs esse': "Ā magistrō laudātī *su-* 200 *mus*." Pater: "Vōsne laudātī *estis*?"

Infīnitīvus: laudātūm esse

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Persōna prīma</i>	<i>laudātūs sum</i>	<i>laudātī sumus</i>
<i>Persōna secunda</i>	<i>laudātūs es</i>	<i>laudātī estis</i>
<i>Persōna tertia</i>	<i>laudātūs est</i>	<i>laudātī sunt</i>

PENSVM A

Mārcus ūmidus est, quod per imbrēm ambul-, ac sordidus, quod humī iac-. Discipulī ūmidī sunt, quod per imbrēm ambul-, ac sordidī, quod humī iac-.

Mārcus: "Ā Sextō puls- *sum*." Iūlius: "Nōnne tū Sextum puls-?" Mārcus: "Prīnum Sextus mē puls-, tum ego illum puls-. Ego et Titus Sextum puls-." Iūlius: "Quid? Vōs duo ūnum puls-? Et cūr sordida est vestis tua? Humīne iac-?" Mārcus: "Humī iac-: Sextus mē ten-."

Aemilia: "Quid magister vōs doc- hodiē?" Mārcus: "Magister aliquid recit-, sed ego initium tantum aud-." Aemilia:

“Cūr nōn omnia aud-?” Iūlius: “Mārcus in lūdō dorm-!”
 Aemilia: “Audīsne? Pater dīcit ‘tē in lūdō dorm-.’ Tūne vērē dorm-?” Mārcus: “Certē dorm-, māter. Omnes dorm-! Sed paulō post magister laud- litterās meās.” Mārcus mātri litterās quās Sextus scrips- ostendit. Aemilia: “Tūne ipse hoc scrips-?” Mārcus: “Ipse scrips-. Cēterī puerī prāvē scrips-.”

PENSVM B

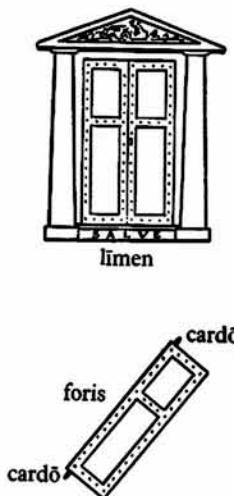
Hodiē māne Mārcus — erat, vestimenta eius tam — erant quam nix. Nunc nōn modo — [= vestimenta], sed etiam faciēs et manūs et — sordida sunt, atque — [= sanguis] eī dē nāsō fluit. Nam Sextus, qui tam — est quam bōs, Mārcum pulsāvit sine — (ut ait Mārcus). Mārcus, qui — iacuit, tam sordidus est quam —. Difficile est eum —.

In cubiculō suō Mārcus lavātur et vestem —. — [= dum haec aguntur] Aemilia ātrium intrat et vestīgia puerī —. Aemilia: “Quid hoc est? — pedibus sordidīs in — mundō ambulāvit!” Mārcus, — vestem mütāvit, in ātrium redit. Puer mātri — [= parvam tabulam] Sextī ostendit et ‘sē ipsum eās litterās —’ dicit. Id quod Mārcus dīcit nōn vērum, sed — est; Mārcus —, sed Aemilia filiō suō —. Iūlius vērō dē verbīs eius —; Mārcus patrem suum — nōn potest.

PENSVM C

Cūr Mārcus rediēns ūmidus et sordidus est?
 Ā quō pulsātus est?
 Cūr Mārcus sōlus Sextum vincere nōn potest?
 Quōmodo Mārcus sē excūsāre cōnātur?
 Quid agit Mārcus in cubiculō suō?
 Quid Aemilia in solō cōspicit?
 Quid tum Iūlius dīcit uxōri?
 Quid Mārcus parentibus suīs ostendit?
 Quis litterās quae in eā tabulā sunt scripsit?
 Cūr Iūlius filium suum nōn laudat?

Vocabula nova:
vestis
genū
humus
cruor
bōs
cornū
causa
porcus
pugna
sordēs
solum
tabella
mundus
candidus
angustus
validus
indignus
falsus
cognoscere
cōspicere
excūsare
vincere
nārrāre
mütāre
mentīri
crēdere
fallere
dubitāre
fuisse
āiō ais ait
ain'
aliquis
aliquid
humī
interim
postquam
perfectum
imperfectum

iānitor -ōris *m* = ōstiārius
sī quis = sī aliquis
extrā *ppr+acc*

ad-mittere
intrā *ppr+acc* ↔ extrā
ferōx -ōcis = ferus
anteā=ante hoc tempus,
antiquis temporibus

catēna
-ae *f*
ferreus -a -um = ex ferrō
factus
aurum -ī *n*

CAVE CANEM

Iānua vīllae ē duābus foribus cōnstat. Sub foribus est *līmen*, in quō SALVE scriūptum est. Foris duōs cardinēs habet, in quibus vertī potest; cum foris in cardinibus vertitur, iānua aperītur aut clauditur. Servus cuius officium est forēs aperīre et claudere ac vīllam dominī cūstōdīre, ōstiārius vel iānitor appellātūr.

Sī quis vīllam intrāre vult, iānuam pulsat et extrā iānuam exspectat, dum iānitor forēs aperit eumque in vīllam admittit. Iānitor intrā iānuam sedet cum cane suō, quī prope tam ferōx est quam lupus; itaque necesse est eum catēnā vincīre. Anteā dominī sevērī nōn sōlum canēs, sed etiam iānitōrēs suōs catēnīs vinciēbant.

Catēna quā canis vincītur ex ferrō facta est. Catēna cōnstat ē multīs ānulis ferreīs qui inter sē coniunguntur. Ānulī quibus digitī ornantur nōn ex ferrō, sed ex aurō

factū sunt. Aurum est magnī pretii sicut gemmae. Ānulus aureus multō pulchrior est quam ānulus ferreus.

Forēs ē lignō factae sunt sicut tabulae. Lignum est māteria dūra, sed minus dūra quam ferrum. Qui rēs ferreās vel ligneās facit, faber appellātur. Deus fabrōrum est Vulcānus. —

Iānua clausa est. Iānitor, qui forēs clausit postquam Mārcus intrāvit, iam rūrsus dormit! Iānitōre dormiente, canis vigilāns iānuam cūstōdit. Extrā forēs stat tabellārius (sicut appellātur servus qui epistulās fert, nam anteā in tabellīs scribēbantur epistulæ). Is baculō ligneō forēs pulsat atque clāmat: "Heus! Aperī hanc iānuam! Num quis hīc est? Num quis hanc aperit iānuam? Heus tū, iānitor! Quīn aperīs? Dormīsne?"

30 Cane lātrante iānitor ē somnō excitātur.

Tabellārius iterum forēs pulsat magnā vōce clāmāns: "Heus, iānitor! Quīn mē admittis? Putāsne mē hostem esse? Ego nōn veniō vīllam oppugnātum sicut hostis, nec pecūniām postulātum veniō."

35 Tandem surgit iānitor. "Quis forēs nostrās sicut pulsat?" inquit.

Tabellārius (extrā iānuam): "Ego pulsō."

Iānitor (intrā iānuam): "Quis 'ego'? Quid est tibi nōmen? Unde venīs? Quid vīs aut quem quaeris?"

40 Tabellārius: "Multā simul rogītās. Admitte mē! Posteā respondēbō ad omnia."

Iānitor: "Respondē prius! Posteā admittēris."

sīc-ut = ut

aureus -a -um = ex aurō factus

ligneus -a -um = ex lignō factus
faber -brī m

claudere clausisse
clausum (esse)

heus! : audi!

num quis = num aliquis

quīn? = cūr nōn?
quīn aperīs? = cūr nōn aperīs? aperi!

-tūm: villam oppugnātūm
= quia villam oppugnārē volō

tandem = postrēmō
(post longum tempus)

rogītāre = interrogāre
(multa)
post-eā = deinde

prius adv ↔ posteā

-tū: nōmen facile dicitū
est = facile est nōmen
dicere; vōx difficilis
audītū est = difficile
est vōcem audire

dicere dixisse dictum
(esse)
erūs -i m = dominus

dormītūm īre = ad
somnum īre

forīs adv = extrā forēs

fremere = 'rrr' facere
ut canis īrātus
re-tinēre < re- + tenēre

cavēre

re-sistere = cōsistere
et manēre
solvere ↔ vincere

terrēre=timentem facere
propius comp < prope
ac-cēdere = ad-īre

monēre -uisse -itum

Tabellārius: "Nōmen meum nōn est facile dictū: Tlēpolemus nōminor."

Iānitor: "Quid dīcis? Cleopolimus? Vōx tua difficilis 45
est audītū, quod forēs intersunt."

Tabellārius: "Mihi nōmen est Tlēpolemus, sīcut iam
dictum est. Tūsculō veniō. Erum tuum quaerō."

Iānitor: "Sī erum salūtātum venīs, melius est aliō
tempore venīre, nam hāc hōrā erūs meus dormītūm īre 50
solet, post brevem somnum ambulātum exībit, deinde
lavātūm ībit."

Tlēpolemus: "Sī quis per hunc imbreū ambulat, nōn
opus est posteā lavātūm īre! At nōn veniō salūtātum.
Tabellārius sum." 55

Tandem iānitor forēs aperit et Tlēpolemum forīs in II
imbre stantem videt. Canis īrātus dentēs ostendit ac
fremit: "Rrrr...!" nec vērō tabellārium mordēre potest,
quod catēnā retinētur.

Iānitor: "Cavē! Canis tē mordēbit!" Sīc iānitor homi- 60
nem intrantem dē cane ferōcī monet.

Tlēpolemus in līmine resistēns "Retinē canem!" in-
quit, "Nōlī eum solvere! Nec vērō opus est mē monēre
dē cane, ego enim legere sciō." Tabellārius solum intrā
līmen aspicit, ubi CAVE CANEM scriptum est īfrā imāgi- 65
nem canis ferōcis. "Neque haec imāgō neque canis vē-
rus mē terret!" inquit, et propius ad canem accēdit.

"Manē forīs!" inquit iānitor, "Nōlī ad hunc canem
accēdere! Iam tē monuī!"

- 70 Tabellarius vērō, quamquam sīc ā iānitōre monitus est, alterum gradum ad canem versus facit — sed ecce canis in eum salit catēnam rumpēns! Homō territus ex ūstiō cēdere cōnātur, sed canis īrātus pallium eius dentib⁹ bus prehendit et tenet.

salire
rumpere
terrēre -uisse -itum
cēdere = īre
pallium -ī n
prehendere

canis saliēns catēnam
rumpit et pallium
Tlēpolemī dentibus
prehendit

- 75 “Ei! Canis mē mordet!” exclāmat tabellarius, quī iam neque recēdere neque prōcēdere audet: canis fremēns eum locō sē movēre nōn sinit.

Iānitor rīdēns “Quīn prōcēdis?” inquit, “Nōlī resiste! Ego tē intrāre sinō. Iānuam aperuī. Prōcēde in 80 villam!” Sīc iānitor virum territum dēridet.

“Id facilius est dictū quam factū” inquit tabellarius, atque alterum gradum facere audet, sed canis statim in pedēs posteriōrēs surgit atque pedēs priōrēs in pectore eius pōnit! Tabellarius, tōtō corpore tremēns, ex ūstiō cēdit: sīc canis eum ē villā pellit. “Removē canem!” inquit ille, “Iste canis ferōx mē intrāre nōn sinit.”

Iānitor eum tremere animadvertis iterumque dēridet: “Quid tremis? Hicinē canis tē terruit?”

prō- [→] ↔ re- [←]
prō-cēdere ↔ re-cēdere
sinere

aperīre -uisse -rtum
dē-rīdēre

re-movēre
iste -a -ud: iste canis
= ille canis apud tē

hicinē = hic-ne

sub + *abl/acc*:
sub tēctō esse
sub tēctum īre

solvēre -visse solūtum
arbitrārī = putāre

rumpēre rūpissee ruptum

posse potuisse

nūper = paulō ante
emere ēmissē ēmptum
scindere scidisse scissum
iste -a -ud

venīre vēnissee

num quid = num aliquid

ferre: ferō ferimus
fers fertis
fert ferunt

aureus -i m = nummus
aureus (1 aureus = XXV
dēnārii = C sēstertiū)

sci-lacet = ut sciunt
omnēs

hic haec hoc + -ne:
hicine?
haecine?
hocine?

forās *adv* = ē foribus,
ē domō

Tlēpolemus: "Nōlī putāre mē ab istō cane territum
esse! Sī tremō, nōn propter canem ferōcem, sed propter
imbrem frigidum tremō. Admitte mē sub tēctum, iāni-
tor — amābō tē! Vincī istum canem ferōcem! Cūr eum
solvistī?" Tabellārius enim canem ā iānitōre solūtum
esse arbitrātur.

Iānitor catēnam manū prehendit canemque paulum ā
tabellāriō removet. "Nōlī arbitrārī" inquit "mē canem
solvisse. Canis ipse catēnam suam rūpit. Ecce catēna
rupta."

Tlēpolemus: "Num canis catēnam ferream rumpere
potest? Id nōn crēdō. At certē vestem scindere potuit: 100
vidēsne pallium meum novum, quod nūper magnō pre-
tiō ēmī, scissum esse ā cane tuō?"

Iānitor: "Istud pallium nōn est magnī pretiī, neque id
nūper ēmptum esse crēdō. Sed quid tū vēnistī? Num
quid tēcum fers?"

Tlēpolemus: "Stultē rogītās, iānitor, nam iam tibi
dixī 'tabellārium mē esse'. Quid tabellāriōs ferre arbit-
rāris? aureosne iānitōribus? Profectō nōs aurum nōn
ferimus."

Iānitor: "Vōs scilicet epistulās fertis." 110

Tlēpolemus: "Rēctē dīcis. Epistulam afferō ad Lū-
cium Iūlium Balbum. Hocine erō tuō nōmen est?"

Iānitor. "Est. Quīn mihi istam epistulam dās?"

Tlēpolemus: "Prius vincī canem et sine mē intrāre!
Nōlī iterum mē forās in imbrem pellere!"

Iānitor, postquam canem vīnxit, “Nōn ego” inquit, “sed hic canis tē forās pepulit. Nōlī nārrāre ‘tē ā iānitōre forās pulsum esse’!”

Cane vīnc̄tō, tabellārius tandem intrat epistulamque
120 ostendit iānitōrī; quī statim epistulam prehendit et in
ātrium ad dominum suum fert.

vinc̄re vīnxisse vīnc̄tum
pellere pepulisse pulsum

cane vīnc̄tō = postquam
canis vīnc̄tus est

GRAMMATICA LATINA

Supīnum

[I] Amīcī salūtātum veniunt (= quia salūtāre volunt).
125 ‘Salūtātum’ supīnum vocātur. Supīnum in -tum dēsinēns significat id quod aliquis agere vult et pōnitur apud verba ‘ire’, ‘venīre’, ‘mittere’ et alia.

Exempla: Rōmānī cotīdiē lavātum eunt. Mīlitēs oppidum oppugnātum mittuntur. Vesperī omnēs dormītum eunt. Mē-
130 dus et Līydia ad tabernam eunt ānulum ēmptum.

[II] Id est facile dictū = facile est id dīcere.
‘Dictū’ est alterum supīnum in -tū dēsinēns, quod apud adiectīva ‘facilis’ et ‘difficilis’ et pauca alia reperītur.

Exempla: Multa sunt faciliōra dictū quam factū. Vōx diffi-
135 cilis audītū est.

salūtātum
-tum

dictū
-tū

PENSVM A

Hōrā nōnā erus ambulā– ire solet. Tabellārii nōn mittuntur pecūniā postulā–. Hostēs castra expugnā– veniunt. Multī barbarī Rōmām veniunt habitā–.

Syra: “Verba medicī difficilia sunt audi–.” Ea rēs est facilis. Nōmen barbarū difficile dic– est.

Verba: terrēre –isse –um; claudere –isse –um; dīcere –isse –um; solvere –isse –um; emere –isse –um; rumpere –isse –um; aperīre –isse –um; vinc̄re –isse –um; pellere –isse –um; scindere –isse –um; venīre –isse; posse –isse.

Vocabula nova:
foris
limen
cardō
iānitor
catēna
aurum
lignum
faber
tabellārius
imāgō
pallium
aureus

ferōx
 ferreus
 aureus
 ligneus
 cūstōdīre
 admittēre
 vincīre
 rogītāre
 fremere
 mordēre
 retinēre
 cavēre
 monēre
 resistere
 solvere
 terrēre
 accēdere
 salire
 rumpere
 cēdere
 prehendēre
 recēdere
 prōcēdere
 sinere
 dēridēre
 tremere
 pellere
 removēre
 arbitrāri
 scindere
 iste
 scīlicet
 anteā
 posteā
 prius
 tandem
 nūper
 foris
 forās
 sicut
 quīn
 extrā
 intrā
 supīnum

PENSVM B

Iānua cōnstat ē duābus —, quae in — vertuntur. Ōstiārius vel — dīcitur servus qui hominēs in villam —. Canis eius prope tam — quam lupus est; itaque necesse est eum catēnā — [*<ferrum*] —. Ānulus Lȳdiae nōn ex ferrō, sed ex — factus est. Servus qui epistulās fert — dīcitur, nam — epistulae in tabellīs scribēbantur.

Tabellārius — iānuam stat. Iānitor, qui — iānuam sedet, tabellārium dē cane ferōcī —: “Cavē! Canis tē —!” In solō intrā — scriptum est ‘— canem’ īfrā — canis. “Nec haec — nec canis vērus mē —” inquit tabellārius, ac propius ad canem —. Canis catēnam — et vestem eius dentibus —. Tabellārius neque — neque — audet. Iānitor: “— prōcēdis? Ego tē intrāre —!” Sīc iānitor hominem territum —. Ille alterum gradum facit, sed canis eum ex ōstiō —. Tlēpolemus tōtō corpore — ex ōstiō —. — [= postrēmō] iānitor canem vincit.

PENSVM C

Quid est iānitōris officium?
 Cūr necesse est canem eius vincīre?
 Ex quā māteriā cōnstat iānua?
 Vulcānus quis est?
 Quid in solō intrā līmen vidētur?
 Quid tabellārius sēcum fert?
 Unde venit Tlēpolemus et quem quaerit?
 Quōmodo iānitor ē somnō excitātur?
 Quid agit Iūlius post merīdiem?
 Cūr canis saliēns catēnā nōn retinētur?
 Quid facit iānitor antequam tabellārius intrat?

EPISTVLA MAGISTRI

- I Iūlius, quī canem lātrāre audīvit, iānitōrem ātrium intrantem interrogat: “Quis advēnit?”

Iānitor: “Tabellārius advēnit Tūsculō. Ecce epistula quam illinc ad tē tulit.” Hoc dīcēns iānitor epistulam 5 dominō suō trādit.

Iūlius: “Quidnam hoc est? Quisnam Tūsculō epistulam ad mē mīsit?”

Iānitor: “Nesciō. Tantum sciō epistulam Tūsculō missam et ā tabellāriō ad tē lātam esse.”

10 Iūlius: “Nōn opus est idem bis dicere. Ego id quod semel dictum est bene intellegō. Recēde hinc ad canem tuum!” Sīc Iūlius iānitōrem dīmittit.

Dominus cēram aspiciēns signum magistrī cognōscit (est enim parva eius imāgō) et “Missa est” inquit “ā 15 magistrō Diodōrō. Nōlō hās litterās legere, nam certē

ad-venīre -vēnisse

illinc = ab illō locō
ferre tulisse lātum
trā-dere = dare (dē manū in manū)
quid-nam? = quid?
quis-nam? = quis?
mittere mīssisē missum

signum
magistrī

hinc = ab hōc locō

dī-mittere = ā sē mittere,
iubēre discēdere

litterae -ārum fpl
= epistula

dēbēre + dat: eī dēbeō
: eī dare dēbeō

con-tinēre = in sē habēre
integer -gra -grum: (sig-
num) i.um = nōn
ruptum
signō integrō (abl)=dūm
signum integrum est
ea (n pl) = eae rēs

salūs -ūtis f: (eī) salūtem
dīcere = (eum) salūtāre

umquam = ullō tempore
(neque umquam = et
numquam)

nēmō magister = nūllus
magister

kalendis Iūniīs = diē
prīmō mēnsis Iūniī

vultus -ūs m = faciēs
pallidus -a -um = albus
(dē colōre vultūs
dīcitur)
pallēre = pallidus esse
ob prp+acc = propter

legere lēgisse lēctum

magister poscit pecūniā quam eī dēbeō. Duōrum
mēnsium mercēdem magistrō dēbeō.”

Aemilia: “At fortasse epistula aliās rēs continet. Quis
scit? Fortasse magister aliquid scripsit dē Mārcō? Signō
integrō, nēmō scit.”

Iūlius signum rumpit et epistulam aperit. Ecce ea
quae in epistulā magistrī scripta sunt:

Diodōrus Iūliō salūtem dīcit.

Discipulus improbus atque piger est tuus Mārcus filius.

*Male recitat, foedē et prāvē scribit, computāre nūllō modō
potest, neque umquam rēctē respondet cum eum interrogāvī.
Filiū tuum nihil docēre possum quia ipse nihil discere
vult. Nēmō magister pēiōrem discipulum umquam docuit.
Valē.*

*Scribēbam Tūsculī kalendīs Iūniīs. Hic diēs mē monet dē
pecūniā quam mihi dēbēs. Quārē Mārcus hodiē mercēdem
sēcum nōn tulit? Mercēs numquam mihi trāditur ad diem.
Iterum valē.*

Interim Mārcus, cuius vultus ad nōmen magistrī co-
lōrem mūtāvit, pallidus et tremēns patrem legentem 35
spectat. Cūr pallet puer? Pallet ob timōrem. (Quī timet
pallēre solet.)

Item Aemilia vultum Iūliī sevērum intuētur. Post-
quam ille epistulam lēgit ūisque ad finem, uxor eum
interrogat: “Quid scripsit magister?”

Iūlius: “Prior epistulae pars dē aliā rē est; in parte pos-
teriōre magister mē monet dē pecūniā quam eī dēbeō.”

20

40

II

Aemilia: "Cūr nōn solvis pecūniā quae magistrō dēbētur? Certē magister, quī filiōs nostrōs tam bene 45 scribēre et legere docet, mercēdem suam meret. Sed quidnam scriptum est in priōre epistulae parte? Nōnne magister Mārcum laudat?"

Iūlius: "Hāc epistulā nūlla laus continētur, nec enim puer piger atque improbus laudem meret! Tūne putās 50 tē hīs litterīs laudārī, Mārce?"

Mārcus vultum ā patre āvertit nec ūllum verbum respondet, at genua trementia et vultus pallidus respōnsum plānum est, quod pater facile intellegit. Saepe silentium est respōnsum plānissimum.

55 Tacente Mārcō, Aemilia "Quid fēcit Mārcus?" inquit, "Dīc mihi omnia!"

Iūlius: "Mārcus prope omnia fēcit quae facere nōn dēbuit! Haec epistula omnem rem plānam facit. — O Mārce! Iam plānē intellegō falsa esse omnia quae nōbīs 60 nārrāvistī: magister plānīs verbīs scribit 'tē discipulum improbissimum fuisse ac foedē et prāvē scripsisse'!"

Mārcus: "At tabulam vōbīs ostendī..."

Iūlius: "Aspice hanc tabulam: vidēsne nōmen 'Sextī' litterīs plānīs in parte superiōre īscriptum? Tūne solēs 65 nōmina aliēna īscribere in tabulā tuā? Haec nōn tua, sed Sextī tabula est. Hocine negāre audēs?"

Mārcus, quī iam nōn audet mentīrī, nihil negat, sed omnia fatētur: "Rēctē dīcis, pater. Tabula Sextī est. Tabulās mūtāvī inter pugnam."

solvere pecūniā = dare pecūniā quae dēbētur

merēre -uisse -itum

laus laudis *f* = verba laudantia
rēs epistulā continētur = epistula rem continet

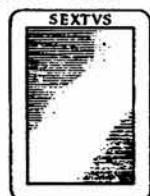
ā-vertere

plānus -a -um = qui facile intellegitur
facile *adv*

facere -iō fēcisse factum

dēbēre -uisse -itum

omnis -e = tōtus

ostendere -disse
superior -ius *comp*
↔ inferior
īn-scribere

negāre = dīcere 'nōn vērum esse'

fatērī ↔ negāre

	Aemilia: "Pugnam? Quam pugnam nārrās?"	70
per-dere ↔ servāre	Iūlius: "Mārcus mihi iam nārrāvit 'sē cum Sextō pugnāvisse.' — Nōnne tibi satis fuit vestem tuam novam perdere? Etiamne tabulam aliēnam...?"	
per-dere -didisse	Mārcus: "Tabulam Sextī nōn perdidī, pater. Vidē: integra est tabula."	75
factum -i n = id quod factum est pudēre: mē pudet=intellegō mē indignē fēcisse /indignē factum esse	Iūlius: "At certē pater Sextī putābit eum perdidisse tabulam suam. Fortasse Sextus ā patre suō pūniētur ob hanc rem. Intellegisne factum tuum indignum esse? Nōnne tē pudet hoc fēcisse? Profectō mē pudet hoc ā meō filiō factum esse!"	80
rubēre = ruber esse pudor -ōris m < pudēre pudēre + gen: factū suī : ob factum suum	Mārcus, quī paulō ante ob timōrem pallēbat, iam rubet propter pudōrem. Puerum pudet factū suī. (Is quem factōrum suōrum pudet rubēre solet.)	
post-hāc = post hoc tempus futūrus sum = erō pāritūrus sum = pārēbō pugnātūrus sum = pugnābō dormitūrus sum = dormiam prō-mittere -mīssisse -missum	Mārcus: "Certē malus puer fuī, sed posthāc bonus III puer futūrus sum: semper vōbīs pāritūrus sum, num- 85 quam pugnātūrus sum in viā nec umquam in lūdō dormitūrus sum. Hoc vōbīs prōmittō, pater et māter! Mihi crēdite!"	
pugnātūrum esse ante-hāc = ante hoc tempus; ↔ post-hāc facere, imp fac! facite!	Mārcus 'sē malum puerum fuisse' fatētur ac simul prōmittit 'sē posthāc bonum puerum futūrum esse, 90 semper sē parentibus pāritūrum esse nec umquam in viā pugnātūrum nec in lūdō dormitūrum esse' — id quod saepe antehāc prōmīsit!	
prōmissum -i n = quod prōmissum est	Iūlius: "Prīnum fac quod prōmīstī, tum tibi crēdēmus!" Iūlius nōn crēdit Mārcum prōmissum factūrum 95 esse.	

Mārcus: "Omnia quae prōmisi factūrus sum. Nōlī mē verberāre! Iam bis verberātus sum ā magistrō."

"Ergō verbera magistrī nōn satis fuērunt!" inquit Iū-
100 lius, "Profectō verbera meruistī!" Tum oculōs ā filiō
āvertēns: "Abī hinc ab oculis meīs! Dūc eum in cubicu-
lum eius, Dāve, atque inclūde eum! Posteā fer mihi
clāvem cubiculi!"

Postquam Dāvus puerum ex ātriō dūxit, dominus
105 "Haec omnia" inquit "facta sunt, quod Mēdus herī
domō fūgit nec hodiē Mārcum in lūdum euntem et
illinc redeuntem comitārī potuit. Posthāc Mārcum sine
comite ambulāre nōn sinam. Crās Dāvus eum comi-
tābitur; is certē bonus comes erit."

110 Mārcō in cubiculum ductō atque inclūsō, Dāvus redit
et "Mārcus" inquit "inclūsus est. Ecce clāvis cubiculi."

Iūlius clāvem sūmit ac surgit. Aemilia, quae putat
eum ad Mārcum ire, "Quō īs, Iūlī?" inquit, "Mārcumne
verberātum īs?" Aemilia Mārcum ā patre verberātum īrī
115 putat. "Nōlī eum verberāre! Nōn putō eum posthāc in
viā pugnātūrum neque in lūdō dormītūrum esse."

Iūlius: "Putāsne iam mūtātum esse istum puerum?
Ego eum nec mūtātum esse nec posthāc mūtātum īrī
crēdō! Quamquam herī ā mē semel verberātus est atque
120 hodiē bis ā magistrō, nec verbera patris nec magistrī
eum meliōrem fēcērunt."

Aemilia: "Ergō nōn opus est iterum eum verberāre.
Nec laudibus nec verberibus melior fierī potest."

factūrus sum = faciam

verbera -um *n pl*

in-clūdere < in
+ claudere

clāvis -is *f*

dūcere dūxisse ductum

herī = diē ante hunc
diem ($\leftrightarrow$ crās)
fugere -iō fugisse
īre, part iēns euntis
comitārī: eum c. = cum
eō īre
comes -itis *m* = is qui
comitātur

in-clūdere -sisse -sum
Mārcō...ductō/inclūsō =
postquam Mārcus ...
ductus/inclūsus est

māter putat filium ā
patre verberātum īrī =
māter putat patrem fi-
lium verberātūrum esse

scriptūrus sum = scribam

cui-nam? = cui?

trā-dere -didisse -ditum

'respōnsum ā Mārcō trāditum īrī' = 'Mārcum respōnsum trāditūrum esse'

dēbitus -a -um = quī dēbetur

"mercēdem solvere nōlō"

negāre + dat = dare nōlle
quam ob rem? = ob
quam rem? quārē?af-ferre at-tulisse al-lātum
(< ad-)

quō-nam? = quō?

quae-nam? = quae?

epistulā lēcta = postquam
epistula lēcta est (ab eā)

Iūlius: "Nōlī timēre, Aemilia! Mārcum in cubiculō relinquam. Iam epistulam scriptūrus sum." Iūlius dīcit 125
'sē epistulam scriptūrum esse.'

Aemilia: "Cuinam scriptūrus es?"

Iūlius: "Magistrō scilicet. Crās Dāvus, Mārcī comes, epistulam meam sēcum feret, quae ā Mārcō ipsō trādētur magistrō. Tabellārius, quī epistulam magistrī trādit, tempus perdit, sī forīs respōnsum meum opperītur. Dīmitte eum, Dāve! Dīc eī 'respōnsum meum crās ā Mārcō trāditum īrī'."

Aemilia: "Nōnne Mārcus simul cum epistulā tuā mercēdem dēbitam trādet magistrō?" 135

Iūlius: "Minimē! Ego enim plānē respondēbō 'mē mercēdem solvere nōlle'!"

Aemilia: "Quid ais? Nōnne tē pudet pauperī magistrō mercēdem negāre? Quam ob rem mercēdem dēbitam solvere nōn vīs? Causam afferre oportet." 140

Iūlius: "Magister ipse mihi causam attulit."

Aemilia: "Quōnam modō? Quaenam causa allāta est ā magistrō?"

Iūlius: "In hīs litterīs magister ipse fatētur 'sē filium meum nihil docēre posse': ergō mercēdem nōn meruit. 145 Pecūniām quae merita nōn est nōn solvam. Nōlō pecūniām meam perdere!"

Epistulam sūmēns Aemilia "Itane scribit magister?" inquit; tum, epistulā lēcta, "Hoc tē nōn excūsat, nam plānē scribit 'Mārcum ipsum nihil discere velle', et quī 150

nihil discere vult, nihil discere potest. Nōn modo posse, sed etiam velle opus est: quod nōn vīs, nōn potes."

Iūlius rīdēns "Rēctē dīcis" inquit, "Ego enim pecūniā solvere nōlō: ergō solvere nōn possum!"

- 155 Hoc dīcēns Iūlius epistulam magistrī scindit.

GRAMMATICA LATINA

Participium et infinitivus futuri

[A] Āctīvum.

- 160 Miles: "Fortiter pugnātūrus sum." Miles dīcit 'sē fortiter pugnātūrum esse.'

'Pugnātūrus -a -um' est participium futūri. Participium futūri est adiectīvum dēclīnatōnis I/II. 'Pugnātūrum esse' est īfīnitivus futūri, quī cōnstat ex participiō futūri et 'esse'.

- 165 Exempla: pāritūrus, dormītūrus, factūrus, scriptūrus, futūrus.

Mārcus: "Posthāc bonus discipulus futūrus sum..." Mārcus dīcit 'sē posthāc bonum discipulum futūrum esse, semper magistrō pāritūrum esse nec umquam in lūdō dormītūrum esse.' Magister nōn crēdit eum prōmissum factūrum esse.

- 170 Puerī: "Posthāc bonī discipulī futūri sumus..." Puerī dīcunt 'sē posthāc bonōs discipulōs futūrōs esse, semper magistrō pāritūrōs esse nec umquam in lūdō dormītūrōs esse.' Magister nōn crēdit eōs prōmissum factūrōs esse.

[B] Passīvum.

- 175 Iūlius: "Sextus ā magistrō laudābitur." Iūlius dīcit 'Sextum ā magistrō laudātūm īrī.'

'Laudātūm īrī' est īfīnitivus futūri passīvī, quī ex supīnō et 'īrī' cōnstat.

PENSVM A

Mārcus: "Posthāc bonus puer fu- sum et vōbīs pāri- sum." Mārcus prōmittit 'sē bonum puerum fu- esse et sē pārentibus

Iūlius epistulam scindit

pugnātūr|us sum = pug-
nābō
pugnātūr|um esse

-tūr|us -a -um
-tūr|um esse

[1] pugnātūr|um esse

[2] pāritūr|um esse

[3] factūr|um esse

[4] dormītūr|um esse

futūr|um esse

laudātūm īrī

-tūm īrī

Vocabula nova:
 signum
 litterae
 vultus
 laus
 factum
 pudor
 prōmissum
 verbera
 clavis
 comes
 integer
 pallidus
 plānus
 superior
 trādere
 dīmittere
 dēbēre
 continēre
 salūtem dicere
 pallēre
 solvere
 merēre
 ävertere
 īscribere
 negāre
 fatēri
 perdere
 pudēre
 rubēre
 prōmittere
 inclūdere
 comitārī
 illinc
 hinc
 quidnam?
 quisnam?
 fortasse
 umquam
 posthāc
 antehāc
 herī
 ob

pāri- esse.' Aemilia putat Mārcum ā Iūliō verberā- īrī, sed Iūlius 'sē epistulam scrip- esse' dīcit.

Verba: dūcere -isse -um; legere -isse -um; mittere -isse -um; inclūdere -isse -um; facere -isse -um; ferre -isse -um; afferre -isse -um; trādere -isse -um; perdere -isse; ostendere -isse; fugere -isse.

PENSVM B

Iānitor dominō epistulam — [= dat]. Iūlius — rumpit; iam signum — nōn est. Mārcus — et tremēns — patris legentis aspicit. Epistula magistrī omnem rem — facit. Iūlius: "Sextī est haec tabula; num hoc — audēs?" Puer nihil negat, sed omnia —. Iūlius: "Indignum est — tuum. Nōnne tē — factū tuī?" Mārcus, quī paulō ante — timōrem pallēbat, iam — ob —. Mārcus: "— semper bonus puer erō, hoc vōbīs —!"

Hodiē Mēdus Mārcum ad lūdum — nōn potuit, nam — domō fūgit; itaque Mārcus sine — ambulāvit. Magister pecūniām quam Iūlius eī — postulat. Iūlius: "Magistrō pecūniām — nōlō, neque enim is mercēdem —. Pecūniām meām — nōlō."

PENSVM C

Ā quō epistula missa est?
 Quōmodo Iūlius epistulam aperit?
 Quid magister scripsit dē Mārcō?
 Cuius nōmen in tabulā īscriptum est?
 Quam ob rem rubet Mārcus?
 Negatne Mārcus sē malum discipulum fuisse?
 Quid Mārcus parentibus suīs prōmittit?
 Quō Dāvus puerum dūcit?
 Quārē Iūlius surgit?
 Quid Iūlius magistrō respondēbit?
 Cūr mercēdem solvere nōn vult?

PVER AEGROTVS

1 Interim Quīntus lectō tenētur. Puer aegrōtus iterum iterumque super lectum sē convertit nec dormīre potest sīve in latere dextrō cubat sīve in latere sinistrō. Itaque ē lectō surgere cōnātur, sed pēs dēnuō dolēre incipit.
 5 Puer territus pedēs nūdōs aspicit et "Quid hoc est?" inquit, "Pēs dexter multō māior est quam pēs laevus!" Quīntus mīrātur quod pedēs, quī herī parēs erant, ho-
 diē tam imparēs sunt. Tum puer aegrōtus in lectō re-
 cumbit. Villa quiēta est: nūllus sonus audītur ab ullā
 10 parte; etiam avēs, tempestāte subitā territae, in hortō silent.

At subitō silentium clāmōre et strepitū māximō rum-
 pitur, nam Mārcus in cubiculō suō, quod iūxtā cubicu-
 lum Quīntī est, magnā vōce clāmat et forem manibus
 15 pedibusque percutit. Quīntus, quī tantum strepitum mīrātur, Syram vocat; quae continuō accurrit.

Syra: "Quid est, Quīnte? Putāvī tē dormīre."

Quīntus: "Mēne dormīre per tantum strepitum?

aegrōtus -a -um = aeger

con-vertere = vertere

latus -eris n

dē-nuō (< dē novō)
 = rūrsus

laevus -a -um = sinister

pār paris = aequus

im-pār ↔ pār
 re-cumbere ↔ surgere
 (ē lectō)

subitus -a -um = nōn
 exspectātus

subitō adv
 strepitus -ūs m = sonus
 magnus
 iūxtā prp+acc = apud

per-cutere -iō = pulsāre

continuō = statim

mē-ne dormīre putāvisti?

quid agitur? = quid fit?	Quid agitur, Syra? Quam ob rem Mārcus sīc clāmat ac forem tam valdē percutit?"	20
valdē < validē	Syra: "Nōlī hoc mīrārī: Mārcus forem frangere cōnātur, quod aliter exīre nōn potest. Sed tū quid agis? Doletne tibi pēs adhūc?"	
frangere = rumpere (rem dūram) aliter = aliō modō	Puer 'pedem sibi dolēre' ait: "Valdē mihi dolet pēs, ob dolōrem ē lectō surgere nōn possum."	25
sē, dat sibi	Syra: "Tūne ē lectō surgere cōnātus es?"	
dolor -ōris m < dolēre	Quīntus: "Certē surgere cōnātus sum, at necesse fuit mē continuō recumbere, ita pēs doluit. Intuēre pedēs meōs, Syra! Comparā eōs! Antequam dē arbore cecidī, parēs erant, nunc pēs dexter māior est pede laevō."	30
cōnārī -ātum esse	Syra: "Ego nōn mīror pedem tuum aegrum esse, quod dē tam altā arbore cecidistī; at mīror tē crūs nōn frēgisse. Facile os frangere potuistī."	
dolēre -uisse intuērī, imp -re: intuēre! = aspice! cadere cecidisse	Quīntus: "Quis scit? Fortasse os frāctum est, nam pedem vix movēre possum sine dolōribus."	35
māior pede laevō=māior quam pēs laevus	Syra: "Ossa tua integra sunt omnia. Nōlī flēre! Puerum Rōmānum sine lacrimīs dolōrem patī decet."	
frangere frēgisse frāctum	Quīntus: "Nōn fleō, etsī dolōrem gravem patior. Trīstis sum, quod mihi necesse est intus cubāre, dum alii puerī forīs lūdunt. Cōnsolāre mē, Syra! Cōnside hīc iūxtā lectum et loquere mēcum!"	40
os ossis n 	Syra iūxtā lectum ad latus puerī laevum cōnsidit eumque sīc cōnsolātur: "Nōlī trīstis esse quod hīc intus cubās: immō laetāre tē nōn inclūsum esse in cubiculō ut frātrem tuum! Nec Mārcō licet cum aliīs puerīs lūdere."	45
flēre = lacrimāre		
patī -ior: dolōrem p. = dolōrem ferre		
et-sī = quamquam		
dolor gravis=d. magnus		
intus ↔ forīs		
cōnsolārī, loquī, imp -re: Q. imperat: "Cōnsolārē mē! loquere mēcum!"		
laetārī, imp -re: laetāre! = gaudē!		

	Quīntus: "Is nōn aegrōtat nec dolōrēs patitur."	
	Syra: "Etsī valet, certē tergī dolōrēs passus est."	patī passum esse
	Quīntus: "Estne verberātus Mārcus? Cūr eī nōn licet exīre? Quid factum est postquam frāter meus domum rediit? Omnia ignōrō. Dum hīc sōlus cubō, nihil nōscere possum, etsī omnia scīre cupiō."	fieri factum esse red-īre -iisse ignōrāre = nescire cupere -iō = velle
II	Syra: "Iam nārrābō tibi omnia quae facta sunt: Frāter tuus hodiē sine comite in lūdum iit..."	iam (+ fuit) = continuō īre iisse (< īvisse) comitāri -ātum esse
	Quīntus: "Nōnne Mēdus eum comitātus est?"	
55	Syra: "Mēdus herī domō fūgit — putō quia amīcam suam, quae Rōmae habitat, vidēre cupīvit."	cupere -īvisse vix umquam = prope numquam
	Quīntus: "Quōmodo Mēdus, qui vix umquam Rōmae fuit, puellam Rōmānam nōscere potuit?"	certō adv ali-qua fēmina, acc ali-quam fēminam nōscere nōvisse loquī locūtum esse ut hominēs āiunt
60	Syra: "Nesciō quōmodo, sed certō sciō eum aliquam fēminam nōvisse, nam saepe dē eā locūtus est. Nihil difficile est amantī, ut āiunt.	
	"Mēdus igitur hodiē Mārcum comitārī nōn potuit. Nūper Mārcus sōlus rediit, sed pater filium suum red-euntem vix cognōvit neque eum ūsculātus est ut solet, nam Mārcus nōn modo ūmidus erat quod per imbrem ambulāverat, sed etiam sordidus atque cruentus quod humī iacuerat et ā Sextō pulsātus erat. Puerī enim in viā pugnāverant: prīnum Mārcum pulsāverat Sextus, tum Mārcus et Titus Sextum pulsāverant. Hōc audītō, do-	cognōscere cognōvisse cognitum
65		
70	minus Mārcum sevērē reprehendit."	cruentus -a -um < cruor
	Quīntus: "Māter quid dīxit?"	
	Syra: "Māter tua nōn aderat, sed paulō post intrāvit.	reprehendere -disse -ēnsum
		ad-erat

lavare lavisse lautum
 (= lavatum)
 videre vidiisse visum

ceterum = praeterea, sed
 pior ceteris (abl) =
 pior quam ceteri

mentiri mentitum esse

ali-quis, acc ali quem

tumultus -ūs m = clamor
 et strepitus
 verēri veritum esse

mordere momordisse
 morsum
 lupō ferōcior = ferōcior
 quam lupus

saepe, comp saepius,
 sup saepissimē
 nōvisse ↔ ignōrare

dare dedisse datum
 lūdere lūsisse

Tunc Mārcus iam laetus erat et vestem mūtāverat, domina eum sordidum atque cruentum nōn vīdit. Mārcus vērō ‘sē bonum discipulum fuisse’ dīxit, etsī in lūdō 75 dormīverat nec magistrum recitantem audīverat — cēterum in hāc rē is nōn pēior fuerat cēteris, nam omnēs dormīverant! Postrēmō litterās pulchrās quās Sextus scripserat mātri ostendit atque dīxit ‘sē ipsum eās litterās scripsisse.’ Tam turpiter frāter tuus mentītus est!” 80

Quīntus: “Quōmodo scīs Mārcum mentītum esse et eās litterās ā Sextō scriptās esse?”

Syra: “Quia nōmen ‘Sextī’ in tabellā scriptum erat. Et paulō post tabellārius advēnit...”

Quīntus: “Nūper aliquem iānuam pulsāre et canem 85 valdē lātrāre audīvī. Tum subitō magnā vōce clāmāvit aliquis. Quidnam tantus ille tumultus significāvit?”

Syra: “Tabellārius clāmāvit quod canem veritus est, nec sine causā, nam canis eum momordit et vestem eius scidit. Is canis lupō ferōcior est!” 90

Quīntus: “Ego canem iānitōris nōn vereor neque umquam ab eo morsus sum.”

Syra: “Id nōn mīror, nam canis saepissimē tē vīdit. Canis tē nōvit, ignōrat illum.”

Quīntus: “Canis mē nōn modo nōvit, sed etiam dilit, nam multa eī ossa dedī et saepe cum eo lūsī. Cēterum quid attulit tabellārius?”

Syra: “Epistulam attulit in quā magister scripserat ‘Mārcum discipulum pigerrimum fuisse atque foedē et

100 prāvē scripsisse.' Tum Mārcus, quī pŕimō omnia negāverat, 'sē mentītum esse' fassus est."	pŕimō <i>adv</i> = initiō fatērī fassum esse
Quīntus: "Profecṭō verbera meruit!"	
Syra: "Magister eum iam bis verberāverat, nec igitur pater eum dēnuō verberāre voluit, sed in cubiculum	velle voluisse
105 inclūsit. Cēterum facile tibi est frātrem tuum reprehēdere, dum ipse hīc in mollī lectulō cubās. Tūne ipse semper bonus discipulus es?"	
Quīntus: "Melior sum frātre meō! Herī laudātus sum, quia pulchrē scripseram et recitāveram."	melior frātre meō = m. <i>quam</i> frāter meus
110 Syra: "Tūne sōlus pulchrē scripserās et recitāverās?"	
Quīntus: "Immō omnēs praeter Mārcum laudātī sumus, quod pulchrē scripserāmus et recitāverāmus."	
115 Syra: "Sī vōs laudātī estis, quod pulchrius scripserātis et recitāverātis quam Mārcus, nōnne ille tam rēctē scripserat quam vōs? Ego Mārcum bene nōvī, nec putō eum vōbīs stultiōrem esse."	stultior vōbīs (<i>abl</i>) = stultior quam vōs
Quīntus: "At certē pigrior est nōbīs!"	

GRAMMATICA LATINA

Verbī tempora

120 *Plūsquamperfectum*

[A] Āctīvum.

Puer ūmidus est quod per imbreū ambulāvit.

Puer ūmidus erat quod per imbreū ambulāverat

'Ambulāvit' praeteritum perfectum est. 'Ambulāverat' est

125 tempus praeteritum plūsquamperfectum. Plūsquamperfectum dēsinit in -erat (pers. III sing.), quod ad īfīnitūvum perfectī sine -isse additur.

ambulāverat

plūs-quam-perfectum
-erat

[1]	recitāv era m
	recitāv erā s
	recitāv era t
	recitāv erā mus
	recitāv erā tis
	recitāv era nt
[2]	pāru era m
	pāru erā s
	pāru era t
	pāru erā mus
	pāru erā tis
	pāru era nt
[3]	scrips era m
	scrips erā s
	scrips era t
	scrips erā mus
	scrips erā tis
	scrips era nt
[4]	dormīv era m
	dormīv erā s
	dormīv era t
	dormīv erā mus
	dormīv erā tis
	dormīv era nt
fu era m	fu erā mus
fu erā s	fu erā tis
fu era t	fu era nt

-era|m   -erā|mus
-erā|s   -erā|tis
-era|t   -era|nt

verberāt|us erat

verberāt|i erant

verberāt|us eram
verberāt|us erās
verberāt|us erat
    verberāt|i erāmus
    verberāt|i erātis
    verberāt|i erant

-tus|era|m   -tī|erāmus
-ta|erās   -tae|erātis
-era|t   -erant
-tum erat   -ta erant

Exempla: [1] recitāv|era|m; [2] pāru|era|m; [3] scrips|era|m; [4] dormīv|era|m.

Herī magister puerum laudāvit, quia bonus discipulus fuerat: bene recitāverat et scripserat, magistrō pāruerat, nec in lūdō dormīverat. 130

Bonus discipulus malō: "Herī magister mē laudāvit, quia bonus discipulus fueram: bene recitāveram et scripseram, magistrō pārueram, nec in lūdō dormīveram. At tē verberāvit 135 magister, quia malus discipulus fuerās: male recitāverās et scripserās, in lūdō dormīverās, nec magistrō pāruerās."

Herī magister puerōs laudāvit, quia bonī discipulī fuerant: bene recitāverant et scripserant, magistrō pāruerant, nec in lūdō dormīverant. 140

Bonī discipuli malīs: "Herī magister nōs laudāvit, quia bonī discipulī fuerāmus: bene recitāverāmus et scripserāmus, magistrō pāruerāmus, nec in lūdō dormīverāmus. At vōs verberāvit magister, quia malī discipuli fuerātis: male recitāverātis et scripserātis, in lūdō dormīverātis, nec magistrō pārue- 145 rātis."

	Singulāris	Plūrālis	
Persōna prīma	-eram	-erāmus	
Persōna secunda	-erās	-erātis	
Persōna tertia	-erat	-erant	150

[B] Passīvum.

Magister Mārcum verberāverat = Mārcus verberātus erat ā magistrō. Magister puerōs verberāverat = puerī verberātī erant ā magistrō.

Filius: "Pater mē verberāvit, etsī iam ā magistrō verberātus eram." Māter: "Cūr verberātus erās?"

Filiī: "Pater nōs verberāvit, etsī iam ā magistrō verberātī erāmus." Māter: "Cūr verberātī erātis?"

	Singulāris	Plūrālis	
Persōna prīma	verberātus eram	verberātī erāmus	160
Persōna secunda	verberātus erās	verberātī erātis	
Persōna tertia	verberātus erat	verberātī erant	

PENSVM A

Mārcus rediēns sordidus erat quod humī iac— et cruentus quod Sextus eum puls—. Pueri in viā pugn—. Tergum Mārcō dolēbat quod magister eum verber—. Mārcus ā magistrō verber— quod in lūdō dorm— nec magistrum recitantem aud—. Mārcus: “Magister mē verberāvit quod in lūdō dorm— nec eum recitatem aud—, sed mē laudāvit quod bene comput— et scrips—.”

Verba: lavāre —isse —um; vidēre —isse —um; mordēre —isse —um; dare —isse —um; reprehendere —isse —um; frangere —isse —um; cognōscere —isse —um; nōscere —isse; lūdere —isse; cadere —isse; ire —isse; cupere —isse; velle —isse; pati —um esse; loquī —um esse; fatēri —um esse.

PENSVM B

Puer — [= aeger] dormīre nōn potest sīve in — dextrō iacet sīve in — [= sinistrō]. Itaque surgere cōnātur, sed in lectō —, nam pēs — [= rūrsus] dolēre incipit. Mārcus clāmat et forem valdē — [=pulsat], ita puer inclūsus forem — cōnātur. Quīntus clāmōrem et — audit et Syram vocat; quae — accurrit. Puer dīcit ‘pedem — dolēre’: “Pēs mihi dolet, ob — dormīre nōn possum. Fortasse — crūris frāctum est.” Syra: “Nōlī —!” Quīntus: “Nōn fleō, — [= quamquam] dolōrem gravem —.”

PENSVM C

Cūr Quīntus mīrātur pedēs suōs aspiciēns?
Quam ob rem pēs eius aegrōtat?
Estne frāctum os crūris?
Quārē Mārcus forem frangere cōnātur?
Quid Syra Quīntō nārrat dē Mārcō?
Cūr Mārcus rediēns cruentus erat?
Quārē Mēdus ē vīllā fūgit?
Quid Syra dē cane iānitōris putat?
Cūr canis Quīntum dīligit?
Cūr Iūlius Mārcum nōn verberāvit?

Vocabula nova:

latus	
sonus	
strepitus	
dolor	
os	
tumultus	
aegrōtus	
laevus	
pār	
impār	
subitus	
cruentus	
convertere	
mīrātī	
recumbere	
percutere	
frangere	
flēre	
patī	
ignōrāre	
nōscere	
cupere	
iūxtā	
dēnuō	
subitō	
continuō	
certō	
prīmō	
valdē	
aliter	
intus	
etsī	
cēterum	
plūsquām perfectum	

GRAECIA

THESEVS ET MINOTAVRVS

I Syra, postquam facta Mārcī nārrāvit, abīre vult, sed Quīntus “Nōli” inquit “mē relinquere! Tē hīc manēre volō. Nārrā mihi aliquam fābulam!”

Syra: “Quam fābulam mē tibi nārrāre vīs? Fābulam-
5 ne dē lupō et agnō quī forte ad eundem rīvum vēnē-
runt? an fābulam dē puerō quī cupīvit regere equōs qui
currum Sōlis per caelum trahunt?”

Tacente Quīntō, Syra pergit: “An cupis audīre fābu-
lam dē Achille, duce Graecōrum, quī Hectorem, ducem
10 Trōiānum, interfēcit atque corpus eius mortuum post
currum suum trāxit circum moenia urbis Trōiae? an
fābulam dē Rōmulō, quī prīma moenia Rōmāna aedifi-
cāvit...”

Quīntus: “...et Remum frātrem interfēcit quia moe-
nia humilia dērīdēbat! Omnes istās fābulās antīquās
saepe audīvī. Iam vērō nec dē hominibus nec dē bēstiīs

currus
-ūs m

fābula -ae f (< fāri)

agnus -i m = parvula ovis
forte = nesciō cūr, sine
causā
regere = gubernāre
Sōl : deus sōlis
trahere trāxisse tractum

Achillēs -is m
Hector -oris m
Trōiānus -a -um < Trōia
-ae f, urbs Asiae
inter-ficere -iō -fēcisse
-fectum = mortuum fa-
cere
moenia -ium n pl = mūrī

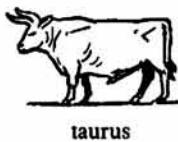
Rōmulus -i m

Remus -i m

humilis -e ↔ altus

mōnstrum -ī n

vorāre = tōtum ēsse

timidus -a -um = qui
timetThēseus -ī m
Minōtaurus -ī mōlim = aliquō tempore,
tempore antiquō
terribilis -e < terrēre
taurus -ī m = bōs
masculus
labyrintus -ī m

taurus

aedificium -ī n < aedi-
ficārepatēre = apertus esse
Daedalus -ī m
Athēniēnsis -e < Athē-
nae -ārum / pl., urbs
Graeciae
qui : Daedalus
com-plūrēs -a = plūrēs
quam duo
mīrabilis -e < mīrārīquot-annīs = omnī annō,
quōque annō

audīre cupiō. Nārrā mihi fābulam dē aliquō ferōcī mōnstrō, cui caput bēstiae et corpus hominis est et quod hominēs vīvōs vorat! Tālem fābulam audīre cupiō.”

Syra: “At tāle mōnstrum tē terrēbit, Quīnte.” 20

Quīntus: “Nōlī putāre mē puerum timidum esse! Ti-
mor mōnstrōrum puerum Rōmānum nōn decet!”

“Nārrābō tibi fābulam dē Thēseō et Mīnōtaurō” in-
quit Syra, et sīc nārrāre incipit:

“In īsulā Crētā ōlim vīvēbat mōnstrum terrible, 25
nōmine Mīnōtaurus, cui caput taurī, corpus virī erat.
Mīnōtaurus in magnō labyrintō habitābat.”

Quīntus: “Quid est labyrintus?”

Syra: “Est magnum aedificium quod frequentibus mūrīs in plūrimās partēs dīviditur. Nēmō qui tāle aedi- 30
ficiūm semel intrāvit rūrsus illinc exīre potest, etsī iānua patet. Labyrintus ille in quō Mīnōtaurus inclūsus te-
nēbātur, ā Daedalō, virō Athēniēnsī, aedificātus erat.
Qui iam antequam ex urbe Athēnīs in Crētam vēnit,
complūrēs rēs mīrabilēs fēcerat.” 35

“Mīnōtaurus nihil praeter hominēs vīvōs edēbat. Ita-
que complūrēs adulēscētēs virginēsque quotannīs

Athēnīs in Crētam mittēbantur, quī omnēs in labyrinthō ā mōnstrō illō saevō vorābantur. Nāvis quā Athēniēnsēs illūc vehēbantur vēla ātra gerēbat, nam eō colōre significātūr mors."

II Quīntus: "Quam ob rem tot Athēniēnsēs ad mortem certam mittēbantur?"

Syra: "Rēx Minōs, quī tunc Crētam regēbat, paucī annīs ante urbē Athēnās bellō expugnāverat. Post expugnātiōnēm urbīs Minōs, cupidus aurī atque sanguinis, nōn modo magnam pecūniā, sed etiam hominēs vīvōs ab Athēniēnsib⁹ postulāverat. Rēx enim Athēniēnsib⁹ male volēbat, quod filius eius paulō ante ab iīs necātūs erat.

"Eō tempore Thēseus, vir patriae amāns atque glōriae cupidus, Athēnīs vīvēbat. Quī nūper Athēnās vēnerat neque ibi fuerat cum urbs ā rēge Minōe expugnāta est. Thēseus, quī patrem Minōtauri, taurum album, iam necāverat, novam glōriām quaerēns Minōtaurūm ipsum quoque interficere cōstituit. Itaque ūnā cum cēterīs Athēniēnsib⁹ nāvem vēlis ātrīs ornātam cōncendit et in Crētam profectus est. Ibi continuō rēgem Minōem adiit, quī eum ā militib⁹ in labyrinthū dūci iussit.

60 "Minōs autem filiam virginem habēbat, cui nōmen erat Ariadna. Quae cum prīmū Thēseum cōspexit, eum amāre coepit cōstituitque eum servāre.

"Ariadna igitur, antequam Thēseus labyrinthū intrāvit, ad eum accessit et sīc loquī coepit: "Contrā Mi-

Athēnīs (abl) = ab/ex
urbe Athēnīs
saevus -a -um = ferōcis-simus
illūc = ad illum locum
mors mortis f

rēx rēgis m: vir qui
terram/urbem regit
Minōs -ōis m: rēx Crētae
expugnātiō -ōnis f
< expugnāre
cupidus -a -um < cu-pere; aurī cupidus =
qui aurum cupit

velle: volēbat (*imperf*)
bene/male velle + dat =
amicus/inimicus esse
necāre = interficere
patriae amāns = qui
patriam amat
glōria -ae f = magna laus
Athēnīs = in urbe Athēnīs
Athēnās = ad/in urbem
ibi = illīc

cōn-stituere -uisse -ūtum
vēlis ornātus = vēla ge-reñs
cōncendere -disse
proficisci -fectum esse
iubēre iussisse iussum
eum ā militib⁹ dūci iussit = militēs eum dūcere iussit
cōn-spicere -iō -spexisse
-spectum
incipere -iō coepisse
coepit
ac-cēdere -cessisse

auxilium -i n

occidere -disse -sum =
interficere (gladiō)
cīvis -is m/f = qui/quae
in eādem urbe habitat

parātus -a -um

exitus -ūs m < exire

reperire repperisse
repertum
filum -i n = linea tenuis

hūc = ad hunc locum
haec locūta = postquam
haec locūta est
opperīre! = exspectā!

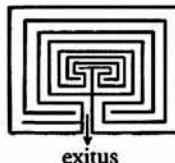
brevī adv = brevī tem-
pore, mox

pollicēri = prōmittere

mora -ae f: sine morā
= continuō
petere -ivisse -itum

Mīnōtaurō occīsō = post-
quam M.us occīsus est
sequī secūtum esse
filum secūtus : postquam
filum secūtus est, filum
sequēns

nex necis f < necāre

nōtaurum ego tibi auxilium ferre nōn possum..." "Deī" 65
inquit Thēseus "mihi auxilium ferent contrā illum. Ho-
diē certē Mīnōtaurum occīdam atque cīvēs meōs ā
mōnstrō illō terribili servābō. Bonum gladium gerō. Ad
pugnam parātus sum." Tum Ariadna "Hoc nōn dubitō" 70
inquit, "sed quōmodo exitum labyrinthī posteā repe-
riēs? Nēmō adhūc per sē viam ē labyrinthō ferentem
repperit. Ego vērō tibi auxilium feram: ecce filum ā
Daedalō factum quod tibi viam mōnstrābit. Auxiliō
huius filī hūc ad mē redībis." Haec locūta, Ariadna
Thēseō filum longum dedit; atque ille "Opperīre mē" 75
inquit "hīc ad iānuam! Nōlī timēre! Ego mortem nōn
timeō. Sine timōre mortis contrā hostem eō. Brevī hūc
redībō, neque sine tē, Ariadna, in patriam revertar.
Illūc tē mēcum dūcam neque umquam tē relinquam.
Hoc tibi polliceor." 80

"Tum Thēseus, filum Ariadnae post sē trahēns, laby-
rinthum intrāvit ac sine morā Mīnōtaurum in mediō
labyrinthō exspectantem petīvit, quem post brevem
pugnam gladiō occīdit. Mīnōtaurō occīsō, Thēseus fi-
lum Ariadnae secūtus exitum labyrinthī facile repperit. 85
Ita Thēseus ob amōrem patriae cīvēs suōs ā mōnstrō
saevissimō servāvit.

"Haec sunt quae nārrantur dē nece Mīnōtauri."

Hīc Quīntus "Perge" inquit "nārrāre dē Thēseō et III
Ariadnā! Nōnne illa Thēseum secūta est?" 90

Syra: "Thēseus ē labyrinthō exiēns "Mīnōtaurus ne-

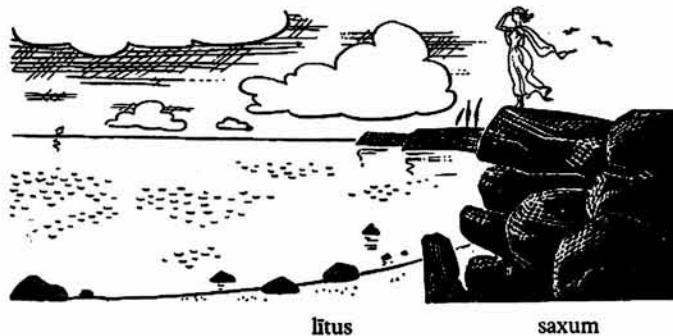
cātus est" inquit, "Laetāmīnī, cīvēs mē! Intuēmīnī glādium meum cruentum! Sequimīnī mē ad portū! Ibi nāvis mea parāta est ad nāvigandum." Tum Ariadnam 95 cōspiciēns "Et tū" inquit "sequere mē! Proficīscere mēcum Athēnās!" Ariadna, quae nihil magis cupiēbat, "Parāta sum ad fugiendum" inquit, atque sine morā nāvem Thēseī cōscendit. Thēseus nāvem solvit et cum 100 filiā rēgis nāvigāvit Naxum; ibi vērō nocte silentī Ariadnam dormientem reliquit atque ipse Naxō profectus est. Māne Ariadna ē somnō excitāta amīcum in lītore quae- sīvit neque eum repperit. Puella misera ab humili lītore

laetāmīnī! = gaudēte!
intuēmīnī! = spectāte!
sequimīnī mē! = venite
mēcum!
nāvigāre: *ad nāvigandum*

et = etiam; et tū
= etiam tū

fugere: *ad fugiendum*

Naxus -īf
Naxum = *ad insulam*
Naxum
Naxō = *ab insulā Naxō*
relinquere -līquisse
-lictum
lītus -oris n
quaerere -sīvisse -sītum

in altum saxum ascēdit, unde prōspiciēns nāvem Thēseī procul in marī vīdit. Tum, etsī vōx eius ā nullō au- 105 dīrī poterat, Ariadna amīcum suum fugientem vocāvit: "Thēseu! Thēseu! Revertere ad mē!" neque ullum re- spōnsum ei redditum est praeter vōcem ipsīus quam dūra saxa reddidērunt. Brevī nāvis ē cōspectū eius abiit neque iam ullum vēlum in marī cernēbātur. Ari- 110 adna igitur in lītus dēscendit atque hūc et illūc currēns

saxum -īn
prō-spicere -iō = ante sē
aspicere
ascendere -disse

Thēseus, *voc* Thēseu!
revertere! = redi!
red-dere -didisse -ditum
cōspectus -ūs m < cō-
spicere; ē cōspectū =
ab oculīs

dē-scendere -disse [↓]
↔ ascendere [↑]

maerēre ↔ gaudēre
ante omnēs : magis
quam omnēs aliōs

dēserere -uisse -rtum
= relinquere

oblīvisci -lītum esse
quis...? : nēmō...!

pollicērī -itum esse
cupiditās -ātis f
< cupidus

ob amōrem virī : quia
virum amō/amāvī

oblīvisci + gen/acc: o.
hominis, o. rei/rem

nārratiō -ōnis f
< nārrare

Naxī = in īnsulā Nākō
Aegeus -ī m

gerere gessisse gestum
arbitrātus = qui arbitrātus est

multīs cum lacrimīs capillum et vestem scindēbat, ut hominēs qui maerent agere solent — ita maerēbat virgō miserrima, quae ā virō quem ante omnēs amābat sōla relicta erat inter ferās īnsulae sīcut agnus timidus inter saevōs lupōs.”

115

Quīntus: “Cūr Thēseus amīcam suam ita dēseruit?”
Syra: “Tālēs sunt virī, mī puer. Montēs aurī fēminīs pollicentur, tum prōmissa oblīvīscuntur ac fēminās sine nummō dēserunt! Quis tam facile prōmissum oblīvīscitur quam vir qui fēminam amāvit? Ego quoque ūlīm dēserta sum ab amīcō pecūniōsō qui mihi magnās rēs pollicitus erat. Nōlī vērō putāre mē ob cupiditātem pecūniae amāvisse eum, ego eum amābam quia eum probum virum esse crēdēbam. Etiam nunc maereō ob amōrem illius virī.”

125

Quīntus: “Oblīvīscere illius virī improbī qui tē tam turpiter dēseruit!”

Syra: “Nōn facile est amōris antīquī oblīvīscī. Sed hoc tū nōndum intellegis, mī Quīnte. Redeō ad nārratiōnem fābulae, quam prope oblīta sum, dum dē aliīs rēbus loquor.

“Ariadnā Naxī relicta, Thēseus ad patriam suam nāvigābat. Interim pater eius Aegeus, rēx Athēniēnsium, ab altō saxō in mare prōspiciēbat. Brevī nāvis filiī in cōspectum vēnit, sed nāvis rediēns eadem vēla ātra gerēbat quae abiēns gesserat: Thēseus enim post necem Mīnōtauri vēla mūtāre oblītus erat! Itaque Aegeus, ar-

bitrātus mortem filiī eō colōre significārī, sine morā dē
saxō sē iēcit in mare, quod ā nōmine eius etiam nunc
140 'mare Aegaeum' vocātur.

"Post mortem rēgis Aegeī filius eius Thēseus rēx
Athēniēnsium factus est. Quī multōs annōs Athēnās
magnā cum glōriā rēxit."

Hīs verbīs Syra finem nārrātiōnis facit.

iacere -iō iēcisse iactum

145 GRAMMATICA LATINA

Verba dēpōnentia

Imperātīvus.

Laetā|re! = gaudē!   Laetā|minū! = gaudēte!

Intuē|re! = spectā!   Intuē|minū! = spectāte!

150 Revert|ere! = redī!   Revert|imini! = redite!
Partū|re! = dīvide!   Partū|minū! = dīvidite!

'Laetāre laetāmini' et cētera sunt imperātīvī verbōrum dēpōnentium. Imperātīvus verbī dēpōnentis: singulāris -re, plūrālis -minū.

regere rēxisse rēctum

finem nārrātiōnis facit
= nārrāre dēsinit

[1] laetā|rī
lāetā|re laetā|minū
[2] intuē|rī
intuē|re intuē|minū
[3] revert|i
revert|ere revert|imini
[4] parti|rī
parti|re parti|minū

-re   -minū

PENSVM A

Mēdus (ad Lȳdiam): "In Graeciam ībō. Comit- mē! Proficisc- mēcum! Hoc mihi pollic-! Oblivisc- Rōmae! Ōscul- mē!"

Mēdus (ad nautās): "Iam proficisci-, nautae! Ventus secundus est: intu- caelum! Laet-!"

Verba: trahere -isse -um; petere -isse -um; quaerere -isse -um; occidere -isse -um; relinquere -isse -um; interficere -isse -um; cōstituere -isse -um; dēserere -isse -um; cōspicere -isse -um; incipere -isse -um; reddere -isse -um; reperire -isse -um; iubēre -isse -um; gerere -isse -um; iacere -isse -um; regere -isse -um; accēdere -isse; ascendere -isse; proficisci -um esse; sequi -um esse; oblīvisci -um esse.

Vocabula nova:
fābula
agnus
currus
moenia
mōnstrum
taurus
labyrinthus
aedificium
mors

rēx
expugnātiō
glōria
auxilium
cīvis
exitus
filum
mora
nex
litus
saxum
cōspectus
cupiditās
nārratiō
humilis
timidus
terribilis
mirabilis
saevus
cupidus
parātus
regere
trahere
interficere
aedicāre
vorāre
patēre
necāre
cōstituere
occidere
pollicēri
prōspicere
dēscendere
maerēre
dēserere
oblivisci
coepisse
complūrēs
forte
quotannīs
ōlim
ibi
illūc
hūc
brevī

PENSVM B

Quīntus — dē lupō et — audīre nōn vult nec fābulam dē Achille, quī Hectorem — et corpus eius mortuum post — suum circum — [= mūrōs] Trōiae —.

Labyrinthus est magnum — unde nēmō exīre potest, etsī iānua —. Thēseus, qui patrem Mīnōtauri, — album, iam necāverat, Mīnōtaurum ipsum quoque — [= interficere] —. Antequam Thēseus, ad pugnam —, labyrintum intrāvit, Ariadna, filia —, eī — longum dedit. Ita Ariadna Thēseō — tulit, nam ille filum sequēns — labyrintī repperit. Post — Mīnōtauri Thēseus cum Ariadnā Naxum nāvigāvit atque — [= illic] eam — [= reliquit]. Ariadna ab altō — prōspiciēbat, sed — [= mox] nāvis Thēsei ē — eius abiit. Puella misera in — dēscendit, ubi — et — currēns capillum scindēbat, ut faciunt eae quae —. Thēseus post — patris multōs annōs Athēnās —.

PENSVM C

Quid fēcit Achillēs?
Quid fēcit Rōmulus?
Quālem fābulam Quīntus audīre cupit?
Ubi habitābat Mīnōtaurus?
Quid est labyrinthus?
Quid Minōtaurus edēbat?
Cūr tot Athēniēnsēs ad eum mittēbantur?
Quis Athēniēnsēs ā Mīnōtaurō servāvit?
Quōmodo Thēseus exitum labyrintī repperit?
Sōlusne Thēseus ē Crētā profectus est?
Ubi Thēseus Ariadnam reliquit?
Ā quō mare Aegaeum nōmen habet?

DAEDALVS ET ICARVS

I Quīntus: "Nōnne rēx Mīnōs Thēseum cum Ariadnā fugientem persecūtus est?"

Syra: "Certē rēx eōs persequī coepit, sed nāvis Thēsei nimis celeris fuit. Mīnōs, quamquam celeriter nāvigāvit, nōn tam celer fuit quam Thēseus neque eum cōsequī potuit. Tum rēx īrātus cēpit Daedalum, qui filum cōfēcerat et Ariadnae dederat, eumque in labyrinthum inclūdī iussit ūnā cum eius Īcarō filiō; vērum pater et filius mīrabilī modō ē labyrinthō fūgērunt. Crās tibi nārrabō dē fugā eōrum, hodiē plūs temporis ad nārrandum nōn habeō: iam hōram cōsūmpsī in nārrandō."

Quīntus: "Neque tempus melius cōsūmēre potuistī! Nōn oportet in mediā fābulā finem nārrandī facere. Quoniam māiōrem fābulae partem iam nārrāvistī, par-

15 tem reliquam quoque nārrāre dēbēs. Ego parātus sum ad audiendum."

Ad hoc Syra "Ergō" inquit, "quoniam tam cupidus es audiendī, reliquam fābulam tibi nārrābō:

per-sequī = (fugientem)
sequī

celer -eris -ere:
equus celer (*m*)
nāvis celeris (*f*)
pīlum celere (*n*)
capere -iō cēpisse captum

cōn-ficere -iō -fēcisse
-fectum = facere
vērum = sed
Īcarus -ī *m*

fuga -ae *f* < fugere
ad nārrandum = ad nārrātiōnem
cōn-sūmēre
in nārrandō = in nārrātiōne

finis nārrandī = finis
nārrātiōnis
quoniam = quia
reliquus -a -um = cēterus

cupidus audiendī = qui
audire cupit
reliqua fābula = reliqua
fābulae pars

in-venire = reperire

audāx -ācis = audēns
 āera acc (= āerem)
 ef-fugere < ex + fugere
 cōnsilium -ī n: c. eius =
 quod facere cōstituit
 cōsidere -sēdisse

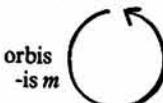
carcer -eris m
 per nōs : sine auxiliō
 quis-quam = ullus homō
 (neque q. = et nēmō)
 iuvāre iūvissē: eum i.
 = eī auxilium ferre
 haud = nōn

paene = prope
 diī = deī

carcer

ex-cōgītāre

liber -era -erum
 trāns prp+acc:
 trāns montem —————— mōns

imitārī: avēs i. = facere
 ut avēs
 ē-volāre

quidem = certē
 studiōsus -a -um =
 cupidus discendī

“Daedalus in labyrinthō inclūsus cum filiō suō intrā mūrōs errābat nec exitum invenīre poterat, etsī ipse 20 labyrinthum aedificāverat. Quoniam igitur aliae viae clausae erant, ille vir audāx per āera effugere cōstituit. Īcarus autem, quī cōnsilium patris ignōrābat, humī cōnsēdit et “Fessus sum” inquit “ambulandō in hōc carcere, quem ipse nōbīs aedificāstī, pater. Ipsī per 25 nōs hinc effugere nōn possumus, neque quisquam nōs in fugiendō iuvāre poterit, ut Thēseum iūvit Ariadna. Haud longum tempus nōbīs reliquum est ad vīvendum, nam cibus noster paene cōsūmptus est. Ego iam paene mortuus sum. Nisi diī nōs iuvābunt, numquam vīvī 30 hinc ēgrediēmur. Ō diī bonī, auxilium fertē nōbīs!”

“Daedalus vērō “Quid iuvat deōs invocāre” inquit, II “dum hīc quiētus sedēs? Quī ipse sē iuvāre nōn vult, auxilium deōrum nōn meret. At nōlī timēre! Ego cōsiliū fugae iam excōgītāvī. Etsī clausae sunt aliae viae, 35 ūna via nōbīs patet ad fugiendum. Intuēre illam aquilam quae in magnum orbem circum carcerem nostrum volat! Quis est tam liber quam avis quae trāns montēs, vallēs, flūmina, maria volāre potest. Quīn avēs caelī imitāmur? Mīnōs, quī terrae marīque imperat, dominus 40 āeris nōn est: per āera hinc ēvolābimus! Hoc est cōsiliū meum. Nēmō nōs volantēs persecū poterit.” “Ego quidem studiōsus sum volandī” inquit Īcarus, “sed ālāe necessāriae sunt ad volandum. Quoniam diī nōbīs ālās nōn dedērunt, volāre nōn possumus. Hominēs sumus, 45

nōn avēs. Nēmō nisi deus nātūram suam mūtāre potest. Avēs nātūrā volāre possunt, hominēs nōn item.” Tum Daedalus “Quid ego facere nōn possum?” inquit, “Profectō arte meā ipsa nātūra mūtārī potest. Multās rēs 50 mīrabilēs iam cōfēcī, quae artem meam omnibus dēmōnstrant, nōn sōlum aedificia magnifica, ut hunc labyrinthum, vērum etiam signa quae sē ipsa movēre possunt tamquam hominēs vīvī. Ālās quoque cōnficere possum, quamquam opus haud facile est.” “Audāx qui-
dem est cōnsilium tuum” inquit Īcarus, “sed omne cōnsilium fugiendī mē dēlectat, ac tū id quod semel excōgitāvistī perficere solēs.” “Certē cōnsilium meum perficiam” inquit pater, “Ecce omnia habeō quae necessāria sunt ad hoc opus: pennās, cēram, ignem. Igne cēram 60 molliam, cērā mollii pennās iungam et in lacertis fīgam.”

“Daedalus igitur arte mīrabilī sibi et filiō suō ālās ingentēs cōfēcit ex pennīs, quās cērā iūnxit et in lacertis fixit. Postquam finem operis fēcit, “Opus iam perfec-tum est” inquit, “ecce exemplum artis meae novissi-mum. Avēs quidem nōn sumus, sed avēs imitābimur in volandō. Ventō celerius trāns mare volābimus, nūlla avis nōs cōsequī poterit.”

“Īcarus studiōsus volandī ālās hūc illūc mōvit, nec sē suprā humum levāre potuit. “Ālae mē sustinēre nōn 70 possunt” inquit, “Tū docē mē volāre!” Statim Daedalus sē ālīs levāvit et “Nisi ālās rēctē movēs” inquit, “volāre nōn potes. Imitāre mē! Haud difficilis est ars volandī.

nisi deus : praeter deum
nōn item : nōn possunt

ars artis f: ars mea = id
quod facere possum

ignis -is m
tam-quam = sīcūt

opus -eris n

cōnsilium fugiendi
= cōnsilium fugae
per-ficere -iō -fēcisse
-fectum < per + facere

penna -ae f
mollīre = mollem facere
lacertus -i m = brachium
superius
ingēns -entis = valdē
magnum
iungere iūnxisse iūnctum
figere fixisse fixum

movēre mōvisse mōtum

levāre (< levis)
= tollere

sūrsum[↑]↔deorsum[↓]

puerum ūsculātus = post-quā puerum ūsculātus
estīnfimus -a -um *sup* < īferus, *comp* Inferior
sīn = sī autemsummus -a -um *sup* ↔
īnfimus; *comp* superior
ūrere ussisse ustum
= igne cōnsūmēre
cautus -a -um ↔ audāx
estō! estō! = es! este!
(imp)aliquis : aliquī vir
su-spicere -iō = sūrsum
aspicere

libertās -ātis / < liber

dē-spicere (↔ suspicere)
= deorsum aspicere
multitūdō -inis / (< multi)
= magnus numerus

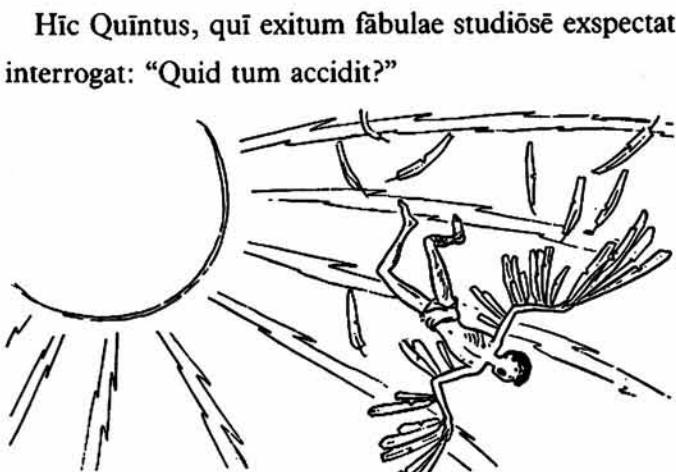
tibi vidētur : tū putās

rēs magna esse mihi vi-dētur = rem magnam
esse putōpaen-insula -ae / < paene
insula
Isthmus -ī m

Movē ālās sūrsum deorsum hōc modō!” Ita pater filium suum artem volandī docuit tamquam avis pullōs suōs. Tum puerum ūsculātus “Parātī sumus ad volandum” 75 inquit, “sed prius hoc tē moneō: volā post mē in mediō āere inter caelum et terram, nam sī in īfimō āere prope mare volābis, pennae ūmidae fient, sīn volābis in summō āere prope caelum, ignis sōlis cēram mollet atque pennās ūret. Nōlī nimis audāx esse in volandō! 80 Cautus estō, mī fili! Iam sequere mē! Carcerem nostrum effugimus — līberī sumus!”

“Haec verba locūtus Daedalus cum filiō sūrsum ē III labyrinthō īvolāvit, neque quisquam fugam eōrum animadvertisit nisi aliquī pāstor, quī forte suspiciēns eōs 85 tamquam magnās avēs volantēs vīdit ac deōs esse arbitrātus est. Mox pater et filius Crētam relīquērunt, neque vērō rēctā viā Athēnās in patriam suam volāvērunt, sed novā libertāte dēlectatī in magnum orbem suprā mare Aegaeum volāre coepērunt. Īcarus dēspiciēns 90 multitūdinem īsulārum mīrātus est: “Ō, quot parvae īsulae in marī ingentī sunt!” Daedalus vērō “Illae īsulae” inquit “haud parvae sunt, quamquam parvae esse videntur. Certē Mēlos īsula, quae īfrā nōs est, nōn tam parva est quam tibi vidētur.” Īcarus: “Sed illa īsula quae nōbīs ā sinistrā est multō māior esse mihi vidētur. Quae est illa īsula?” Daedalus: “Peloponnēsus est, Graeciae pars, nec vērō īsula est, sed paenīsula, nam Peloponnēsus terrā angustā, quae Isthmus vocā-

100 tur, cum reliquā Graeciā coniungitur. Prope Isthmum sita est Corinthus, urbs pulcherrima, nec procul absunt Athēnae, patria nostra.” “Sī altius volābimus, nōn sōlum Graeciam, sed paene tōtum orbem terrārum spectābimus” inquit puer temerārius atque etiam altius sē levāvit. Illinc nōn sōlum magnās Eurōpae et Asiae partēs dēspiciēbat mīrāns, vērum etiam ūram Africāe procul cernēbat, deinde suprā sē sōlem in caelō serēnō lūcētem suspexit. Statim puer, cupidus sōlem proprius aspi-ciendī, quamquam pater eum monuerat, in summum 110 caelum ascendit...”

Syra: “Tum factum est id quod necesse erat accidere: ignis sōlis propinquī cēram, quā pennae iūntae et fixae 115 erant, mollīvit et pennās ussit. Puer territus, lacertōs nūdōs quatīens, in mare cecidit ac mersus est, neque pater ei auxilium ferre potuit. Ea maris Aegaeī pars in quā Īcarus mersus est ā nōmine eius ‘mare Īcarium’

Corinthus -I-f

orbis terrārum = omnēs terrae (Eurōpa, Asia, Africa)

temerārius -a -um = nimis audāx

-spicere -iō -spexisse
-spectum

exitus = finis

accidere -disse = fieri:
accidit = fit/factum est

orbis terrārum

propinquus -a -um = qui prope est

quatere -iō = celeriter
hūc illūc movēre
mergere mersisse
mersum

Īcarius -a -um < Īcarus

invenire -vēnisse
-ventum
omnis -e = tōtus
tempus dormiēndī est =
tempus est dormīre

cāsus -ūs m < cadere
valdē, *comp* magis,
sup māximē

ab-errāre

quārē nārrātur fābula?
monendī causā nārrātur

re-vocāre

volāre sibi vidētūr = sē
volāre videt/putat

appellātur. Item īnsula propinqua, in cuius lītore cor-
pus puerī inventum est, etiam nunc ‘Īcaria’ vocātur. 120

“Ecce omnem fābulam habēs dē puerō temerāriō quī
libertātem quaerēns mortem invēnit. Iam tempus dor-
miēndī est. Nōnne fessus es longās fābulās audiendō?”

Quīntus caput quatit et “Nōn sum fessus, nec illa
fābula longa esse mihi vidētur. Ex omnibus fābulīs haec 125
dē cāsū Īcarī mē māximē dēlectat, etiam magis quam
illa dē filiō Sōlis, quī currum patris regere cōnātus item
dē summō caelō cecidit, quod ab orbe sōlis stultē aber-
rāverat. Semper valdē dēlector tālēs fābulās audiendō.”

Syra: “Ego nōn minus dēlector nārrandō illās fābulās, 130
nōn modo quod ipsae per sē pulcherrimae esse mihi
videntur, sed etiam quia exitūs fābulārum hominēs teme-
rāriōs optimē monent. Talis enim est hominum nātūra,
et quidem māximē puerōrum. Nōn sōlum dēlectandī
causā, vērum etiam monendī causā nārrātur fābula dē 135
filiō Daedalī, nam quod illī puerō accidit, idem omnī
puerō accidere poterit, nisi patrī suō pāret. Nōlī Īcarum
imitārī, mī Quīnte! Semper cautus estō! Vērum haud
necessē est tē ā mē monērī post id quod herī tibi accidit.
Certē ille cāsus tuus melius tē monet quam ūlla fābula!” 140

Hīs verbīs puerō monitō, Syra tandem nārrandī fi-
nem facit. Neque Quīntus eam abeuntem revocat, sed
in lectō recumbit oculōsque claudit. Mox puer in som-
nīs sibi vidētūr ālīs örnātus trāns montēs et flūmina
volāre. 145

GRAMMATICA LATINA

Gerundium

Hōrā in nārrandō cōnsūmptā, Syra plūs temporis ad nārrandum nōn habet et finem facit nārrandi.

- 150 'Nārrandum' est gerundium; quod pōnitur in locō īfinītū et sīc déclinātur: accūsātūvus -ndum, genetūvus -ndī, ablātūvus (et datūvus) -ndō.

Exempla:

Ovidius, semper parātus ad amandūm, librum dē amandō

- 155 scripsit, qui appellātur 'Ars amandī.'

Magister, qui artem docendī scit, parātus est ad docendum.

Magister ipse discit aliōs docendō.

Industriī estōte in scribendō, discipuli! Tempus scribendi est. Estisne parātī ad scribendum?

- 160 Iam tempus dormiendī est, sed Quintus nōn est fessus audiendō neque parātus ad dormiendum.

Scribere scribendō, dīcendō dicere discēs.

nārrandum
nārrandī
nārrandō
-ndum -ndī -ndō

[1] amā|re
ama|nd|um
ama|nd|i
ama|nd|ō
[2] docē|re
doce|nd|um
doce|nd|i
doce|nd|ō
[3] scrib|ere
scrib|end|um
scrib|end|i
scrib|end|ō
[4] dormi|re
dormi|end|um
dormi|end|i
dormi|end|ō
dīcere = loquī

PENSVM A

Nāvēs necessāriae sunt ad nāvig-. Iūlia dēlectātur in hortō ambul- et flōrēs carp-. Mēdus cōnsilium fugi- excōgitāvit; Lȳdia eum iūvit in fugi-. Paulum satis est ad beātē vīv-.

Verba: iungere -isse -um; figere -isse -um; mergere -isse -um; ūrere -isse -um; movēre -isse -um; capere -isse -um; invenīre -isse -um; cōsīdere -isse; iuvāre -isse; accidere -isse.

Vocabula nova:

fuga
cōnsilium
carcer
orbis
nātūra
ars
opus
penna
ignis
lacertus
libertās
multitūdō
paenīnsula
cāsus
celer
reliquus
audāx
liber
studiōsus
ingēns
infīmus
summus
cautus

PENSVM B

Daedalus exitum labyrinthī — [= reperiē] nōn poterat nec — [= ullus homō] eum in fugiendō — poterat. — igitur aliae viae clausae erant, vir — [= audēns] per āera — cōnstituit. — patris filium dēlectāvit. Tum Daedalus ālās cōfēcit ex — quās cērā iūnxit et in lacertīs —. Postquam hoc — perfēcit, Daedalus filium suum — volandī docuit: "— mē! Movē ālās — — hōc modō! Ars volandī — [= nōn] difficilis est. Sed antequam hinc —, hoc tē moneō: nōlī volāre in — āera prope

temerārius
propinquus
persequī
cōsequī
cōfiscere
cōnsūmēre
invenire
effugere
iuvāre
excōgitāre
imitāri
ēvolāre
perficere
mollire
figere
levāre
ūrere
suspicere
dēspicere
accidere
quatere
aberrāre
revocāre
vidērī
estō
quisquam
sūrsum
deorsum
haud
paene
quidem
tamquam
quoniām
vērum
sīn
trāns
gerundium

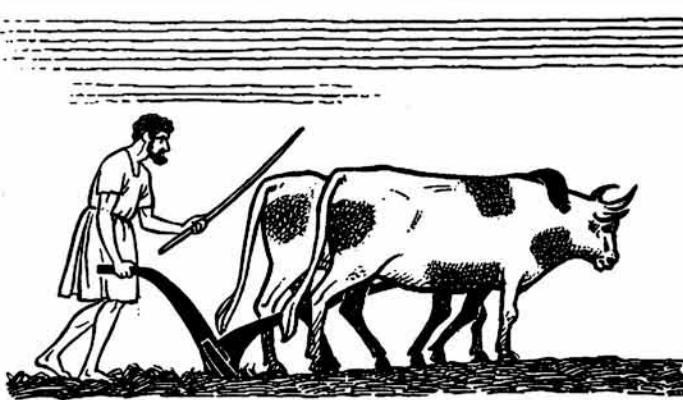
mare nec in — āere prope sōlem. Iam sequere mē! — nos-trum relinquimus, — sumus!”

Īcarus in summum caelum ascendēns nōn sōlum Grae-ciam, — [= sed] etiam Asiam ac — [= prope] tōtum — terrārum dēspiciēbat. Tum vērō id quod pater timuerat — [= factum est]: — sōlis propinquī cēram — atque pennās —.

Ecce fābula mīrābilis dē puerō — quī — quaerēns mortem invēnit.

PENSVM C

Quis Daedalum in labyrinthum inclūdī iussit?
Quōmodo Daedalus effugere cōnstituit?
Cūr hominēs volāre nōn possunt?
Ex quibus rēbus Daedalus ālās cōnfēcit?
Cūr ālae Īcarum sustinēre nōn poterant?
Quid pater et filius volantēs vīdērunt?
Estne Peloponnēsus magna īnsula?
Quārē Īcarus in summum caelum ascēdit?
Quid tum puerō accidit?
Ubi corpus puerī inventum est?
Num haec fābula dēlectandī causā modo nārrātur?

RES RVSTICAE

1 Quid agit pater familiās post meridiem? Prīmū quiēscit, tum ambulat, dēnique lavātur. Iūlius igitur, post quam paulum quiēvit, ambulātū exit. Iam dēsiit imber, avēs rūrsus in hortō canunt. Dominus hūc illūc in
5 hortō suō amoenō ambulat, deinde exit in agrōs, quī hortum cingunt.

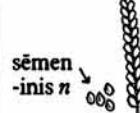
In agrīs frūmentum crēscit vēre et aestāte. Mēnse Augustō frūmentum metitur et ex agrīs vehitur. Deinde agrī arantur et novum frūmentum seritur. Quī agrōs
10 arant ac frūmentum serunt et metunt, agricultae appellantur. Agriculta est vir cuius negōtium est agrōs colere.

Agriculta arāns post arātrū ambulat. Arātrū est instrūmentum quō agrī arantur. Arātor duōs validōs bovēs quī arātrū trahunt prae sē agit. Quōmodo frū-
15 mentum seritur? Agriculta sēmen manū spargit. Ex par-
vīs sēminibus quae in agrōs sparsa sunt frūmentum crēscit. Mēnse Augustō frūmentum mātūrum est. Quō-

arātrū -ī n

frūmentum -ī n

quiēscere -ēvisse = nihil
agere, quiētū esse,
dormire
dēnique = postrēmō
dēsinere -siisse

amoenus -a -um = pul-
cher
ager -grī m
cingere: locum cingere
= circum locum esse
crēscere crēvisse
= māior fierī

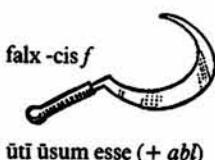
serere ↔ metere

agricola -ae m

negōtium -ī n = officium,
opus
instrūmentum -ī n

arātor -ōris m = quī arat
prae prp+abl = ante
agere = euntem facere
spargere -sisse -sum

mātūrus -a -um

regiō -ōnis *f* = pars
terrae
Latīnī -ōrum *m* = qui
Latium incolunt
rudis -e = indoctus

-ve = vel: aliās-ve
= vel aliās
frūgēs -um *pl*
fertilis -e (< ferre)
= qui frūgēs fert
loca -ōrum *n pl* = regiō

pāscere = herbā alere
pecus -oris *n* = ovēs,
porcī, bovēs
pābulum -i *n* = cibus
pecoris et equōrum
lāna -ae *f*

cōpia -ae *f*: magna
cōpia = multum
in-vehere
solum = terra, humus
parum = nōn satis

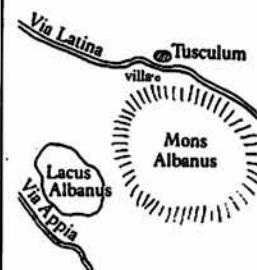
bis ter-ve = bis vel ter
Aegyptus -i *f*

modo metitur frūmentum? Falce metitur. Falx est īstrūmentum quō agricola metit. Quō īstrūmentō serit agricola? Qui serit nūllō īstrūmentō ūtitur praeter manū. Qui arat arātrō ūtitur; qui metit falce ūtitur; qui serit manū suā ūtitur.

Deus agricolārum est Sāturnus, qui olim rēx caelī fuit, sed ā filiō suō Iove ē caelō pulsus in Italiam vēnit, ubi eam regiōnem quae Latium appellātur optimē rēxit 25 Latīnōsque, hominēs ut tunc erant rudēs ac barbarōs, agrōs colere docuit. In forō Rōmānō est templum Sāturnī.

Ager qui multum frūmentī aliāsve frūgēs ferre potest, fertilis esse dīcitur. Italia est terra fertilis, sed multa loca 30 Italiae nōn arantur nec ūllās frūgēs ferunt praeter herbam. Iīs locīs ovēs, porcī, bovēs pāscuntur, nam herba est pecoris pābulum, et facilius est pecus pāscere quam agrōs colere. Praetereā lānā ovium ūtuntur hominēs, nam ē lānā vestēs efficiuntur. Itaque pecus māiōris pretiī est quam frūmentum, et qui pecus pāscit plūs pecūniae facit quam qui agrōs colit.

Frūmentum minōris pretiī est, quia magna cōpia frūmentī ex Āfricā in Italiam invehitur. Solum Āfricae fertile est, nisi aquā caret, sed multīs locīs Āfricae parum 40 aquae est. Ergō necesse est agrōs aquā flūminum rigāre. Agricolae qui agrōs prope Nilum flūmen colunt bis ter ve in annō metere possunt, Aegyptus enim terra fertilissima est, quia solum eius aquā Nīlī rigātur.

45 Agrī Iūlii, quī sub monte Albānō sitī sunt, nōn sōlum frūmentum, sed etiam vītēs ferunt. Iī agrī in quibus vītēs crēscunt vīneae dīcuntur. Frūgēs vīneārum sunt ūvae, quae mēnse Septembri mātūrae sunt. Ex ūvis mātūrīs vīnum efficitur.

II Iūlius, quī nūper ex urbe in praedium suum Albānum vēnit, circā agrōs et vīneās suās ambulat. Suprā eum est mōns Albānus, post montem lacus Albānus, quī vīllis magnificīs cingitur. Nūllā in parte Italiae tot et tantae vīllae sitae sunt quam in Latiō et māximē circā

55 lacum illum amoenum. Nē in Campāniā quidem plūrēs vīllae sunt, quamquam multī Rōmānī in ūrā maritimā eius regiōnis vīllās possident; nam plūrimī Rōmānī sub urbe Rōmā habitāre volunt in vīllis suburbānīs.

Iūlius aspīcit agricolās quī in agrīs et in vīneīs opus 60 faciunt, gaudēns quod ipsī, ut dominō dīvitī, nōn

praedium -ī n = vīlla
cum agrīs
circā prp+acc = circum

nē = nōn; nē... quidem
= etiam nōn

sub urbe = prope urbem

sub-urbānus -a -um =
sub urbe situs

ipse -a -um, dat -ī

labōrāre = opus facere;
 ↪ quiēscere
 labor -oris *m* = opus
 ex̄istimāre = cēnsēre
 = putāre
 prae agricolis bēatus =
 bēatior quam agricolae

rūs rūris *n* (↔ urbs) =
 agrī, silvae, campī...
 rūrī (*loc*) ↔ in urbe
 ōtium -i *n* ↔ negōtium
 (neg-ōtium < nec +
 ōtium)
 urbānus -a -um < urbs

colōnus -i *m* < colere

prō *pp+abl*: prō dominō
 = in locō domini

qui- quae- quod-dam:
 qui-dam colōnus =
 unus ex colōnīs

dominus imperat ut colō-
 nus accēdat = dominus
 colōnum accēdere iubet

abs = ā: abs tē = ā tē
 poscere poposcisse

prae metū =
 ob metum

necessē est in agrīs labōrāre. Quamquam nūllō modō labōrem agricolārum sordidum indignumve esse ex̄isti-
 mat, tamen sē prae agricolīs bēatum esse cēset. Neque enim labōrat dominus, sed quiēscit, cum in praediō suō
 est. Rūs quiētum et amoenum eum dēlectat. In urbe 65
 Iūlius semper in negōtiō est, sed rūrī in ōtiō cōgitat dē
 negōtiis urbānīs. Itaque Iūlius, quī ōtium rūris valdē
 amat, cum p̄īmū cōfēcta sunt negōtia urbāna, in
 praedium suum suburbānum proficīscitur.

Agri Iūlii nōn ā dominō ipsō coluntur, sed ā colōnīs. 70
 Colōnus est agricola quī nōn suōs, sed aliēnōs agrōs prō
 dominō absentī colit et mercēdem dominō solvit prō
 frūgibus agrōrum.

Colōnī Iūlii sunt agricolae validī quī industriē labō-
 rant omnēsque mercēdem ad diem solvere solent. At 75
 hōc annō quīdam colōnus mercēdem nōndum solvit.
 Iūlius eum colōnum in agrō cōncipit et “Hūc accēde,
 colōne!” inquit. Dominus imperat ut colōnus accēdat,
 tum interrogat: “Cūr nōndum solvistī mercēdem quam
 ter quaterve iam abs tē poposcī? Octingentōs sēstertiōs 80
 mihi dēbēs. Solve eōs!” Iūlius colōnō imperat ut mercē-
 dem solvat.

Colōnus pallidus prae metū loquī nōn potest.

Iūlius: “Audīsne? Imperō tibi ut mercēdem solvās.
 Quīn respondēs?” 85

Colōnus: “Nūlla est mihi pecūnia. Nē assem quidem
 habeō.”

Iūlius: "Nisi hīc et nunc solvis mercēdem dēbitam,
servīs meīs imperābō ut tē agrīs meīs pellant. Iam trēs
90 mēnsēs exspectō ut ea pecūnia mihi solvātur. Etsī vir
patiēns sum, hic finis est patientiae meae!"

Colōnus ad pedēs dominī sē prōicit eumque ūrat ut
patientiam habeat: "Patientiam habē, domine! Nōlī ā
mē postulāre ut tantum pecūniae statim solvam! Intrā
95 duōs trēsve mēnsēs omnia accipiēs. Nōlī mē ē domō
meā rapere! Octō līberī mihi sunt, quōs ipse cūrāre
dēbeō. Cūra īfantium multum temporis magnamque
patientiam postulat, itaque parum temporis habeō ad
opus rūsticum."

100 Iūlius: "Quid? Num uxor abs tē postulat ut tū prō
mātre īfantēs cūrēs? Itane īfantēs suōs neglegit? Mā-
tris officium est īfantēs cūrāre. Tū vērō cūrā ut agrī
bene colantur et mercēs ad diem solvātur!"

Colōnus: "Uxor mea officium suum nōn neglegit nec
105 postulat ut ego īfantēs cūrem; sed nunc nec īfantēs
cūrāre nec quidquam aliud agere potest, quia aegrōtat:
intrā paucōs diēs novum īfantem exspectat. Nōlī mē ab
uxōre gravidā rapere! Per omnēs deōs tē ūrō!"

Hīs precibus dominus sevērus tandem movētur. Co-
110 lōnō imperat ut taceat atque surgat, tum "Quoniam"
inquit "uxor tua grāvida est, abī domum! Prīmū cūrā
ut uxor et līberī valeant, tum vērō labōrā ut pecūniām
omnēm solvās intrā finēm huius mēnsis, id est intrā
trīcēsimū diēm!"

agrīs : ex agrīs

patiēns -entis < patī
patientia -ae f < patiēns
prō-icere (-iicere) -iō
< prō + iaceretantum -i n = tam
multumrapere -iō -uisse raptum
cūra -ae f

rūsticus -a -um < rūs

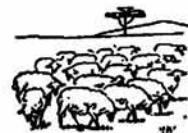
neglegere -ēxisse -ēctum
↔ cūrārequid-quam = ülla rēs
(neque q. = et nihil)gravidus -a -um: (fēmi-
na) grāvida = quae ī-
fantēm exspectat
precēs -um / pl = verba
ōrantia, quod ūrāturtrīcēsimūs -a -um
= xxx (30.)

dī-mittere -mīssisse
-missum

prōd-esse prō-fuisse
(+ dat) = bonum esse
calor -ōris *m* = āer cali-
dus, tempus calidum
nocēre -uisse ↔ prōdesse
frigus -oris *n* ↔ calor

vīnum bonum est: calor
efficit ut v. bonum sit
satis dē vīneis dictum est

siccus -a -um ↔ ūmidus

grex gregis *m*
= multitūdō bēstiārum

nē = ut nē

nē-ve = vel nē, et nē

Colōnō dīmissō, Iūlius alium agricolam vocat eum- III
que dē rēbus rūsticīs rogitat, ac pīnum dē vīneīs:
“Quōmodo vīneae sē habent hōc annō?”

“Optimē” inquit agricola, “Aspice hanc vītem: tot et
tantae ūvae magnam vīnī cōpiam prōmittunt, ac vīnum
bonum futūrum esse exīstimō, nam sōl duōs iam mēn- 120
sēs prope cotīdiē lūcet ūsque ā māne ad vesperum. Ni-
hil enim vīneīs magis prōdest quam sōl et calor, nec
quidquam iīs magis nocet quam imber et frīgus.”

Iūlius: “Calor sōlis nōn ipse per sē efficit ut vīnum
bonum sit. Vītēs probē cūrāre oportet. Itaque vōs mo- 125
neō ut industriē in vīneīs labōrētis. Sed satis dē vīneīs.
Frūmentum quāle erit?”

“Nōn ita bonum” inquit alter agricola, “Solum nimis
siccum est nec rigārī possunt agrī quod procul absunt ā 130
rīvō. Imber brevis quem hodiē habuimus frūmentō prō-
fuit quidem, sed parum fuit. Item sicca est herba, pecus
parum pābuli invenit. Sed scīsne ovem herī paene rap-
tam esse ā lupō?”

Iūlius: “Quid? Lupusne ovem ē grege rapuit?”

Agricola: “Ovis ipsa ē grege aberrāverat. Nec vērō 135
lupus ovī nocuit, nam pāstor eam in silvā repperit atque
ē dentibus lupī servāvit!”

Iūlius: “Ō, pāstōrem pigerrimum, quī officium suum
ita neglēxit! Pāstōris officium est cūrāre nē ovēs aber-
rent nēve silvam petant. Ego vērō cūrābō nē ille pāstor 140
posthāc officium neglegat!”

Agricola: "Nōlī nimis sevērus esse! Nōn cēnseō illum pāstōrem prae cēterīs pigrum esse."

Iūlius: "Rēctē dīcis: nam pigrī ac neglegentēs sunt 145 omnēs! At ego faciam ut industriī sint!"

Agricola: "Certē pāstōrēs minus labōrant quam agricultolae. Nōbīs nūllum est ōtium, nec opus est nōs monēre ut industriī sīmus nēve quiēscāmus."

Iūlius: "Nōlī cēnsēre opus pāstōrum facilius esse. 150 Cūra pecoris magnum est negōtium, nōn ōtium, ut pāstōrēs nēquam in mollī herbā dormientēs putant. Ego vērō cūrābō nē ille pāstor neglegēns sit nēve dormiat! Faciam ut tergum eī doleat! Arcesse eum!"

Sed eō ipsō tempore pāstor gregem prae sē agēns ē 155 campīs revertitur. Cum prīmum is prope vēnit, "Optimē advenīs" inquit dominus īrātus baculum prae sē tenēns, "nam verbera meruistī!"

Pāstor humī sē prōiciēns dominum ūrat nē sē verberet: "Nōlī mē verberāre, ere! Nihil fēcī!"

160 "At propter hoc ipsum" inquit Iūlius "tē verberābō, homō nēquam, quod nihil fēcistī! Officium tuum est cūrāre nē ovēs aberrent nēve ā lupō rapiantur. Precēs tibi nōn prōsunt. Prehendite eum, agricultolae, et tenēte!" Iūlius duōbus agricultolīs imperat ut pāstōrem prehendant 165 et teneant.

Tum vērō, dum pāstor territus verbera exspectat, ovēs sine pāstōre relictæ dē viā in agrōs aberrant ac frūmentum immātūrum carpere incipiunt. Agricultolae

prae cēterīs piger = cēterīs pigrior
neglegēns -entis = qui officium neglegit

nē-quam *indēcl* = improbus

optimē: optimō tempore

prōd-est prō-sunt

im-mātūrus -a -um < in-mātūrus

pro-hibēre = retinēre	hoc videntēs clāmant: "Prohibē ovēs tuās ab agrīs nos- trīs, pāstor!" — tum pāstōrem mittunt atque celeriter 170 ovēs in agrīs sparsās persequuntur.
mittere ↔ prehendere	
modo = nūper	Pāstor sōlus cum dominō relictus "Modo dīxistī" in- quit "meum officium esse cavēre nē ovēs aberrent. Nōlī mē officiō meō prohibēre!"
officiō (<i>abl</i>) prohibēre = ab officiō prohibēre	Iūlius: "Ego tē nōn prohibēbō officium facere. Fac ut 175 ovēs ex agrīs agantur! Age, curre, pāstor!"
quam celerrimē potest = tam celeriter quam māximē fierī potest	Vix haec dīixerat Iūlius, cum pāstor quam celerrimē potest ad ovēs suās currit. Dominus rīdēns eum curre- tem aspicit, tum ad vīllam revertitur. Etsī dominus se- vērus existimātur, tamen inhūmānus nōn est. 180
sevērus esse in-hūmānus -a -um	
coniūctīvus -i m (<i>coni</i>)	GRAMMATICA LATINA <i>Coniūctīvus</i> Tempus praesēns. [A] Āctīvum.
[1] intret [2] taceat [3] claudat [4] audiat	Dominus: "Intrā, serve! Claude forem! Tacē et audi!" Do- 185 minus servō imperat ut intret, forem claudat, taceat et audiat. Servus intrat, forem claudit, tacet et audit.
-et -at	'Intrat', 'tacet', 'claudit', 'audit' est indicātīvus. 'Intret', 'taceat', 'claudat', 'audiat' coniūctīvus est. Coniūctīvus praesentis (pers. III sing.) [1] -et, [2, 3, 4] -at. 190
[1] cōgit e m cōgit e s cōgit e t cōgit e mus cōgit e tis cōgit e nt	Exempla: [1] cōgitā re: cōgit et; [2] respondē re: respon- de at; [3] scrib ere: scrib at; [4] audi re: audi at.
	Magister: "Studiōsus estō, discipule! Prīmum audi quod interrogō, tum cōgitā, dēnique surge et respondē!" Magister discipulum monet ut studiōsus sit: prīmum audiat, tum cōgi- 195 tet, dēnique surgat et respondeat. Discipulus silet. Magister:

“Audīsne, puer? Moneō tē ut studiōsus sīs: prīmū audiās, tum cōgitēs, dēnique surgās et respondeās.” Discipulus: “Nōn opus est mē monēre ut audiam et cōgitem atque ut 200 studiōsus sim. Sed respondēre nesciō. Nōlī igitur ā mē postulāre ut surgam et respondeam!”

Magister: “Studiōsī estōte, discipulī! Prīmū audīte quod interrogō, tum cōgitātē, dēnique surgite et respondētē!” Magister discipulōs monet ut studiōsī sint: prīmū audiant, tum

205 cōgitent, dēnique surgant et respondeant. Discipuli silent.

Magister: “Audītisne, puerī? Moneō vōs ut studiōsī sītis: prīmū audiātis, tum cōgitētis, dēnique surgātis et respondeātis.” Discipuli: “Nōn opus est nōs monēre ut audiāmus et cōgitēmus atque ut studiōsī sīmus. Sed respondēre nescīmus.

210 Nōlī igitur ā nōbīs postulāre ut surgāmus et respondeāmus!”

Sing.   Plūr.   Sing.   Plūr.

<i>Persōna prima</i>	-em	-ēmus	-am	-āmus
----------------------	-----	-------	-----	-------

<i>Persōna secunda</i>	-ēs	-ētis	-ās	-ātis
------------------------	-----	-------	-----	-------

<i>Persōna tertia</i>	-et	-ent	-at	-ant
-----------------------	-----	------	-----	------

215 [B] Passīvum.

Dominus imperat ut servus improbus teneātur et verberētur, deinde ut vinciātur et inclūdātur.

Dominus imperat ut servī improbī teneantur et verberentur, deinde ut vinciantur et inclūdantur.

220 Iānitor tabellārium monet ut caveat nē ā cane mordeātur: “Cavē nē ā cane mordeāris!” Tabellārius: “Tuum negōtium est cūrāre nē ego mordear. Vincī canem! Ego cūrābō ut tū vinciāris et inclūdāris et verberēris ab erō tuō!” Iānitor: “Num tuum negōtium est cūrāre ut ego vinciār et inclūdar et verberēr?”

Iānitōrēs tabellāriōs monent ut caveant nē ā cane mordeātur: “Cavēte nē ā cane mordeāminī!” Tabellārii: “Vestrū negōtium est cūrāre nē nōs mordeāmur. Vincīte canem! Nōs cūrābimus ut vōs vinciāminī et inclūdāminī et verberēminī ab 230 erō vestrō!” Iānitōrēs: “Num vestrū negōtium est cūrāre ut nōs vinciāmur et inclūdāmur et verberēmur?”

[2] responde | a|m
responde | ā|s
responde | a|t
responde | ā|m|us
responde | ā|t|is
responde | a|nt

[3] surg | a|m
surg | ā|s
surg | a|t
surg | ā|m|us
surg | ā|t|is
surg | a|nt

[4] audi | a|m
audi | ā|s
audi | a|t
audi | ā|m|us
audi | ā|t|is
esse | sī|m sī|m|us
sī|s sī|s|is
sī|t sī|t|is

[1] -e|m -ē|m|us
-ē|s -ē|t|is
-e|t -e|nt

[2,3,4] -a|m -ā|m|us
-ā|s -ā|t|is
-a|t -a|nt

[1] verber | e|r
verber | ē|r|is
verber | e|t|ur
verber | ē|m|ur
verber | ē|m|ini
verber | e|nt|ur

[2] morde | a|r
morde | ā|r|is
morde | ā|t|ur
morde | ā|m|ur
morde | ā|m|ini
morde | a|nt|ur

[3] inclūd | a|r
inclūd | ā|r|is
inclūd | ā|t|ur
inclūd | ā|m|ur
inclūd | ā|m|ini
inclūd | a|nt|ur

[4] vinci | a|r
vinci | ā|r|is
vinci | a|t|ur
vinci | ā|m|ur
vinci | ā|m|ini
vinci | a|nt|ur

[1] -e r	-ē mur
-ē ris	-ē mini
-ē tur	-ē ntur
[2,3,4] -a r	-ā mur
-ā ris	-ā mini
-ā tur	-a ntur

	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.	
Persōna p̄ima	-er	-ēmur	-ar	-āmur	
Persōna secunda	-ēris	-ēmini	-āris	-āmini	
Persōna tertia	-ētur	-entur	-ātur	-antur	235

PENSVM A

Vocabula nova:

ager
frūmentum
agricola
negōtium
arātrum
īnstrūmentum
sēmen
falx
regiō
frūgēs
pecus
pābulum
lāna
cōpia
vītis
vīnea
ūva
vīnum
praedium
labor
rūs
ōtium
colōnus
patientia
cūra
precēs
calor
frigus
grex
amoenus
mātūrus
rudis
fertilis
suburbānus
urbānus
patiēns
rūsticus
gravidus
siccus
neglegēns
nēquam
immātūrus
inhūmānus

Iūlius colōnō imperat ut mercēdem solv-. Ille dominum ḫrat ut patientiam habe-: “Nōlī postulāre ut tantam pecūniā statim solv-!” Dominus colōnō imperat ut tace- et surg-, tum “Prīnum cūrā” inquit “ut uxor et līberī vale-”, tum vērō cūrā ut agrōs bene col- et mercēdem solv-!”

Dominus colōnōs monet ut labōr- nēve quiēsc-: “Moneō vōs ut labōr- nēve quiēsc-!”

Māter filiam monet ut cauta s-: “Moneō tē ut cauta s-!” Fābula nōs monet nē temerārii s-.

Verba: spargere -isse -um; rapere -isse -um; neglegere -isse -um; dēsinere -isse; quiēscere -isse; crēscere -isse; poscere -isse; prōdesse -isse.

PENSVM B

Mēnse Augustō — metitur, deinde — arantur et novum frūmentum —. Agricola quī — post arātrum ambulat duōs bo-vēs — [= ante] sē agēns; arātrum est — quō agrī arantur. Agricola quī serit nūllō īnstrūmentō — et sēmen manū —. Quī — falce ūtitur. Agricola est vir cuius — est agrōs —. Ex Aegyptō, quae terra — est, magna — frūmenti in Italianam —. Frūgēs vīneārum sunt —, ex quibus — efficitur. — sōlis vīneis —, — [↔ calor] vīneis —.

Iūlius in — suō Albānō nōn labōrat, sed —. — quiētum et — [= pulchrum] eum dēlectat. Colōnus aliēnōs agrōs — domīnō absenti colit.

Pāstor est vir quī pecus — et cūrat. — pecoris magnum negōtium est, nōn —, ut pigrī pāstōrēs — [= cēnsent]. Pāstōrēs nōn tam industriē — quam agricolae. Pāstōris officium est cūrāre — ovēs aberrent — [= et nē] ā lupō rapiantur.

PENSVM C

Quid est negotium agricolae?
 Quandō frumentum metitur?
 Num arātor ipse arātrum trahit?
 Quid est pābulum pecoris?
 Unde frumentum in Italiā invehitur?
 Quae regiō Āfricae fertilissima est?
 Cūr necesse est agrōs rigāre?
 Quae sunt frūgēs vineārum?
 Num Iūlius ipse in agrīs labōrat?
 Omnesne colōnī mercēdem solvērunt?
 Quot sēstertiōs colōnus Iūliō dēbet?
 Num uxor colōnī officium suum neglegit?
 Quid est officium pāstōris?
 Estne Iūlius dominus inhūmānus?

trīcēsimus
 quiēscere
 cingere
 crēscere
 metere
 arāre
 serere
 colere
 spargere
 ūti
 pāscere
 invehere
 rigāre
 labōrāre
 existimāre
 cēnsēre
 prōicere
 ôrāre
 rapere
 neglegere
 prōdesse
 nocēre
 prohibēre
 quīdam
 parum
 tantum
 dēniue
 circā
 prae
 prō
 abs
 -ve
 nē
 coniūctivus

PERICVLA MARIS

Interim Mēdus et Lȳdia ventō secundō per mare īfērum nāvigāre pergunt ad fretum Siculum (id est fretum angustum quō Sicilia ab Italiā disiungitur). Gaudent omnēs qui eā nāve vehuntur praeter mercātōrem cuius mercēs necesse fuit ē nāve ēicere.

5

Mēdus vērō multum cōgitat dē verbīs Lȳdiae et dē tempestāte quae tam subitō cessāvit, postquam Lȳdia dominum suum invocāvit. Ut tempestās mare tranquillum turbāvit, ita verba Lȳdiae animum Mēdī turbāvērunt.

10

Lȳdia amīcum suum colōrem mūtāvisse animadvertisit et “Quid pallēs?” inquit, “Utrum aegrōtās an territus es?”

“Nōn aegrōtō” inquit Mēdus, “Corpus quidem sānum est mihi, animus vērō turbātus. Quis est ille dominus tuus cui mare et ventī oboedire videntur?”

15

fretum -i n
Siculus -a -um = Siciliae
dis-iungere (↔ con-iungere) = dividere

ē-icere (-iicere) -iō
-iēcisse -iectum
< ē + iacere

cessāre = opus neglegere,
minus agere; ventus
cessat : v. minuitur

animus -i m ↔ corpus

utrum... an = -ne... an

ob-oedīre (< -audīre)
(+ dat) = pārēre

Lýdia: "Nōn meus tantum, sed omnium hominum est dominus, et Rōmānōrum et Graecōrum et barbarōrum."

20 Mēdus: "Utrum homō an deus est?"

Lýdia: "Chrīstus est Deī filius quī homō factus est. In oppidō Bethlehem nātus est in Iūdaeā, patriā Iūdaeōrum, quae inter Syriam et Aegyptum sita est. Eō vēnērunt rēgēs, quī stēllam eius vīderant in oriente, et invēnērunt puerum cum Mariā, mātre eius, et adōrāvērunt eum velut deum. Posteā Chrīstus ipse plānē dēmōstrāvit sē esse filium Deī, nam discipulōs docēbat, quōrum magna turba eum sequēbātur, aegrōs sānābat..."

Mēdus: "Omnis medicus id facit."

30 Lýdia: "Quī medicus verbīs sōlīs potest facere ut hominēs caecī videant, surdī audiant, mūtī loquantur, claudī ambulent?"

Mēdus: "Potestne dominus tuus haec facere?"

Lýdia: "Profectō potest. In Iūdaeā Iēsūs nōn sōlum faciēbat ut caecī vidērent, surdī audīrent, mūtī loquērentur, vērum etiam verbīs efficiēbat ut mortuī surgeant et ambulārent. Ex ūniversā Iūdaeā hominēs aegrī, quī fāmam dē factīs eius mīrabilibus audīverant, ad eum conveniēbant. Postrēmō tamen Iēsūs Chrīstus ab 40 improbīs hominibus necātus est."

Mēdus: "Quid? Nōn vīvit dominus tuus?"

Lýdia: "Immō vērō vīvit, nam tertīō diē Iēsūs surrēxit ā mortuīs et quadrāgēsimō diē post in caelum

Bethlehem *n* *indēcl*
Iūdaea -ae *f*
Iūdaei -ōrum *m pl*
eō *adv* = illūc

ad-ōrāre

vel-ut = tamquam, sicut

turba -ae *f* = multitūdō hominum

caecus -a -um = quī vidēre nōn potest
surdus -a -um = quī audire nōn potest
mūtus -a -um = quī loquī nōn potest
claudus -a -um = quī ambulāre nōn potest
Iēsūs -ū *m* (*acc* -um)

ūniversus -a -um = tōtus

fāma -ae *f* = quod nārrātur dē aliquō

surgere surrexisse

quadrāgēsimus -a -um = XL (40.)

im-mortālis -e ↔ mortālis -e (< mors)
nāscī nātum esse ↔ mori-
-ior mortuum esse

libellus -i m = parvus
liber

ex-tendere

ap-prehendere = pre-
hendere (manū)
quī-dam, abl quō-dam
Matthaeus -i m
vīvere vīxisse

dictum -i n = quod
dictum est, verbum
memorāre = nārrāre,
dicere

discere didicisse

rogāre = ōrāre

ē-volvere: librum ē.
= librum aperire
tollerē = sūmēre et
sēcum ferre

prīnceps -ipis m = vir
inter aliōs prīmus (qui
aliis imperat)

sus-citāre = excitāre
[Matth. 9,18–19,23–26]
ūnus = quīdam

ascendit. Immortālis est filius Deī sicut pater eius,
Deus vīvus. Hominēs mortālēs nāscuntur ac moriuntur, 45
Deus immortālis semper vīvit. Sed ipsa male nārrō: ex
hōc libellō recitābō tibi aliquid."

Lȳdia libellum, quem adhūc intrā vestem occultāvit,
prōmit et Mēdō ostendit. Quī manum extendēns libel-
lum apprehendit et "Quī liber est iste?" inquit. 50

Lȳdia: "Sc̄riptus est ā quōdam Iūdaeō, nōmine Mat-
thaeō, qui simul cum Chrīstō vīxit et discipulus eius
fuit. In hōc librō Matthaeus, qui suīs oculīs auribusque
dominum nostrum vīderat et audīverat, dicta et facta
eius memorat." 55

Mēdus, qui legere nōn didicit, Lȳdiae librum reddit
eamque rogat ut aliquid sibi legat; quae continuō li-
brum ēvolvit et "Legam tibi" inquit "dē virō claudō cui
Iēsūs imperāvit ut surgeret et tolleret lectum suum et
domum ambulāret." 60

Mēdus: "Modo dīxistī 'Chrīstum etiam mortuīs im-
perāisse ut surgerent et ambulārent.' Plūra de eā rē
audire cupiō."

Lȳdia: "Audī igitur quod sc̄riptum est dē Iairō, prī-
cipe quōdam Iūdaeōrum, qui Iēsum rogāvit ut filiam 65
suam mortuam suscitāret:

*Ecce prīnceps ūnus accessit, nōmine Iairus, et adōrābat
eum dīcēns: "Filia mea modo mortua est, sed venī, impōne
manū tuā super illam, et vīvet." Et surgēns Iēsūs sequē-
bātur eum cum discipulīs suīs. — Et veniēns Iēsūs in do-* 70

mum prīcipis, vidēns tibīcinēs et turbam tumultuantem, dicēbat: "Discēdite! Nōn enim mortua est puella, sed dormit." Et dēridēbant eum. Et, ēiectā turbā, intrāvit et tenuit manū eius et dīxit: "Puella, surge!" Et surrēxit puella. Et

75 *exiit fāma haec in ūniversam terram illam.*

Mēdus: "Per deōs immortālēs! Sī hoc vērum est, prīnceps omnium deōrum est deus tuus; neque enim ūllus deus Rōmānus hominem mortālem ab īferīs suscitāre potest — nē Iuppiter quidem tantam potestātem

80 *habet, etsī ille deus māximus habētur."*

Lȳdia: "Est ut dīcis; nec sōlum deus prīnceps, sed Deus ūnus et sōlus est ille. Tōtus mundus in potestāte Deī est, et caelum et terra et mare."

Hīc gubernātor, qui sermōnem eōrum exaudīvit,

85 "Tanta" inquit, "ūnius deī potestās nōn est. Nam trēs diī, Neptūnus, Iuppiter, Plūtō, mundum ūniversum ita inter sē dīvīserunt, ut Iuppiter rēx caelī esset, rēx maris esset Neptūnus, Plūtō autem rēgnāret apud īferōs, ubi animae mortuōrum velut umbrae versāri dīcuntur."

90 Mēdus: "Num quis tam stultus est ut ista vēra esse crēdat? Perge legere ē libellō tuō, Lȳdia!"

Lȳdia iterum librum ēvolvit et "Ecce" inquit "quod nārrātur dē Chrīstō super mare ambulante:

95 *Nāvicula autem in mediō marī iactābātur flūctibus, erat enim ventus contrārius. Quārtā autem vigiliā noctis vēnit ad eōs Iēsūs ambulāns super mare. Discipulī autem videntēs eum super mare ambulantem turbātī sunt dīcentēs: "Phan-*

tumultuārī = tumultum facere

īferī -ōrum m = mortuī, qui loca īfera (sub terrā) incolere dīcuntur
potestās -ātis f

habērī = existimārī

mundus -i m = caelum et terra et mare

Plūtō -ōnis m: deus, rēx īferōrum
dīvidere -vīssisse -vīsum

rēgnāre = rēx esse anima: fōrma hominis mortuī ut ex animā facta

versārī = hūc et illūc movērī, errāre

[Matth. 14.24–33]
nāvicula -ae f = parva nāvis
(ventus) contrārius
↔ secundus
vigilia -ae f: quārta v. = nōna hōra noctis (nox in IV vigiliās dividitur)

phantasma -atis *n* = anima
quae ambulare videtur
eis = illis
cōstāns -antis
↔ turbatus
Petrus -i *m*: Christi discipulus
ipse : ille

ut veniret = quia venire
volēbat
salvus -a -um = servātus;
salvum facere = servāre

-āstī = -āvistī
ascendentib⁹ eis = dum
ascendunt

attentus -a -um = qui
studiōsē audit
per-suādēre -suāsissē
(+ dat): p. hominī =
facere ut homō crēdat

[*Math. 28.18*]

[*Math. 8.23-27*]

= et eum in nāviculam
ascendentem secūtī
sunt discipulī eius

salvāre = salvum facere
per-ire -eō -iisse = perdi, mori (↔ servāri)
tunc = tum
tranquillitās -atis *f*
(< tranquillus)
↔ tempētās

tasma est!" et prae timōre clāmāvērunt. Statimque Iēsūs locūtus est eis dicens: "Cōstantēs estōte! Ego sum. Nōlīte timēre!" Respondēns autem eī Petrus dixit: "Domine, sī tū es, iubē mē ad tē venire super aquam!" At ipse ait: "Venī!" Et dēscendēns Petrus dē nāviculā ambulābat super aquam, 100
ut veniret ad Iēsum. Vidēns vērō ventum validum timuit, et incipiēns mergī clāmāvit dicens: "Domine! Salvum mē fac!" Et continuō Iēsūs extendēns manū apprehendit eum, 105
et ait illī: "Quārē dubitāstī?" Et ascendentib⁹ eis in nāviculam, cessāvit ventus. Quī autem in nāviculā erant vēnērunt et adorāvērunt eum dīcentēs: "Vērē filius Deī es."

Gubernātor, quī Mēdum attentum videt, "Num tū" III
inquit "tam stultus es ut haec crēdās? Mihi nēmō per- 110
suādēbit hominem super mare ambulāre posse!"

Lȳdia: "Chrīstus nōn est homō, sed filius Deī, quī omnia facere potest. Ipse dīxit: "Data est mihi omnis potestās in caelō et in terrā." Modo nōs ē tempestāte servāvit, nōnne id tibi persuāsit eum habēre potestātem 115
maris et ventōrum? Audi igitur quod in eōdem librō narrātur dē potestāte Chrīstī:

Et ascende eō in nāviculam, secūtī sunt eum discipulī eius. Et ecce tempestās magna facta est in marī, ita ut nāvicula operīretur flūctibus — ipse vērō dormiēbat! Et accessērunt ad eum discipulī eius et suscitāvērunt eum dīcentēs: "Domine, salvā nōs! Perīmus!" Ait illīs Iēsūs: "Quid timidi estis?" Tunc surgēns imperāvit ventīs et marī, et facta est tranquillitās magna. Hominēs autem mirātī sunt 120

125 dīcentēs: "Quālis est hic, quod ventī et mare oboediunt ei?"

Gubernātor: "Mare et ventī nēminī oboediunt nisi Neptūnō. Ille cūrāvit ut nōs ē tempestāte servāremur nēve mergerēmur—vel potius nōs ipsī quī mercēs ēiēcimus. Nōlīte vērō cēnsēre nōs iam extrā perīculum esse.

130 Tempestās quidem dēsiit, sed multa alia perīcula nōbīs impēndent, ut saxa quibus nāvēs franguntur, vorāginēs in quās nāvēs merguntur, praedōnēs maritimī quī nāvēs persequuntur, ut mercēs et pecūniā rapiant nautāsque occīdant. Semper in perīculō versāmur."

135 Mēdus: "Sed hīc tūtī sumus ā praedōnibus."

Gubernātor: "Nūllum mare tūtum est ā praedōnibus, nē mare Īferum quidem, quamquam rārī hūc perveniunt. Nec tūtī sumus ā cēterīs perīculīs quae modo memorāvī. Brevī nāvigābimus per fretum Siculum, ubi ab

140 utrāque parte magnum perīculum impēndet nautīs: ab ūrā Italiae saxa perīculōsa quibus Scylla nōmen est, ab ūrā Siciliae vorāgō terribilis quae Charybdis vocātur. Multae nāvēs quae Scyllam iam vītāverant, deinde in Charybdim mersae sunt. At bonum animum habēte!

145 Ego, ut gubernātor cōstāns, cūrābō ut omnia perīcula vītēmus ac salvī in Graeciam eāmus."

Mēdus: "Omnēs id futūrum esse spērāmus. Quandō eō perveniēmus?"

Gubernātor: "Intrā sex diēs, ut spērō, vel potius octō.

150 Sed cūr tam cupidus es in Graeciam eundī? Ego Rōmae vīvere mālō quam in Graeciā."

nēmō, dat nēminī

perīculum -ī n

impēndēre (+dat)
vorāgō -inis f = locus
quō nāvēs flūctibus
vorantur (: merguntur)
praedō -onis m
ut ... rapiant = quia ...
rapere volunt

tūtus -a -um = sine
perīculō

per-venīre

perīculōsus -a -um
< perīculum
Scylla -ae f
Charybdis -is f (acc -im)
(perīculum) vītāre = nōn
adīre, effugere
(bonus) animus ↔ timor

īre, coni prae:
eam eāmus
eās eātis
eat eant

spērāre = rem bonam
futūram esse putāre
eō : in Graeciam

īre: eundī (gerundium);
cupidus es eundī = īre
cupis
mālō = magis volō

mā-vīs = magis vīs
servīre (+ dat) = servus
esse

mālumus = magis vo-
lumus

mālle = magis velle:
mālō mālumus
māvīs māvultus
māvult mālunt

pecūlium -ī n = pecūnia
domini quae servō datur
sī quid = sī aliquid

persuādēre ut = verbis
efficere ut
mā-vult = magis vult

in caelis = in caelō

Mēdus: "Num Rōmae māvīs servīre quam liber esse
in Graeciā?"

Gubernātor: "Nōs cīvēs Rōmānī morī mālumus
quam servīre!"

155

Mēdus: "Nōlī putāre mē servīre mālle, nam ego quo-
que liber nātus sum, nec quisquam quī liber fuit libertā-
tem spērare dēsinit. In Italiā dominō sevērō serviēbam,
quī ā mē postulābat ut opus sordidum facerem nec mihi
pecūlium dabat. Sī quid prāvē fēceram, dominus impe-
rābat ut ego ab aliīs servīs tenērer et verberārer. Sed
herī ē villā fūgī, ut verbera vītārem, atque ut amīcam
meam vidērem ac semper cum eā essem. Multīs prōmis-
sīs eī persuāsī ut mēcum ex Italiā proficiscerētur, Lȳdia
enim Rōmae vivere māvult quam in Graeciā. Ōstiā igi-
tur hanc nāvem cōnscedimus, ut in Graeciam nāvigā-
rēmus."

Gubernātor Lȳdiām interrogat: "Tūne quoque do-
minō Rōmānō serviēbās?"

Lȳdia: "Minimē vērō. Ego nēminī serviō nisi dominō 170
nostrō quī est in caelīs. Nēmō potest duōbus dominīs
servīre. Certē nōn laetō animō Rōmā profecta sum, et
difficile fuit mihi persuādēre ut amīcās meās Rōmānās
dēsererem. Nec prōmissīs sōlīs Mēdus mihi persuāsit ut
sēcum venīrem, sed etiam dōnō pulcherrimō. Ecce ānu-
lus aureus gemmātus quem amīcus meus prope centum
sēstertiīs ēmit mihi." Lȳdia manū extendēns digitum
ānulō aureō ornātum gubernātōrī ostendit.

180 Gubernātor ānulum tam pulchrum admirātur, tum conversus ad Mēdum "Profectō" inquit "dīves esse vi-dēris, ut servus! Num dominus ille sevērus, quī tibi imperābat ut opus sordidum facerēs, tantum pecūlium tibi dabat prō opere sordidō?"

185 Mēdus rubēns nescit quid respondeat, et velut homō surdus mūtusque ante eōs stat.

Lýdia: "Quīn respondēs? Sacculum prōmpsistī pecū-niae plēnum — nōnne tua erat ista pecūnia?"

Mēdus turbātus, dum oculōs Lýdiae vītare cōnātur, mercātōrem celeriter accēdere videt.

ad-mīrārī = mīrārī (rem magnificam)

prōmere -mpsisse
-mptum

190 GRAMMATICA LATINA

Coniunctīvus

Tempus imperfectum

[A] Āctīvum.

Dominus servum monet ut sibi pāreat.

195 Dominus servum monēbat/monuit ut sibi pārēret.

'Pāreat' est coniunctīvus praesentis. 'Pārēret' coniunctīvus imperfectī est. Coniunctīvus imperfectī (pers. III sing.) -ret.

Exempla: [1] recitā|re: recitā|ret; [2] tacē|re: tacē|ret; [3] scrib|ere: scrib|eret; [4] audī|re: audi|ret.

200 Magister discipulum monuit ut tacēret et audīret et studiō-sus esset. Tum eī imperāvit ut scriberet et recitāret.

Pater: "Nōnne magister tibi imperāvit, filī, ut scriberēs et recitārēs?" Filius: "Prīmum mē monuit ut tacērem et audīrem et studiōsus essem, tum mihi imperāvit ut scriberem et recitā-rem." Pater: "Num necesse erat tē monēre ut tacērēs et audīrēs et studiōsus essēs?"

Magister discipulōs monuit ut tacērent et audīrent et studiōsi essent. Tum imperāvit ut scriberent et recitārent.

pārēret

[1] recitā|rē|m
recitā|rē|s
recitā|rē|t
recitā|rē|mus
recitā|rē|tis
recitā|rē|nt

[2] tacē|rē|m
tacē|rē|s
tacē|rē|t
tacē|rē|mus
tacē|rē|tis
tacē|rē|nt

[3] scrib|ere|m
scrib|ere|s
scrib|ere|t
scrib|ere|mus
scrib|ere|tis
scrib|ere|nt

[4] audi r m
audi r s
audi r t
audi r mus
audi r tis
audi r nt
esse esse m esse mus
esse s esse tis
esse t esse nt
-re m -rē mus
-rē s -rē tis
-re t -re nt

Pater: "Nōnne magister vōbis imperāvit, filii, ut scriberētis et recitārētis?" Filii: "Prīnum nōs monuit ut tacērēmus et audīrēmus et studiōsī essēmus, tum nōbīs imperāvit ut scriberēmus et recitārēmus." Pater: "Num necesse erat vōs monēre ut tacērētis et audīrētis et studiōsī essētis?"

Singulāris   *Plūrālis*

<i>Persōna prima</i>	-rem	-rēmus	215
<i>Persōna secunda</i>	-rēs	-rētis	
<i>Persōna tertia</i>	-ret	-rent	

[B] Passīvum.

Dominus imperāvit ut servus tenērētur et verberārētur, deinde ut vincīrētur et inclūderētur.

220

Dominus imperāvit ut servi tenērentur et verberārentur, deinde ut vincīrentur et inclūderentur.

Mēdus: "Salvus sum. Neptūnus cūrāvit ut ego ē perīculō servārer nēve in mare mergerer." Lȳdia: "Nōlī putāre Neptūnum cūrāvisse ut tū servārēris nēve mergerēris. Nēmō nisi Chīstus cūrāvit ut nōs ē perīculō servārēmur nēve in mare mergerēmur." Gubernātor: "Ego bene gubernandō cūrāvī ut vōs servārēmī nēve mergerēmī!"

Singulāris   *Plūrālis*

<i>Persōna prima</i>	-rer	-rēmur	225
<i>Persōna secunda</i>	-rēris	-rēmini	
<i>Persōna tertia</i>	-rētur	-rentur	

PENSVM A

Servus dominum ūrābat nē sē verberā-, sed dominus imperāvit ut tacē- et surg-, tum aliūs servīs imperāvit ut eum prehend- et tenē-.

Mēdus ā dominō fūgit, ut amīcam suam vidē- et semper cum eā es-. Mēdus: "Ā dominō fūgī, ut amīcam meam vidē- et semper cum eā es-."

Mīnōs imperāvit ut Daedalus et Īcarus in labyrinthum inclūd-. Īcarus: "Quis imperāvit ut nōs inclūd-?" Daedalus: "Mīnōs imperāvit ut ego inclūd- et ut tū mēcum inclūd-."

Vocabula nova:
fretum
animus
turba
fāma
libellus
dictum
prīnceps
tībīcēn
potestās
mundus
nāvīcula
vigilia

Verba: dīvidere -isse -um; ēicere -isse -um; prōmere -isse -um; vīvere -isse; discere -isse; persuādēre -isse; surgere -isse.

PENSVM B

Lȳdia Rōmae vīvere — quam in Graeciā, sed Mēdus multī prōmissis eī — ut sēcum profic̄sicerētur. In Italiā Mēdus dominō sevērō —.

Nāvis nōndum extrā — est. Multa perīcula nautīs —. — maritimī nāvēs persequuntur; nūllum mare — est ā praedōnibus.

Hominēs mortālēs nāscuntur et —, diī vērō — sunt. Nūllus deus Rōmānus hominem mortuum ab Inferīs — [= excitare] potest, nē Iuppiter quidem tantam — habet, etsī ille deus māximus — [= exsistimātus]. Trēs diī ūniversum — inter sē dīvisērunt.

Chrīstus in oppidō Bethlehem — est. Ille verbīs sōlīs efficiēbat ut hominēs — vidērent, — audīrent, — loquerentur, — ambulārent.

PENSVM C

Fretum Siculum quid est?

Ubi nātus est Chrīstus?

Quid Iairus Chrīstum rogāvit?

Quae perīcula nautīs impēndent?

Cūr nautae praedōnēs maritimōs metuunt?

Quālī dominō Mēdus in Italiā serviēbat?

Quārē Mēdus ā dominō suō fūgit?

Num Lȳdia laetō animō Rōmā profecta est?

Quōmodo Mēdus eī persuāsit ut sēcum venīret?

Cūr Mēdus nescit quid respondeat?

Quem Mēdus accēdere videt?

Tūne in Graeciā vīvere māvīs quam in patriā tuā?

phantasma
tranquillitās
vorāgō
perīculum
praedō
pecūlium
caecus
surdus
mūtus
claudus
ūniversus
mortālis
immortālis
cōstāns
salvus
attentus
tūtus
perīculōsus
quadrāgēsimus
disiungere
ēicere
cessāre
oboeđire
adōrāre
nāsci
morī
extendere
apprehendere
memorāre
rogāre
ēvolvere
suscitāre
tumultuārī
habērī
rēgnāre
versārī
persuādēre
salvāre
perīre
impēndēre
pervenīre
vītāre
spērāre
servīre
mālle
admīrārī
potius
utrum
velut

dē-terrēre

ad-icere (-iicere) -iō
= addereaestimāre: magnī ae. =
magnī pretiū esse cēn-
sēre
vīta -ae f < vīvere

re-manēre = manēre

nōn-nūlli -ae -a = haud
paucī, complūrēs
pretiōsus -a -um =
magnī pretiūlucrum -i n: l. facere =
pecūniā suā augēre
spēs -ei f = id quod
spērātur

NAVIGARE NECESSE EST

Multae nāvēs multīque nautae quotannīs in marī per-eunt. In fundō maris plūrimae nāvēs mersae iacent. Nec tamen ūllīs perīculīs ā nāvigandō dēterrentur nautae. “Nāvigāre necesse est” āiunt, et mercātōrēs, quī ipsī perīcula maris adīre nōn audent, haec adiciunt: “Vīvere 5 nōn est necesse!” Mercātōrēs mercēs suās magnī aesti-mant, vītam nautārum parvī aestimant!

Nec vērō omnēs mercātōrēs domī remanent, cum mercēs eōrum nāvibus vehuntur. Nōnnūlli in terrās ali-ēnās nāvigant, quod mercēs pretiōsās nautīs crēdere nō-lunt, sicut mercātor ille Rōmānus quī eādem nāve vehi-tur quā Mēdus et Lȳdia. Is laetus Ōstiā profectus est cum mercib⁹s pretiōsīs quās omnī pecūniā suā in Italiā ēmerat eō cōnsiliō ut eās māiōre pretiō in Graeciā vē-deret. Ita spērābat sē magnum lucrum factūrum esse. 15 Iam vērō ea spēs omnis periit, nam flūctibus mersae

	sunt mercēs in quibus omnem spem posuerat. Subitō mercātor ē dīvitissimō pauperrimus factus est. Nōn mīrum est eum maestum esse.	pōnere posuisse positum mīrus -a -um: mīrum = quod mīrātum facit maestus -a -um = mae- rēns, trīstis
20	Mercātor ad gubernātōrem accēdēns multīs cum lacrimīs queritur: "Heu, mē miserum! Omnia quae possidēbam in fundō maris sunt. Quid faciam? Quid spērem? Quōmodo uxōrem et līberōs alam? Nē as quidem mihi reliquus est: omnia āmīsī. Heu!"	heu! (dolōrem animī significat)
25	"Dēsine querī!" inquit gubernātor, "Nōn enim omnia āmīsistī sī uxor et līberī tuī salvī sunt. Nōnne līberōs plūris aestimās quam mercēs istās? Dīvitiās āmittere miserum est, at multō miserius līberōs āmittere."	ā-mittere -mīssisse -missum ↔ accipere
30	Tālibus verbīs nauta mercātōrem maestum cōnsōlārī cōnātur, sed frūstrā, nam ille prōtinus "Nōli tū mē cōnsōlārī" inquit, "quī ipse imperāvistī ut mercēs meae iacerentur!"	plūris aestimāre = māiō- ris pretii esse cēnsēre dīvitiae -ārum f (<dives) = magna pecūnia
35	Gubernātor: "Iactūrā mercium nāvis servāta est." Mercātor: "Rēctē dīcis: meae mercēs ēiectae sunt, ut nāvis tua salva esset!"	prōtinus = statim iactūra -ae f < iacere
40	Gubernātor: "Mercēs iēcimus ut nōs omnēs salvī es- sēmus. Iactūrā mercium nōn modo nāvis, sed etiam vīta omnium nostrum servāta est. Mercēs quidem perīrunt, sed nēmō nostrum periit. Ergō bonum animū habē! Laetāre ūnā nōbīscum tē vītam nōn āmīssisse si- mul cum mercibüs! Hominēs fēlīcēs sumus."	omnēs nōs, gen omnium nostrum nēmō nostrum = nēmō ex nōbīs nōbīs-cum = cum nōbīs fēlīx -īcis = cui rēs bona accidit nēmō vestrum = nēmō ex vōbīs
	Mercātor: "Vōs quidem fēlīcēs estis, nēmō enim vestrum assem āmīsit. Mīrum nōn est vōs laetārī. At	

ē-ripere -iō -ripuisse
 -reptum < ē + rapere
 laetitia -ae f < laetus
 af-ficere -iō -fēcisse
 -fectum
 tristitia -ae f < tristis;
 t.ā afficere = tristem
 facere; t.ā affici =
 tristis fieri
 nāvigātiō -ōnis f < nāvi-
 gare

dolor (animi) ↔ laetitia
 dolōre afficere = dolentem (: maestum) facere

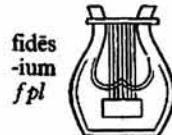
dī = dīi

precārī (< precēs)
 = ōrāre

vōbis-cum = cum vōbis
 per-turbāre = valdē
 turbāre

Ariōn -onis m

nōtus -a -um: is mihi
 nōtus est = eum nōvī
 ignārus -a -um = ignō-
 rāns, rudis
 nōbilis -e = multis nōtus
 Lesbos -i f
 Orpheus -i m
 an = num
 ignōtus -a -um ↔ nōtus

fidicen -inis m = quī
 fidibus canit

nōlīte mē monēre ut laetus sim, postquam omnia mihi
 ēripuitis! Laetitia vestra mē nōn afficit.”

45

Gubernātor: “Nec quisquam nostrum trīstitiā tuā af-
 ficitur. Semper gaudeō cum dē liberīs meīs cōgitō, quī
 māximā laetitiā afficiuntur cum patrem suum ē nāvigā-
 tiōne perīculōsā salvum redire vident.”

Mercātor: “Ego quoque liberōs meōs amō nec eōs 50
 dolōre afficere volō. Sed quōmodo vīvāmus sine pecū-
 niā? Quōmodo cibum et vestem emam īfantibus meīs?
 Ō dī immortālēs! Reddite mihi mercēs!”

Gubernātor: “Quid iuvat deōs precārī ut rēs āmissae
 tibi reddantur? Frūstrā hoc precāris.”

55

Mercātor: “Quid ergō faciam? Ipse dē nāve saliam,
 an in eādem nāve maneam vōbiscum?” Vir ita perturbā-
 tus est ut sē interroget, utrum in mare saliat an in nāve
 remaneat.

“Salī modo!” inquit gubernātor, “Nēmō nostrum tē II
 prohibēbit. At certē nōn tam fēlix eris quam Ariōn, quī
 delphīnō servātus est.”

Mercātor, quī Arīonem ignōrat, “Quisnam est Arī-
 on?” inquit, “Nē nōmen quidem mihi nōtum est.”

Gubernātor: “Ignārus quidem es sī illum ignōrās. 65
 Ariōn, vir nōbilis Lesbī nātus, tam pulchrē fidibus ca-
 nēbat ut alter Orpheus appellārētur. An tam ignārus es
 ut etiam Orpheus tibi ignōtus sit?”

Mercātor: “Minimē vērō. Orpheus quidem omnibus
 nōtus est. Is fidicen nōbilissimus fuit quī tam pulchrē 70

canēbat ut bēstiae ferae, nātūram suam oblītae, accēderent, ut eum canentem audīrent, ac rapidī fluvii cōnsisterent, nē strepitū cantum eius turbārent. Orpheus etiam ad Īferōs dēscendit ut uxōrem suam mortuam 75 inde redūceret... Sed perge nārrāre dē Arīone."

Gubernātor, cum omnēs attentōs videat, hanc fābulam nārrat:

"Cum Arīon, nōbilissimus suī temporis fidicen, ex Italiā in Graeciam nāvigāret magnāsque dīvitiās sēcum 80 habēret, nautae pauperēs, quī hominī dīvitī invidēbant, eum necāre cōstituērunt. Ille vērō, cōsiliō eōrum cognitō, pecūniām cēteraque sua nautīs dedit, hoc sōlum ūrāns ut sibi ipsī parcerent. "Ecce" inquit "omnia quae possideo iam vestra sunt. Dīvitiās meās habēte, parcite 85 vītae! Permittite mihi in patriam revertī! Hoc sōlum precor." Nautae precibus eius ita permōtī sunt ut manūs quidem ab eō abstinērent; sed tamen imperāvērunt ut statim in mare dēsilīret! Ibi homō territus, cum iam vītam dēspērāret, id ūnum ūrāvit ut sibi licēret vestem 90 ūrnātam induere et fidēs capere et ante mortem carmen canere. Id nautae, studiōsī cantum eius audiendī, eī permīsērunt. Ille igitur, pulchrē vestītus et ūrnātus, in celsā puppī stāns carmen clārā vōce ad fidēs cecinit. Ut Orpheus cantū suō ferās ad sē alliciēbat, ita tunc Arīon 95 canendō piscēs allēxit ad nāvem. Postrēmō autem cum fidibus ūrnāmentīsque, sicut stābat canēbatque, in mare dēsiluit.

oblītae : cum oblīvis-
rentur
rapidus-a-um (<rapere)
= celerrimus
nē = ut nē (: quia... turbāre
nōlēbant)
cantus -ūs m < canere

inde = illinc
re-dūcere
cum videat = vidēns,
quia videt

cum... nāvigāret = dum
nāvigat

in-vidēre (+ dat) = in-
imīcus esse ob bonum
aliēnum

parcere (+ dat) = nōn
necāre, salvum esse
sinere

per-mittere (eī) = sinere
(eum)
per-movēre: permōtī
sunt : animī eōrum
p. sunt
abs-tinēre < abs + tenēre
dē-silire -uisse < dē
+ salire
dē-spērāre ↔ spērāre

carmen -inis n = verba
quae canuntur

celsus -a-um = altus
canere cecinisse
al-līcere -iō -lēxisse
-lectum

repente = subitō
 sub-ire eum = sub eum
 īre
 dorsum -ī n = tergum
 bēstiae
 vehere vēxisse vectum
 ex-pōnere
 Periander -drī m

parum : haud
 crēdere -didiisse
 quasi = tamquam
 fallāx -ācis = quī fallit

inde : ex Italī

appārēre -uisse = in cōnspectum venire
 stupēre = valdē mirāri
 maleficium -ī n = malum
 factum
 cōnfitēri -fessum esse
 = fatēri

dubitō num fābula vēra
 sit = nōn crēdō fābulam
 vēram esse

sī-ve... sī-ve

salūs -ūtis f < salvus
 in modum = modō (abl)
 dē salūte dēspērāre
 = salūtem d.
 nōn-numquam = haud
 rārō, satis saepe

bonō animō (abl) esse =
 bonum animum habēre
 anima : vīta

“Tum vērō nova et mīra rēs accidit: delphinus, cantū allectus, repente hominem natantem subiit eumque in dorsō suō sedentem vēxit et in lītore Graeciae salvum exposuit. Inde Arīōn prōtinus Corinthum petīvit, ubi rēgem Periandrum, amīcum suum, adiit eīque rem sīc-ut acciderat nārrāvit. Rēx haec parum crēdidit, et Arīōnem quasi virum fallācem cūstōdirī iussit. Sed post-quam nautae Corinthum vēnērunt, rēx eōs interrogāvit 105 ‘num scīrent ubi esset Arīōn et quid faceret?’ Respon-dērunt ‘hominem, cum inde abīrent, in terrā Italī fu-isce eumque illīc bene vīvere, aurēs animōsque homi-num cantū suō dēlectāre atque magnum lucrum facere.’ Cum haec falsa nārrārent, Arīōn repente cum fidibus 110 örnāmentīsque cum quibus sē in mare iēcerat appāruit. Nautae stupentēs, cum eum quem mersum esse putā-bant ita vīvum appārēre vidērent, prōtinus maleficium suum cōfessī sunt.”

Hic Mēdus “Etsī nōtum est” inquit “nōnnūllōs homi-nēs delphinīs vectōs esse, tamen dubitō num haec fā-bula vēra sit.”

Gubernātor: “Sīve vēra sīve falsa est, valdē mē dēlec-tat fābula dē fēlīcī salūte Arīonis, nam sīcut ille mīrum in modum servātus est, cum iam dē salūte dēspērāret, 120 ita hominēs nōnnumquam contrā spēm ē māximīs perī-culīs ēripiuntur. Hāc fābulā monēmur ut semper bonō animō sīmus nēve umquam dē salūte dēspērēmus. Dum anima est, spēs est.”

125 Haec verba tandem mercātōrem perturbātum aliquid cōnsolārī videntur.

III Tum vērō Lȳdia ad Mēdum versa “Modo tē interrogāvi” inquit “tuane esset pecūnia quā hunc ānulum ēmisi. Cūr nōndum mihi respondistī?”

130 Ita repente interrogātus Mēdus ‘sē pecūniā ē sacculō dominī surripuisse’ cōfītētur.

“Ō Mēde!” exclāmat Lȳdia, “Für es! Iam mē pudet tē, fūrem nēquissimum, amāvisse!”

At Mēdus “Nōlī” inquit “mē fūrem appellāre, mea 135 Lȳdia! Dominus enim aliquid pecūlii mihi dēbēbat. Pe- cūlium dēbitum sūmere fūrtum nōn est.”

Sed Lȳdia pergit eum fūrtī accūsāre: “Fūrtum fēcistī, Mēde! Frūstrā tē excūsāre cōnāris.”

Mēdus: “Si fūrtum fēcī, tuā causā id fēcī. Eō enim 140 cōsiliō nummōs surripui ut dōnum pretiōsum tibi emerem. Nōnne hoc beneficium potius quam malefi- cium esse tibi vidētur?”

Lȳdia: “Facile est aliēnā pecūniā dōna pretiōsa emere. Tāle dōnum mē nōn dēlectat. Hunc ānulum iam 145 gerere nōlō: in mare eum abiciam!” Hoc dīcēns Lȳdia ānulum dē digitō dētrahit, sed gubernātor prōtinus bracchium eius prehendit. Simul Mēdus ānulum ē manū Lȳdiae lāpsum capit.

Lȳdia īrāta exclāmat: “Abstinē manum, nauta!” at ille 150 “Nōlī stultē agere!” inquit, “Nēmō tibi ānulum ita abiectum reddet — nisi forte tam fēlix eris quam Poly-

sur-ripare -iō -ripuisse
-reptum <sub + rapere
für füris m

nēquam, comp nēquior,
sup nēquissimus

fūrtum -i n = maleficium
füris
accūsāre + gen: fūrtī ac-
cūsāre = dē fūrtō a.

bene-ficium -i n ↔ male-
ficium

ab-icere (-iicere) -iō
-iēcisse -iectum < ab
+ iacere
dē-trahere

lābī lāpsum esse

Polycratēs -is m

tyrannus -ī m = rēx
sevērissimus
Samius -a -um
< Samos -ī f

sē-sē = sē

fēlīcitās -ātis f < fēlīx

suādēre -sisse (+ dat) =
persuādēre cōnāri
iactūram facere reī = rem
abīcere/āmittere
invidia -ae f < invidēre
ā-vertere : prohibēre

piscātor -ōris m = quī
piscēs capit

dōnāre (< dōnum) = dare

secāre -uisse sectum
= cultrō dīvidere

re-cognōscere

quis-quam, acc quem-
quam = ullum hominem
fortūna -ae f: f. hominis
= quod forte hominī ac-
cidit

cratēs, tyrannus Samius, cuius ānulus, quem ipse in mare abiēcerat, mīrum in modum inventus est nōn in fundō maris, sed in ventre piscis!"

Lȳdia: "Cūr ille tyrannus ānulum suum abiēcit?"

155

Gubernātor: "Ānulum abiēcit, cum sēsē nimis fēlīcem esse cēnsēret. Nihil malī umquam eī acciderat ac tanta erat potestās eius, tanta glōria tantaeque dīvitiae, ut nōn sōlum aliī tyrannī, sed etiam dī immortālēs eī invidērent. Tum amīcus eius, rēx Aegyptī, cum fēlīcitātem atque glōriam eius ingentem vidēret, tyrannō suāsit, ut iactūram faceret eius reī quā māximē omnium dēlectābātur: ita deōrum invidiam āvertī posse spērābat. Polycratēs igitur nāvem cōncendit et ānulum quem pretiōsissimum habēbat in mare abiēcit.

165

"Paucīs post diēbus aliquī piscātor in eōdem mari piscem cēpit quī tam fōrmōsus erat ut piscātor eum nōn vēnderet, sed tyrannō dōnāret. Vērum antequam piscis ad mēnsam tyrannī allātus est, servus quī piscem secābat eī ānulum attulit 'quem in ventre piscis inventum esse' dīxit. Polycratēs, cum ānulum suum recognōscēret, māximā laetitiā affectus est."

170

Mēdus: "Nēmō umquam eō tyrannō beātior fuit!"

Gubernātor: "Nōlī quemquam ante mortem beātum dīcere! Hoc nōs docet fortūna illius tyrannī. Polycratēs enim paulō post ā quōdam virō fallācī, quī eum falsīs prōmissīs Samō in Asiam allēxerat, terribilem in modum necātus est. Ita nōnnumquam vita beāta morte

miserrimā finitur. Varia quidem est hominum fortūna,
 180 sed homō prudēns bonam et malam fortūnam aequō
 animō fert nec alterius fortūnae invidet."

Dum gubernātor loquitur, altera nāvis procul in mari appāret. Mēdus eum apprehendit et "Dēsine loqui!" inquit, "Cūrā negōtium tuum! Quīn prōspicis? Vidēsne
 185 nāvem illam vēlōcem quae ā septentriōnibus nōbīs appropinquat?"

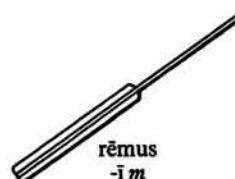
"Per deōs immortālēs!" inquit gubernātor, cum pri-
 mum nāvem appropinquantem prōspexit, "Illa nāvis
 vēlōx nōs persequitur. Certē nāvis praedōnum est. Om-
 190 nia vēla date, nautae!"

Nāvis autem vēlis sōlis nōn tam vēlōciter vehitur
 quam ante tempestātem, nam vēla ventō rapidō scissa
 sunt. Itaque gubernātor imperat ut nāvis rēmīs agātur.
 Mox rēmīs vēlīisque vehitur nāvis quam vēlōcissimē po-
 195 test, sed tamen altera nāvis, cuius rēmī quasi ālāe ingen-
 tēs sūrsum deorsum moventur, magis magisque appro-
 pinquat.

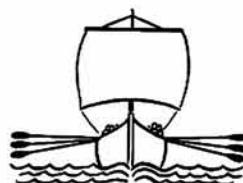
Gubernātor perterritus exclāmat: "Ō dī bonī! Quid faciāmus? Brevī praedōnēs hīc erunt."
 200 Tum mercātor, cum gubernātōrem pallidum videat,
 "Bonō animō es!" inquit, "Nōlī dēspērāre! Spēs est,
 dum anima est."

finīre (< finis): rem f.
 = finem facere reī
 varius = quī mūtātur
 aequus animus = animus
 cōstāns
 ferre = patī

vēlōx -ōcis = celer
 ap-propinquāre (+ dat)
 = prope venire

rēmus
 -ī m

GRAMMATICA LATINA

'Ut', 'nē' cum coniunctivō

[A] Tempus praesēns.

205

Iūlius Dāvō imperat *ut puerum excitet*. Aemilia Syram monet *nē puellam excitet*.

Dāvus clāmat, *ut puerum excitet*. Syra tacet, *nē puellam excitet*.

Dāvus *ita (tam clārē, tantā vōce)* clāmat *ut puerum excitet*. 210
Syra *tam quiēta est ut puellam nōn excitet*.

[B] Tempus praeteritum.

Iūlius Dāvō imperāvit *ut puerum excitāret*. Aemilia Syram monuit *nē puellam excitāret*.

Dāvus clāmāvit, *ut puerum excitāret*. Syra tacēbat, *nē puel- 215 lam excitāret*.

Dāvus *ita clāmāvit ut puerum excitāret*. Syra *tam quiēta erat ut puellam nōn excitāret*.

Vocabula nova:

fundus
vīta
lucrum
spēs
dīvitiae
iactūra
laetitia
trīstitia
nāvigātiō
delphīnus
fidēs
fidicēn
cantus
carmen
dorsum
maleficium
salūs
fūr
fūrtum
beneficiū
tyrannus
fēlicitās
invīdia
piscātor
fortūna
rēmus

PENSVM A

Magister puerōs monet — pulchrē scrib-. Sextus tam pulchrē scribit — magister eum laud-. Magister ipse calamum sūmit, — litterās scrib-.

Daedalus ālās cōnfecit — ē labyrinthō ēvol-. Icarus tam altē volāvit — sōlī appropinqu-, quamquam pater eum monuerat — temerārius es-.

Herī Quīntus arborem ascendit, — nīdum quaer-, etsī pater eum monuerat — cautus es-. Medicus Quīntō imperāvit — oculōs claud-, — cultrum medicī vid-. Quīntus tam pallidus erat — Syra eum mortuum esse put-.

Sōl ita lūcēbat — pāstor umbrām pet-, — in sōle ambul-.

Tāntus atque tālis deus est Iuppiter — Optimus Māximus appell—.

Verba: vehere -isse -um; pōnere -isse -um; āmittere -isse -um; allicere -isse -um; ēripere -isse -um; secāre -isse -um; suādēre -isse; dēsilire -isse; canere -isse; crēdere -isse; cōfītēri -um esse; lābī -um esse.

PENSVM B

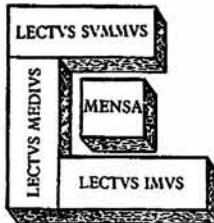
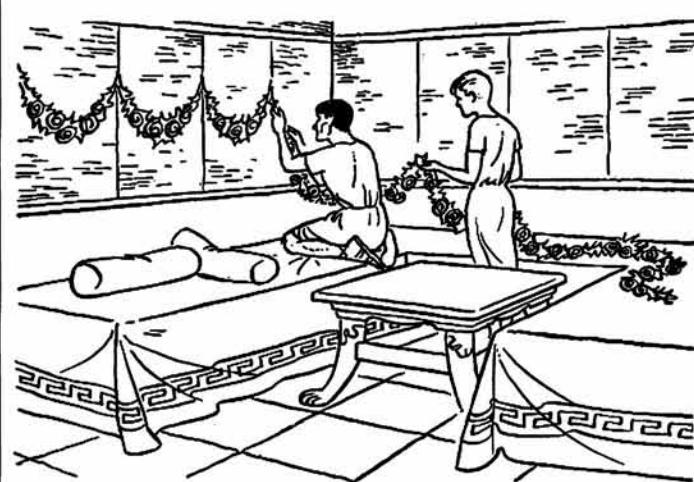
Orpheus, fidicen —, tam pulchrē canēbat ut ferae — [= prope venīrent] ac fluviī — cōsisterent. Etiam ad — dēscendit, ut — [= illinc] uxōrem suam —. Nēmō tam — est ut Orpheum ignōret.

Arīōn quoque omnibus — est. Cum ille magnās — sēcum in nāve habēret, nautae pauperēs hominī divitī — eumque necāre cōnstituērunt. Arīōn, cum — suam in perīculō esse sentīret, pecūniām nautīs — [= dedit] eōsque ḫrāvit ut sibi —. Precibus — nautae eī permisērunt ut ante mortem — caneret. Hōc factō, Arīōn in mare —; sed delphīnus eum in — sedentem ad lītus vēxit. Ita ille servātus est, cum iam salūtem —. Nautae, cum Arīōnem — [= in cōspectum venire] vidērent, — [= statim] — suum cōfessī sunt.

PENSVM C

Quōmodo mercātōrēs lucrum faciunt?
Cūr mercātor Rōmānus trīstis est?
Quārē mercēs ēiectae sunt?
Quid mercātor deōs precātūr?
Quārē ad Īferōs dēscendit Orpheus?
Num nautae Arīōnem gladiīs interfēcērunt?
Quōmodo Arīōn servātus est?
Quid nōs monet haec fābula?
Cūr Polycratēs ānulum suum abiēcit?
Ubi ānulus eius inventus est?

pretiōsus
mīrus
maestus
fēlix
nōtus
ignārus
nōbilis
ignōtus
rapidus
celsus
fallāx
vēlōx
dēterrēre
adicere
aestimāre
remanēre
querī
āmittere
ēripere
afficere
precāri
perturbāre
redūcere
invidēre
parcere
permittere
permovēre
abstinēre
dēsilīre
dēspērāre
allīcere
subīre
expōnere
appārēre
stupēre
cōfitērī
surripere
abicere
dētrahere
suādēre
dōnāre
secāre
recognōscere
finīre
appropinquāre
nōnnūlli
sēsē
frūstrā
inde
prōtinus
repente
quasi
nōnumquam

triclinium
-ī n

CONVIVIVM

revertī -tissee/-sum esse
balneum -ī n = locus ubi
corpus lavātur

hospes -itis m

re-cipere -iō = accipere,
admittere
in-exspectātus -a -um
= nōn expectātus

cēna -ae f

circiter *adv* < circum:
c. IX = plūs minus IX
[±9]

tardus -a -um = quī ad
tempus nōn venit
diū = per longum
tempus

induere -uisse -ūtum;
indūtus = vestitus

Ex agrīs reversus Iūlius continuō balneum petit, atque I
prīmum aquā calidā, tum frīgidā lavātur. Dum ille post
balneum vestem novam induit, Cornēlius et Orontēs,
amicī et hospitēs eius, cum uxōribus Fabiā et Paulā
adveniunt. (Hospitēs sunt amicī quōrum alter alterum 5
semper bene recipit domum suam, etiam sī inexpectā-
tus venit.)

Hodiē autem hospitēs Iūlii exspectātī veniunt, nam 10
Iūlius eōs vocāvit ad cēnam. (Cēna est cibus quem Rō-
mānī circiter hōrā nōnā vel decimā sūmunt.)

Aemilia ātrium intrāns hospitēs salūtat et marītum
suum tardum excūsat: “Iūlius tardē ex agrīs revertit
hodiē, quod nimis diū ambulāvit. Ergō nōndum exiit ē
balneō. Sed brevī lautus erit.”

Tum Iūlius lautus et novā veste indūtus intrat et amī- 15

cōs salvēre iubet: "Salvēte, amīci! Gaudeō vōs omnēs iam adesse. Quam ob rem tam rārō tē videō, mī Cor nēli?"

Cornēlius: "Nōnnumquam tē vīsere voluī, nec prius 20 urbem relinquere potuī prae multīs et magnīs negōtiīs meīs. Nunc dēmum, postquam herī ad vīllam Tūsculānam rediī, paulum requiēscere possum et amīcōs vīsere. Post tanta negōtia magis quam umquam otiō fruor."

Iūlius: "Tūne quoque Rōmā venīs, Orontēs?"
25 Orontēs: "Nūper longum iter fēcī in Graeciam. Īdibus Māiīs dēmum ex itinere Rōmam revertī, unde hodiē veniō."

Iūlius: "Ergō vōs mihi aliquid dē rēbus urbānīs novissimīs nūntiābitis."
30 Cornēlius: "Et tū nōs docēbis dē rēbus rūsticīs, ut agricola studiōsus et diligēns."

Iūlius frontem contrahit et "Agricola" inquit "ipse nōn sum, sed multīs agricolīs praesum ac diligenter cūrō ut colōnī agrōs meōs bene colant."
35 Orontēs, quī vītā rūsticā nōn fruitur, "Prūdenter facis" inquit "quod agrōs ipse nōn colis. Sī necesse est in agrīs labōrāre, vīta rūstica nōn iūcunda, sed molesta est. Ego numquam īstrūmentō rūsticō ūsus sum."

II Iūlius: "Dē rēbus rūsticīs et urbānīs colloquēmur in-40 ter cēnam. Prīmum omnium cēnābimus. Sex hōrae iam sunt cum cibum nōn sūmpsi. Venter mihi contrahitur propter famem."

salvēre iubēre = salūtare

vīsere = vīsum īre

dēmum = dēnique,
tandem
Tūsculānus -a -um
< Tūsculum
re-quīēscere
frui (+ abl) = dēlectāri

iter itineris n < īre

Iūlius
frontem
contrahit

nūntiāre (< nūntius)
= (verba) afferre

diligēns -entis
↔ neglegēns
con-trahere
prae-esse (+ dat) = do-
minus esse, imperāre
-ēns -entis, adv -enter
(< -ent|iter): diligēns,
adv diligenter; prūdens,
adv prūdenter

iūcundus -a -um = quī
dēlectat
molestus -a -um
↔ iūcundus
ūti ūsus esse
cēnāre = cēnam sūmere

famēs -is f

pos-sim

carēre -uisse

situs -is f, acc -im,
abl -i
paulis-per ↔ diūequidem = ego quidem
bonum -i n (↔ malum)
= bona rēsper-ferre = ferre (ūsque
ad finem), diū patī
ē-ligere -lēgisse -lēctumcucus
-i mcoquere coxisse coctum
ex-ōrnāre = īrnāreparāre = parātum facere
culina -ae f = locus ubi
cibus coquitur
minister -trī m

Cornēlius: "Sex hōrae nihil est. Homō sex diēs cibō carēre potest, nec tamen fame moritur."

Iūlius: "Dubitō num ego tam diū famem ferre pos- 45 sim. Sex hōrās cibō caruisse iam molestum est. Magnum malum est famēs."

Cornēlius: "Id nōn negō, sed multō molestior est si- 50 sitis. Sine cibō diū vīvere possumus, sine aquā paulisper tantum."

Orontēs rīdēns "Equidem" inquit "sine aquā iūcundē vīvere possum, sine vīnō nōn item! Magnum bonum est vīnum."

Cornēlius: "Nēmō negat vīnum aquā iūcundius esse, sed tamen aquam bibere mālō quam sitim patī. Num tū 55 sitim perferre māvis quam aquam bibere?"

Orontēs: "Melius quidem est aquam bibere quam sitī perīre. Ex malīs minimum ēligere oportet. Nec vērō iūcundē vīnō nisi cotīdiē bonō vīnō fruor. Vīnum vīta est."

Cornēlius: "Nōn vīvimus, ut bibāmus, sed bibimus, ut vīvāmus."

Hīc Aemilia "Necesse est" inquit "paulisper famem et sitim ferre, dum cibus coquitur et triclinium ex-ōrnātur."

(Servus cuius negōtium est cibum coquere atque cē-
nam parāre in culīnā, cucus appellātur. Aliī servī, minis-
trī quī vocantur, cibum parātum ē cūlinā in triclinium
portant. In tricliniō sunt trēs lectī, lectus summus, me-

70 dius, īmus, et mēnsa in mediō. Ante convīvium triclinium flōribus exōrnātur et vestis pretiōsa super lectōs sternitur. Neque enim sedentēs cēnāt Rōmānī, sed in lectīs cubantēs. Quot convīvae in singulīs lectīs accubant? In singulīs lectīs aut singulī aut bīnī aut ternī
 75 convīvae accubāre solent. Cum igitur paucissimī sunt convīvae, nōn pauciōrēs sunt quam trēs, cum plūrimī, nōn plūrēs quam novem — nam ter ternī sunt novem.)

Iūlius: "Hōra decima est. Cēnam iam p̄idem parātam esse oportuit! Nimis tardus est iste cocus!"

80 Aemilia: "Tuumne hoc negōtium est an meum? Uter nostrum in culīnā praeest? Nōndum hōra decima est. Patienter exspectā, dum servī lectōs sternunt. Cēnābimus cum p̄imum cocus cēnam parāverit et servī triclinium ūrnāverint. Brevī cēna parāta et triclinium ūrnā-
 85 tum erit."

III Tandem puer 'cēnam parātam esse' nūntiat. "Triclinium intrēmus!" inquit Iūlius, atque convīvae laetī triclinium flōribus exōrnātum et veste pulcherrimā strātum intrant. Rosae et līlia et alia multa flōrum genera in
 90 mēnsā sparsa sunt inter vāsa et pōcula argentea; nec enim quidquam nisi argentum mēnsam decet virī nōbīlis. (Argentum quidem minōris pretiī est quam aurum, nec vērō quisquam ex vāsīs aureīs cēnat nisi hominēs dīvitissimī atque glōriōsī, ut rēgēs Orientis.)

95 Iūlius, dominus convīviī, cum Aemiliā in lectō mediō accumbit; in aliīs duōbus lectīs bīnī convīvae accum-

īmus -a -um = īfīmus
 medium -ī n = medius
 locus
 convīvium -ī n = cēna
 quae amīcīs datur
 sternere strāvisse strātum
 convīva -ae m/f = quī/
 quae in convīviō adest
 ac-cubāre = ad mēnsam
 cubāre
 singulī -ae -a = I et I...
 bīnī -ae -a = II et II...
 ternī -ae -a = III et III...

ter ternī = 3×3

p̄idem = multō ante
 tardus ↔ celer

lectum sternere = vestem
 super lectum sternere

vāsa
argentea

puer = servus
 intrēmus! = quīn
 intrāmus?

genus -eris n
 vās vāsis n; pl vāsa -ōrum
 argenteus -a -um = ex
 argentō factus
 argentum -ī n: ex argentō
 fiunt dēnāriī

glōriōsus -a -um = nimis
 glōriae cupidus

ac-cumbere = accuban-
 tem sē pōnere

holus -eris *n* = herba
quam edunt hominēs

placere (+ dat) = iūcundus esse
carō carnis /
acūtus -a -um: (culter)
a. = qui bene secat

sānē = certē

sāl salis *m*
carnī : in carnem
a-spergere < ad + spar gere
cibum sale aspergere =
cibō salem aspergere

calida -ae *f* = aqua calida
fundere fūdisse fūsum
merus -a -um: (vīnum)
merum = vīnum sine
aquā
miscēre -uisse mixtum

pōtāre = bibere

liberāre = liberum facere

bibāmus! = quin bibimus?

Falernus -a -um

bunt: Cornēlius et Fabia in lectō summō ad sinistram Iūlii, Orontēs et Paula ad dextram Aemiliae in lectō īmō. Tum dēmum incipit cēna.

Prīnum ūva convīvis appōnuntur; deinde piscēs cum 100
holeribus; sequitur caput cēnae: porcus quem Iūlius
ipse ē grege ēlēgit; postrēmō mēnsa secunda: nucēs,
ūvae, varia genera mālōrum. Cibus optimus est atque
convīvis placet, māximē vērō laudātur carō porcī, quam
minister cultrō acūtō secat convīvis spectantibus. 105

“Haec carō valdē mihi placet” inquit Fabia cum prī-
num carnem gustāvit, “Cucus iste sānē negōtium suum
scit.”

“Ego cocum nōn laudō” inquit Orontēs et salem carnī
aspergit, “quī sale nōn ūtitur! Optima quidem est carō,
sed sale caret.” Orontēs cibum sale aspergere solet, ut
sitim augeat! (Sāl est māteria alba quae in marī et sub
terrā invenītur.)

Iam ministrī vīnum et calidam in pōcula fundunt.
Rōmānī vīnum cum aquā miscent neque vīnum merum 115
bibere solent. Sōlus Orontēs, cui nōn placet vīnum mix-
tum, merum pōtat, sed is Graecus est atque libertīnus.
(Libertīnus est quī servus fuit et libertātus est; in lectō
īmō accubant libertīni.)

Iūlius pōculum tollēns “Ergō bibāmus!” inquit, “Hoc 120
vīnum factum est ex optimis ūvīs meārum vīneārum.
Nec vīnum meum pēius esse mihi vidētur quam vīnum
illud Falernum quod vīnum Italiae optimum habētur.”

(*Falernum est vīnum ex agrō Falernō, regiōne Campā-niae.*)

125 Statim Cornēlius “Sānē optimum” inquit “vīnum est tuum, etiam melius quam Falernum”, itemque Fabia “Sānē ita est” inquit, nam ea omnibus dē rēbus idem sentit quod marītus.

130 At Paula vīnum gustāns “Hoc vīnum” inquit “nimis acerbum est: ōs mihi contrahitur. Ego vīnum dulce amō; semper mel vīnō misceō.” Statim minister mel apportat, quod Paula in pōculum suum fundit. (Mel est quod apēs ex flōribus quaerunt; nihil melle dulcius est.)

135 Iūlius: “Idem nōn omnibus placet. Sed quidnam tū sentīs, Orontēs? Utrum vīnī genus melius esse tibi vidētur, Falernum an Albānum?”

“Equidem” inquit Orontēs “sententiam meam nōn ante dīcam quam utrumque gustāverō.”

140 Ad hoc Iūlius “Rēctē mē monēs” inquit “ūnum vīnī genus parum esse in bonā mēnsā. Profectō utrumque gustābis. Age, puer, prōfer Falernum quod optimum habeō! Tum dēmum hoc vīnum cum illō comparāre poterimus, cum utrumque gustāverimus. Ergō pōcula 145 exhauste, amicī! Cum prīnum meum vīnum pōtāveritis, Falernum pōtābitis!”

Pōculum Orontis prīnum Falernō complētur, nam is iam pīdem pōculum suum exhausit. Deinde ministri Falernum in cētera pōcula fundunt. Omnes, postquam 150 vīnum gustāverunt, idem sentiunt: vīnum Falernum

Falernum -ī n = vīnum
F.
ager = terra, regiō

acerbus -a -um
↔ dulcis -e
mel mellis n
vīnō (dat) : in vīnum
ap-portāre < ad-portāre

sententia mea = id quod
sentiō
ante ... quam = ante-
quam

prō-ferre = prōmere

ex-haurīre -sisse -stum
↔ implēre

com-plēre = implēre

inter sē aspiciunt = alter
alterum aspicit

multō melius esse vīnō Albānō! Cornēlius et Orontēs inter sē aspiciunt. Neuter eōrum sententiam suam aper-
tē dīcere audet.

Tum Orontēs sīc incipit: “Nesciō equidem utrum melius sit. Dulcius quidem est Falernum, nec vērō 155 tuum vīnum nimis acerbum esse cēnseō...”

At Cornēlius prūdenter “Utrumque” inquit “aequē bonum est. Neutrum melius esse mihi vidētur.”

GRAMMATICA LATINA

Verbī tempora

160

Futūrum perfectum

[A] Āctīvum.

pugnāverit

Dux mīlitem laudābit, sī fortiter pugnāverit.

-erit

‘Laudābit’ tempus futūrum est. ‘Pugnāverit’ est tempus futūrum perfectum. Futūrum perfectum dēsinit in -erit (pers. III sing.), quod ad īfīnītīvum perfectī sine -isse ad-
icitur.

[1] recitāv|er|ō
recitāv|er|i:s
recitāv|er|i:t
recitāv|er|i:mus
recitāv|er|i:ti:s
recitāv|er|i:nt

Exempla: [1] recitāv|erit; [2] pāru|erit; [3] scrips|erit; [4]
audīv|erit.

[2] pāru|er|ō
pāru|er|i:s
pāru|er|i:t
pāru|er|i:mus
pāru|er|i:ti:s
pāru|er|i:nt

Discipulus laudābitur sī magistrō pāruerit et industrius fue- 170 rit: sī rēctē scripserit, bene recitāverit et attentē audīverit.

[3] scrips|er|ō
scrips|er|i:s
scrips|er|i:t
scrips|er|i:mus
scrips|er|i:ti:s
scrips|er|i:nt

Magister: “Tē laudābō sī mihi pārueris et industrius fueris.”

Discipulus: “Quid mihi faciēs sī piger fuerō nec tibi pāruerō?”

[4] audīv|er|ō
audīv|er|i:s
audīv|er|i:t
audīv|er|i:mus
audīv|er|i:ti:s
audīv|er|i:nt

Magister: “Sī prāvē scripseris et male recitāveris nec attentē audīveris, tē verberābō!” Discipulus: “Ergō mē laudābis sī 175 rēctē scripserō, bene recitāverō et attentē audīverō.”

Discipulī laudābuntur sī magistrō pāruerint et industriī fue-
rint: sī rēctē scripserint, bene recitāverint et attentē audīverint.

Magister: “Vōs laudābō sī mihi pārueritis et industriī fueri-
tis.” Discipulī: “Quid nōbīs faciēs sī pigrī fuerimus nec tibi 180 pāruerimus?” Magister: “Sī prāvē scripseritis et male recitāve-

ritis nec attentē audīveritis, vōs verberābō!" Discipulī: "Ergō nōs laudābis sī rēctē scripserimus, bene recitāverimus et attentē audīverimus."

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
185	<i>Persōna prīma</i>	-erō -erimus
	<i>Persōna secunda</i>	-eris -eritis
	<i>Persōna tertia</i>	-erit -erint
[B] Passīvum.		

190 Pater gaudēbit sī filius ā magistrō laudātus erit (= sī magister filium laudāverit).

Pater gaudēbit sī filii ā magistrō laudātī erunt (= sī magister filiōs laudāverit).

195 Pater: "Gaudēbō, fili mī, sī laudātus eris." Filius: "Quid mihi dabis sī laudātus erō?"

Pater: "Gaudēbō, filii meī, sī laudātī eritis." Filii: "Quid nōbīs dabis sī laudātī erimus?"

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
200	<i>Persōna prīma</i>	laudātus erō laudātī erimus
	<i>Persōna secunda</i>	laudātus eris laudātī eritis
	<i>Persōna tertia</i>	laudātus erit laudātī erunt

<i>fu er ō</i>	<i>fu er ī mus</i>
<i>fu er i s</i>	<i>fu er i tis</i>
<i>fu er i t</i>	<i>fu er i nt</i>

<i>-er ō</i>	<i>-er ī mus</i>
<i>-er i s</i>	<i>-er i tis</i>
<i>-er i t</i>	<i>-er i nt</i>

laudātī us erit

laudātī i erunt

<i>-tus</i>	<i>erō</i>	<i>-tī</i>	<i>erimus</i>
<i>-ta</i>	<i>eris</i>	<i>-tae</i>	<i>eritis</i>
	<i>erit</i>		<i>erunt</i>
<i>-tum</i>	<i>erit</i>	<i>-ta</i>	<i>erunt</i>

laudātī us erō
laudātī us eris
laudātī us erit
laudātī i erimus
laudātī i eritis
laudātī i erunt

Vocabula nova:

balneum
hospes
cēna
iter
famēs
sitis
bonum
triclinium
culīna
cocus
minister
medium
convīvium
convīva
genus
vās
argentum
holus
nux
carō
sāl
calida

PENSVM A

Syra: "Iam dormī, Quinte! Cum bene dormīv-, valēbis."

Quīntus: "Nōn dormiam antequam tū mihi fābulam nārrāv-.

Cum fābulam audīv-, bene dormiam. Cum bene dormīv-, brevī sānus erō, nisi medicus mē necāv-!"

Patria salva erit sī mīlitēs nostrī fortiter pugnāv-. Dux: "Nisi vōs fortiter pugnāv-, mīlitēs, hostēs castra nostra ex-pugnābunt." Militēs: "Num quid nōbīs dabitur, sī fortiter pugnāv-?"

Verba: induere -isse -um; ēligere -isse -um; coquere -isse -um; sternere -isse -um; fundere -isse -um; miscēre -isse -um; exhaustire -isse -um; revertī -isse/-um esse; ūtū -um esse.

merum
 libertinus
 mel
 inexpectatus
 tardus
 diligens
 iucundus
 molestus
 imus
 argenteus
 gloriösus
 acutus
 merus
 acerbus
 dulcis
 recipere
 salvare iubere
 viscere
 requiescere
 frui
 nuntiare
 contrahere
 praeesse
 cēnare
 perferre
 eligere
 coquere
 exornare
 parare
 sternere
 accubare
 accumbere
 placere
 gustare
 aspergere
 fundere
 miscere
 potare
 liberare
 apportare
 proferre
 exhaustire
 complere
 singuli
 bini
 terni
 circiter
 diū
 paulisper
 dēmum
 pridem
 equidem
 sānē

PENSVM B

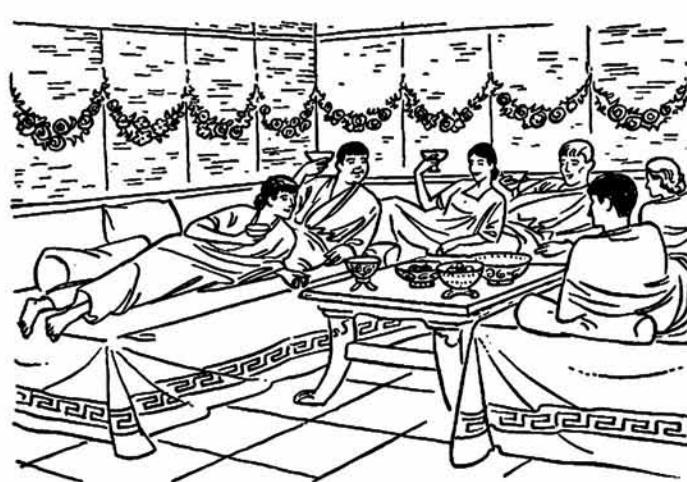
Iūlius Cornēlium et Orontem, amicōs et — suōs, cum uxōribus ad — vocāvit. Cum hospitēs veniunt, Iūlius in — lavātur. Aemilia eōs — iubet [= salūtā] et maritūm suum — excūsat. Cornēlius ad vīllam suam reversus ōtiō —. Orontēs, quī ex longō — revertit, vītam rūsticam nōn —, sed — esse cēset. Hospitēs in ātriō exspectant, dum cibus —. Servus quī in — cibum coquit, — appellātur. In — sunt trēs lectū: lectus summus, medius, —; in singulīs lectūs — aut — aut ternī — accubant. Rōmānī in lectūs cubantēs —.

Tandem puer ‘cēnam parātam esse’ —. In mēnsā sunt — et pōcula ex — facta. Cibus omnibus —, māximē autem — laudātur. — [= servī] vīnum in pōcula —. Orontēs vīnum merum — [= bibit], cēterī convīvae aquam vīnō —.

Sine cibō homō — vivere potest, sine aquā — tantum. — mala rēs est, sed multō pēior est —. Ex malis minimum — oportet.

PENSVM C

Quī sunt Cornēlius et Orontēs?
 Ubi est Iūlius cum hospitēs adveniunt?
 Quid est balneum?
 Nōnne iucunda est vīta rūstica?
 Quid est cocī negōtium?
 Num Rōmānī in sellīs sedentēs cēnant?
 Quot lectū sunt in tricliniō?
 Quot convīvae in singulīs lectūs accubant?
 Ex quā māteriā pōcula et vāsa facta sunt?
 Tūne vīnum aquā calidā mixtum bibis?

INTER POCVLA

I Nōn sōlum dē cibō et pōtiōne est sermō convīvārum. Iūlius hospitēs suōs dē rēbus urbānīs interrogat: “Quid novī ex urbe? Octō diēs iam sunt cum Rōmae nōn fuī, nec quisquam interim mihi litterās inde mīsit. Quam ob 5 rem nec ipse praeſēns nec absēns per litterās quidquam cognōvī dē eō quod nūper Rōmae factum est.”

Aemilia: “Nēmō tibi quidquam scribet dē rēbus urbānīs, nisi prius ipse epistulam scripseris.”

Orontēs: “Opus nōn est epistulās exspectāre, nam 10 facile aliquid novī per nūntiōs cognōscere potes. Cūr nōn servum aliquem Rōmam mittis?”

Iūlius: “Servī sunt malī nūntiī: saepe falsōs rūmōrēs nūntiant. Numquam servōs meōs Rōmam mittō.”

Cornēlius: “Quid? Herī quendam servum tuum vīdī 15 in viā Latīnā. Faciem recognōvī, saepe eum hīc vīdī.”

pōtiō -ōnis *f* = quod pōtātur

praeſēns -entis
↔ absēns

nūntiōs -ī *m* = is qui nūntiat

rūmor -ōris *m* = rēs ex aliis audīta quae nārātur

qui-dam, acc quen-dam
(< quem-dam)

ab aliquo quaerere = ali-
quem interrogare
ali-quī -qua -quod

Midās -ae m
qui- quae- quod-dam,
abl quō- quā- quō-dam,
gen cuius-dam
avārus -a -um = cupidus
pecūniae
optāre = cupere

minimē = nūllō modō

Bacchus -i m: deus vīni
quid-quid = omnis rēs
quae

tangere tetigisse tāctum
mūnus -eris n = dōnum

im-patiēns -entis < in-
patiēns

quam-ob-rem = cūr
cui: Aemiliae

simul atque = eōdem
tempore quō, cum
prīmum

Iūlius ā Cornēliō quaerit ‘quod nōmen eī sit?’

Cornēlius: “Aliquod nōmen Graecum, putō. ‘Midās’ fortasse, nec vērō certus sum. Semper nōmina oblīvis-
cor, nam mala memoria mihi est.”

Orontēs: “Midās est nōmen rēgis, dē quō haec fābula 20
nārrātur: In quādam urbe Asiae olim vivēbat rēx qui-
dam avārus, nōmine Midās, qui nihil magis optābat
quam dīvitiās...”

Iūlius, qui fābulam audīre nō vult, Orontem inter-
pellat: “Nōn Midās” inquit, “sed Mēdus est nōmen 25
cuiusdam servī meī, qui herī...”

Orontēs vērō, minimē turbātus, nārrāre pergit:
“Tum Bacchus deus, qui ob quoddam beneficium rēgī
bene volēbat, “Dabō tibi” inquit “quidquid optāveris.”
Statim Midās “Ergō dā mihi” inquit “potestātem quid-
quid tetigerō in aurum mūtandī. Hoc sōlum mihi optō.”
Bacchus, etsī rēgem avārum mūnus pessimum optā-
visse cēnsēbat, tamen prōmissum solvit.”

Iūlius impatiēns “Tacē, Orontēs!” inquit, “Omnēs
illam fābulam nōvimus.” 35

At Aemilia, quae fābulam ignōrat, ab Oronte quaerit
‘quamobrem id mūnus pessimum sit?’

Cui Orontēs “Stultē id quaeris” inquit, “Midās enim,
quamquam terram, lignum, ferrum manū tangendō in
aurum mūtare poterat, fame et sitī moriēbātur, cum 40
cibus quoque et pōtiō, simul atque ā rēge tācta erat,
aurum fieret. Postrēmō rēx miser deum ūrāvit ut mūnus

illud īfēlīx revocāret. Bacchus igitur eī suāsit ut in quōdam flūmine lavārētur; cuius flūminis aqua, simul
45 atque corpore rēgis tācta est, colōrem aureum accēpit.”

Iūlius: “Hicinē fīnis fābulae est?”

Orontēs: “Huius quidem fābulae fīnis est, sed aliam fābulam dē eōdem rēge nōvī. Deus Apollō effēcerat ut Midās aurēs asinīnās habēret...”

50 Iūlius: “Satis est! Fābulās tuās Graecās audīre nōlūmus. Redeāmus ad meum Mēdum servum, qui herī au- fūgit aliquantum pecūniae sēcum auferēns.”

Cornēlius: “Quantum pecūniae abstulit?”

55 Iūlius: “Centum circiter sēstertiōs. Atque ego illī servō praeter cēterōs fidēbam! Posthāc servō Graecō nūllī cōfidam, neque enim fidē meā dignī sunt: īfidī et nēquam sunt omnēs! In familiā meā ūnum sōlum servum fidum esse crēdō.”

II Hic Aemilia marītum interpellat et “St, Iūlī!” inquit,
60 “Nōlī servum praeſentem laudāre!”

Iūlius Dāvum cōspiciēns “Sed is servus adest” in- quid, “Nōlō eum laudāre praeſentem. Mēdus vērō plānē īfidissimus omnium est. Profectō eum verberābō at- que omnibus modis cruciābō, sī eum invēnerō prius- 65 quam Italiam relīquerit. Nisi pecūniā mihi reddiderit, in cruce figētur!”

Cornēlius: “Etiam sī adhūc Rōmae latet, difficile erit servum fugitīvum in tantā urbe reperīre. Rōmae enim tot servī sunt quot hominēs līberī.”

īn-fēlīx -īcis ↔ fēlīx

ac-cipere -iō -cēpisse
-ceptum

Apollō -inis m

asinīnus -a -um < asinus

au- < ab-: au-fugere, au- ferre
ali-quantum = haud pau- lum (nesciō quantum)
quantum = quam multum
au-ferre abs-tulisse ab- lātum

fidere (+ dat/abl)
= crēdere
cōn-fidere = fidere
fidēs -ei f = animus
fidēns
fidus -a -um ↔ īn-fidus

cruciāre = dolōribus
afficere
prius-quam = antequam

crux -ucis f

latēre = sē occultāre,
occultāri
fugitīvus -a -um = qui
aufūgit
tot... quo = tam multū
... quam

iuvenis -īs m = vir cir-
citer XXX annōrum
crēdere = putāre

Ovidius -ī m
[I.59]
tot puellās... quot

praemium -ī n = mūnus
quod datur prō bene-
ficiō
re-trahere

statuere -uisse -ūtum

tantum quantum = tam
multum quam
nimius -a -um = nimis
magnum

clēmēns -entis ↔ sevērus

ignōscere (+ dat): alicui
i. = maleficia alicuius
oblivisci/nōn pūnire

ōdisse (perf) ↔ amāre

nec enim umquam =
numquam enim

Aemilia: "Fortasse Rōmam abiit ob amōrem alicuius 70
mulieris. Iuvenis est Mēdus: quid nōn faciunt iuvenēs
amōris causā? Crēdō eum apud puellam Rōmānam la-
tēre."

Orontēs: "Ergō numquam reperiētur, nam vērum est
quod scripsit Ovidius in librō quī vocātur 'Ars amandī': 75

Quot caelum stellās, tot habet tua Rōma puellās."

Iūlius: "Profectō magnum praemium dabō eī quī ser-
vum meum fugitīvum hūc retrāxerit."

Cornēlius: "Quantum pecūniae dabis? Certum pre-
mium statuere oportet." 80

Iūlius: "Tantum quantum ille surripuit."

Orontēs: "Centum tantum sēstertiōs? Sānē nōn ni-
mium praemium prōmittis!"

Aemilia autem marītō suō suādet ut clēmēns sit:
"Nōlī Mēdum cruciāre, sī eum invēneris. Clēmēns estō, 85
mī Iūli! Centum sēstertiī haud magna pecūnia est, ut ait
Orontēs, nec aliud quidquam surripuit Mēdus."

Iūlius: "An cēnsēs eum praemium meruisse quod
manūs abstinuit ā gemmīs tuīs? Nimis clēmentēs sunt
mulierēs: quam facile virīs nēquissimīs ignōscunt! At 90
nostra melior est memoria!"

Aemilia: "Nōvistīne hoc dictum: 'Dominō sevērō tot
esse hostēs quot servōs?' Servī enim dominum clēmen-
tem amant, sevērum ūdērunt."

Iūlius: "Servī mē metuunt quidem, nec vērō ūdērunt. 95
Nec enim umquam sine causā servum pūnīvī. Sum do-

minus iūstus. Servus dominum iniūstum ūdit, iūstum et sevērum metuit, nōn ūdit. Nē servō quidem iniūriam facere oportet, sed necesse est servōs īfīdōs aut fugitū-
 100 vōs sevērē pūnīre, nec enim quidquam nisi poena se-
 vēra eius generis servōs ā maleficiis dēterrēre atque in
 officiō tenēre potest. Neque quisquam mē accūsabit si
 servum meum cruciāverō aut interfēcerō, id enim est
 iūs dominī Rōmānī. Servum aliēnum necāre nōn licet,
 105 ut scriptum est in lēgibus, nec vērō ūlla lēx dominum
 vetat servum suum improbum interficere."

Cornēlius: "Nec ūlla lēx id permittit. Nōn idem est
 permittere ac nōn vetāre. Solō, vir sapiēns et iūstus, qui
 Athēniēnsibus lēgēs scripsit, nūllam poenam statuit in
 110 parricidās. Num ideō cēnsēs cīvī Athēniēnsī licuisse pa-
 trem suum necāre?"

Iūlius: "Ita sānē nōn cēnseō. At quamobrem Solō
 nūllam poenam in parricidās statuit? Quia nēmō Athē-
 niēnsis umquam post hominum memoriam patrem
 115 suum occiderat, nec ille vir sapientissimus arbitrābatur
 quemquam posteā tam inhūmānum scelus factūrum
 esse. At profectō aliud est patrem suum necāre, longē
 aliud servum scelestum capite pūnīre, illud enim turpis-
 simum scelus, hoc supplicium iūstum est. Ōlim iūs erat
 120 patri familiās nōn modo servōs, sed etiam liberōs suōs
 interficere. Eius reī exemplum memorātur Titus Mān-
 lius Torquātus, qui filium suum cōram exercitū necāri
 iussit quia contrā imperium patris cum hoste pugnāve-

iūstus -a -um ↔ in-iūstus
 in-iūria -ae f = factum
 iniūstum

nec enim quidquam =
 nihil enim
 pūnīre < poena -ae f
 eius generis servī
 = tālēs servī

iūs iūris n (↔ iniūria) =
 quod licet et iūstum est
 lēx lēgis f

vetāre ↔ permittere

Solō -ōnis m
 sapiēns -entis = prūdēns
 et doctus

parricida -ae m = qui
 patrem suum occidit
 id-eō = ob eam rem

scelus -eris n = grave
 maleficium
 scelestus -a -um < scelus

capite pūnīre = pūniēndi
 causā interficere
 supplicium -i n = poena
 sevērissima, poena ca-
 pitis (: vitae)

cōram prp+abl: c. aliquō
 = ante oculōs alicuius

crūdēlis -e = saevus
atque inhūmānus

vetus -eris = antiquus

in-validus -a -um

necandus/pūniendus -a
-um: vir necandus/pūni-
endus est = virum necā-
ri/pūnīrī oportet

nam-que = nam
mōs mōris m = id quod
fieri solet

crucī : in cruce

dēbilis -e ↔ validus

Christiānus -a -um
< Christus; m pl qui
Christum adōrant

super + abl = dē

ēducāre=(liberōs) alere,
cūrāre, docēre

rat! Sānē pater crūdēlis fuit Mānlius, sed illō suppliciō
sevērissimō cēterī militēs dēterrēbantur nē officium dē- 125
sererent.”

Aemilia: “Nōtum est veterēs Rōmānōs etiam ergā
līberōs suōs crūdēlēs fuisse, nec vērō quisquam hodiē
exemplum sūmit ab illō patre crūdēlissimō.”

Orontēs: “At etiam nunc patrī licet īfantēm suūm 130
invalidūm in montib⁹ expōnere.”

Aemilia: “Pater qui īfantēm exposuit ipse necandus III
est! Nōnne tālis pater tibi vidētur cruce dignus esse?”

Iūlius: “Certē pater tam inhūmānus sevērē pūnien-
dus est, namque īfantēs invalidōs expōnere est mōs 135
antiquus atque crūdēlis. Aliī nunc sunt mōrēs. Vērum
hominem līberum crucī figere nōn est mōs Rōmānō-
rum; id supplicium in servōs statūtum est.”

Aemilia: “Ergō qui īfantēm suūm dēbilem ad ferās
expōnī iussit, ipse ad bēstiās mittendus est cum aliis 140
hominib⁹ scelestīs!”

Orontēs: “...et cum Christiānīs istīs qui quendam ho-
minem Iūdaeum tamquam novum deum adōrant, deōs
veterēs Rōmānōs dērident. In convīviīs suīs sanguinem
hūmānum bibere solent, ut rūmor est.” 145

Aemilia: “Nōn omnēs vērī sunt rūmōrēs qui afferun-
tur super Christiānīs.”

Fabia: “Nec omnēs īfantēs expositī pereunt. Aliī in
silvīs ab ipsīs ferīs aluntur, aliī inveniuntur ā pāstōri-
bus, qui eōs cum liberīs suīs ēducant.” 150

Orontēs: "Sicut Paris, rēgis Priamī filius dēbilis, quī ā servō rēgis fidō in quōdam monte prope urbem Trōiam expositus..."

At Cornēlius "Opus nōn est" inquit "vetus exemplum
155 Graecum afferre, cum complūres fābulae nārrentur dē Rōmānīs puerīs quī ita servātī sunt. Cēterum fābulam male intellēxistī, nec enim dēbilis fuit Paris nec fidus servus Priamī, nam rēx eī imperāverat ut Paridem interficeret, et quidquid dominus imperāvit, servō facien-
160 dum est."

Orontēs: "Ille servus nōn pūniendus, sed potius laudandus fuit: namque ita Paridem servāvit — eum quī posteā Helenam, fēminam omnium pulcherrimam, ā marītō Menelāō abdūxit."

165 Paula: "Num tantam iniūriam laudandam esse cēnsēs?"

Orontēs: "Quod Venus suādet iniūria nōn est! Sānē laudandus est ille iuvenis quī nōn modo fēminam illam pulcherrimam abducere ausus est, sed etiam miles fortissimus fuit quī et multōs aliōs hostēs et ipsum Achillem occīdit." Hīc pōculum tollit Orontēs et exclāmat: "Vīvat fortissimus quisque! Vīvant omnēs fēminaē amandaē! Gaudeāmus atque amēmus! Iuvenēs sumus ut Paris, nōn senēs ut Priamus, rēx Trōiānōrum, aut 175 Nestor, dux Graecōrum senex, quī ad nōnāgēsimū annum vīxit. Quisquis fēminās amat, pōculum tollat et bibat mēcum! Nunc merum bibendum est!"

Paris -idis *m*
Priamus -i *m*: rēx Trōiae

vetus *m/f/n* (*nōm sg*):
liber vetus
fābula vetus
vīnum vetus

intelligere -lēxisse
-lēctum

servō (*dat*): ā servō

Menelāus -i *m*: rēx
Spartae
ab-dūcere

senex

audēre ausum esse

fortissimus quisque =
omnēs virī fortēs

senex senis *m* = vir an-nōrum plūs quam LX
Nestor -oris *m*
nōnāgēsimus -a -um
= XC (90.)
quis-quis = omnis homō
qui

nimum = nimis multum
bibere bibisse
alterum tantum = bis
tantum

funditus (*adv*) = ā fundō
ab övō ūsque ad māla =
ab initiō cēnae ūsque
ad finem
fābulārī = loquī

ēbrius -a -um = quī ni-
mum vīnī pōtāvit

per-ire, *coni*-eat
bis tantō = bis tantō
magis
nūgac -ārum / pl = rēs
stultae
negat 'sē esse' = dicit
'sē nōn esse'
falsus = quī fallit,
fallax

Cornēlius: "Tacendum est, nōn bibendum! Iam ni-
mum bibistī. Cēnseō tē ūnum tantum vīnī bibisse
quantum nōs omnēs, vel potius alterum tantum!" 180

Orontēs: "Vōs igitur parum bibistis. Numquam ni-
mum huius vīnī bibere possum. Valeat quisquis vīnum
bonum amat! Vīvat Bacchus, deus vīnī! Vīvāmus om-
nēs et bibāmus! Pōcula funditus exhauriāmus!"

Paula: "Iam tacē! Satis est. Nōnne tē pudet ita ab övō 185
ūsque ad māla fābulārī? Sānē pudendum est!"

Orontēs autem, simul atque pōculum suum funditus
exhausit, ā Paulā ad Aemiliā versus "Omnēs m-mē
interpellant" inquit, "praeter t-tē Aemilia. Tū t-tam p-
pulchra es quam Helena..." 190

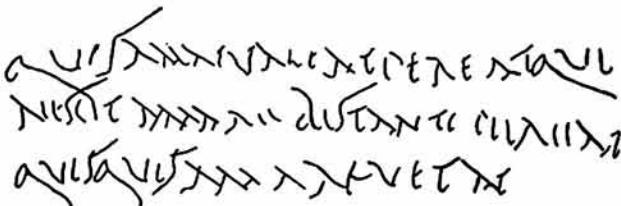
Aemilia: "...et tū tam rūsticus quam Paris, quī inter
rudēs pāstōrēs ēducātus erat! Numquam mōrēs urbānōs
didicistī, rūstice! Nimium pōtāvistī, ēbrius es. Abstinē
manū ā mē!"

Orontēs iterum pōculum tollēns haec cantat: 195
"Quisquis amat valeat! Pereat quī nescit amāre!
Bis tantō pereat quisquis amāre vetat!"

Aemilia: "Nōlumus istās nūgās audīre. Ēbrius es!"

Orontēs negat 'sē esse ēbrium' atque in lectō surgēns
aliud carmen super fēminā falsā et īfīdā cantāre incipit, 200
sed priusquam finem facit, sub mēnsam lābitur!

Duo servī eum ē tricliniō auferunt atque in cubiculō
pōnunt. Tum vestem super eum iam dormientem ster-
nunt.

[QVIS] QVIS AMAT VALEAT PEREAT QVI
NESCIT AMARE BIS TANTO PEREAT
QVIS QVIS AMARE VETAT

Haec inscriptio inventa
est Pompeis in oppidō
Campāniae (item imāgo
canis in pāg. 172 et la-
byrinthi in pāg. 196 et
palmae in pāg. 285)

Inscriptio -onis f = quod
Inscriptum est

205 GRAMMATICA LATINA

Gerundīvum

Vir laudandus. Fēmina laudanda. Factum laudandum.

'Laudandus -a -um' gerundīvum appellatur. Gerundīvum est adiectīvum dēclīnatiōnis I/II. Cum verbō esse con-
210 iunctum gerundīvum significat id quod fieri oportet; is ā quō aliquid fieri oportet apud gerundīvum significātur datīvō.

Exempla:

Discipulus industrius magistrō laudandus est. Discipulus piger reprehendendus et pūniendus est. Tacendum est.

215 Lingua Latīna vōbīs discenda est. Vocābula diligenter scri-
benda sunt. Omnia menda corrigenda sunt: addendae sunt litterae quae dēsunt, quae supersunt stilō versō dēlendae sunt. Quidquid magister imperāvit disciplū faciendum est.

Dominus dīcit 'ovēs bene cūrandās esse.'

laudandūs -a -um

magistrō (dat)
= ā magistrō

[1] lauda|nd|us

[2] dēle|nd|us

[3] scrib|end|us

[4] pūni|end|us

PENSVM A

In hīs exemplīs syllabae quae dēsunt add- sunt:

Mercēs ad diem solv- est. Qui fūrtum fēcit pūn- est. Quidquid dux imperāvit militib⁹ faci- est. Quid magis opt- est quam vīta bēata? Ē malīs minimum elig- est. In perīculīs dēspēr- nōn est. Pater dīcit 'filium pūn- esse, nōn laud-.'

Verba: tangere -isse -um; accipere -isse -um; auferre -isse -um; statuere -isse -um; intellegere -isse -um; bibere -isse; audēre -um esse.

In exemplīs quae sequuntur vocābula add- sunt.

Vocābula nova:

pōtiō

rūmor

memoria

mūnus

fidēs

crux

iuvenis

praemium

poena

iūs

lēx

parricida

scelus

supplicium

mōs

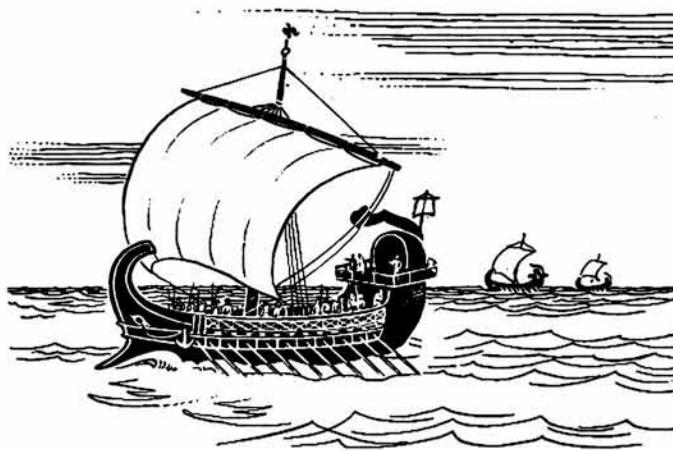
iniūria
 senex
 nūgae
 praesēns
 avārus
 impatiēns
 infēlix
 asinīnus
 fidus
 infidus
 fugitīvus
 nimius
 clēmēns
 iūstus
 iniūstus
 sapiēns
 scelestus
 crūdēlis
 vetus
 invalidus
 dēbilis
 ēbrius
 nōnāgēsimus
 optāre
 interpellāre
 aufugere
 auferre
 fidere
 cōfidere
 cruciāre
 latēre
 retrahere
 statuere
 ignōscere
 ūdisse
 vetāre
 ēducāre
 abdūcere
 fābulārī
 quidquid
 quisquis
 quantum
 aliquantum
 nimium
 quamobrem
 ideō
 funditus
 priusquam
 namque
 cōram

PENSVM B

Herī Mēdus ā dominō — aliquantum pecūniae sēcum —.
 Mēdus dominum suum nōn amat, sed —. Iūlius, qui eum
 Rōmae — [= occultārī] putat, magnum praemium dabit ei
 qui eum invēnerit — [= antequam] Italiam relīquerit. Iūlius
 dīcit ‘mulierēs nimis — esse ac facile virīs nēquissimīs —.’ —
 dominus imperāvit servō faciendum est. Solō, vir —, Athēni-
 ēnsibus — optimās scripsit. Patrem suum necāre — inhūmā-
 num est. Iūlius nōndum — est ut Nestor, sed adhūc — ut
 Paris ille qui Helenam ā marītō —. “— amat valeat!” cantat
 Orontēs, qui — est quod — [= nimis multum] vīnī pōtāvit.

PENSVM C

Quis fuit Midās?
 Quamobrem Midās fame et sitū cruciābātur?
 Cūr Iūlius illam fābulam audīre nōn vult?
 Ubi Cornēlius servum Iūlii vīdit?
 Quantum pecūniae Mēdus sēcum abstulit?
 Estne Mēdus adhūc Rōmae?
 Quid faciet Iūlius sī Mēdum invēnerit?
 Quōmodo hominēs ā maleficiīs dēterrentur?
 Quam fēminam Paris abdūxit?
 Qui hominēs ad bēstiās mittuntur?
 Cūr Orontēs pedibus stāre nōn potest?

CLASSIS ROMANA

1 Olim cuncta maria tam infesta erant praedonibus ut nemo navigaret sine maximō periculō mortis aut servitūtis. Multī nautae et mercatōrēs, mercibus ēreptis nāvibusque submersīs, ā praedonibus aut interficiēbantur
5 aut in servitūtem abducēbantur. Iī sōlī qui magnam pecūniām solvere potuerant servitūte liberābantur. Ipse Gaius Iūlius Caesar, cum adulēscēns ex Italiā Rhodum nāvигāret, ā praedonibus captus est nec prius liberātus quam ingēns pretium solvit.

10 Nec sōlum nautae, sed etiam incolae ūrae maritimae insulārumque in metū erant. Nōnnūllae īnsulae ab incolis dēsertae erant, multa oppida maritima ā praedonibus capta. Tanta enim erat vīs et audācia eōrum, ut vim Rōmānōrum contemnentēs etiam portūs Italiae oppug-
15 nārent.

nāvēs longae

cūnctus -a -um = omnis,
tōtus; pl = omnēs
infēstus -a -um: (locus)
infēstus ↔ tūtus
servitūs -ūtis f (<servus)
↔ libertās

sub-mergere = mergere
(sub aquam)

liberāre + abl = l. ab/ex

incola -ae m/f = qui/quae
incolit

(oppidum) capere = ex-
pugnare
vīs f, acc vim, abl vī
= potestās
audācia -ae f < audāx
contemnere = parvī aes-
timare, nōn timere

mare Tūscum = mare Inferum

in-opia -ae f ↔ cōpia

crēscere = augērī

cārus -a -um = magni pretiū

populus -i m = cūncitū cīvēs

classis -is f = nāvium numerus

adversus = contrā

ēgregius -a -um = melior cēteris, optimus

prae-pōnere (+ dat)

proximus -a -um sup
(comp propior -ius)

< prope; + dat: p.
Rōmae

ali-quot indecl = com-
plūrēs (nesciō quot)

vincere vīcissee victum
victōria -ae f < vincere

gēns gentis f

Aegyptii -ōrum m pl

commūnis -e = nōn

ūniū sed omnium

grātus -a -um = quī
placet, optātus

nūntius = quod nūntiatur

minuī coeptum est = mi-
nuī coepit

summus : māximus

vīlis -e ↔ cārus

victor -ōris m = quī vīcit

fit = accidit

Quoniam igitur propter vim atque multitudinem
praedōnum nē mare Tūscum quidem tūtum erat, pa-
rum frūmentū ex Siciliā et ex Āfricā Rōmam advehēbā-
tur. Ita māxima inopia frūmentī facta est, quam ob rem
pretium frūmentī semper crēscēbat. Postrēmō, cum 20
iam tam cārum esset frūmentum ac pānis ut multi
pauperēs inopiā cibī necessāriī perīrent, populus Rōmā-
nus ūnō ōre postulāvit ut ūniversa classis Rōmāna ad-
versus hostēs illōs audācissimōs mitterētur. Ergō
Gnaeus Pompēius, dux ēgregius, classī praepositus est. 25
Qui prīmum ē marī Tūscō, quod mare proximum Rō-
mae est, et ex Siciliā, īsulā Italiae proximā, praedōnēs
pepulit, tum eōs in Āfricam persecūtus est. Dēnique,
aliquot nāvibus in Hispāniam missīs, ipse cum classe in
Asiam profectus praedōnēs quōs ibi invēnit brevī tem- 30
pore omnēs vīcit. Hāc victōriā ēgregiā omnēs gentēs, ab
Hispānīs ūisque ad Aegyptiōs Iūdaeōsque, commūnī pe-
rīculō līberātae sunt. Simul atque grātus nūntius dē eā
victōriā grātissimā Rōmam pervēnit, pretium frūmentī
minuī coeptum est; victīs enim praedōnibus, nautae 35
sine metū per maria, quae omnium gentium commūnia
sunt, nāvigābant. Rōmae igitur ex summā inopiā re-
pente māxima frūmentī cōpia facta est ac pānis tam vīlis
fuit quam anteā fuerat — id quod populō Rōmānō grā-
tissimum fuit. Pompēium victōrem cūncutus populus 40
Rōmānus summīs laudibus affēcit.

Ex eō tempore rārō fit ut nāvis praedōnum in marī

Internō appāreat, nam classēs Rōmānae, quae cūncta maria percurrunt, nāvēs mercātōriās atque ūram maritimam diligenter tuentur. Mare Internum iterum ‘nostrum mare’ iūre appellātur ā Rōmānīs. Neque tamen classis Rōmāna omnēs nautās quī ubīque nāvigatorū potest. Adhūc supersunt aliquot praedōnēs maritimī, quī tantā audāciā sunt ut nē armīs quidem Rōmānōrum dēterreantur.

Amīcī nostrī in marī Tūscō nāvigatorēs tālēs praedōnēs audācissimōs nāvem suam persequī arbitrantur. Cūnctī perturbātī sunt. Etsī nautae omnibus vīribus rēmigant, tamen illa nāvis, ventō secundō adiuvante, magis magisque appropinquat.

Caelum nūbilum suspiciēns gubernātor optat ut ventus in adversum vertātur. Is enim nautās suōs tam validōs esse crēdit ut nūlla alia nāvis rēmīs sōlis ācta nāvem suam cōnsequī possit.

II Intereā Līdia genua flectit et Deum precātur ut sē adiuvet: “Pater noster quī es in caelīs! Fīat voluntās tua! Sed līberā nōs ā malō!”

Mēdus autem gladium brevem, quem adhūc sub veste occultāvit, ēdūcit et “Equidem” inquit “nōn inermis occīdar. Sī praedōnēs mē armīs petīverint, omnibus vīribus repugnābō! Fortēs fortūna adiuvat, ut āiunt.”

Tum vērō Līdia “Converte gladium tuum” inquit “in locum suum! Omnes enim quī cēperint gladium, gladiō peribunt, ut ait Chrīstus.”

internus -a -um < intrā;
mare I.um (intrā fretum
ōceani)=mare nostrum
per-currere
mercātōrius -a -um
< mercātor
tuērī = tūtūm facere,
cūstōdire
iūre : rēctē, vērē
ubī-que = omni locō
super-esse = reliquus
esse
tantā audāciā esse = tam
audāx esse

vīrēs -ium f pl < vīs
rēmigāre = nāvem rēmīs
agere
ad-iuvāre = iuvāre

nūbilus -a -um ↔ se-
rēnus
adversus -a -um: (ven-
tus) a. ↔ secundus
agere ēgisse āctum

inter-eā = interim
flectere -xisse -xum
voluntās -ātis f < velle;
v. tua = quod tū vīs
[Math. 6.9,10,13]

ē-dūcere
in-ermis -e ↔ armātus

re-pugnāre = contrā
pugnāre
[Math. 26.52]

dōnec = dum, tam diū quam

ab aliquō petere = ali- quem rogāre

dis-suādēre ↔ persuā- dēre
neu = nē·ve
re-sistere (+ dat) = re- pugnāre
opus esse + abl

prae-ferre: mortem servi- tūtī p. = morī mālle quam servire
haud sciō an dīxerim = fortasse dīxi
cārus = qui dīligitur

grātia -ae f = rēs grāta, beneficium

pecūniae grātiā = ob grā- tiā pecūniae, pecū- niae causā
sēstertium = sēstertiōrum
of-ferre ob-tulisse ob- lātum = sē datūrum esse dicere/ostendere

red-imere -ēmisse -ēmp- tum <red- + emere

“Sed tē quoque” inquit Mēdus “gladiō meō dēfēn- 70
dam. Nōlō tē ā praedōnibus occidī spectāre inermis.
Dōnec ego vīvam, nēmō tibi nocēbit!”

Sed Lȳdia, quae Mēdum ut fūrem contemnit, “Nōn ā tē” inquit, “sed ā Deō auxilium petō. Is sōlus nōs tuēri potest.” 75

Item gubernātor multīs verbīs Mēdō dissuādēre cōnā- tur nē gladium ēdūcat neu praedōnibus vī et armīs resis- tat: “Quid opus est armīs? Tanta est vīs praedōnum ut nūllō modō iīs resistere possīmus. Neque praedōnēs nautās inermēs occidunt, cum eōs magnō pretiō servōs 80 vēndere possint.”

Mēdus: “Iamne oblītus es quid modo dīxeris? Dīxistū enim ‘tē mortem servitūtī praeferre’.”

Gubernātor: “Haud sciō an ego ita dīxerim, sed pro- fectō lībertās mihi vītā cārior est. Nihil lībertātī prae- 85 ferō. Quam ob rem omnem pecūniā meām praedōni- bus dabō, sī libertātem mihi reddent. Hanc grātiām sōlam ab iīs petam.”

Mēdus: “Certē praedōnēs pecūniām tibi ēripient, sed fēlīx eris sī pecūniae grātiā vītāe tuae parcent.” 90

Gubernātor: “Sī necesse erit, decem mīlia sēstertium praedōnibus offerre possum. Quod ipse nōn possideō amīcī meī prō mē solvent.”

Mēdus: “Ergō nūlla spēs est mihi, quī nec ipse pecū- niam habeō nec amīcum tam pecūniōsum, ut mē ē ser- 95 vitūte redimere possit aut velit.”

Tum mercātor "Mihi quidem" inquit "multī sunt amīcī pecūniōsī, sed valdē dubitō num pecūniā suā mē redimere velint. Fortūnā adversā amīcīs fidendum nōn est! Namque amīcī, quōs in rēbus secundīs multōs habēre vidēmur, temporib⁹ adversīs nōb⁹ dēsunt. Duōs versūs reminīscor ē carmine quod dē hāc rē scripsit poēta quīdam:

Dōnec eris fēlīx, multōs numerābis amīcōs.

105 *Tempora sī fuerint nūbila, sōlus eris!"*

Gubernātor: "Nesciō quī poēta ista scripserit. Tūne nōmen eius meministī?"

Mercātor: "Illōs versūs scripsit Ovidius, poēta ēgre-
gius, nisi memoria mē fallit. Quī ipse, cum fortūnā ad-
110 versā premerētur, ab amīcīs suīs dēsertus erat."

Gubernātor: "Nōn vērum est quod dīxit Ovidius.
Nam etsī rāra est vēra amīcītia ac fidēs, nōn omnēs
amīcī sunt falsī seu īfidī. Multō melius Ennius poēta:
Amīcus certus in rē incertā cernit.

115 Certus ac vērus amīcus est quī numquam amīcō suō deest seu secunda seu adversa fortūna est. Mihi vērō multī sunt tālēs amīcī, quī semper mihi aderunt in rēbus adversīs, seu pecūniā seu aliā rē mihi opus erit. Ipse enim saepe amīcīs meīs affui, nēmō amīcus umquam 120 frūstrā auxilium ā mē petīvit. Ergō omnēs mihi grātī sunt prō beneficiīs."

Mercātor: "Aliud est grātiam habēre, aliud grātiam referre. Nōn omnēs quī tibi prō beneficiīs grātiās agunt,

velle, *coni praes:*
velim velimus
velīs velitis
velit velint
adversa fortūna = mala
fortuna

de-esse (+dat) = auxi-
lium nōn ferre
re-minisci ↔ oblīvīsci

poēta -ae m/f = qui/quae
carmina scribit
(multōs) numerāre: ha-
bēre
nūbila : adversa
[Ovidius: Trīstia I.9.5-6]

meminisse (perf) =
memoriā tenēre
(↔ oblitus esse)

premere : malā rē
afficere

amīcītia -ae f < amīcus
fidēs = animus fidus
seu = sīve

(amīcus) certus : fidus

ad-esse (+ dat) = auxi-
lium ferre (↔ deesse)

ad-esse af-fuisse (< ad-
fuisse)
mihi grātīs = quī mihi
bene vult prō beneficiō;
g. esse = grātiam (: ani-
mum grātūm) habēre
grātiam re-ferre = g. am
prō grātiā reddere
grātiās agere = dicere
'sē grātiam habēre'

meminisse + gen/acc: m.
hominis, m. rel/rem

ali-quandō = aliquō tem-
pore (nesciō quandō)

nē quis = nē aliquis,
nē quisquam

pīrāta -ae m = praedō
maritimus

mūtuus -a -um: pecūnia
mūtua = pecūnia quae
reddenda est
condicō -onis f = lēx
inter duōs statūta
diēs f = tempus statūtum

ipsī posteā, sī opus fuerit, grātiām tibi referent. Facile
est grātiās agere prō beneficiis, nec vērō quidquam dif- 125
ficiilius esse vidētur quam beneficiōrum meminisse.”

Gubernātor: “Sed ego ipse soleō amīcīs meīs grātiām
referre. Numquam beneficii oblitus sum, semper pecū-
niām acceptam reddidī.”

Hīc Mēdus “Ergō” inquit “melior es amīcus quam ille III
quem ego aliquandō ē servitūte redēmī.”

Gubernātor: “Mīror unde pecūniām sūmpseris ut
aliōs redimerēs, cum tē ipse redimere nōn possīs.”

Lȳdia: “Ego mīror cūr id mihi nōn nārrāveris.”

Mēdus: “Nihil cuiquam nārrāvī dē eā rē, nē quis mē 135
glōriōsum exīstīmāret. Sed quoniam omnēs mē quasi
servum scelestum contemnitis, nārrābō vōbīs breviter
quōmodo amīcum ē servitūte redēmerim atque ipse ob
eam grātiām servus factus sim:

“Cum homō liber Athēnīs vīverem, ā quōdam amīcō 140
epistulam accēpī quā ille mihi nūntiāvit ‘sē ā pīrātīs cap-
tum esse’ ac mē per amīcitiam nostram ḥrāvit ut sē ē
servitūte redimerem magnum pretium solvendō. Cum
autem tantum pecūniae nōn habērem, necesse fuit pe-
cūniām mūtuam sūmēre. Ergō virum dīvitem adī, qui 145
mihi omnem pecūniām mūtuam dedit hāc condicōne,
ut annō post ad certam diem omnia sibi redderentur.
Pecūniā solūtā, amīcus meus ā pīrātīs liberātus grātiās
mihi ēgit prō beneficiō, ac simul mihi prōmīsit ‘sē intrā
annum omnem pecūniām redditūrum esse’ — sed annō 150

post nē assem quidem ab eō accēperam! Diē ad solven-
dum cōstitūtā, cum pecūniā dēbitam solvere nōn
possem, homō ille dīves mē in carcerem mīsit et aliquot
diēbus post servum vēndidit. — Sed nesciō cūr hoc
155 vōbīs nārrāverim, nec enim sine māximō dolōre eius
temporis reminīscor cum in patriā līber inter cīvēs lībe-
rōs versārer. Utinam aliquandō līber patriam videam!
Sed frūstrā hoc optō, nam iam illī pīrātae eam spem
mihi ēripiēnt, idque eōdem diē quō ab amīcā meā dēser-
160 tus sum!” Hoc dīcēns Mēdus ānulum quem Līdia ab-
icere voluit prae sē fert.

Gubernātor: “Nē dēspērāveris! Fortasse ānulō istō
aureō tē redimere poteris. Namque avārī atque aurī cu-
pidī sunt omnēs pīrātae. Magna est vīs aurī.”

165 Mēdus ānulum parvum aspiciēns “Putāsne” inquit
“mē tam parvī aestimārī ā pīrātīs?”

Gubernātor: “Nōn omnēs hominēs parī pretiō aesti-
mantur. Scīsne quantum pīrātae ā Iūliō Caesare captō
postulāverint? Vigintī talenta postulāvērunt, id est
170 prope quīngenta mīlia sēstertium. At Caesar, vir super-
bus, cum id parum esse cēnsēret, quīnquāgintā talenta
pīrātīs obtulit, simul vērō supplicium iīs minātus est!
Tum praedōnibus quasi servīs suīs imperāvit ut tacē-
rent neu somnum suum turbārent — ita Caesar praedō-
175 nēs contemnēbat, cum in eōrum potestāte esset. Ubi
prīmum redēmptus est, ipse nāvēs armāvit et captōs
praedōnēs in crucem tollī iussit.”

cōn-stituere = statuere

remīnīscī + gen/acc: r.
hominīs, r. reī/tem
utinam (+ coni) = optō
ut

prae sē ferre = ante sē
tenēre, ostendere
nē dēspērāveris! = nōlī
dēspērāre!

talētūm -ī n (pecūniā
Graeca) = XXIV mīlia
sēstertium
superbus -a -um = qui
aliōs contemnit

minārī (+dat) = poenam
prōmittere

cum... esset : quam-
quam ... erat
ubi prīmum + perf
= cum prīmum
armāre = armīs parāre

utinam nē = optō nē

nē abiēceris! = nōlī
abicer!

mē grātiā = mē causā

hōc nihil grātius = nihil
grātius quam hocnāvis longa = nāvis ar-
mata (ē classe Rōmānā)
nē timueritis! = nōlīte
timere!dē-sistere = dēsinere
tollere sus-tulisse
sub-lātum

Mēdus: "Nōn sum tam superbus ut mē cum Caesare comparandum esse putem. Utinam nē pīrātae mē ut servum fugitīvum occīdant! Vērum hōc ānulō sī quis servārī potest, nōn ego, sed amīca mea servanda est. Ecce ānulum reddō tibi, Līdia. Nē eum abiēceris! Utinam ille ānulus vītam tuam servet!"

Līdia ānulum oblātum accipit et "Grātiās tibi agō" inquit, "sed quōmodo tua vīta servābitur?"

"Id nōn cūrō" inquit Mēdus, "nec enim mortem metuō, sī tē salvam esse sciō."

Tum Līdia "Ō Mēde!" inquit, "Nunc dēmum intellegō mē tibi vītā cāriōrem esse. Ignōsce mihi quod tē accūsāvī! Omnia mē grātiā fēcistū. Quōmodo tibi grātiam referam?"

Mēdus: "Nihil rogō, nisi ut mē amēs ita ut mē amābās. Hōc nihil grātius mihi fierī potest."

Līdia nihil respondet, sed Mēdum complectitur atque ūsculātur. Quid verbīs opus est?

Intereā gubernātor in mare prōspicit et "Quid hoc?" inquit, "Aliae nāvēs illam sequuntur. Tot nāvēs praedōnēs nōn habent. Nāvēs longae sunt, quae mare percurrunt, ut nōs ā pīrātīs tueantur. Nē timueritis, amīci!"

Mercātor: "Sed cūr illae nōs persequuntur?"

Gubernātor: "Quia tamquam praedōnēs ab iīs fugimus. Rēmōs tollite, nautae!"

Nautae statim rēmigāre dēsistunt ac rēmīs sublātīs nāvēs longās salūtant. Classis celeriter appropinquat.

205 Iam mīlītēs armātī in nāve proximā cernuntur. Lȳdia magnā cum laetitiā classem appropinquantem spectat, sed Mēdus etiamnunc perterritus esse vidētur.

etiam-nunc = adhūc

“Nōnne laetāris, Mēde” inquit Lȳdia, “quod nōs om̄nēs ē commūnī perīculō servātī sumus?”

210 Mēdus: “Laetor sānē quod vōs servātī estis; sed ego mīlītēs aequē timeō atque pīrātās. Nē oblīta sīs mē servum fugitīvum esse. Timeō nē mīlītēs mē captum Rōmam abdūcant, ut cōram populō ad bēstiās mittar in amphitheātrō. Hoc dominus mihi minārī solēbat.”

nē oblīta sīs! = nōlī oblīvīsci!

215 “Nē timueris!” inquit Lȳdia, “Mīlītēs ignōrant quī homō sīs et quid anteā fēceris. Iam nēmō nōs prohibēbit simul in patriam nostram commūnem redīre.”

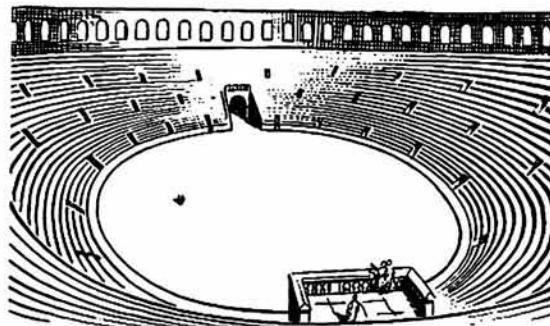
amphitheātrum -īn

nē timueris! = nōlī timēre!

220 Intereā nāvēs longae tam prope vēnērunt ut mīlītēs cognōscant nāvem mercātōriam esse. Itaque persequī dēsistunt atque cursum ad orientem flectunt. Brevī cūncta classis ē cōnspectū abit.

cursus -ūs m < currere

— Hīc amīcōs nostrōs in mediō cursū relinquimus. Utinam salvī in Graeciam perveniant! Omnia bona iīs optāmus.

amphitheātrum

GRAMMATICA LATINA

225

Coniunctivus

Tempus perfectum

[A] *Activum.*

laudāverit

Iūlius dubitat num magister Mārcum laudāverit.

-erit

'Laudāverit' est coniunctivus temporis praeteritū perfectū. 230

Coniunctivus perfectū dēsinit in -erit (pers. III sing.), quod ad īnfīnitivum perfectū sine -isse adicitur.

Exempla: [1] recitāv|erit; [2] pāru|erit; [3] scrips|erit; [4] audiv|erit.

Pater filium interrogat 'num bonus discipulus fuerit: num 235
magistrō pāruerit, attentē audīverit, rēctē scripserit et pulchrē
recitāverit.'Pater: "Audīsne? Interrogō tē 'num bonus discipulus fue-
ris, num magistrō pārueris, attentē audīveris, rēctē scripseris et 240
pulchrē recitāveris'." Filius: "Iam tibi dixī 'mē industrium
fuisse.' Quārē igitur mē interrogās 'num bonus discipulus
fuerim, num magistrō pāruerim, attentē audīverim, rēctē scrip-
serim et pulchrē recitāverim'? Crēde mihi! Nē dubitāveris dē
verbīs meis!"Parentēs filiōs interrogant 'num bonī discipulī fuerint: num 245
magistrō pāruerint, attentē audīverint, rēctē scripserint et pul-
chrē recitāverint.'Parentēs: "Audītisne? Interrogāmus vōs 'num bonī disci-
pulī fueritis, num magistrō pārueritis, attentē audīveritis, rēctē 250
scripseritis et pulchrē recitāveritis'." Filiī: "Iam vōbīs diximus
'nōs industriōs fuisse.' Quārē igitur nōs interrogātis 'num
bonī discipulī fuerimus, num magistrō pāruerimus, attentē
audīverimus, rēctē scripserimus et pulchrē recitāverimus'? Crē-
dite nōbīs! Nē dubitāveritis dē verbīs nostrīs!"*Singulāris Plūrālis*

255

Persōna prīma -erim -erimus*Persōna secunda* -eris -eritis*Persōna tertia* -erit -erint

[B] Passīvum.

260 Pater dubitat num filius ā magistrō laudātus sit.

Pater: "Tūne ā magistrō laudātus es?" Filius: "Nesciō num laudātus sim!" Pater: "Quōmodo nesciōs num laudātus sis ā magistrō?" Filius: "Nesciō quid ab eō dictum sit, nam in lūdō dormīvi!"

265 Pater dubitat num filii ā magistrō laudātī sint.

Pater: "Vōsne ā magistrō laudātī estis?" Filiī: "Nescimus num laudātī simus!" Pater: "Quōmodo nesciīs num laudātī sitis?" Filiī: "Nescimus quid magister dixerit, nam in lūdō dormīvimus!"

	Singulāris	Plūrālis
<i>Persōna prīma</i>	laudātus sim	laudātī simus
<i>Persōna secunda</i>	laudātus sis	laudātī sitis
<i>Persōna tertia</i>	laudātus sit	laudātī sint

laudātus sim
laudātus sis
laudātus sit
laudātī simus
laudātī sitis
laudātī sint

-tus	sim	-tī	simus
-ta	sis	-tae	sitis
	sit		sint
-tum	sit	-ta	sint

PENSVM A

Dominus dubitat num pāstor ovēs bene cūrāv-. Dominus: "Dīc mihi, pāstor, utrum in campō dormīv- an vigilāv-." Pāstor: "Mīror cūr mē interrogēs utrum dormīv- an vigilāv-." Semper officium meum faciō." Dominus: "Ergō dīc mihi cūr herī ovis ē grege aberrāv- ac paene ā lupō capta s-." Pāstor mīrātur unde dominus hoc audīv-.

Iūlius servōs interrogat num Mēdum vīd-. Servi: "Nescimus quō fūg-, ut tibi dīximus. Cūr nōs interrogās num eum vīd-?" Iūlius: "Id interrogō, quia dubitō vērumne dīx-!"

Verba: vincere -isse -um; agere -isse -um; flectere -isse -um; offerre -isse -um; redimere -isse -um; tollere -isse -um; adesse -isse.

Vocabula nova:

servitūs
incola
vīs
vīrēs
audācia
inopia
populus
classis
victōria
gēns
victor
vīrēs
voluntās
grātia
poēta
amīctia
pīrāta
condicō
talentum
amphitheātrum
cursus
cūnctus
īnfēstus
cārus
ēgregius
proximus
commūnis

PENSVM B

Priusquam Pompēius, dux — [= optimus], — Rōmānae praepositus est, — [= omnia] maria — erant praedōnibus, quī Rōmānōs ita — ut etiam portūs Italiae oppugnārent. Tan-ta erat — praedōnum ut nēmō iīs — posset. Nēmō sine metū

grātus
vīlis
internus
mercātōrius
nūbilis
adversus
inermis
mūtuus
superbus
submerge re
contemnere
praepōnere
percurrere
tuēri
rēmigāre
adiuvāre
flectere
ēducere
repugnāre
dissuādere
praeferre
offerre
redimere
reminīsci
meminisse
referre
mināri
armāre
dēsistere
aliquot
ubique
aliquandō
intereā
etiamnunc
dōnec
neu
seu
utinam

mortis aut — nāvigābat. — [= complūrēs] īnsulae ab — relinquēbantur. Rōmae frūmentum tam — erat ut multū pauperēs fame (= — cibī) perīrent.

Pirātae, quī — [= aliquō tempore] Caesarem cēperant, xx talenta — [= sīve] D mīlia sēstertium ab eō postulāvērunt, sed Caesar, vir —, L talenta iīs —. Tantō pretiō Caesar — est.

Omnēs amīcī prō beneficiīs — agunt, sed paucī posteā — referre volunt. Vēra — rāra est. Difficile est beneficiōrum —. Fortēs fortūna —.

PENSVM C

Cūr Pompēius classī Rōmānae praepositus est?

Cūr amīcī nostrī ab alterā nāvē fugiunt?

Utrum ventus secundus an adversus est?

Quantum gubernātor pīrātīs offerre potest?

Num ipse tantum pecūniae possidet?

Quandō vērus amīcus cognōscitur?

Quōmodo Mēdus servus factus est?

Cūr Mēdus adhūc nihil nārrāvit de eā rē?

Suntne praedōnēs quī eōs persequuntur?

Cūr Mēdus etiamnunc perterritus est?

Quō nāvēs longae cursum flectunt?

EXERCITVS ROMANVS

1 Exercitus Rōmānus ūniversus cōnstat ex legiōnibus duodētrīgintā, quae in dēnās cohortēs dīviduntur. In singulīs legiōnibus sunt sēna vel quīna vel quaterna mīlia mīlitum, quī omnēs cīvēs Rōmānī sunt. Praetereā
 5 magna auxilia exercituī adiunguntur. Auxilia sunt peditēs equitēsque ex prōvinciis, quī arma leviōra, sīcūt arcūs sagittāsque, ferunt. Legiōnārii sunt peditēs scūtīs, gladiīs pīlīsque armātī.

Signum legiōnis est aquila argentea, quae in itinere
 10 ante agmen fertur. In itinere cohortēs alia post aliam in longō ūrdine prōgrediuntur. Tālis ūrdō mīlitum prōgredientium dīcitur agmen. Cum agmen ad hostēs pervēnit, sī tempus et locus idōneus est ad pugnandum, cohortēs in trēs ūrdinēs īstruuntur. Exercitus ita īstrūctus aciēs appellātur. Ante proelium dux exercitūs mīlitēs suōs hortātur ut fortiter pugnent. Tum peditēs prō-

agmen -inis *n*legiō -ōnis *f*

cohors -rtis *f*
 dēnī -ae -a = X et X...
 sēnī -ae -a = VI et VI...
 quīnī -ae -a = V et V...
 quaternī -ae -a = IV et
 IV...
 auxilia -ōrum *n pl*
 ad-iungere = addere

legiōnārius -a -um < legiō; *m* = miles *l.*

ūrdō -inis *m*
 prō-gredi -ior = prō-
 cēdere
 idōneus -a -um = con-
 veniēns
 īstruere -ūxisse -ūctum
 aciēs -ēi *f*
 proelium -ī *n* = pugna
 exercitūm
 hortāri = monēre
 prō-currere -currisse

mittere = iacere

caedere = pulsare; (*gladiō*) c. = occidere
 imperator -oris *m* = qui imperat (titulus ducis)
 circum-dare = cingere (locum) mūnire = vallō /mūrō circumdare
 suprā (*adv*): in cap. XII
 com-memorāre = memorare
 aetās -atis *f* = anni quos aliquis vixit
 militaris -e < miles
 puer VII annōs natus = puer VII annorum

velle, *coni imperf*:
 vellem vellemus
 vellēs velleatis
 vellet vellent

studēre (+ *dat*): litteris s. = studiōsus esse litterarum (: legendi)
 studium -i *n* < studēre

cōgere co-ēgisse -actum (< co- + agere) = vi persuādere

stipendium -i *n* = mercēs militis; s. merēre = militare
 prō ↔ contrā

virtūs -ūtis *f* < vir; (militis) v. = animus fortis

pūblicus-a-um (< populus) ↔ privātus-a-um

(epistulam) dare = mittere
 praecipue = prae ceteris rēbus, māximē

currunt et pīrum pīla in hostēs mittunt, deinde eōs gladiī caedunt. Hostibus proeliō victīs, dux ā militibus 'imperātor' salūtātur. Vesperī exercitus locō ad dēfendendum idōneō castra pōnit, quae vällō et fossā circum-dantur. Ita mūniuntur castra Rōmāna.

Aemilius, frāter Aemiliae minor, quem suprā com-memorāvimus, ā pīmā aetāte studiōsus fuit reī militāris. Iam puer septem annōs natus gladiōs ligneōs et arcūs sagittāsque sibi faciēbat, ut cum aliīs pueris eiusdem aetātis proelia lüderet. Septendecim annōs natus ā patre interrogātus 'quid tum discere velle?' filius statim respondit 'sē nihil nisi rem militārem discere velle.' Volutās filiī patrī haud placēbat, cum ipse litteris studēret neque ūllum aliud studium filiō suō dignum esse arbitrārētur. Cum vērō filius nūllō modō contrā voluntātem ad studium litterarum cōgī posset, pater eum ūnā cum Pūbliō Valeriō, adulēscente eiusdem aetātis, in Germāniā ad exercitum Rōmānum mīsit, ut apud ducem quendam ēgregium stipendia merēret. Ibi Aemilius prō patriā pugnāns iam magnam glōriam militārem sibi quaesīvit. Virtūs eius ēgregia ab omnibus laudātur.

Et pater et soror Aemiliī frequentēs epistulās ad filium et frātrem suum mittunt. Pater māximē dē rēbus pūblicis scribit, sed Aemilia dē rēbus privātīs, ut dē liberīs suis et dē convīviīs, scribere solet. Epistulae quās Aemilius ad patrem dat praecipue dē glōriā et virtūte militāri sunt, sed ex iīs litterīs privātīs quās Aemilia

nūper ā frātre suō accēpit plānē appāret eum iam vītā
 45 mīlitārī fatīgātum esse. Ecce litterae novissimae, quās
 Aemilia prīdiē kalendās Iūniās ā frātre accēpit et posterō
 diē in convīviō recitāvit:

II “Aemilius sorōrī suaē cārissimae s. d.

Hodiē dēmum mihi allāta est epistula tua quae a. d.
 50 VII kal. Māi. scrip̄ta est, id est ante vīgintī diēs. Quam
 tardus est iste tabellārius! Celsī sānē et arduī montēs
 Germāniam ab Italiā disiungunt, ac difficillimae sunt
 viae quae trāns Alpēs ferunt, sed tamen celer tabellārius
 idem iter quīndecim ferē diēbus cōfiscere potest, ut
 55 tabellārii pūblici quibus ūtitur dux noster. Ego vērō
 istum tabellārium properāre docēbō, cum meās litterās
 ad tē referet.

Sed quamquam tardē advēnit, grātissima mihi fuit
 tua epistula magnōque cum gaudiō ex eā cognōvī tē et
 60 Iūliū et liberōs vestrōs, quōs valdē dīligō, bonā valē-
 tūdine fruī. Cum epistulās tuās legō, apud vōs in Al-
 bānō esse mihi videor, neque in hāc terrā frīgidā inter
 hominēs barbarōs. Tum, nesciō quōmodo, ita permo-
 veor ut lacrimās vix teneam — ita patriam et amīcōs
 65 meōs dēsiderō.

Ō, quam longē absum ab Italiā et ab iīs omnibus quōs
 praecipūē dīligō! Utinam ego Rōmae essem aut tū apud
 mē essēs! Cum Dānuvium flūmen aspiciō, quod praeter
 castra nostra fluit, dē Tiberī cōgitō atque dē Rōmā.
 70 Quandō tē aspiciam, urbs pulcherrima? Utinam hic am-

appāret = plānum est,
 intellegitur

fatīgāre = fessum facere

pri-diē = diē ante
 posterus -a -um (< post)
 = sequēns

s. d. = salūtem dicit

a. d. VII kal. Māi. =
 ante diem septimum
 kalendās Māiās
 arduus -a -um:

mōns
 arduus

Alpēs -ium / pl: montēs
 Eurōpae altissimi
 ferē = circiter

properāre = celeriter
 īre/agere
 re-ferre

gaudium -i n (< gaudēre)
 = laetitia
 valētūdō -inis f < valēre

Albānum -i n = prae-
 dium Albānum

dēsiderāre: amīcōs d. =
 dolēre sē abesse ab
 amīcis

castra □
 —————→
 praeter castra

amnis -is m = flūmen

trāns-ferre

Venus est Mercurii soror
(pater utriusque Iupiter)

rīdiculus -a -um
= rīdendus
ef-fundere < ex + fundere

cupidus patriae videndae
= cupidus patriam vi-
dendī
prae-stāre: officium p.
= officium facere

trāns-ire -iisse

tam-diū ... quam-diū
= tam diū ... quam
citrā ↔ ultrā prp+acc:

ūni -ae -a: ūnae litterae
= ūna epistula
trīnī -ae -a: trīnae lit-
terae = trēs epistulae
quaternae litterae =
quattuor epistulae

in scribendō
in epistulis scribendis

ad scribendum
ad epistulam scribendam

nis Tiberis esset et haec castra essent Rōma!

Sed frūstrā haec optō, cum nēmō nisi deus ita subitō in alium locum trānsferrī possit. Sī Mercurius essem ālāsque habērem, ventō celerius trāns montēs amnēsque in Italiam volārem, ubi Venus, soror mea pulcherrima, 75 frātrem rīdēns reciperet.

Rīdēbis certē, mea soror, nec sine causā, nam rīdicu-
lum est tālēs rēs optāre, nec lacrimās effundere mīlitem
decet, cuius officium est sanguinem effundere prō pa-
triā. Ego vērō, etsī cupidus sum patriae videndae, offi-
cium meum praestābō sīcut cēterī mīlitēs Rōmānī, quō-
rum magnus numerus in Germāniā est. Nisi nōs hīc
essēmus fīnēsque imperiī dēfenderēmus, hostēs celeri-
ter Dānuvium et Alpēs trānsīrent atque ūsque in Italiam
pervenīrent, nec vōs in Latiō tūtī essētis. Nē hoc fīat, 85
legiōnēs Rōmānae hīc sunt ac tamdiū remanēbunt
quamdiū hostis armātus seu citrā seu ultrā Dānuvium
flūmen reliquus erit.

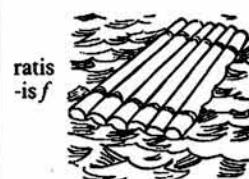
Quoniam igitur ipse ad tē properāre nōn possum,
litterās ad tē scribere properō. Quaeris ā mē cūr tibi 90
ūnās tantum litterās scrīpserim, cum interim trīnās qua-
ternāsve litterās ā tē accēperim. Haud difficile est mē
excūsāre, quod neglegēns fuerim in scribendō. Sī mihi
tantum esset ūtī quantum est tibi, in epistulis scriben-
dīs nōn minus dīligēns essem quam tū. Sed cum per 95
complūrēs mēnsēs vix tempus habuerim ad dormien-
dum, facile intellegēs nūllum mihi ūtium fuisse ad epis-

tulam scribendam. Prope cotidiē aut Germānī castra nostra oppugnāvērunt aut nōs impetūs fēcimus in illōs.

Hodiē vērō nullum hostem armātum citrā flūmen vi-dēmus. Magnus numerus eōrum aut caesus aut captus est ā nostrīs, reliquī ultrā flūmen in magnīs silvīs latent. Herī enim exercitūm Germānōrum proeliō vīcimus. Quod sīc factum est:

III Mediā nocte in castra nūntiātum est ‘magnum hos-tium numerum nāviculīs ratibusque cōpulatīs flūmen trānsiisse celeriterque secundum flūmen adversus cas-tra nostra prōgredi.’ Hōc nūntiō allātō, mīlitēs statim convocatī sunt. Qui cum arma cēpissent et vällum as-cendissent, prīmō mīrabantur quamobrem mediā nocte ē somnō excitatī essent, cum extrā vällum omnia tran-quilla esse vidērentur. Ego quoque dubitatē cooperam num nūntius vērum dīxisset, cum subitō paulō ante lūcem magnus numerus Germānōrum ē silvīs proximīs excurrēns castra nostra oppugnāvit. Nostrī, cum paratī essent ad castra dēfendenda, illum prīmum impetum facile sustinuērunt. Nec tamen hostēs castra oppugnāre dēstitērunt, sed aliī ex aliīs partibus etiam atque etiam sub vällum prōcurrērunt. Cum complūrēs hōrās ita for-tissimē ā nostrīs, ab hostibus cōstanter ac nōn timidē pugnatū esset, equitātus noster repente portā dextrā ērumpēns impetum in latus hostium apertum fēcit. Paulō post, cum plēriūque hostēs sē ad equitēs convertis-sent, peditēs nostrī portā sinistrā ērūpērunt. Hostēs hāc

caedere cecidisse caesum

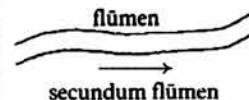
cōpulare = coniungere

secundum *ppr+acc: s.*

flūmen = flūmen se-quēns

con-vocāre = in eundem locum vocāre

cum... cēpissent = post-quam cēpērunt

ante lūcem = ante diem

ex-currere

ad dēfendendum
ad castra dēfendenda

dē-sistere -stississe
etiam atque etiam = iterum atque iterum

cōstāns, *adv* cōstanter

pugnatū ā nostrīs = nostrī pugnant
ē-rumpere = subitō ex-currere

plēri- plērae- plēra-que = prope omnēs
convertēre -tisse -sum

diū, *comp* diūtius,
sup diūtissimē

tergum vertere : fugere
rīpa -ae f = lītus
flūminis

ulterior -ius *comp*
< ultrā; *sup* ultimus
citerior -ius *comp*
< citrā; *sup* cītimus
caedēs -is f < caedere

dēsiderantur : āmissi
sunt
vulnerāre < vulnus
-eris n

incolumis -e = salvus,
integer

numerō superiōrēs
: plūrēs

pāx pācis f ↔ bellum
lēgātus -i m = nūntius
pūblicus

rē perturbātī, cum iam longā pugnā fatigātī essent, im- 125
petum Rōmānōrum ab utrāque parte venientium diū-
tius sustinēre nōn potuērunt, ac post brevem pugnam
terga vertērunt. Cum ad rīpam flūminis fugientēs per-
vēnissent, aliī nāviculīs ratibusque sē servāvērunt, aliī
armīs abiectīs in flūmen sē prōiēcērunt, ut natandō ad 130
rīpam ulteriōrem pervenīrent, reliquī omnēs ab equiti-
bus, quī ad eōs persequendōs missī erant, in rīpā cite-
riōre caesī aut captī sunt. Tanta ibi caedēs hostium facta
est ut meminisse horream.

Duo ferē mīlia hominum magnamque armōrum cō- 135
piam hostēs eō proeliō āmīsērunt. Ē nostrīs haud multī
dēsiderantur. Ipse sagittā in bracchiō laevō vulnerātus
sum, sed vulnus meum leve est, multī graviōra vulnera
accēpērunt. Nec vērō ūllus mīles legionārius ā tergō
vulnerātus est. Plērīque autem mīlitēs nostrī ex tantō 140
proeliō incolumēs sunt.

Hōc proeliō factō, dux victor, cum ā mīlitibus impe-
rātor salūtātus esset, virtūtem nostrā laudāvit ‘quod
contrā hostēs numerō superiōrēs fortissimē pugnāvissē-
mus’; ‘tot hominibus ūnō proeliō āmissīs, hostēs brevī 145
arma positūrōs esse’ dīxit. Hīs verbīs māximō gaudiō
affectī sumus, nam post longum bellum omnēs pācem
dēsiderāmus. Hodiē lēgātī ā Germānīs missī ad castra
vēnērunt, ut cum imperātōre colloquerentur. Nesciō
an lēgātī pācem petītūm vēnerint, sed certō sciō im- 150
perātōrem nostrum cum hoste armātō colloquī nōlle.

Ego cum ceteris hāc victoriā glōriōsā gaudeō quidem,
sed multō magis gaudērem sī amīcus meus Pūblius Va-
lerius, quōcum prīmum stipendium meruī, incolumis
155 esset et mēcum gaudēre posset. Quī cum mihi in hostēs
prōgressō auxilium ferre vellet, ipse ex aciē excurrēns
pilō percussus cecidit. Graviter vulnerātus in castra por-
tātus est, ubi in manibus meīs ex vulnere mortuus est,
postquam mē ūrāvit ut per litterās parentēs suōs dē
160 morte filiī cōnsolārer. Sed quōmodo aliōs cōnsoler, cum
ipse mē cōnsolārī nōn possim? Fateor mē lacrimās effū-
disse cum oculōs eius clausissem, sed illae lacrimae et
mīlitē et amīcum decēbant, etenim malus amīcus fuis-
sem, nisi lacrimās effūdissem super corpus amīci mor-
165 tuī, cum ille sanguinem suum prō mē effūdisset.

Utinam patrem audīvissem, cum mē ad studium litte-
rārum hortārētur! Sed tum litterās et studiōsos litterā-
rum dēspiciēbam. Poētās ut hominēs ūtiōsos ūderam,
praecipue Tibullum, quī vītam rūsticam atque ūtiōsam
170 laudābat, vītam militārem dēspiciēbat. Mīrābar cūr ille
poēta mortem glōriōsam prō patriā ‘dīram’ vocāret et
ēnsēs quibus patria dēfenditur ‘horrendōs’, ut in hīs
versibus, quōs senex magister etiam atque etiam nōbīs
recitatbat:

175 *Quis fuit horrendōs prīmus quī prōtulit ēnsēs?*

Quam ferus et vērē ferreus ille fuit!

Tum caedēs hominum generī, tum proelia nāta,

tum brevior dīrae mortis aperta via est!

glōriōsus: (rēs) glōriōsa
= quae glōriam affert

quō-cum = cum quō

prō-gredī -ior -gressum
esse
percutere -iō -cussisse
-cussum
ex vulnere = propter
vulnus

ef-fundere -fūdisse
-fūsum

et-enim = namque

tum = tunc

dēspicere = contemnere
ūtiōsus -a -um < ūtium
ūderam ↔ amābam
Tibullus -i m

dīrus -a -um = terribilis

ēnsis -is m = gladius
horrendus -a -um =
dīrus

[*Tibullus I.10.1-4*]
prō-ferre = in lūcem p.,
prīmum facere

genus hominum =
cūncū hominēs
proelia nāta sunt
: brevior via ad dīram
mortem aperta est

fore (*inf* *fut*) = futūrum
/-am... esse

exspectātō! = exspectā
(posthāc)!

scrībitō! = scribe!

monētō! = monē!

nārrātōte! = nārrāte!

īdūs Māiae: diēs xv
mēnsis Māii

laudāvisset

-isset

[1] recitāv|isset

[2] pāru|isset

[3] scrīps|isset

[4] audīv|isset

[1] recitāv|isse|m

recitāv|issē|s

recitāv|isse|t

recitāv|issē|mūs

recitāv|issē|tis

recitāv|isse|nt

Rīdiculī mihi puerō vidēbantur iī versūs, cum nōn-dum caedem vīdissem. At hodiē Tibullum vērum dix- 180
isse intellegō. Sī iam tum hoc intellēxissem, certē patrem audīvissem nec ad bellum profectus essem, ut tot caedēs et tot vulnera vidērem.

At iam satis dē caede scripsī. Nōlō tē fatīgāre nār-randō dē bellō cruentō, cum brevī pācem fore spērē- 185
mus. Nisi ea spēs mē fallit, posthāc plūrēs epistulās ā mē exspectātō, atque plūrēs etiam ipsa scribitō! Etiam aliōs monētō ut ad mē litterās dent. Et dē rē pūblicā et dē rē prīvatā nārrātōte mihi! Scītōte mē omnia quae apud vōs fīunt cognōscere velle. 190

Valētūdinem tuam cūrā dīligerter! Datum prīdiē
īdūs Māiās ex castrīs.”

GRAMMATICA LATINA

Coniunctīvus

Tempus plūsquāmperfēctū

195

[A] Āctīvūm.

Iūlius dubitābat num magister Mārcum laudāvisset.

‘Laudāvisset’ coniunctīvus est temporis praeterītū plūs-quāmperfēctū. Coniunctīvus plūsquāmperfēctū dēsinit in -isset (pers. III sing.), quod ad īfīnitūm perfēctū sine -isse ad- 200
icitur.

Exempla: [1] recitāv|isset; [2] pāru|isset; [3] scrīps|isset; [4] audīv|isset.

Pater filium interrogāvit ‘num bonus discipulus fuisset: num magistrō pāruisset, attentē audīvisset, rēctē scrīpsisset et pulchrē recitāvisset.’ Filius nōn respondit. Tum pater ab eō quæsīvit ‘num ā magistrō laudātus esset.’ Cum filius id negā-

visset, "Ergō" inquit pater "malus discipulus fuistū; nam sī bonus discipulus fuissēs, magister tē laudāvisset. Sī magistrō 210 pāruissēs, attentē audīvissēs, rēctē scripsissēs et pulchrē recitāvissēs, ā magistrō laudātū essēs." Filius: "Etiam sī industrius fuisse, magister mē nōn laudāvisset." Pater: "Quid?" Filius: "Etiam sī magistrō pāruisse, attentē audīvisse, rēctē scripsisse et pulchrē recitāvisse, laudātū nōn esse ab illō magistrō 215 gistrō iniūstō!"

Pater filiōs interrogāvit 'num bonī discipulī fuissent: num magistrō pāruissent, attentē audīvissent, rēctē scripsissent et pulchrē recitāvissent.' Filiī nōn respondērunt. Tum pater ab iīs quaesīvit 'num ā magistrō laudātī essent.' Cum filii id negā- 220 vissent, "Ergo" inquit pater "malī discipuli fuistis; nam sī bonī discipulī fuissētis, magister vōs laudāvisset. Sī magistrō pāruissētis, attentē audīvissētis, rēctē scripsissētis et pulchrē recitāvissētis, ā magistrō laudātī essētis." Filiī: "Etiam sī magistrō pāruissēmus, attentē audīvissēmus, rēctē scripsissēmus et 225 pulchrē recitāvissēmus, laudātī nōn essēmus ab illō magistrō iniūstō!"

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūralis</i>		
<i>Persōna prīma</i>	-isse m	-issēmus	-isse m	-issē mus
<i>Persōna secunda</i>	-issēs	-issētis	-issēs	-issētis
230 <i>Persōna tertia</i>	-isset	-issent	-isset	-isset
[B] Passīvum.				

Exempla: vidē suprā!

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūralis</i>		
<i>Persōna prīma</i>	laudātū esse m	laudātī essēmus	-tūs esse m	-tī essēmus
235 <i>Persōna secunda</i>	laudātū essēs	laudātī essētis	-ta essēs	-tae essētis
<i>Persōna tertia</i>	laudātū esset	laudātī essent	-tum esset	-ta essent

Imperātīvus futūrī

Pugnātō, mīles! Pugnātōte, mīlītēs!

'Pugnātō, pugnātōte' imperātīvus futūrī est. Imperātīvus 240 futūrī dēsinit in -tō (sing.) et -tōte (plūr.); idem ferē significat atque imperātīvus praesentis ('pugnā, pugnāte').

[2]	pāru sse m pāru sse s pāru sse t pāru sse mus pāru sse tis pāru sse nt	
[3]	scrips sse m scrips sse s scrips sse t scrips sse mus scrips sse tis scrips sse nt	
[4]	audiō sse m audiō sse s audiō sse t audiō sse mus audiō sse tis audiō sse nt	
	fu sse m fu sse mus fu sse s fu sse tis fu sse t fu sse nt	

pugnātō pugnātōte

-tō -tōte

[1] pugnā|iō pugnā|iōte
 [2] pārē|iō pārē|iōte
 [3] scrib|iō scrib|iōte
 [4] audi|iō audi|iōte

es|iō es|iōte

Vocabula nova:

legiō cohors agmen ūrdō aciēs proelium imperātor aetās studium stipendium virtūs gaudium valētūdō amnis ratis ripa caedēs vulnus pāx lēgātus ēnsis legiōnārius idōneus militāris pūblicus privātus posterus arduus rīdiculus ulterior citerior incolumis ūtiōsus dirus horrendus dēni sēni quinī quaternī

Exempla:

Magister: "Posthāc bonus discipulus *estō*, puer! Semper mihi pārētō! Dīligenter audītō! Pulchrē recitātō et rēctē scribītō!"

Magister: "Posthāc bonī discipulī *estōte*, puerī! Semper mihi pārētōte! Dīligenter audītōte! Pulchrē recitātōte et rēctē scribītōte!"

245

PENSVM A

Magister epistulam ad Iūlium scripsit, cum Mārcus in lūdō dormīv— nec magistrō pāru—. Sī Mārcus bonus discipulus fu—, magister eum laudāv— nec epistulam scrips—.

Mārcus: "Herī in cubiculō inclūsus sum, cum pater epistulam tuam lēg—. Nisi tū eam epistulam scrips—, ā patre laudātus es—." Magister: "Epistulam scripsī cum in lūdō dormīv— nec mihi pāru—. Sī industrius fu—, tē laudāv— nec epistulam scrips—." Mārcus: "Etiam sī industrius fu— et tibi pāru—, mē nōn laudāv—!"

Clēmēns es—, domine! Patientiam habē—! Servōs probōs laudā—, sed improbōs pūnī—!

Industriī es—, servi! Cum dominus loquitur, tacē— et audī—! Semper officium faci—!

Verba: īstruere —isse —um; cōgere —isse —um; caedere —isse —um; convertere —isse —um; percutere —isse —um; prōcurrere —isse; dēsistere —isse; prōgredi —um esse.

PENSVM B

Ūna — cōstat ex v vel VI mīlibus hominum, quī in x — dividuntur. Exercitus prōcēdēns — dīcitur. Exercitus ad — [= pugnam] īstrūctus — appellātur. Post victōriam dux ā mīlitibus — nōminātur. Sī mīlites fortiter pugnāvērunt, — eōrum ab imperātōre laudātur. Officium mīlitis est sanguinem — prō patriā.

Aemilius, quī in capitulō XII — est, ūnā cum Valeriō, adulēscente eiusdem —, in Germāniā — meruit. Tabellārius

pūblicus xv — [= circiter] diēbus Rōmā in Germāniam — [= celeriter īre] potest. Difficile est Alpēs —. Mīlitēs Rōmānī — Dānuvium sunt, hostēs sunt — Dānuvium.

PENSVM C

Quae arma gerunt auxilia?

Quid est signum legiōnis?

Quōmodo mīlitēs in aciem īstruuntur?

Ad quod studium pater Aemiliū hortābātur?

Quō Aemilius adulēscēns missus est?

Cūr Aemilius epistulās legēns permovētur?

Quamobrem ipse paucās epistulās scripsit?

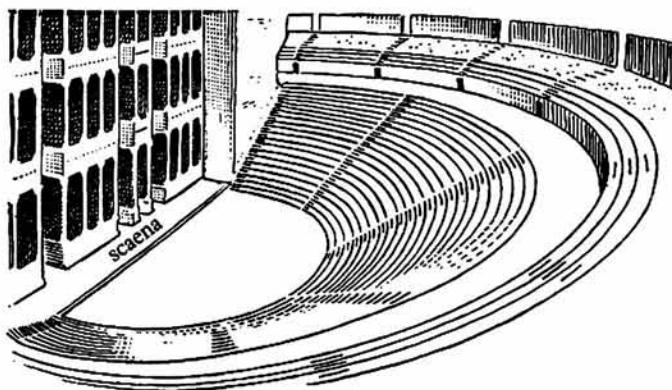
Qui nūntius nocte in castra allātus est?

Cūr hostēs castra Rōmāna nōn expugnāvērunt?

Num Tibullus vītam mīlitārem laudat?

ūnī
trīnī
adiungere
prōgredi
īstruere
hortārī
caedere
circumdare
mūnire
commemorāre
studēre
cōgere
fatigāre
properāre
dēsiderāre
trānsferre
effundere
praestāre
trānsire
cōpulāre
convocāre
excurrere
prōcurrere
ērumpere
vulnerāre
fore
plēriquē
priōdiē
praecipuē
tamdiū
quamdiū
diūtius
ferē
etenim
citrā
ultrā
secundum

theātrum -ī n

pēs turgidus

scalpellum -ī n = parvus
culter mediciturgidus -a -um
misellus -a -um = miser
sanguinem mittere = vē
nam aperire
opera -ae f. o. alicuius
= quod aliquis agit
diīs = deis (*abl/dat*)

certāre = pugnāre

laedere -sisse -sum =
pulsandō vulnerāre,
nocēre (eī)
inter-esse
lūdus -ī m < lūdere
certāmen -inis n (< cer-
tāre) = pugnadum-modo (+ *coni*)
= sī modo

DE ARTE POETICA

Epistulā Aemiliī convīvis recitātā, “Ergō” inquit Aemilia “nōn modo filiō, sed etiam frātrī meō bracchium vulnerātum est.”

Fabia: “Quisnam vulnerāvit filium tuum?”

Aemilia: “Medicus bracchium eius scalpellō suō acūtō secuit! Quī, cum Quīntus herī dē altā arbore cecidisset, pedem eius turgidum vix tetigit, sed misellō puerō sanguinem mīsit! Profectō filius meus nōn operā medicī sānabitur, sed diīs iuvantibus spērō eum brevī sānum fore. Liberīne tuī bonā valētūdine ūtuntur?”

Fabia: “Sextus quidem hodiē nāsō turgidō atque cruentō ē lūdō rediit, cum certāvisset cum quibusdam pue-
ris qui eum laeserant.”

Aemilia: “Cum puerī lūdunt, haud multum interest inter lūdum et certāmen. Mārcus vērō, sī quis eum lae-
dere vult, ipse sē dēfendere potest.”

Fabia: “Item Sextus scit sē dēfendere, dummodo

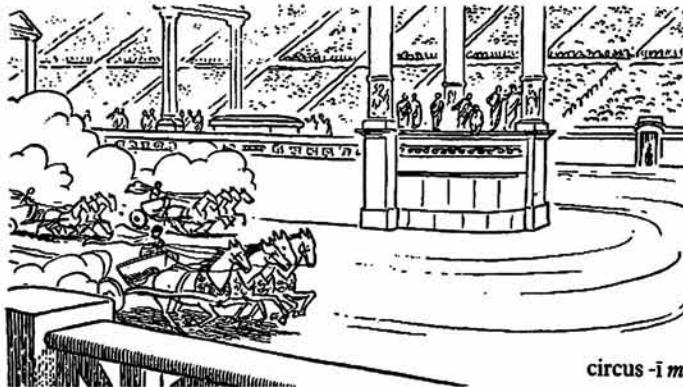
cum singulīs certet. Nēmō sōlus eum vincere potest.
Sed filius meus studiōsior est legendī quam pugnandī."

- 20 Aemilia: "Id dē Mārcō dīcī nōn potest. Is nōn tam litterīs studet quam lūdīs et certāminibus!"

Hīc Cornēlius mulierēs interpellat: "Ego quoque lūdīs et certāminibus studeō, dummodo aliōs certantēs spectem! Modo in amphitheātrō certāmen magnificum
25 spectāvī: plūs trecentī gladiātōrēs certābant. Plēriquē gladiīs et scūtīs armātī erant, aliī rētia gerēbant."

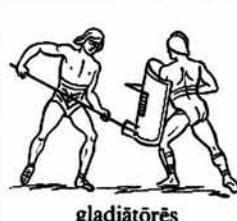
Aemilia, quae certāmen gladiātōriū nōn spectāvit, ā Cornēliō quaerit 'quōmodo gladiātōrēs rētib⁹ certent?'

Cornēlius: "Alter alterum in rēte implicāre cōnātur,
30 nam quī rētī implicitus est nōn potest sē dēfendere et sine morā interficitur, nisi tam fortiter pugnāvit ut spectātōrēs eum vīvere velint. Sed plērumque is quī victus est occīditur, victor vērō palmam accipit, dum spectātōrēs dēlectātī clāmant ac manibus plaudunt."

circus -ī m

- 35 Iūlius: "Mihi nōn libet spectāre lūdōs istōs ferōcēs.
Mālō cursūs equōrum spectāre in circō."

gladiātōrēs

rēte
-is n

plūs c = plūs quam c
gladiātor -ōris m = vir
qui populō spectante
cum alterō pugnat
gladiātōriū -a -um
< gladiātor

im-plicāre -āuisse/-uisse
-ātum/-itum

spectātōr -ōris m = qui
spectat
plērum-que = prope
semper

plaudere -sisse -sum

palma
-ae f

libēre: libet = grātum
est, placet

circēnsis -e < circus;
m pl = lūdī circēnses
 iuvāre = dēlectāre
 modo... modo = tum...
 tum

aurīga -ae *m* = qui
 currum regit
 favēre (+ dat) = bene
 velle

lūgēre = maerēre (ob ali-
 cuius mortem)

scaenicus -a -um < scaena
 cōmoedīa -ae *f* = fābula
 scaenica dē rēbus levī-
 bus et rīdiculis
 Plautus -i *m*: poēta quī
 cōmoediās scrīpsit
 Amphitryōn -ōnis *m*
 ācer ācrīs ācre = cupidus
 agendi, impiger
 gerere = agere

geminus -a -um: (filii)
 geminī = duo eōdem
 diē nāti
 parere peperisse partum
 Herculēs -is *m*

ingenium -i *n* = nātūra
 animi
 ratiō -ōnis *f* = causa
 quae rem plānam facit
 reddere : dare
 [Ovidius: Ars am. I.99]

ut ipsae spectentur

bellus -a -um = pulcher

poēticus -a -um < poēta

prīncipium -i *n* = prima
 pars, initium
 [Ovidius: Amōrēs III.2]

nōbilium equōrum
 tamen precor ut vincat
 ille aurīga cui tū ipsa
 favēs

Cornēlius: "Lūdī circēnsēs mē nōn minus iuvant quam gladiātōriī: modo in amphitheātrum, modo in circum eō. Sed ex novissimis circēnsibus maestus abiī, cum ille aurīga cui plērīque spectātōrēs favēbant ex 40 currū lāpsus equīs prōcurrentibus occīsus esset. Illō oc-
 cīsō spectātōrēs plaudere dēsiērunt ac lūgēre coepē-
 runt."

Fabia: "Ego lūdōs scaenicōs praeferō: mālō fābulās
 spectāre in theātrō. Nūper spectāvī cōmoediam Plautī 45
 dē Amphitryōne, duce Graecōrum, cuius uxor Alcmēna
 ab ipsō Iove amābātur. Dum dux ille ācer et fortis pro-
 cul ā domō bellum gerit, Iuppiter sē in fōrmam eius
 mūtāvit, ut Alcmēnam vīseret; quae, cum putāret con-
 iugem suum esse, eum in cubiculum recēpit..." 50

Cornēlius: "...et decimō post mēnse filiōs geminōs
 peperit, quōrum alter fuit Herculēs. Illa fābula omni-
 bus nōta est. Sed scītisne cūr fēminīs libeat in theātrum
 īre? Ovidius poēta, quī ingenium mulierum tam bene
 nōverat quam ipsae mulierēs, ratiōnem reddit hōc 55
 versū:

Spectātūm veniunt, veniunt spectentur ut ipsae!"

Fabia: "Et virī veniunt ut bellās fēminās spectent!"

Tum Iūlius, quī artis poētīcae studiōsus est, "Ovidius II
 ipse" inquit "id dīcit. Ecce prīncipium carminis quod 60
 scrīpsit ad amīcam sēcum in circō sedentem:

Nōn ego nōbilium sedeō studiōsus equōrum;

cui tamen ipsa favēs vincat ut ille precor.

65 *Ut loquerer tēcum vēnī tēcumque sedērem,
nē tibi nōn nōtus quem facis esset amor.*

*Tū cursūs spectās, ego tē — spectēmus uterque
quod iuvat, atque oculōs pāscat uterque suōs!*"

Cornēlius: "Ego memoriā teneō versūs Ovidiū dē puellā quae poētam industrium prohibēbat bellum Trōiā-

70 num canere et fātum rēgis Priamī:

*Saepe meae "Tandem" dīxī "discēde!" puellae
— in gremiō sēdit prōtinus illa meō!*

*Saepe "Pudet" dīxī. Lacrimīs vix illa retentīs
"Mē miseram! Iam tē" dīxit "amāre pudet?"*

75 *Implicituitque suōs circum mea colla lacertōs
et, quae mē perdunt, oscula mille dedit!*

*Vincor, et ingenium sūmptīs revocātur ab armīs,
rēsque domī gestās et mea bella canō."*

Fabia: "Iste poēta virīs sōlis placet. Mē vērō magis
80 iuvant carmina bella quae Catullus scripsit ad Lesbiam
amicam. Sī tibi libet, Iūli, recitā nōbīs ē librō Catullī."

"Libenter faciam" inquit Iūlius, "sed iam nimis ob-
scūrum est hoc triclinium; in tenebris legere nō pos-
sum. Lucernās accendite, servi!"

85 *Lucernīs accēnsīs, Iūlius librū Catullī prōferī iu-
bet, tum "Incipiam" inquit "ā carmine dē morte passe-
ris quem Lesbia in dēliciīs habuerat:*

*Lūgēte, ô Venerēs Cupidinēsque
et quantum est hominū venustiōrum!*

90 *Passer mortuus est meae puellae,*

nōn nōtus : ignōtus
amor quem facis (: exci-
tās)

pāscere : dēlectāre

[Ovidius: *Amōrēs II.18.*]
bellum canere = dē bellō
c. (: carmen scribēre)
fātum -ī n = quod necesse
est accidere, mors
meae puellae dīxī
tandem (+ imp) = age!
gremium -ī n = genua se-
dentis; in gremiō meō
sedēre sēdisse
mē pudet
retinēre -uisse -tentum

suōs lacertōs
colla : collum
mihi dedit

ingenium meum
ab sūmptīs armīs
mea bella : meōs amōrēs

libenter (adv < libēns)
= cum gaudiō
tenebrae -ārum f ↔ lūx
accendere -disse -ēnum

dēliciae -ārum f = id
quod dēlectat
Venerēs, Cupidinēs pl
: Venus, Cupidō
quantum est hominū
= quot sunt hominēs
venustus -a -um = bel-
lus, amandus

[Catullus 3]

mellitus -a -um (< mel)
 = dulcis (ut mel)
 nōrat = nōverat
 ipse m = dominus; ipsa f
 = domina: suam ipsam

circum-silire < -salire
 ūsque = semper
 pīpiāre = 'pīpi' facere
 (ut avis)
 tenebricōsus-a-um (< tenebrae) = obscurus
 negant redire quemquam
 = dicunt 'nēminem
 redire'

Orcus -i m=Plūtō : Inferī
 dē-vorāre = vorāre

male factum = malefīcium
 tuā operā = tuā causā
 turgidulus = turgidus
 ocellus -i m = (parvus)
 oculus
 ultimus -a -um (*sup*
 < ultrā) = postrēmus

perpetuus -a -um = quī
 numquam finiētur, sine
 fine
 mēns mentis f = animus
 (cōgitāns)

[Catullus 5]

ūnius assis aestimāre :
 minimi aestimāre, nihil
 cūrare

lūx : diēs (: vīta)
 : nōbis dormiendum est
 ūnam noctem perpe-
 tuam

passer, dēliciae meae puellae,
 quem plūs illa oculis suis amābat;
 nam mellitus erat suamque nōrat
 ipsam tam bene quam puella mātrem,
 nec sēsē ā gremiō illius movēbat,

95 sed circumsiliēns modo hūc modo illūc
 ad sōlam dominam ūsque pīpiābat.

Quī nunc it per iter tenebricōsum
 illūc unde negant redīre quemquam.

At vōbīs male sit, malae tenebrae
 Orcī, quae omnia bella dēvorātis:
 tam bellum mihi passerem abstulisti.

Ō factum male! Ō miselle passer!

Tuā nunc operā meae puellae
 flēndō turgidulī rubent ocellī!

100 "Hīs versibus ultimīs poēta vēram ratiōnem dolōris
 suī reddit: quod oculi Lesbiae lacrimīs turgidī erant ac
 rubentēs! Tunc enim Catullus Lesbiam sōlam amābat
 atque amōrem suum perpetuum fore crēdēbat. Ecce
 aliud carmen quō mēns poētae amōre accēnsa dēmōns- 110
 trātatur:

Vīvāmus, mea Lesbia, atque amēmus,
 rūmōrēsque senum sevēriōrum

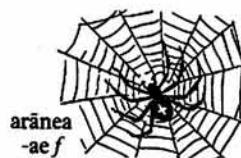
omnēs ūnius aestimēmus assis!

Sōlēs occidere et redīre possunt —

115 nōbīs, cum semel occidit brevis lūx,
 nox est perpetua ūna dormienda.

	<i>Dā mī bāsia mīlle, dēnde centum, dēn mīlle altera, dēn secunda centum, dēnde ūsque altera mīlle, dēnde centum!</i>	<i>mī = mihi bāsium -ī n = osculum dein = deinde</i>
120	<i>Deīn, cum mīlia multa fēcerīmus, conturbābimus illa, nē sciāmus, aut nē quis malus invidēre possit, cum tantum sciat esse bāsiōrum.</i>	<i>ūsque = sine fine = fēcerimus con-turbāre = turbāre (↔ numerāre) nē numerum sciāmus nōbīs invidēre</i>
125	"Catullus Lesbiam uxōrem dūcere cupiēbat, nec vērō illa Catullō nūpsit, etsī affirmābat 'sē nūllī aliī virō nū- bere mālle.' Mox vērō poēta dē verbīs eius dubitāre coepit:	<i>tantum bāsiōrum = tot bāsia uxōrem dūcere = uxō- rem suam facere affirmāre = certō dicere nūbere -psisse (+ dat): alicui n. = alicuius uxor fieri</i>
	<i>'Nūllī sē' dīcit mulier mea 'nūbere mālle quam mihi, nōn sī sē Iuppiter ipse petat!'</i>	<i>[Catullus 70]</i>
130	<i>Dīcit. Sed mulier cupidō quod dīcit amantī in ventō et rapidā scribere oportet aquā!</i>	<i>uxōrem petat</i>
	<i>"Postrēmō poēta intellēxit Lesbiam īfidam et amōre suō indignam esse, neque tamen dēsiit eam amāre. Ecce duo versūs quī mentem poētae dolentem ac dubiam in- ter amōrem et odium dēmōnstrant:</i>	<i>id quod mulier dīcit amantī cupidō</i>
135	<i>Ōdī et amō! Quārē id faciam, fortasse requīris? Nesciō; sed fieri sentiō — et excrucior!"</i>	<i>dolēre (animō) ↔ gaudēre dubius -a -um = in- certus, dubitāns odium -ī n ↔ amor</i>
	<i>Hīs versibus recitātis convīvae diū plaudunt.</i>	<i>[Catullus 85]</i>
140	<i>Tum Paula "Iam satis" inquit "audīvimus dē amandō et dē dolendō. Ego rīdēre mālō, neque iste poēta rīsum excitat. Quīn versūs iocōsōs recitās nōbīs?"</i>	<i>rīsus -ūs m < rīdēre iocōsus -a -um = quī rī- sum excitat, rīdiculus</i>
	<i>Cui Iūlius "At Catullus" inquit "nōn tantum carmina sēria, sed etiam iocōsa scrīpsit. Ecce versūs quibus po-</i>	<i>sērius -a -um ↔ iocōsus</i>

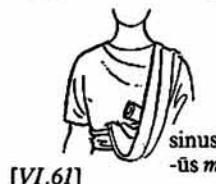
[Catullus 13.1-8]

arānea
-ae f
nōn sine : cum
candidā : pulchrā
sāl : sermō iocōsus et
urbānus
cachinnus -ī m = rīsus
inquam (pers 1) = dīcō
venuste noster : mī amīce

(rīsum) movēre : excitāre

epigramma -atis n
(pl abl -atīs)
Mārtiālis -is m: poēta
Rōmānus quī XII librōs
epigrammatum scripsit

[VI.61]
nostrōs (: meōs) libellōs

ōscitāre = ōs aperire (ob
dormiendī cupiditātem)
nōbīs, nostra : mihi, mea

[VII.3; III.9; II.88]

poētās: Pontiliānum,
Cinnam, Māmercum

ēta pauper quendam amīcum dīvitem, nōmine Fabul- 145
lum, ad cēnam vocāvit:

Cēnābis bene, mī Fabulle, apud mē
paucīs, sī tibi dī favent, diēbus
— sī tēcum attuleris bonam atque magnam
cēnam, nōn sine candidā puellā 150
et vīnō et sale et omnibus cachinnīs.
Haec sī, inquam, attuleris, venuste noster,
cēnābis bene — nam tuī Catullī
plēnus sacculus est arāneārum!"

Hī versūs magnum rīsum movent. Tum vērō Cornē- III
lius “Bene quidem” inquit “et iocōsē scripsit Catullus,
nec tamen versūs eius comparandī sunt cum epigram-
matīs sale plēnīs quae Mārtiālis in inimīcōs scripsit.
Semper librōs Mārtiālis mēcum in sinū ferō.”

Ab omnibus rogātus ut epigrammata recitet, Cornē- 160
lius libellum ēvolvit et “Incipiam” inquit “ā versibus
quōs poēta dē suīs libellīs scripsit:

Laudat, amat, cantat nostrōs mea Rōma libellōs,
mēque sinūs omnēs, mē manus omnis habet.
Ecce rubet quīdam, pallet, stupet, ūscitat, ūdit. 165
Hoc volō: nunc nōbīs carmina nostra placent.”

Post hoc p̄rincipium Cornēlius aliquot epigrammata
Mārtiālis recitat, in iīs haec quae scrip̄ta sunt in aliōs
poētās:

Cūr nōn mittō meōs tibi, Pontiliāne, libellōs? 170
Nē mihi tū mittās, Pontiliāne, tuōs! —

	<i>Versiculōs in mē nārrātur scribere Cinna.</i>	versiculus -ī m = versus (parvus) nōn scribit is
	<i>Nōn scribit, cuius carmina nēmō legit! —</i>	nīl = nihil
	<i>Nil recitās — et vīs, Māmerce, poēta vidēri.</i>	
175	<i>Quidquid vīs, estō — dummodo nīl recitēs!</i>	[I.32; XI.67; III.61; XI.64]
	<i>Ecce alia epigrammata Mārtiālis quae Cornēlius con-</i>	
	<i>vīvis attentīs atque dēlectatīs recitat:</i>	
	<i>Nōn amō tē, Sabidi, nec possum dicere quārē.</i>	Sabidius -ī m
	<i>Hoc tantum possum dicere: nōn amō tē! —</i>	
180	<i>Nil mihi dās vīvus, dīcis ‘post fāta datūrum.’</i>	tē datūrum esse fāta : fātum (: mortem) Marō -ōnis m
	<i>Sī nōn es stultus, scīs, Marō, quid cupiam! —</i>	
	<i>‘Esse nīhil’ dīcis, quidquid petis, improbe Cinna.</i>	ā mē petis (= mē rogās) Cinna -ae m
	<i>Sī nīl, Cinna, petis, nīl tibi, Cinna, negō! —</i>	
	<i>Nesciō tam multis quid scribās, Fauste, puellīs.</i>	Faustus -ī m tam multis puellīs (= tot puellīs) : “tē amō”!
185	<i>Hoc sciō: quod scribit nūlla puella tibi!</i>	[V.43; IX.5; X.8]
	<i>Sequuntur epigrammata quibus dēridentur fēminae,</i>	
	<i>praecipue anūs, ut Laecānia et Paula:</i>	
	<i>Thāis habet nigrōs, niveōs Laecānia dentēs.</i>	anus -ūs f = fēmina vetus Thāis -idis f niveus -a -um (< nix) = candidus ut nix
	<i>Quae ratiō est? Ėmptōs haec habet, illa suōs! —</i>	haec : Laecānia illa : Thāis
190	<i>Nūbere vīs Prīscō; nōn mīror, Paula, sapīstī.</i>	sapere -iō -iisse = sapi- ēns esse; -istī = -isti dūcere = uxōrem dūcere
	<i>Dūcere tē nōn vult Prīscus: et ille sapit! —</i>	
	<i>Nūbere Paula cupit nōbīs, ego dūcere Paulam</i>	nōbīs : mihi
	<i>nōlō: anus est; vellem sī magis esset anus!</i>	magis anus (: brevī moritūra!)
	<i>Cēterīs rīdentibus “Quid rīdētis?” inquit Paula,</i>	
195	<i>“Num haec in mē, uxōrem fōrmōsam atque puellam, scripta esse putātis?”</i>	puella ↔ anus
	<i>Cornēlius: “Minimē, Paula. Nec scīlicet in tē, sed in</i>	
	<i>Bassam scriptum est hoc:</i>	[V.45]

dicis 'tē esse fōrmōsam'
 ea quae fōrmōsa nōn est
 ē-rubēscere = rubēre incipere, rubēns fieri

[V.81; I.33]

testis -is m = qui adest et videt

opēs -um f pl = dīvitiae
 G. patrem āmissum (: dē patre āmissō/mortuō)
 nōn flet
 prō-silire <-salire
 quisquis : is qui
 quaerit : cupid

[I.118]

nīl malī

plaudere + dat

*Dīcis 'fōrmōsam', dīcis tē, Bassa, 'puellam'.**Istud quae nōn est, dīcere, Bassa, solet!"*

200

Hoc audiēns ērubēscit Paula atque cēterī convīvae rīsum vix tenent. Cornēlius vērō prūdenter "Nōn omnia" inquit "iocōsa sunt carmina Mārtiālis. Ecce duo versūs dē fātō virī pauperis, et quattuor in Gelliam, quae cōram testibus lacrimās effundit super patrem mortuum:

*Semper pauper eris, sī pauper es, Aemiliāne.**Dantur opēs nūllis nunc nisi dīvitibus. —**Āmissum nōn flet, cum sōla est, Gellia patrem;**sī quis adest, iussae prōsiliunt lacrimae!*

210

*Nōn lūget quisquis laudārī, Gellia, quaerit:**ille dolet vērē qui sine teste dolet."*

Centum ferē epigrammatīs recitātīs, Cornēlius cum hōc finem facit recitandī:

*Cui lēgisse satis nōn est epigrammata centum,**nīl illī satis est, Caediciāne, malī!**Rīdent omnēs et Cornēliō valdē et diū plaudunt.*

215

GRAMMATICA LATINA

Dē versibus

[I] Syllabae brevēs et longae.

220

*Nōn ego nōbiliū sedeō studiōsus equōrum.**Hic versus cōstat ex his syllabis: nō-nē-go- nō-bi-li-um- se-de-ō- stu-di-ō-su-ſē-quō-rum.*

Syllaba brevis est quae in vōcālem brevem (a, e, i, o, u, y) dēsinit; quae dēsinit in vōcālem longam (ā, ē, ī, ō, ū, ū̄) aut in

225

diphthongum (*ae, oe, au, eu, ei, ui*) aut in cōsonantem (*b, c, d, f, g, l, m, n, p, r, s, t, x*) syllaba longa est.

Syllabae brevēs: *ne, go, bi, li, se, de, stu, di, su, se*; syllabae longae: *nō, um, ō, quō, rum*.

- 230 Haec nota [~] syllabam brevem significat, haec [—] syllabam longam: *nō̄ ego nōbiliūm sedeō...*

Cōsonantēs *br, gr, cr, tr*, quae initium syllabae facere solent (ut *li-bri*), interdum dīviduntur: *nig-rōs, pat-rem*.

Vōcālis -ō ultima interdum fit brevis: *vo-lō, nē-mō*.

235 [II] Syllabae coniunctae.

Litterae vocābulōrum ultimae cum vōcālibus sequentibus coniunguntur hīs modīs:

[A] Cōsonāns ultima cum vōcālī prīmā (vel *h*-) vocābulī sequentis ita coniungitur ut initium syllabae faciat: *a-nu-s̄ est*;

- 240 *vin-ca-fū-tīl-le*.

[B] Vōcālis ultima (item *-am, -em, -um, -im*) ante vōcālem prīmam (vel *h*-) vocābulī sequentis ēlīditur:

*Vivāmus, mea Lesbia, atque amēmus: Lesbi' atqu' amēmus
Ōdī et amō. Quārē id faciam: Ōd'et... Quār' id...*

- 245 In *est* et *es* ēlīditur *e*: *sōla est: sōla'st, vērum est: vērum'st, bella es: bella's*.

[III] Pedēs.

Singulī versūs dīviduntur in pedēs, quī bīnās aut ternās syllabās continent. Pedēs frequentissimī sunt trochaeī, iambī,

- 250 dactyli, spondēi. Trochaeus cōstat ex syllabā longā et brevī, ut *lū-na*, iambus ex brevī et longā, ut *vi-rī*, dactylus ex longā et duābus brevibus, ut *fē-mi-na*, spondēus ex duābus longīs, ut *nē-mō*.

[IV] Versus hexameter.

- 255 *Nō̄ ego| nōbili|um sede|ō studi|ōsuſ̄ e|quōrum.*

Hic versus hexameter vocātur ā numerō pedum, nam *sex* Graecē dīcitur *hex*. Hexameter cōstat ex quīnque pedibus dactylis et ūnō spondēō (vel trochaeō); prō dactylis saepe spondēi inveniuntur, sed pēs quīntus semper dactylus est:

- 260 — ~ | — ~ | — ~ | — ~ | — ~ | — ~

diphthongus -īf = duae vōcālēs in ūnā syllabā coniunctae

notae:

~ syllaba brevis
— syllaba longa

inter-dum = nōnum-
quam

haec nota [~] significat litterās in syllabā coniungendās

ē-lidere -sisse -sum (< ē + laedere) = ēicere
(↔ addere)

trochaeus — ~

iambus ~ —

dactylus — ~ ~

spondēus — —

haec nota [ ] inter pedēs pōnitur

[Horatius: Ars poetica 333,
Epistulae I.11.27]

$2\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2} = 5$

Vocabula nova:
 scalpellum
 opera
 lūdus
 certāmen
 gladiātor
 rēte
 spectātor
 palma
 circus
 auriga
 théātrum
 cōmoedia
 ingenium
 ratiō
 p̄rincipium
 fātum
 gremium
 tenebrae
 lucerna
 passer
 dēliciae
 ocellus
 mēns
 bāsium
 odium
 rīsus
 cachinnus
 arānea
 epigramma
 sinus
 versiculus
 anus
 testis
 opēs
 diphthongus

Dōne ē|ris fē|līx mul|tōs nume|rābiſa|mīcōs.
 Aut prō|desse vo|lunt aut| dēle|tāre po|ētae.
 Caelum, | nōn anī|mum mū|tant quī| trāns mare| currunt.

[V] Versus pentameter.

cui tame|n̄ ipsa fa|vēs || vincaſuſſille pre|cor.

Hic versus dīviditur in duās partēs, quārum utraque bīnōs pedēs et dīmidium continet. Ita versus tōtus ex quīnque pedibus cōnstat et vocātur pentameter: quīnque enim Graecē dīcitur pente. Utraque pars est ut initium hexametri, sed pars posterior spondēos nōn admittit:

— ~ | — ~ | — || — ~ | — ~ | —

Tempora| sī fue|rint || nūbila| sōlus ē|ris.

In gremi|ō sē|dit || prōtinuſſilla me|ō.

Versus pentameter semper hexametrum sequitur:

Nōn amō| tē, Sabi|dī, nec| possum| dīcere| quārē.

Hoc tan|tum pos|sum || dīcere| nōn amō| tē.

[VI] Versus hendecasyllabus.

Passer mortuus est meae puellae.

Hic versus, quī ūndecim syllabās habet, vocātur hendeca-syllabus, nam ūndecim Graecē hendeca dīcitur. Versus hende-casyllabus in quīnque pedēs dīvidī potest: spondēum, dactylum, duōs trochaeōs, spondēum aut trochaeum (pēs p̄imus rārius iambus aut trochaeus est).

— — | — ~ | — ~ | — ~ | — ~

Vīvā|mus mea| Lesbi'|atqu'a|mēmus.

Cēnā|bis bene| mī Fa|bul'l'a|pud mē
 paucis| sī tibi| dī fa|vent di|ēbus.

PENSVM A

Hī versūs in syllabās brevēs et longās et in pedēs dīvidendi sunt notīs appositīs:

Scribere mē quereris, Vēlōx, epigramma longa.

Ipse nihil scribis: tū, breviōra facis! [Mārtiālis I.110]

Dās numquam, semper prōmittis, Galla, rogantī.

Sī semper fallis, iam rogō, Galla, negā! [II.25]

Quem recitās meus est, ò Fidentīne, libellus.
 Sed male cum recitās, incipit esse tuus! [I.38]
 Bella es, nōvimus, et puella, vērum est,
 et dīves, quis enim potest negāre?
 Sed cum tē nimium, Fabulla, laudās,
 nec dīves neque bella nec puella es! [I.64]

PENSVM B

Dum gladiātōrēs — [= pugnant], — dēlectātī manibus —.
 Fēminīs nōn — gladiātōrēs spectāre.

Ovidius in — sedēns īrābat ut vinceret ille cui amica eius
 —. Hoc nārrātūr in — [=initiō] carminis. Cum poēta — [=
 fortūnam] Priamī canere vellet, puella in — eius sēdit eīque
 mille — dedit. Ovidius — mulierum bene nōverat.

Lucernīs —, Iūlius recitat carmen — [= pulchrum] dē —
 Lesbiae mortuō: “—, ò Venerē...!” Versibus — [= postrē-
 mīs] dēmōnstrātūr — [= causa] dolōris. Catullus Lesbiam
 uxōrem — cupiēbat, at illa Catullō — nōluit. — poētae inter
 amōrem et — dīvidēbātur.

PENSVM C

Quid Rōmānī in amphitheātrō spectant?
 Quid Fabia in theātrō spectāvit?
 Quis fuit Ovidius?
 Quārē Ovidius in circum vēnerat?
 Quae carmina recitat Iūlius?
 Cūr ocellī Lesbiae turgidī rubēbant?
 Cūr poēta Lesbiam et amābat et ōderat?
 Num sacculus Catullī plēnus erat nummōrum?
 Quid scripsit Mārtiālis?
 Cūr librōs suōs nōn mīsit Pontiliānō?
 Tūne Cinnam bonum poētam fuisse putās?
 Cūr Laecāniae dentēs niveī erant?
 Ex quibus syllabīs cōnstat pēs dactylus?
 Ex quibus pedibus cōnstat hexameter?

nota	
turgidus	
misellus	
gladiātōrius	
circēnsis	
scaenicus	
ācer	
geminus	
bellus	
poēticus	
venustus	
mellitus	
tenebricōsus	
ultimus	
perpetuus	
dubius	
iocōsus	
sērius	
niveus	
certāre	
laedere	
implicāre	
plaudere	
libēre	
favēre	
lūgēre	
accendere	
circumsilire	
pīpiāre	
dēvorāre	
conturbāre	
nūbere	
affirmāre	
requirēre	
excruciāre	
ōscitāre	
sapere	
ērubēscere	
prōsilīre	
ēlidere	
libenter	
plērumque	
interdum	
dummodo	
dein	
nīl	
trochaeus	
iambus	
dactylus	
spondēus	
hexameter	
pentameter	
hendecasyllabus	

grammaticus -a -um: ars
g.a = grammatica
Dōnātūs (-i m) vīxit sae-
culō iv post Christum
nātūm
ōrātiō -ōnis f = sermō

coniūctiō, interiectiō:
v. *infra*

cāsus (nōminis): v. *infra*
proprius -a -um
↔ commūnis
nōmina propria, ut
Rōma, Tiberis
appellātivus -a -um < ap-
pellāre; nōmina appell-
atīva, ut *urbs, flumen*

Mūsa -ae f; Mūsae: no-
vem deae quae singulīs
artibus praesunt
scannum -i n = sella
sacerdōs -ōtis m/f = vir
/fēmina cuius negōtium
est diū servire

ARS GRAMMATICA

[Ex Dōnātī ‘Arte grammaticā minōre’]

Dē partibus ūratiōnis

[Magister:] Partēs ūratiōnis quot sunt?

[Discipulus:] Octō.

[M.:] Quae?

[D.:] Nōmen, prōnōmen, verbum, adverbium, partici- 5
pium, coniūctiō, praepositiō, interiectiō.

Dē nōmine

[M.:] Nōmen quid est?

[D.:] Pars ūratiōnis cum cāsū, corpus aut rem propriē
commūnitervē significāns...; aut enim ūnius nōmen est 10
et ‘proprium’ dīcitur, aut multōrum et ‘appellātūvum’.

...

[M.:] Genera nōminum quot sunt?

[D.:] Quattuor.

[M.:] Quae?

[D.:] Masculīnum, ut *hic magister, fēminīnum, ut haec*
Mūsa, neutrum, ut hoc scannum, commūne, ut hic et
haec sacerdōs.

[M.:] Numerī nōminum quot sunt?

I

15

- 20 [D.:] Duo.
 [M.:] Qui?
 [D.:] Singulāris, ut *hic magister*, plūrālis, ut *hī magistri*.
 ...
 [M.:] Cāsūs nōminum quot sunt?
- 25 [D.:] Sex.
 [M.:] Qui?
 [D.:] Nōminātīvus, genetīvus, datīvus, accūsātīvus, vocātīvus, ablātīvus. Per hōs omnium generum nōmina, prōnōmina, participia dēclīnantur...
- 30 [M.:] Comparātiōnis gradūs quot sunt?
 [D.:] Trēs.
 [M.:] Qui?
 [D.:] Positīvus, ut *doctus*, comparātīvus, ut *doctior*, superlātīvus, ut *doctissimus*.
- 35 [M.:] Quae nōmina comparantur?
 [D.:] Appellātīva dumtaxat quālitātem aut quantitātem significantia. ...

comparātiō -ōnis f
 < comparāre

appellātīva: scilicet
 adiectīva
 dumtaxat = tantum
 quālitās -ātis f < quālis
 quantitās -ātis f < quantus

Dē prōnōmine

- [M.:] Prōnōmen quid est?
- 40 [D.:] Pars ḍrātiōnis quae prō nōmine posita tantundem paene significat persōnamque interdum recipit. ...
 [M.:] Genera prōnōminum quae sunt?
- [D.:] Eadem ferē quae et nōminum: masculīnum, ut *quis*, fēminīnum, ut *quae*, neutrum, ut *quod*, commūne,
 45 ut *quālis*, *tālis*, triūm generum, ut *ego*, *tū*.

tantun-dem (< tantum-dem) = idem

et = etiam

Prōnōmina sunt
 [1] persōnālia: *ego, tū, nōs, vōs, sē*
 [2] possessīva: *meus, tuus, suus, noster, vester*
 [3] dēmōstratīva: *hic, iste, ille, is, idem, ipse*
 [4] relatīva: ...*qui*
 [5] interrogatīva: *quis/ qui, uter*
 [6] indēfinīta: *aliquis/ -qui, quis, quisquam, quisque, uterque, qui-dam, nēmō, nihil, neuter*

quem ad modum = sicut
 in-flectere = dēclinare

neutrum : nec agere nec patī

optatīvus -a -um < optare

acceptā : additā faciunt ex sē passīva : fiunt p.

[M..:] Numerī prōnōminum quot sunt?

[D..:] Duo.

[M..:] Qui?

[D..:] Singulāris, ut *hic*, plūrālis, ut *hī*.

[M..:] Persōnae prōnōminum quot sunt? 50

[D..:] Trēs.

[M..:] Quae?

[D..:] Prīma, ut *ego*, secunda, ut *tū*, tertia, ut *ille*.

[M..:] Cāsūs item prōnōminum quot sunt?

[D..:] Sex, quem ad modum et nōminum, per quōs om-nium generum prōnōmina īflectuntur... 55

Dē verbō

II

[M..:] Verbum quid est?

[D..:] Pars oratiōnis cum tempore et persōnā, sine cāsū, aut agere aliquid aut patī aut neutrum significāns. ... 60

[M..:] Modī verbōrum qui sunt?

[D..:] Indicatīvus, ut *legō*, imperatīvus, ut *lege*, optatī-vus, ut *utinam legerem*, coniunctīvus, ut *cum legam*, īfī-nitīvus, ut *legere*.

[M..:] Genera verbōrum quot sunt? 65

[D..:] Quattuor.

[M..:] Quae?

[D..:] Āctīva, passīva, neutra, dēpōnentia.

[M..:] Āctīva quae sunt?

[D..:] Quae in -ō dēsinunt et acceptā -r litterā faciunt ex 70 sē passīva, ut *legō*: *legor*.

[M..] Passīva quae sunt?

[D..] Quae in -r dēsinunt et eā dēmptā redeunt in āctīva, ut *legor*: *legō*.

75 [M..] Neutra quae sunt?

[D..] Quae in -ō dēsinunt ut āctīva, sed acceptā -r litterā Latīna nōn sunt, ut *stō*, *currō* ("stor, curror" nōn dīcimus!).

[M..] Dēpōnentia quae sunt?

80 [D..] Quae in -r dēsinunt ut passīva, sed eā dēmptā Latīna nōn sunt, ut *luctor*, *loquor*.

[M..] Numerī verbōrum quot sunt?

[D..] Duo.

[M..] Qui?

85 [D..] Singulāris, ut *legō*, plūrālis, ut *legimus*.

[M..] Tempora verbōrum quot sunt?

[D..] Tria.

[M..] Quae?

[D..] Praesēns, ut *legō*, praeteritum, ut *lēgī*, futūrum, ut 90 *legam*.

[M..] Quot sunt tempora in dēclinātiōne verbōrum?

[D..] Quīnque.

[M..] Quae?

[D..] Praesēns, ut *legō*, praeteritum imperfectum, ut 95 *legēbam*, praeteritum perfectum, ut *lēgī*, praeteritum plūsquāmpfectum, ut *lēgeram*, futūrum, ut *legam*.

[M..] Persōnae verbōrum quot sunt?

[D..] Trēs.

dēmēre -mpsisse
-mptum ↔ addere

Latīna : rēcta

luctārī = certāre complectendis corporibus

certāmen luctantium

ad-icere -iēcisse -iectum
 significatiō -ōnis f
 < significāre
 ex-plānāre = plānum
 facere

quid-nī = quīn, certē
 ēn = ecce
 eia! = age!

forsitan = fortasse

[M..] Quae?

[D..] Prīma, ut *legō*, secunda, ut *legis*, tertia, ut *legit*. 100

[M..] Dā dēclīnātiōnem verbī āctīvī! ...

Dē adverbīō

[M..] Adverbium quid est?

[D..] Pars ūrātiōnis quae adiecta verbō significatiōnem eius explānat atque implet. ... 105

[M..] Significatiō adverbīorum in quō est?

[D..] Sunt aut locī adverbia aut temporis aut numerī aut negandī aut affīmandī aut dēmōnstrandī aut optandī aut hortandī aut ūrdinis aut interrogandī aut quālitātis aut quantitātis aut dubitandī... 110

[M..] Dā adverbia locī!

[D..] Ut *hīc* vel *ibi*, *intus* vel *forīs*, *illūc* vel *inde*.

[M..] Dā temporis!

[D..] Ut *hodiē*, *nunc*, *nūper*, *crās*, *aliquandō*; numerī, ut *semel*, *bis*, *ter*; negandī, ut *nōn*; affīmandī, ut *etiam*, 115 *quidnī*; dēmōnstrandī, ut *ēn*, *ecce*; optandī, ut *utinam*; hortandī, ut *eia*; ūrdinis, ut *deinde*; interrogandī, ut *cūr*, *quārē*, *quamobrem*; quālitātis, ut *doctē*, *pulchrē*, *fortiter*; quantitātis, ut *multum*, *parum*; dubitandī, ut *forsitan*, *fortasse*... 120

[M..] Comparatiō adverbīorum in quō est?

[D..] In tribus gradibus comparatiōnis: positīvō, comparatīvō, superlatīvō.

[M..] Dā adverbium positīvī gradūs!

- 125 [D.:] Ut *doctē*; comparatīvī, ut *doctius*; superlatīvī, ut *doctissimē*. ...

Dē participiō

[M.:] Participium quid est?

- [D.:] Pars oratiōnis partem capiēns nōminis, partem
130 verbī: nōminis genera et cāsūs, verbī tempora et signifi-
cātiōnēs, utriusque numerum...

[M.:] Genera participiōrum quot sunt?

[D.:] Quattuor.

[M.:] Quae?

- 135 [D.:] Masculīnum, ut *hic lēctus*, fēminīnum, ut *haec lēcta*, neutrum, ut *hoc lēctum*, commūne tribus generi-
bus, ut *hic et haec et hoc legēns*.

[M.:] Cāsūs participiōrum quot sunt?

[D.:] Sex.

- 140 [M.:] Qui?

[D.:] Nōminatīvus, ut *hic legēns*, genetīvus, ut *huius legentis*, datīvus, ut *huic legenti*, accūsatīvus, ut *hunc legentem*, vocatīvus, ut *ō legēns*, ablātīvus, ut *ab hōc gente*.

- 145 [M.:] Tempora participiōrum quot sunt?

[D.:] Tria.

[M.:] Quae?

[D.:] Praesēns, ut *legēns*, praeteritum, ut *lēctus*, futū-
rum, ut *lēctūrus et legendus*. ...

- 150 [M.:] Numerī participiōrum quot sunt?

parti-cipium < pars
+ capere

lēctus -a -um part perf
< legere

legendus dicitur 'gerundivum' vel 'participium
futuri passivi'

	[D..] Duo.	
	[M..] Qui?	
	[D..] Singulāris, ut <i>hic legēns</i> , plūrālis, ut <i>hī legentēs</i>	
	[M..] Dā dēclīnātiōnem participiī! ...	
con-iūnctiō -ōnis f < coniungere	<i>Dē coniūnctiōne</i>	155
ad-nectere = adiungere, coniungere	[M..] Coniūnctiō quid est?	
ōrdināre = in ūrdine pōnere	[D..] Pars ūrātiōnis adnectēns ūrdinānsque sententiam. ...	
potestās = significātiō speciēs -ēī f = ūrma, genus	[M..] Potestās coniūnctiōnum quot speciēs habet? [D..] Quīnque.	160
cōpulātīvās, cēt., v. <i>infra</i>	[M..] Quās?	
cōpulātīvus -a -um < cōpulāre	[D..] Cōpulātīvās, disiūnctīvās, explētīvās, causālēs, ratiōnālēs.	
disiūnctīvus -a -um < disiungere	[M..] Dā cōpulātīvās! [D..] Et, -que, atque, ac.	165
explētīvus -a -um < ex- plēre = vacuum implēre	[M..] Dā disiūnctīvās! [D..] Aut, -ve, vel, nec, neque.	
causālīs -e < causa	[M..] Dā explētīvās!	
sī-quidem = quoniam quandō = quoniam	[D..] Quidem, equidem, quoque, autem, tamen.	
ratiōnālīs -e < ratiō	[M..] Dā causālēs!	170
quā-propter = quam- obrem	[D..] Sī, etsī, sīquidem, quandō, nam, namque, etenim, quamobrem...	
propter-eā = ideō	[M..] Dā ratiōnālēs!	
	[D..] Itaque, enim, quia, quāpropter, quoniam, ergō, ideō, igitur, scilicet, proptereā. ...	175

Dē praepositiōne

praepositiō -ōnis f
< *prae-pōnere*

[M.:] *Praepositiō quid est?*

[D.:] *Pars ūrātiōnis quae praeposita aliis partibus ūrātiōnis significatiōnem eārum aut complet aut mūtat aut minuit. ....*

[M.:] *Dā praepositiōnēs cāsūs accūsātīvī!*

adversum = adversus
cis = citrā

[D.:] *Ad, apud, ante, adversum, cis, citrā, circum, circā, contrā, ergā, extrā, inter, intrā, infrā, iūxtā, ob, per, prope, secundum, post, trāns, ultrā, praeter, propter,*

185 *suprā...*

[M.:] *Quō modō?*

[D.:] *Dicimus enim ad patrem, apud villam, ante domum, adversum inimicōs, cis Rhēnum, citrā forum, circum oppidum, circā templum, contrā hostem, ergā parentēs, ex-190 trā vāllum, inter nāvēs, intrā moenia, infrā tēctum, iūxtā viam, ob irām, per portam, prope fenestram, secundum rīpam, post tergum, trāns flūmen, ultrā finēs, praeter officium, propter rem, suprā caelum. ....*

īra -ae f = animus īratus

[M.:] *Dā praepositiōnēs cāsūs ablātīvī!*

195 [D.:] *Ā, ab, cum, cōram, dē, ē, ex, prō, praē, sine...*

[M.:] *Quō modō?*

[D.:] *Dicimus enim ā domō, ab homine, cum exercitū, cōram testibus, dē forō, ē iūre, ex prōvinciā, prō patriā, prae timōre, sine labōre...*

iūs = locus ubi iūs dicitur

200 [M.:] *Dā utrīusque cāsūs praepositiōnēs!*

[D.:] *In, sub, super.*

[M.:] *In et sub quandō accūsātīvō cāsuī iunguntur?*

quandō = cum
significāre = verbis
ostendere

vīs = potestās, signifi-
cātiō
magis A quam B = nōn
B sed A
mentiō -ōnis f: mentiō-
nem facere alicuius =
loqui dē aliquō

[Vergilius: *Aenēis I.750*]

inter-iectiō -ōnis f

affectus -ūs m=id quō af-
ficitur animus (ut lae-
titia, ira, timor, cēt.)
inconditus -a -um = nōn
ordinātus, rudis, sine
arte

admirātiō -ōnis f
< admirārī
sī (ali)qua (n pl) sunt
similis -e = quī idem esse
vidētur, eiusdem generis
similia: ut ḥ! ei! heus!

Aenēis -idis f
Aenēas -ae m
Carthāgō -inis f: urbs
Africæ
Didō -ōnis f
rēgina -ae f = fēmina
rēgnāns

[D.:] Quandō ‘nōs in locum īre/iisse/itūrōs esse’ signifi-
cāmus.

[M.:] Quandō ablātīvō?

[D.:] Quandō ‘nōs in locō esse/fuisse/futurōs esse’ signifi-
cāmus. ...

[M.:] Super quam vim habet?

[D.:] Ubi locum significat, magis accūsātīvō cāsuī servit
quam ablātīvō; ubi mentiōnem alicuius facimus, ablā- 210
tīvō tantum, ut

multa super Priamō rogītāns, super Hectore multa*
hoc est dē Priamō, dē Hectore. ...

Dē interiectiōne

[M.:] Interiectiō quid est?

[D.:] Pars ḍrātiōnis significāns mentis affectum vōce
inconditā. ...

[M.:] Significātiō interiectiōnis in quō est?

[D.:] Aut laetitiam significāmus, ut *euax!* aut dolōrem,
ut *heu!* aut admirātiōnem, ut *papae!* aut metum, ut *at- 220
tat!* et sī qua sunt similia.

*Versus sūmptus ē librō prīmō illius carminis cui titulus est *Aenēis*. In hōc carmine Vergilius poēta nārrat dē Aenēā Trō-
iānō, quī ē patriā fugiēns Carthāginem vēnit, ubi ā Dīdōne
rēgīnā receptus est. Ā rēgīnā interrogātus Aenēās nārrat dē
bellō Trōiānō et dē fugā suā (v. cap. XXXVII et XXXVIII in
alterā *LINGVAE LATINAЕ* parte).

GRAMMATICA LATINA

Dēclīnātiōne

Nōmina, prōnōmina, verba dēclīnāntur. Cēterae partēs ūrātiōnis sunt indēclīnābilēs.

Dēclīnātiōnēs nōminūm sunt quīnque:

Dēclīnātiō pīma: gen. sing. -ae, ut *terr|a* -ae.

Dēclīnātiō secunda: gen. sing. -i, ut *ann|us* -i, *verb|um* -i.

Dēclīnātiō tertia: gen. sing. -is, ut *sōl* -is, *urb|s* -is.

230 Dēclīnātiō quārta: gen. sing. -ūs, ut *port|us* -ūs, *gen|ū* -ūs.

Dēclīnātiō quīnta: gen. sing. -ēi/-ēī, ut *dīlēs* -ēi, *rēs reī*.

Dēclīnātiōnēs verbōrum sunt quattuor, 'coniugātiōnēs' quae vocantur:

Coniugātiō pīma: īnf. -āre/-ārī, ut *amā|re*, -ri.

235 Coniugātiō secunda: īnf. -ēre/-ērī, ut *monē|re*, -ri.

Coniugātiō tertia: īnf. -ere/-i, ut *leg|ere*, -i.

Coniugātiō quārta: īnf. -īre/-īrī, ut *audī|re*, -ri.

Dēclīnātiōnēs:

1. gen. -ae

2. gen. -i

3. gen. -is

4. gen. -ūs

5. gen. -ēi

con-iugātiō -ōnis f

Coniugātiōnēs:

1. -āre

2. -ēre

3. -ere

4. -īre

PENSVM A

Dēclīnā haec vocābula:

[1] *āla*, nōmen fēminīnum I dēclīnātiōnis:

Singulāris: nōm. *haec āl-*, acc. *h- āl-*, gen. *h- āl-*, dat. *h- āl-*, abl. *h- āl-*. Plūrālis: nōm. *h- āl-*, acc. *h- āl-*, gen. *h- āl-*, dat. *h- āl-*, abl. *h- āl-*.

[2] *pēs*, nōmen masculīnum III dēclīnātiōnis:

Singulāris: nōm. *h- pēs*, acc. *h- ped-*, gen. *h- ped-*, dat. *h- ped-*, abl. *h- ped-*. Plūrālis: nōm. *h- ped-*, acc. *h- ped-*, gen. *h- ped-*, dat. *h- ped-*, abl. *h- ped-*.

[3] *ōrāre*, verbum āctīvūm I coniugātiōnis (pers. I sing.):

Indicātīvus: praes. *ōr-*, imperf. *ōr-*, fut. *ōr-*, perf. *ōrāv-*, plūsquāmpērf. *ōrāv-*, fut. perf. *ōrāv-*. Coniūnctīvus: praes. *ōr-*, imperf. *ōr-*, perf. *ōrāv-*, plūsquāmpērf. *ōrāv-*.

[4] *dīcere*, verbum āctīvūm III coniugātiōnis (pers. I sing.):

Indicātīvus: praes. *dīc-*, imperf. *dīc-*, fut. *dīc-*, perf. *dīx-*, plūsquāmpērf. *dīx-*, fut. perf. *dīx-*. Coniūnctīvus: praes. *dīc-*, imperf. *dīc-*, perf. *dīx-*, plūsquāmpērf. *dīx-*.

Vocabula nova:
 ūrātiō
 coniūnctiō
 interiectiō
 Mūsa
 scānum
 sacerdōs
 cāsus
 comparatiō
 quālitās
 quantitās
 significatiō
 speciēs
 īra
 affectus
 admiratiō
 coniugātiō
 proprius
 appellatiōvus
 positivus
 optatiōvus
 cōpulatiōvus
 disiūnctiōvus
 explatiōvus
 causālis
 ratiōnālis
 inconditus
 similis
 īflectere
 dēmere
 luctāri
 explānare
 adnectere
 ūrdināre
 mentiōnem facere
 dumtaxat
 tantudem
 quidni
 forsitan
 sīquidem
 quāpropter
 propterē
 adversum
 cis
 ēn
 eia
 euax
 papae
 attat
 coniugātiō
 synōnymum

Verba: laedere -isse -um; implicāre -isse -um; plaudere -isse -um; parere -isse -um; retinēre -isse -um; accendere -isse -um; sedēre -isse; nūbere -isse; sapere -isse; dēmtere -isse -um; adipere -isse -um.

PENSVM B

Nōmen est pars — quae corpus aut rem significat. *Aemilia* et *Iūlia* nōmina — sunt, *māter* et *filia* sunt nōmina —. — nōminum sunt nōminatiōvus, genetiōvus, cēt. Gradūs — sunt trēs: —, comparatiōvus, superlatiōvus. Adiectiva quae comparantur — aut quantitatēm significant. *Amāre* est verbum prīmae —. Interiectiō mentis —, ut laetitiam vel dolōrem, significat. — est affectus eius qui īrātus est.

Frātrēs geminī tam — sunt quam ūva.

Synōyma (vocābula quae idem ferē significant): plānum facere et —, fortasse et —, ideō et —, citrā et —, ecce et —.

Contrāria (vocābula quae rēs contrāriās significant): com-mūnis et —, addere et —.

PENSVM C

Quae sunt partēs ūrātiōnis?

Estne *discipulus* nōmen proprium?

Cāsūs nōminum qui sunt?

Qui sunt gradūs comparatiōnis?

Prōnōmen quid est?

Quot sunt coniugatiōnēs verbōrum?

Num *intus* et *foris* adverbia temporis sunt?

Cui cāsuī iungitur *inter* praepositiō?

Quae praepositiōnēs ablātiōvō iunguntur?

Quibus cāsibus iungitur *in* praepositiō?

Interiectiō quid significat?

TABVLA DECLINATIONVM

NOMINA

Dēclinātiō I

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	hōr a	hōr ae
<i>acc</i>	hōr am	hōr ās
<i>gen</i>	hōr ae	hōr ārum
<i>dat</i>	hōr ae	hōr īs
<i>abl</i>	hōr ā	hōr īs

Dēclinātiō II

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>serv us</i>	<i>serv ī</i>	<i>liber</i>
<i>serv um</i>	<i>serv ōs</i>	<i>libr um</i>
<i>serv ī</i>	<i>serv ōrum</i>	<i>libr i</i>
<i>serv ō</i>	<i>serv īs</i>	<i>libr ō</i>
<i>serv ō</i>	<i>serv īs</i>	<i>libr ō</i>

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>verb um</i>	<i>verb a</i>	<i>verb um</i>
<i>verb um</i>	<i>verb a</i>	<i>verb um</i>
<i>verb i</i>	<i>verb ōrum</i>	<i>verb i</i>
<i>verb ō</i>	<i>verb īs</i>	<i>verb ō</i>
<i>verb ō</i>	<i>verb īs</i>	<i>verb ō</i>

Dēclinātiō III

<i>nōm</i>	sōl ēs	leō	leōn ēs	vōx	vōc ēs	nōmen	nōmin a	
<i>acc</i>	sōl em	sōl ēs	leōn em	leōn ēs	vōc em	vōc ēs	nōmen	nōmin a
<i>gen</i>	sōl is	sōl um	leōn is	leōn um	vōc is	vōc um	nōmin is	nōmin um
<i>dat</i>	sōl i	sōl ibus	leōn i	leōn ibus	vōc i	vōc ibus	nōmin i	nōmin ibus
<i>abl</i>	sōl e	sōl ibus	leōn e	leōn ibus	vōc e	vōc ibus	nōmin e	nōmin ibus
<i>nōm</i>	nāv is	nāv ēs	urb s	urb ēs	mōns	mont ēs	mar e	mar ia
<i>acc</i>	nāv em	nāv ēs	urb em	urb ēs	mont em	mont ēs	mar e	mar ia
<i>gen</i>	nāv is	nāv ium	urb is	urb ium	mont is	mont ium	mar is	mar ium
<i>dat</i>	nāv i	nāv ibus	urb i	urb ibus	mont i	mont ibus	mar i	mar ibus
<i>abl</i>	nāv e	nāv ibus	urb e	urb ibus	mont e	mont ibus	mar i	mar ibus

Dēclinātiō IV

<i>nōm</i>	cās us	cās ūs	corn ū	corn ua	di ēs	di ēs	r ēs	r ēs
<i>acc</i>	cās um	cās ūs	corn ū	corn ua	di em	di ēs	r em	r ēs
<i>gen</i>	cās ūs	cās uum	corn ūs	corn uum	di ēi	di ērum	r ei	r ērum
<i>dat</i>	cās ūi	cās ibus	corn ū	corn ibus	di ēi	di ēbus	r ei	r ēbus
<i>abl</i>	cās ū	cās ibus	corn ū	corn ibus	di ē	di ēbus	r ē	r ēbus

Dēclinātiō I et II: adiectiva

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	<i>nōm</i>	magn us	magn a	magn um	nūll us	nūll a
	<i>acc</i>	magn um	magn am	magn um	nūll um	nūll am
	<i>gen</i>	magn i	magn ae	magn i	nūll us	nūll us
	<i>dat</i>	magn ō	magn ae	magn ō	nūll i	nūll i
	<i>abl</i>	magn ō	magn ā	magn ō	nūll ō	nūll ō
<i>plūr</i>	<i>nōm</i>	magn i	magn ae	magn a	nūll i	nūll ae
	<i>acc</i>	magn ōs	magn ās	magn a	nūll ōs	nūll ās
	<i>gen</i>	magn ōrum	magn ārum	magn ōrum	nūll ōrum	nūll ārum
	<i>dat</i>	magn īs	magn īs	magn īs	nūll īs	nūll īs
	<i>abl</i>	magn īs	magn īs	magn īs	nūll īs	nūll īs

Dēclinātiō III: adiectiva

	<i>m/f</i>	<i>n</i>	<i>m/f</i>	<i>n</i>	<i>m/f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	<i>nōm</i>	grav is	grav e	ingēns	ingēns	melior
	<i>acc</i>	grav em	grav e	ingēnt em	ingēns	melior em
	<i>gen</i>	grav is	grav is	ingēnt is	ingēnt is	melior is
	<i>dat</i>	grav i	grav i	ingēnt i	ingēnt i	melior i
	<i>abl</i>	grav i	grav i	ingēnt i	ingēnt i	melior e
<i>plūr</i>	<i>nōm</i>	grav ēs	grav ia	ingēnt ēs	ingēnt ia	melior ēs
	<i>acc</i>	grav ēs	grav ia	ingēnt ēs	ingēnt ia	melior ēs
	<i>gen</i>	grav ium	grav ium	ingēnt ium	ingēnt ium	melior um
	<i>dat</i>	grav ibus	grav ibus	ingēnt ibus	ingēnt ibus	melior ibus
	<i>abl</i>	grav ibus	grav ibus	ingēnt ibus	ingēnt ibus	melior ibus

Comparatiō

<i>positīvus</i>	long us	brev is	audāx -āc is	aeger -gr a -gr um
<i>comparatiōvus</i>	long ior -ius	brev ior -ius	audāc iōr -ius	aegr iōr -ius
<i>superlātiōvus</i>	long issim us	brev issim us	audāc issim us	aeger rim us

NVMERI

1 ūn us	10 decem	100 centum	1000 mille	11 ūndēcim
2 duō -ae -o	20 viginti	200 ducent̄i	2000 duō mil̄ia	12 duodecim
3 tr̄ēs -ia	30 tr̄igintā	300 trecent̄i	3000 tr̄ia mil̄ia	13 trēdecim
4 quattuor	40 quadrāgintā	400 quadringent̄i	cēt.	14 quattuordecim
5 quīnque	50 quīnquāgintā	500 quīngent̄i		15 quīndēcim
6 sex	60 sexāgintā	600 sescēnt̄i	9745 novem mīlia	16 sēdecim
7 septēm	70 septuāgintā	700 septingent̄i	septingent̄i	17 septēdecim
8 octō	80 octōgintā	800 octingent̄i	quadrāgintā	18 duodēvigintū
9 novēm	90 nōnāgintā	900 nōngent̄i	quīnque	19 ūndēvīgintū
1 p̄im us	10 decim us	100 centēsim us	1000 millēsim us	
2 secund us	20 vīcēsim us	200 ducentēsim us	2000 bis millēsim us	
3 tertii us	30 tr̄icēsim us	300 trecentēsim us	cēt.	
4 quārt us	40 quadrāgēsim us	400 quadringentēsim us		11 ūndēcim us
5 quīnt us	50 quīnquāgēsim us	500 quīngentēsim us		12 duodecim us
6 sext us	60 sexāgēsim us	600 sescēntēsim us		13 tertii us decim us
7 septēm us	70 septuāgēsim us	700 septingentēsim us	cēt.	
8 octāv us	80 octōgēsim us	800 octingentēsim us		18 duodēvicēsim us
9 nōn us	90 nōnāgēsim us	900 nōngentēsim us		19 ūndēvicēsim us

PRONOMINA

Persōnālia

nōm	ego	tū	—	nōs	vōs
acc	mē	tē	sē	nōbis	vōbis
dat	mīhi	tībi	sībi	nōbīs	vōbīs
abl	mē	tē	sē	nōbīs	vōbīs

Possessīva

me us -a -um	nōster -tr̄ a -tr̄ um
tu us -a -um	vester -tr̄ a -tr̄ um
su us -a -um	

Dēmōnstrātīva

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	<i>nōm</i>	i s	e a	i d	hic	haec	ill e	ill a	ill ud
	<i>acc</i>	e um	e am	i d	hunc	hanc	ill um	ill am	ill ud
	<i>gen</i>	e ius	e ius	e ius	huius	huius	ill iūs	ill iūs	ill iūs
	<i>dat</i>	e i	e i	e i	huic	huic	ill i	ill i	ill i
<i>plūr</i>	<i>abl</i>	e ō	e ā	e ō	hōc	hāc	ill ō	ill ā	ill ō
	<i>nōm</i>	i ī	e ae	e a	hī	hae	haec	ill i	ill a
	<i>acc</i>	e ōs	e ās	e a	hōs	hās	ill ōs	ill ās	ill a
	<i>gen</i>	e ōrum	e ārum	e ōrum	hōrum	hārum	ill ōrum	ill ārum	ill ōrum
<i>dat</i>	i īs	i īs	i īs	hīs	hīs	hīs	ill īs	ill īs	ill īs
	i īs	i īs	i īs	hīs	hīs	hīs	ill īs	ill īs	ill īs

*Interrogātīvum/relatīvum**singulāris*

<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>nōm</i>	qu is qu i	qu ae
<i>acc</i>	qu em	qu am
<i>gen</i>	cu ius	cu ius
<i>dat</i>	cu i	cu i
<i>abl</i>	qu ō	qu ā

plūralis

<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
qu i	qu ae	qu ae
qu ōs	qu ās	qu ae
qu ōrum	qu ārum	qu ōrum
qu ibūs	qu ibūs	qu ibūs
qu ibūs	qu ibūs	qu ibūs

VERBA

[A] *Actīvum**Infinitīvus*

<i>praes</i>	amā re	monē re	leg ere	audi re	es se
<i>perf</i>	amāv isse	monu sse	lēg isse	audīv isse	fu sse
<i>fut</i>	amāt ür um esse	monit ür um esse	lēct ür um esse	audīt ür um esse	fut ür um esse

Imperatīvus

<i>sing</i>	amā	monē	leg e	audi	es
<i>plūr</i>	amā te	monē te	leg ite	audi te	es te

*Indicatīvus**praesens*

<i>sing</i>	1 amō	mone ō	leg ō	audi ō	s um
	2 amā s	monē s	leg is	audi s	es
	3 amā t	monē t	leg it	audi t	es t
<i>plūr</i>	1 amā bā mus	monē bā mus	leg bā mus	audi bā mus	s umus
	2 amā bā tis	monē bā tis	leg bā tis	audi bā tis	es tis
	3 amā bā nt	monē bā nt	leg bā nt	audi bā nt	s unt

imperfectum

<i>sing</i>	1 amā ba m	monē ba m	leg bā m	audi bā m	era m
	2 amā bā s	monē bā s	leg bā s	audi bā s	erā s
	3 amā bā t	monē bā t	leg bā t	audi bā t	era t
<i>plūr</i>	1 amā bā mus	monē bā mus	leg bā mus	audi bā mus	erā mus
	2 amā bā tis	monē bā tis	leg bā tis	audi bā tis	erā tis
	3 amā bā nt	monē bā nt	leg bā nt	audi bā nt	era nt

futūrum

<i>sing</i>	1 amā b ō	monē b ō	leg a m	audi a m	er ō
	2 amā b is	monē b is	leg e s	audi e s	er is
	3 amā b it	monē b it	leg e t	audi e t	er it
<i>plūr</i>	1 amā b imus	monē b imus	leg e mus	audi e mus	er imus
	2 amā b itis	monē b itis	leg e tis	audi e tis	er itis
	3 amā b unt	monē b unt	leg e nt	audi e nt	er unt

perfectum

<i>sing</i>	1 amāv i	monu i	lēg i	audīv i	fu i
	2 amāv istī	monu istī	lēg istī	audīv istī	fu istī
	3 amāv it	monu it	lēg it	audīv it	fu it
<i>plūr</i>	1 amāv imus	monu imus	lēg imus	audīv imus	fu imus
	2 amāv istis	monu istis	lēg istis	audīv istis	fu istis
	3 amāv ērunt	monu ērunt	lēg ērunt	audīv ērunt	fu ērunt

plusquamperfectum

<i>sing</i>	1 amāv era m	monu era m	lēg era m	audīv era m	fu era m
	2 amāv era s	monu era s	lēg era s	audīv era s	fu era s
	3 amāv era t	monu era t	lēg era t	audīv era t	fu era t
<i>plūr</i>	1 amāv era mus	monu era mus	lēg era mus	audīv era mus	fu era mus
	2 amāv era tis	monu era tis	lēg era tis	audīv era tis	fu era tis
	3 amāv era nt	monu era nt	lēg era nt	audīv era nt	fu era nt

futūrum perfectum

<i>sing</i>	1 amāv er ō	monu er ō	lēg er ō	audīv er ō	fu er ō
	2 amāv eri s	monu eri s	lēg eri s	audīv eri s	fu eri s
	3 amāv eri t	monu eri t	lēg eri t	audīv eri t	fu eri t
<i>plūr</i>	1 amāv eri mus	monu eri mus	lēg eri mus	audīv eri mus	fu eri mus
	2 amāv eri tis	monu eri tis	lēg eri tis	audīv eri tis	fu eri tis
	3 amāv eri nt	monu eri nt	lēg eri nt	audīv eri nt	fu eri nt

Coniunctivus

praesens

<i>sing</i>	1 am e m 2 am ē s 3 am e t	mone a m mone ā s mone a t	leg a m leg ā s leg a t	audi a m audi ā s audi a t	s i m s i s s i t
<i>plur</i>	1 am ē mus 2 am ē tis 3 am e nt	mone ā mus mone ā tis mone a nt	leg ā mus leg ā tis leg a nt	audi ā mus audi ā tis audi a nt	s i mus s i tis s i nt
<i>imperfectum</i>					
<i>sing</i>	1 amā re m 2 amā rē s 3 amā re t	monē re m monē rē s monē re t	leg ere m leg erē s leg ere t	audi re m audi rē s audi re t	es se m es sē s es se t
<i>plur</i>	1 amā rē mus 2 amā rē tis 3 amā re nt	monē rē mus monē rē tis monē re nt	leg erē mus leg erē tis leg ere nt	audi rē mus audi rē tis audi re nt	es sē mus es sē tis es se nt
<i>perfectum</i>					
<i>sing</i>	1 amāv eri m 2 amāv eri s 3 amāv eri t	monu eri m monu eri s monu eri t	lēg eri m lēg eri s lēg erit	audiv eri m audiv eri s audiv erit	fu eri m fu eri s fu erit
<i>plur</i>	1 amāv eri mus 2 amāv eri tis 3 amāv eri nt	monu eri mus monu eri tis monu eri nt	lēg eri mus lēg eri tis lēg erit	audiv eri mus audiv eri tis audiv erit	fu eri mus fu erit is fu erit nt
<i>plusquamperfectum</i>					
<i>sing</i>	1 amāv isse m 2 amāv issē s 3 amāv isse t	monu sse m monu ssē s monu sse t	lēg isse m lēg issē s lēg isse t	audiv sse m audiv ssē s audiv sse t	fu sse m fu ssē s fu sse t
<i>plur</i>	1 amāv issē mus 2 amāv issē tis 3 amāv isse nt	monu sse mus monu sse tis monu sse nt	lēg issē mus lēg issē tis lēg isse nt	audiv sse mus audiv sse tis audiv sse nt	fu sse mus fu sse tis fu sse nt
<i>Participium</i>					
<i>praes</i>	amā ns -ant is	monē ns -ent is	leg ēns -ent is	audi ēns -ent is	—
<i>fut</i>	amāt ūr us	monit ūr us	lēct ūr us	audit ūr us	fut ūr us
<i>Supina</i>	amāt um -ū	monit um -ū	lēct um -ū	audit um -ū	

[B] *Passivum*

Infinitivus

<i>praes</i>	amā rī	monē rī	leg i	audi rī
<i>perf</i>	amāt um esse	monit um esse	lēct um esse	audit um esse
<i>fut</i>	amātum iři	monitum iři	lēctum iři	auditum iři

Indicativus

praesens

<i>sing</i>	1 am or 2 amā ris 3 amā tur	mone or monē ris monē tur	leg or leg eris leg itur	audi or audi ris audi tur
<i>plur</i>	1 amā mur 2 amā minī 3 amā ntur	monē mur monē minī mone ntur	leg imur leg imini leg untur	audi mur audi minī audi ntur
<i>imperfectum</i>				
<i>sing</i>	1 amā ba r 2 amā bā ris 3 amā bā tur	monē ba r monē bā ris monē bā tur	leg ēba r leg ēbā ris leg ēbā tur	audi ēba r audi ēbā ris audi ēbā tur
<i>plur</i>	1 amā bā mur 2 amā bā minī 3 amā ba ntur	monē bā mur monē bā minī monē ba ntur	leg ēbā mur leg ēbā minī leg ēba ntur	audi ēbā mur audi ēbā minī audi ēba ntur

futūrum

<i>sing</i>	1 amā b or 2 amā b eris 3 amā b itur	monē b or monē b eris monē b itur	leg a r leg ē ris leg ē tur	audi a r audi ē ris audi ē tur
<i>plūr</i>	1 amā b imur 2 amā b iminī 3 amā b untur	monē b imur monē b iminī monē b untur	leg ē mur leg ē minī leg ē ntur	audi ē mur audi ē minī audi ē ntur
<i>perfectum</i>				
<i>sing</i>	1 amāt us sum 2 3 es est	monit us sum es est	lēct us sum es est	audīt us sum es est
<i>plūr</i>	1 amāt i sumus 2 3 estis sunt	monit i sumus estis sunt	lēct i sumus estis sunt	audīt i sumus estis sunt
<i>plusquamperfectum</i>				
<i>sing</i>	1 amāt us eram 2 3 erās erat	monit us eram erās erat	lēct us eram erās erat	audīt us eram erās erat
<i>plūr</i>	1 amāt i erāmus 2 3 erātis erant	monit i erāmus erātis erant	lēct i erāmus erātis erant	audīt i erāmus erātis erant
<i>futūrum perfectum</i>				
<i>sing</i>	1 amāt us erō 2 3 eris erit	monit us erō eris erit	lēct us erō eris erit	audīt us erō eris erit
<i>plūr</i>	1 amāt i erimus 2 3 eritis erunt	monit i erimus eritis erunt	lēct i erimus eritis erunt	audīt i erimus eritis erunt

Coniunctīvus

<i>praesēns</i>	1 am e r 2 am ē ris 3 am ē tur	mone a r mone ā ris mone ā tur	leg a r leg ā ris leg ā tur	audi a r audi ā ris audi ā tur
<i>plūr</i>	1 am e mur 2 am ē minī 3 am e ntur	mone ā mur mone ā minī mone a ntur	leg ā mur leg ā minī leg a ntur	audi ā mur audi ā minī audi a ntur
<i>imperfectum</i>				
<i>sing</i>	1 amā re r 2 amā rē ris 3 amā rē tur	monē re r monē rē ris monē rē tur	leg ere r leg erē ris leg erē tur	audi re r audi rē ris audi rē tur
<i>plūr</i>	1 amā rē mur 2 amā rē minī 3 amā re ntur	monē rē mur monē rē minī monē re ntur	leg erē mur leg erē minī leg ere ntur	audi rē mur audi rē minī audi re ntur
<i>perfectum</i>				
<i>sing</i>	1 amāt us sim 2 3 sīs sit	monit us sim sīs sit	lēct us sim sīs sit	audīt us sim sīs sit
<i>plūr</i>	1 amāt i simus 2 3 sītis sint	monit i simus sītis sint	lēct i simus sītis sint	audīt i simus sītis sint
<i>plusquamperfectum</i>				
<i>sing</i>	1 amāt us essem 2 3 essēs esset	monit us essem essēs esset	lēct us essem essēs esset	audīt us essem essēs esset
<i>plūr</i>	1 amāt i essēmus 2 3 essētis essent	monit i essēmus essētis essent	lēct i essēmus essētis essent	audīt i essēmus essētis essent
<i>Participium</i>				
<i>perf</i>	amāt us	monit us	lēct us	audīt us
<i>Gerundīvum</i>				
	ama nd us	mone nd us	leg end us	audi end us

KALENDARIVM ROMANVM

	<i>Aprilis</i>	<i>Februārius</i>	<i>Mārtius</i>
<i>Jānuārius</i>	<i>Iūnus</i>	<i>Māius</i>	
<i>Augustus</i>	<i>September</i>	<i>Iūlius</i>	
<i>December</i>	<i>November</i>	<i>Octōber</i>	
(diēs XXXI)	(diēs XXX)	(diēs XXVIII)	(diēs XXXI)
1. kalendae	kalendae	kalendae	kalendae
2.	a.d. IV nōn.		a.d. VI nōn.
3.	a.d. III nōn.		a.d. V nōn.
4.	pridiē nōn.		a.d. IV nōn.
5.	nōnae		a.d. III nōn.
6.	a.d. VIII īd.		pridiē nōn.
7.	a.d. VII īd.		nōnae
8.	a.d. VI īd.		a.d. VIII īd.
9.	a.d. V īd.		a.d. VII īd.
10.	a.d. IV īd.		a.d. VI īd.
11.	a.d. III īd.		a.d. V īd.
12.	pridiē īd.		a.d. IV īd.
13. īdūs	īdūs	īdūs	a.d. III īd.
14. a.d. XIX kal.	a.d. XVIII kal.	a.d. XVI kal.	pridiē īd.
15. a.d. XVIII kal.	a.d. XVII kal.	a.d. XV kal.	īdūs
16. a.d. XVII kal.	a.d. XVI kal.	a.d. XIV kal.	a.d. XVII kal.
17. a.d. XVI kal.	a.d. XV kal.	a.d. XIII kal.	a.d. XVI kal.
18. a.d. XV kal.	a.d. XIV kal.	a.d. XII kal.	a.d. XV kal.
19. a.d. XIV kal.	a.d. XIII kal.	a.d. XI kal.	a.d. XIV kal.
20. a.d. XIII kal.	a.d. XII kal.	a.d. X kal.	a.d. XIII kal.
21. a.d. XII kal.	a.d. XI kal.	a.d. IX kal.	a.d. XII kal.
22. a.d. XI kal.	a.d. X kal.	a.d. VIII kal.	a.d. XI kal.
23. a.d. X kal.	a.d. IX kal.	a.d. VII kal.	a.d. X kal.
24. a.d. IX kal.	a.d. VIII kal.	a.d. VI kal.	a.d. IX kal.
25. a.d. VIII kal.	a.d. VII kal.	a.d. V kal.	a.d. VIII kal.
26. a.d. VII kal.	a.d. VI kal.	a.d. IV kal.	a.d. VII kal.
27. a.d. VI kal.	a.d. V kal.	a.d. III kal.	a.d. VI kal.
28. a.d. V kal.	a.d. IV kal.	pridiē kal.	a.d. V kal.
29. a.d. IV kal.	a.d. III kal.	Mārtiās	a.d. IV kal.
30. a.d. III kal.	pridiē kal.	Mājās	a.d. III kal.
31. pridiē kal.		Iūliās	pridiē kal.
	Februāriās	Octōbrēs	Aprilēs
	Septembrēs	Decembrēs	Iūniās
	Jānuāriās		Augustās
			Novembrēs

INDEX VOCABVLORVM

[*Numeri crassi 1.2.3... capitula, numeri tenues 1,2,3... versus significant*]

- A
 à 6.34 v. ab
 ab/ā *ppr+abl* 5.48; 6.10,34,62;
 12.125; 13.13,36,40; 16.51;
 33.23
 ab-dúcere 31.164
 ab-errāre 26.128
 ab-esse à-fuisse 4.20
 ab-icere 29.145
 ab-ire 8.18
 ablātīvus -i m 5.126
 abs 27.80 v. ab
 absēns -entis 17.89
 abs-tinēre 29.87
 ac 12.59 v. atque
 ac-cédere 22.67
 accendere 34.84,110
 accidere 26.112; +dat 26.136
 ac-cipere 8.19,116; 19.80
 ac-cubāre 30.73
 ac-cumbere 30.96
 ac-currere -risse 9.75
 accūsāre 4.48; +gen 29.137
 accūsātīvus -i m 3.88
 àcer -cris -cre 34.47
 acerbus -a -um 30.131
 aciēs -ēi f 33.15
 àctīvus -a -um 6.127; 35.69
 acūtus -a -um 30.105
 ad *ppr+acc* 6.19; 8.81; 13.36;
 14.43; 16.7; 33.132
 ad-dere 18.104
 ad-esse à-fuisse 4.20; +dat
 32.117
 ad-hūc 14.34
 ad-icere 29.5; 30.166
 adiectīvum -i n 12.158
 ad-ire 7.62; 16.28; 29.5
 ad-iungere 33.5
 ad-iuvāre 32.54
 ad-mirāri 28.179
 admirātiō -onis f 35.220
 ad-mittere 22.9
 ad-nectere 35.157
 ad-örāre 28.25
 adulēscēns -entis f 19.39
 ad-vehere 20.122
 ad-venīre 7.30
 adverbīum -i n 18.198; 35.103
 adversum *ppr+acc* 35.182,188
 adversus -a -um 32.57,99
 adversus *ppr+acc* 20.65; 32.23
- aedificāre 25.12
 aedificīum -i n 25.29
 aeger -gra -grum 11.24,29
 aegrōtāre 11.48
 aegrōtus -a -um 24.1
 aequū 17.147; 18.78; 20.27
 aequinoctīum -i n 13.77
 aequus -a -um 13.43,77; 29.180
 àēr -eris m 10.10,53
 aestas -ātis f 13.80,81
 aestimāre 29.6
 aetās -ātis f 33.23,26
 affectus -ūs m 35.216
 af-ferre at-tulisse al-lātum
 14.42; 23.140
 af-ficere 29.45,46
 affirmāre 34.126
 ager -grī m 27.5; 30.124
 agere ègisse àctum 5.82; 24.19;
 27.14; age-ite 5.87,99
 agmen -inis n 33.10
 agnus -i m 25.5
 agricola -ae m 27.10
 ain' 21.71
 àiō ais ait àiunt 21.68; 24.61
 àla -ae f 10.12
 albus -a -um 9.3
 alere -uisse altum 20.12,97
 alienus -a -um 20.14,122
 ali-quandō 32.131,157
 ali-quantum 31.52
 ali-qui -qua -quod 24.59; 25.
 17; 26.85; 31.17
 ali-quis -quid 21.65,91
 ali-quot 32.29
 aliter 24.22
 alius -a -ud 8.5,33; aliī... aliī
 10.33
 allicere -iō -èxisse -ectum 29.94
 alter -era -erum 14.11,78; 16.
 77,113; 19.5,8
 altum -i n 16.65
 altus -a -um 12.100,141; 16.44
 amāns -antis m 19.18
 amāre 5.21,23
 ambulāre 6.24
 amīca -ae f 6.78
 amīcītia -ae f 32.112
 amīcus -i m 6.43,44
 amīcus -a -um 17.79
 à-mittere 29.24
 amnis -is m 33.70
- amoenus -a -um 27.5
 amor -oris m 19.19
 amphitheātrum -i n 32.214
 an 14.13; 17.118; 29.67
 ancilla -ae f 2.31
 angustus -a -um 21.16
 anima -ae f 10.52; 28.89
 anim-ad-verte 18.131
 animal -ālis n 10.54
 animus -i m 28.9,144
 annus -i m 13.1
 ante *ppr+acc* 6.32; 13.44; 19.
 38; 25.113; *adv* 16.148
 anteā 22.11
 ante-hāc 23.93
 ante-quam 15.27
 antiquus -a -um 2.81; 13.19
 ànulus -i m 8.7
 anus -ūs f 34.187
 aperīre -uisse -rtum 7.14
 apertus -a -um 14.15; 30.152
 apis -is f 18.110
 appārēre 29.111; -et 33.44
 appellāre 16.3; 20.28
 appellātīvus -a -um 35.11
 ap-pōnere 11.89; 30.100
 ap-portāre 30.133
 ap-prehendere 28.50
 ap-propinquāre 29.185
 Aprilis -is m 13.3
 apud *ppr+acc* 6.37; 11.32
 aqua -ae f 5.28
 aquila -ae f 10.9; 33.9
 arānea -ae f 34.154
 arāre 27.9
 arātor -oris m 27.13
 arātrum -i n 27.12
 arbitràri 22.94
 arbor -oris f 9.21
 arcessere -ivisse -itum 11.43
 arcus -ūs m 12.91
 arduus -a -um 33.51
 argenteus -a -um 30.90
 argentum -i n 30.91
 arma -ōrum n 12.34
 armāre 32.176
 armātus -a -um 12.35
 ars artis f 26.49,72
 as assis m 17.97; 34.114
 a-scendere -disse 10.94; 11.46
 asinīnus -a -um 31.49
 asinus -i m 10.1

a-spergere -sisse -sum **30.110**
 a-spicere **8.15,39**
 at **15.25**
 āter -tra -trum **16.97**
 atque/ac **11.41; 12.59; 13.79;**
18.143; 20.142; 32.211
 ātrium -ī **n 5.27**
 attentus -a -um **28.109**
 audācia -ae **f 32.13**
 audāx -ācis **26.22,54; 32.24**
 audēre ausum esse **10.88;**
31.169
 audire **3.42; 6.83; 10.50**
 au-ferre abs-tulisse ab-latum
31.52
 au-fugere **31.51**
 augēre -xisse -ctum **19.96**
 Augustus -ī **m 13.4**
 aureus -a -um **22.17; m 22.108**
 auriga -ae **m 34.40**
 auris -is **f 11.6**
 aurum -ī **n 22.15**
 aut **8.14; 108; aut... aut 18.7**
 autem **6.42**
 autumnus -ī **m 13.81,85**
 auxilium -ī **n 25.65; pl 33.5**
 avārus -a -um **31.22**
 ā-vertere **23.51; 29.163**
 avis -is **f 10.9**
 avunculus -ī **m 12.19**

B

baculum -ī **n 4.62**
 bālare **9.70**
 balneum -ī **n 30.1.3**
 barbarus -a -um **12.61; m 14.76**
 bāsium -ī **n 34.118**
 bēatus -a -um **19.86**
 bellum -ī **n 12.76**
 bellus -a -um **34.58**
 bene **11.14; b. velle 31.29**
 beneficium -ī **n 29.141**
 bēstia -ae **f 10.1**
 bēstiola -ae **f 18.110**
 bibere -bisce **9.9**
 bīni -ae -a **30.74**
 bis **18.126**
 bonum -ī **n 30.52**
 bonus -a -um **4.68; 11.14**
 bōs bovis **m/f 21.31**
 bracchium -ī **n 11.1**
 brevi **25.77**
 brevis -e **12.50; 13.28**

C
 cachinnus -ī **m 34.151**
 cadere cecidisse **10.103; 16.102**
 caecus -a -um **28.31**
 caedere cecidisse caesum **33.18**
 caedēs -is **f 33.133**
 caelum -ī **m 9.25; pl 28.171**
 calamus -ī **m 18.161**
 calceus -ī **m 14.85**
 calidus -a -um **13.87; f 30.114**
 calor -ōris **m 27.122**
 campus -ī **m 9.1**
 candidus -a -um **21.4; 34.150**
 canere cecinisse **10.80; 14.19;**
29.66; 34.70
 canis -is **m/f 9.2; 10.77**
 cantāre **3.3; 34.163**
 cantus -ūs **m 29.73**
 capere -iō cēpisce captum **10.2,**
78; 26.6; 29.90,148; 32.13
 capillus -ī **m 11.6**
 capitulum -ī **n 1.73**
 caput -itis **n 11.5; 12.65**
 carcer -eris **m 26.25**
 cardō -inis **m 22.2**
 carēre +abl **20.6**
 carmen -inis **n 29.90; 32.102**
 carō carnis **f 30.104**
 carpere -psisse -ptum **5.57;**
27.168
 cārūs -a -um **32.21,85**
 castra -ōrum **n 12.93**
 cāsus -ūs **m 26.126; 35.9,24**
 catēna -ae **f 22.11**
 cauda -ae **f 10.15**
 causa -ae **f 21.37; -ā +gen 26.**
135; 29.139
 causālis -e **35.162,170**
 cautus -a -um **26.81**
 cavēre cāvisse **22.60,65; c. nē**
27.173
 cēdere cessisse **22.73**
 celer -eris -ere **26.4**
 celsus -a -um **29.93**
 cēna -ae **f 30.9**
 cēnāre **30.40**
 cēnsēre -uisse cēnum **27.63**
 centēsimus -a -um **17.31**
 centum **2.39**
 cēra -ae **f 18.108,109**
 cerebrum -ī **n 11.9**
 cernere **16.69; 32.114**
 certāmen -inis **n 34.15**
 certāre **34.12**
 certē **18.73**

certō **adv 24.59**
 certus -a -um **17.118,121; 25.**
43; 32.114
 cessāre **28.7**
 cēterī -ae -a **2.59; sg 13.51**
 cēterum **adv 24.76**
 charta -ae **f 18.161**
 cibus -ī **m 9.6; 30.9**
 cingere cīnxisse cīncutum **27.6**
 -cipere -iō -cēpisce -ceptum
 < capere
 circā **prp+acc 27.51**
 circēnsis -e **34.37; m pl 34.39**
 circiter **30.10**
 circum **prp+acc 6.14**
 circum-dare **33.20**
 circum-silire **34.96**
 circus -ī **m 34.36**
 cis **prp+acc 35.182,188**
 citerior -ius **33.132**
 citrā **prp+acc 33.87**
 cīvis -is **m/f 25.67; 28.154**
 clāmāre **8.36**
 clāmor -ōris **m 9.79**
 clārus -a -um **13.48; 29.93**
 classis -is **f 32.23**
 claudere -sisse -sum **7.15**
 claudus -a -um **28.32**
 clausus -a -um **14.17**
 clāvis -is **f 23.103**
 clēmēns -entis **n 31.84**
 cocus -ī **m 30.67**
 coep- coept- v. incipere
 cōgēre co-ēgisce -āctum **33.32**
 cōgitāre **17.57**
 cognōmen -inis **n 12.12**
 cognōscere -ōvisce -itum **21.2;**
31.10; 32.219
 cohors -rtis **f 33.2**
 colere -uisse cultum **27.11**
 collis -is **m 9.20**
 col-loquī **20.47; 33.149**
 colloquium -ī **n 20.71**
 collum -ī **n 8.22**
 colōnus **ī m 27.70**
 color -ōris **m 11.20**
 columnā -ae **f 19.3**
 comes -itis **m 23.108**
 comitāri **23.107**
 com-memorāre **33.22**
 commūnis -e **32.32; 35.10,17**
 cōmoedia -ae **f 34.45**
 comparāre **18.77; 35.35**
 comparātiō -ōnis **f 35.30**
 comparātivus -ī **m 12.202**

- com-pletū -exum **16.87**
 com-plēre -ēuisse -ētum **30.147**
 com-plūrēs -a **25.35**
 com-putāre **17.101**
 cōnārī **16.138**
 condiciō -ōnis *f* **32.146**
 cōn-ficere **26.7; 27.68; 33.54**
 cōn-fidere **31.56**
 cōn-fitēri -fessum **29.114**
 coniugātiō -ōnis *f* **35.232**
 coniunctiō -ōnis *f* **35.6.156**
 coniunctivus -i **m** **27.189**
 con-iungere **18.30**
 con-iūnx -iugis *f/m* **19.7.9**
 cōn-scendere -disse **16.56**
 cōn-sequi **26.5**
 cōn-sidere -sēdisse **15.17**
 cōnsilium -i **n** **26.23; 29.14**
 cōn-sistere -stitisse **8.12**
 cōn-solārī **16.90**
 cōnsonāns -antis *f* **18.8.25**
 cōnspectus -ūs **m** **25.108,135**
 cōn-spicere **21.29**
 cōnstāns -antis **28.99**
 cōn-stāre -stitisse **8.56; 22.1**
 cōn-stituere -uisse -ūtum
     25.56; 32.152
 cōn-sūmēre **26.11.29**
 con-temnere -tēmpsisse -tēmp-
     tum **32.14.73**
 con-tinēre **23.18**
 continuō **24.16**
 contrā *prp+acc* **12.72; 29.121**
 con-trahere **30.32.41**
 contrārius -a -um **16.49; 28.95**
 con-turbāre **34.122**
 con-venīre **8.82; 15.64; 19.49**
 con-vertere **24.2**
 convīva -ae *mf* **30.73**
 convīvium -i **n** **30.70**
 con-vocāre **33.109**
 cōpia -ae *f* **27.38**
 cōpulāre **33.106**
 cōpulatīvus -a -um **35.162,164**
 coquēre -xisse -ctum **30.64**
 cor cordis *n* **11.19, 136; 19.19**
 cōram *prp+abl* **31.122**
 cornū -ūs *n* **21.31**
 corpus -oris *n* **11.1**
 cor-rigere -rēxisse -rēctum
     18.105
 cotidiē **19.76**
 crās **20.128,130**
 crassus -a -um **10.101,102**
 crēdere -didisse -ditum **21.98,**
- 114; **31.72; +dat** **21.119;**
29.10
 crēscere -ēuisse **27.7,17; 32.20**
 cruciāre **31.64**
 crūdēlis -e **31.124**
 cruentus -a -um **24.66**
 cruor -ōris *m* **21.29**
 crūs -ūris *n* **11.2**
 crux -ucis *f* **31.66**
 cubāre -uisse -itum **14.2**
 cubiculum -i **n** **5.35**
 culina -ae *f* **30.67**
 culter -trī *m* **11.95**
 cum *prp+abl* **5.9,13,58; 21.15;**
25.111,143
 cum *+ind* **10.15; 18.128; 19.74;**
25.53; 30.41: c. prīmum **21.**
28; +coni **29.76,78; 32.175**
 cūnae -ārum *f* **20.2**
 cūnctus -a -um **32.40; pl** **32.1**
 cupere -iō -iuisse **24.51,56**
 cupiditās -ātis *f* **25.122**
 cupidus -a -um **25.46**
 cūr 3.26
 cūra -ae *f* **27.97**
 cūrāre **20.77; 29.184; 32.186;**
     c. ut/nē **27.102,139**
 currere cucurrisse **7.66**
 currus -ūs **m** **25.7**
 cursus -ūs **m** **32.220,222; 34.36**
 cūstōdire **22.6; 29.104**
- D**
 dactylus -i **m** **34.250**
 dare dedisse datum
     7.46,63,118
 datīvus -i **m** **7.110**
 dē *prp+abl* **11.53; 13.89; 19.**
105; 20.48; 21.95
 dea -ae *f* **19.6**
 dēbēre **20.82; +dat** **23.16**
 dēbilis -e **31.139**
 decem 4.10
 December -bris *m* **13.6**
 decēre **20.158; 21.54**
 decīes **18.118**
 decimus -a -um **13.5**
 dēclīnāre 9.90
 dēclīnatiō -ōnis *f* **9.88**
 de-esse dē-sum dē-fuisse
     18.94; +dat **32.101**
 dē-fendere -disse -sum **12.107**
 dein **34.119**
 de-inde **14.46**
 dēlectāre 5.60
- dēlēre -ēuisse -ētum **18.144**
 dēliciae -ārum *f* **34.87,91**
 delphīnus -i **m** **29.62**
 dēmēre -mpsisse -mptum **35.73**
 dē-mōnstrāre **17.138; 26.50**
 dēmum **30.21**
 dēnārius -i **m** **17.97**
 dēnī -ae -a **33.2**
 dēnique **27.2**
 dēns dentis *m* **9.73; 11.10**
 dē-nuō **24.4**
 deorsum **26.73**
 dēpōnēns -entis **16.156**
 -dere -didisse -ditum <dare
 dē-ridēre **22.80; 25.15**
 dē-scendere -disse **25.110**
 dēserere -uisse -rtum **25.116;**
31.125
 dēsiderāre **33.65,137**
 dē-silīre -uisse **29.88**
 dē-sinere -siisse **15.65,66,158**
 dē-sistere -stitisse **32.203**
 dē-spērāre **29.89,120**
 dē-spicere **26.90,106; 33.168**
 dē-tergēre **11.119**
 dē-terrēre **29.3**
 dē-trahere **29.146**
 deus -i **m, pl** **dei/dii/di** **10.28**
 dē-vorāre **34.101**
 dexter -tra -trum **14.79; f**
16.51; 30.98
 dicere -xisse dictum **11.60,61;**
13.58; 20.144; 26.162
 dictāre **18.50**
 dictum -i **n** **28.54**
 dies -ēi **m** **13.8,35; 18.178,190;**
f **32.147**
 dif-ficilis -e **17.69; 33.52**
 digitus -i **m** **8.21**
 dignus -a -um **19.110**
 dīligēns -entis **30.31**
 dīligere -ēxisse -ēctum **20.141**
 dimidiūs -a -um **13.33,53**
 dī-mittere **23.12**
 diphthongus -i **f** **34.226**
 dirūs -a -um **33.171**
 dis-cēdere 4.73
 discere didicisse **17.1**
 discipulus -i **m** **15.6,8; 28.52**
 disiūnctivus -a -um **35.162,166**
 dis-iungere **28.3**
 dis-suādere -sisse **32.76**
 diū **30.13; comp** diūtius **33.126**
 dīves -itis **19.61**
 dividere -visisse -vīsum **12.68,**

105; 13.1
 divitiae -ārum *f* 29.27
 docere 17.2
 doctus -a -um 17.4
 dolere 11.80; 34.135
 dolor -ōris *m* 24.25; 29.51
 domī 15.81; 18.151; 20.127
 domina -ae *f* 2.31
 dominus -im 2.26; 9.5; 16.110,
     130; 30.95; *p* 20.109
 domus -ūs *f*, abl -ō, pl acc -ōs
     19.42; domum *adv* 20.123;
     domō *adv* 20.137
 dōnāre 29.168
 dōnec 32.72
 dōnum -ī *n* 19.67
 dormire 3.37
 dorsum -ī *n* 29.100
 dubitare 21.130, 131; 29.116
 dubius -a -um 34.135
 du-centī -ae -a 13.10
 dūcerē dūxisse ductum 9.34;
     12.104; 18.53; animam d. 10.
     54; (*uxorem*) d. 34.125, 191
 dulcis-e 30.131
 dum 9.39, 69; 10.48; 22.8
 dum-modo 34.17
 dumtaxat 35.36
 duo -ae -o 2.23, 33, 54
 duo-decim 6.15
 duo-decimus -a -um 13.6
 duo-dē-trigintā 13.28
 duo-dē-vigintī 17.20
 dūrus -a -um 18.111
 dux ducis *m* 12.81; 16.44

E
 ē 7.45 v. ex
 ea, eadem v. is, īdem
 ībrius -a -um 31.193
 ecce 2.81; 4.59
 ed- v. ēsse
 īducāre 31.150
 ī-dūcere 32.64
 ef-ficere 18.114; e. ut 27.124
 ef-fugere 26.22, 82
 ef-fundere 33.78
 ego mē mihi/mī 3.20; 14.30;
     15.21; 17.66; mē-cum 14.87
 ī-gredi -gressum 16.39
 īgregius -a -um 32.25, 31
 ī-cicre 28.5, 73
 ī-lidere -sisse -sum 34.242
 ī-ligere -lēgisse -lēctum 30.58
 emere ēmisse ēmptum 8.14

ēn 35.116
 enim 10.30
 īnsis -is *m* 33.172
 cō *adv* 28.23
 epigramma -atis *n* 34.157
 epistula -ae *f* 18.153
 eques -iti *m* 12.43
 equidem 30.51
 equitātus -ūs *m* 12.113
 equus -ī *m* 6.56
 ergā *ppr+acc* 19.94
 ergō 10.121
 ī-ripere -iō -uisse -reptum
     29.45, 122
 errāre 9.50
 ī-rubēscere -buisse 34.201
 ī-rumpere 33.122
 erus -ī *m* 18.35; 22.48
 esse sum fuisse futūrum esse
     /fore 1.1, 18.53; 4.32
 īsse edō īdisse 9.9, 11; 10.59
 et 1.2; 25.95; et... et 7.50
 et-enim 33.163
 etiam 5.30, 70; 26.104; e. nunc
     19.86; e. atque e. 33.118
 etiam-nunc 32.207
 et-sī 24.38
 ī-volāre 26.41
 ī-volvere -visse -lūtum 28.58
 exē *ppr+abl* 5.58; 14.11; 18.
     113; 22.1, 13; 33.43, 158
 ex-audire 18.92
 excitare 14.35; 19.20
 ex-clāmāre 15.23
 ex-cōgitare 26.35
 ex-cruciāre 34.138
 ex-currere -risse 33.115
 excūsare 21.45
 exemplum -ī *n* 1.90; 26.64;
     31.129
 exercitus -ūs *m* 12.77, 80
 ex-haurire 30.145
 exiguis -a -um 13.51; 17.148
 ex-ire 7.83; 10.53
 exīstīmāre 27.62
 exitus -ūs *m* 25.70; 26.111
 ex-ōrnāre 30.64
 ex-plānāre 35.105
 ex-plētīvus -a -um 35.162, 168
 ex-pōnere 29.101; 31.131
 ex-pugnāre 12.112
 expugnātiō -ōnis *f* 25.45
 ex-spectāre 7.2
 extendere -disse 28.49
 extrā *ppr+acc* 22.7; 28.129

F
 faber -brī *m* 22.20
 fābula -ae *f* 25.3; 34.44
 fābulāri 31.186
 facere -iō fēcisse factum 10.17,
     65, 69, 111; 11.27, 66; f. ut
     27.145, 175
 faciēs -ēi *f* 13.15
 facilis -e 17.50; *adv* -e 23.53
 fact- v. fierī (facere)
 factum -ī *n* 23.78
 fallārē -ācis 29.104
 fallere fēsellisse fālsum 21.115;
     32.109
 falsus -a -um 21.88; 31.200
 falx -cis *f* 27.18
 fāma -ae *f* 28.38
 famēs -is *f* 30.42
 familiā -ae *f* 2.9, 73
 fāri 20.1
 fatēri fassum 23.68, 144
 fatigāre 33.45
 fātūm -ī *n* 34.70, 180
 favēre fāvisse 34.40, 148
 Februārius -ī *m* 13.2
 fēlicitātēs -ātis *f* 29.160
 fēlix -icis 29.41, 119
 fēmina -ae *f* 2.1
 fēminīnum -ī *n* 2.96
 fenestra -ae *f* 5.26
 fera -ae *f* 10.7
 ferē 33.54
 ferōx -ōcis 22.10
 ferre tulisse lātum 12.34, 55;
     21.17; 24.(37); 27.29
 ferreus -a -um 22.14; 33.176
 ferrum -ī *n* 18.113
 fertīlis -e 27.30
 ferus -a -um 10.2
 fessus -a -um 6.61
 -ficere -iō -fēcisse -fectum
     < facere
 fidere fīsum esse 31.55
 fidēs -ei *f* 31.56; 32.112
 fidēs -ium *f* 29.66
 fidicen -inis *m* 29.70
 fidus -a -um 31.58
 fierī factum esse 16.98, 143;
     18.25; 24.49
 figere -xisse -xum 26.60
 filia -ae *f* 2.14
 filiolā -ae *f* 20.57
 filiolus -ī *m* 20.154
 filius -ī *m* 2.12
 filum -ī *n* 25.72

finire 29.179
 finis -is m 12.69; 13.38
 flāre 16.30
 flectere -xisse -xum 32.60,220
 flēre -ēvisse 24.36; 34.209
 flōs -ōris m 19.78
 flūctus -ūs m 16.33
 fluere flūxisse 11.20
 flūmen -inis n 10.40
 fluvius -i m 1.18
 foedus -a -um 5.18
 folium -i n 10.70
 forās 22.115
 fore 33.185 v. esse
 foris -is f 22.1
 foris adv 22.56
 forma -ae f 13.54; 16.157; 19.
     137; 34.48
 fōrmōsus -a -um 7.10
 forsitan 35.119
 fortasse 23.18
 forte adv 25.5; 29.151
 fortis -e 12.119
 fortūna -ae f 29.175
 forum -i n 19.48
 fossa -ae f 12.100
 frangere -ēgisse -ēctum
     24.21,33
 frāter -tris m 12.1
 fremere -uisse 22.58
 frequēns -entis 18.14,155
 fretum -i n 28.2
 frigēre 14.68
 frigidus -a -um 13.88
 frigus -oris n 27.123
 frōns -ontis f 11.8
 frūgēs -um f 27.29
 frui 30.23,59
 frūmentum -i n 27.7
 frūstrā 29.30
 fuga -ae f 26.10
 fugere -iō fūgisse 12.116
 fugitūvus -a -um 31.68
 fulgor -uris n 16.109
 fundere fūdissē fūsum 30.114
 funditus 31.184
 fundūs -i m 29.2
 fūr -is m 29.132
 fūrtum -i n 29.136
 futūrum -i n 20.172
 futūrus -a -um 20.49; v. esse

G

gallus -i m 14.19
 gaudēre gavīsum esse 11.114

gaudium -i n 33.59
 geminus -a -um 34.51
 gemma -ae f 8.1
 gemmātus -a -um 8.58
 gena -ae f 11.8
 genetivus -i m 2.109
 gēns gentis f 32.31
 genū -ūs n 21.18
 genus -eris n 30.89; 31.101; 35.
     13.65; g. hominum 33.177
 gerere gessisse gestum 14.76,
     83; 21.33; 34.48,78
 gerundium -i n 26.150
 gerundīvum -i n 31.208
 glaciēs -ēi f 13.96
 gladiātor -ōris m 34.25
 gladiātōrius -a -um 34.27
 gladius -i m 12.33
 glōria -ae f 25.51
 glōriōsus -a -um 30.94; 33.152
 gracilis -e 19.138
 gradus -ūs m 20.33; 35.30
 Graecus -a -um 1.39,68; 2.48
 grammatica -ae f 1.84
 grammaticus -a -um 35.0
 grātia -ae f 32.87,122; -ā 32.90,
     190; -ās agere 32.123; -am ha-
     bēre/referre 32.122
 grātus -a -um 32.33,120
 gravidus -a -um 27.108
 gravis -e 12.52; 24.38
 gremium -i n 34.72
 grex -egis m 27.134
 gubernāre 16.42
 gubernātor -ōris m 16.43
 gustāre 30.107

H

habēre 4.4; 5.3,6; 11.1,14; 13.
     8; 19.33; sē h. 14.26; habēri
     28.80
 habitāre 5.1
 hasta -ae f 12.40
 haud 26.28
 haurīre -sisse -stum 16.118
 hendeca-syllabus -a -um 34.279
 herba -ae f 9.8; 18.164
 heri 23.105
 heu 29.21
 heus 22.27
 hexameter -trī m 34.256
 hic haec hoc 7.43,85,90
 hic 3.40; 5.85
 hicine 22.88 v. hic
 hiems -mis f 13.80,82

hinc 23.11
 ho-diē 14.26
 holus -eris n 30.101
 homō -inis m 10.5
 hōra -ae f 13.40; 22.50
 horrendus -a -um 33.172
 horrēre 11.98,101,129
 hortāri 33.16,167
 hortus -i m 5.1
 hospes -itis m 30.4,5
 hostis -is m 12.76
 hūc 25.74,110; 27.4
 hūmānus -a -um 11.1
 humili adv 21.20
 humilis -e 25.15
 humus -i f 21.20

I
 iacere -iō iēcisse iactum 12.108
 iacēre 9.35; 11.33
 iactāre 16.116
 iactūra -ae f 29.33,162
 iam 3.9; 15.31; 24.52
 iambus -i m 34.249
 iānitor -ōris m 22.6
 iānua -ae f 15.27
 iānuārius -i m 13.2
 ibi 25.53
 -icere (-iicere) -iō -iēcisse
     -iectum < iacere
 id v. is
 Idem eadem idem
     18.21,22,32,160
 id-eō 31.110
 idōneus -a -um 33.13
 idūs -uum f 13.62
 iecur -oris n 11.21
 igitur 13.23
 ignārūs -a -um 29.65
 ignis -is m 26.59
 ignōrāre 24.50,94
 ignōscere -ōvissē 31.90
 ignōtūs -a -um 29.68
 ille -a -ud 8.41,70,79
 illīc 7.3,6
 illīc 23.4
 illūc 25.40,110; 27.4
 illūstrāre 13.49
 imāgō -inis f 22.65
 imber -bris m 13.89,90
 imitāri 26.40
 im-mātūrus -a -um 27.168
 immō 7.21,27
 im-mortālis -e 28.44
 im-pār -aris 24.8

im-patiēns -entis **31.34**
 im-pendēre **28.131**
 imperāre **4.110; +dat 12.82; 26.40**
 imperatīvus -i m **4.111**
 imperatōr -ōris m **33.19**
 imperfectum -i n **21.157**
 imperium -i n **1.55; 10.29**
 impetus -ūs m **12.114**
 im-piger -gra -grum **18.156**
 im-plēre -ēuisse -ētum **16.34**
 im-plicare -uisse -itum **34.29**
 impluvium -i n **5.27**
 im-pōnere **9.84**
 im-primere -pressisse -pressum **18.192**
 im-probus -a -um **3.33**
 īmus -a -um **30.70**
 in prp+abl **1.1,72,108; 4.3,**
60,62; 12.106; 27.43; 34.168;
+acc 7.14,17; 12.104,108,
113; 29.120; 34.158
 in-certus -a -um **17.119; 20.68**
 in-cipere -io coepisse coeptum **13.86,93; 25.62**
 in-clūdere -sisse -sum **23.102**
 incola -ae m/f **32.10**
 in-colere **12.62**
 incolumis -e **33.141**
 inconditus -a -um **35.217**
 inde **29.75**
 in-dēclinabilis -e **13.166**
 indicatīvus -i m **4.111; 27.188**
 in-dignus -a -um **21.53**
 in-doctus -a -um **17.4**
 induere -uisse -ūtum **14.74;**
-ūtus 30.15
 industrius -a -um **17.9**
 in-ermis -e **32.64**
 in-esse **7.39,41**
 in-exspectātus -a -um **30.6**
 infāns -antis m/f **20.1,18**
 in-fēlix -icis **31.43**
 inferior -ius **15.75**
 inferus -a -um **16.4; m pl 28.78**
 infestus -a -um **32.1**
 in-sidus -a -um **31.56**
 infinitus -a -um **26.77**
 infinitivus -i m **10.137**
 in-flectere **35.56**
 in-fluere **16.15**
 infrā prp+acc **11.8; 16.3**
 ingenium -i n **34.54**
 ingēns -entis **26.62**
 in-hūmānus -a -um **27.180**

in-imicus -i m **6.44,45**
 in-imicus -a -um **17.80**
 initium -i n **13.38; -ō 19.79**
 iniūria -ae f **31.98**
 in-iūstus -a -um **31.97**
 inopia -ae f **32.19**
 inquit -iunt **14.40; -am 34.152**
 in-scribere **23.64**
 inscriptiō -ōnis f **31.(204)**
 in-struere -ūxisse -ūtum **33.14**
 instrūmentum -i n **27.13**
 īnsula -ae f **1.27**
 integer -gra -grum **23.20**
 intellegere -ēxisse -ētum **18.**
46; 20.51
 inter prp+acc **6.3; 9.54; 16.55;**
21.112; i. sē 22.14; 30.152
 inter-dum **34.233**
 inter-eā **32.60**
 inter-esse **16.1; 22.46; 34.14**
 inter-ficere **25.10**
 inter-iectiō -ōnis f **35.6,215**
 interim **21.63**
 internus -a -um **32.43**
 inter-pellare **17.22**
 inter-rogāre **3.24,26**
 intrā prp+acc **22.9; 27.94**
 intrāre **6.76,87; 10.52; 11.57**
 in-tuērī **16.79**
 intus **24.39**
 in-validus -a -um **31.131**
 in-vehere **27.39**
 in-venire **26.20**
 in-vidēre **29.80,181**
 invidia -ae f **29.163**
 in-vocāre **16.105**
 iocōsus -a -um **34.142**
 ipse -a -um **9.55; 10.20; 18.38;**
20.31; 28.101; 34.94
 ira -ae f **35.191**
 irātus -a -um **3.6**
 ire eō iisse **6.20; 16.72; 22.50**
 is ea id **4.77; 5.7,33; 8.138**
 iste -a -ud **22.86,103**
 ita **18.43; 19.97; 27.128**
 ita-que **6.41**
 item **13.31,77; 26.47**
 iter itineris **30.25; 33.10**
 iterum **16.142; i. que 24.1**
 iubēre iussisse iussum **11.45**
 iūcundus -a -um **30.37**
 Iūlius -i m **13.4**
 jungere iūnxisse iūnctum **18.26**
 Iūnius -i m **13.4**
 iūs iūris n **31.104; 35.198; iūre**

32.46
 iūstus -a -um **31.97,119**
 iuvāre iūvisse iūtum **26.27,32;**
34.37
 iuvenis -is m **31.71**
 iūxtā prp+acc **24.13**

K

kalendae -ārum f **13.57**
 kalendārium -i n **13.(0)**

L

läbī läpsum **16.85,139**
 labor -ōris m **27.62**
 labōrare **27.61; l. ut 27.112**
 labrum -i n **11.10**
 labyrinthus -i m **25.27**
 lac lactis n **20.9**
 lacertus -i m **26.60**
 lacrima -ae f **7.7**
 lacrimāre **7.6**
 lacus -ūs m **13.96**
 laedere -sisse -sum **34.13**
 laetāri **16.73**
 laetitia -ae f **29.45**
 laetus -a -um **3.3**
 laevus -a -um **24.6**
 lāna -ae f **27.34**
 largiri **17.133**
 largus -a -um **17.132**
 lāt- v. ferre
 latēre **31.67**
 Latīnus -a -um **1.69; 18.100**
 lātrāre **9.42**
 latus -eris n **24.3; 33.122**
 lātus -a -um **12.104**
 laudāre **17.42; 19.23**
 laus laudis f **23.48**
 lavāre lāvissse lautum **14.45; la-**
vātum ire 22.52
 lectica -ae f **6.21**
 lectulus -i m **15.116**
 lectus -i m **10.125; 30.69**
 lēgātus -i m **33.148**
 legere lēgisse lēctum **18.37**
 legiō -ōnis f **33.1**
 legiōnārius -a -um **33.7,139**
 leō -ōnis m **10.1**
 levāre **26.69**
 levis - **12.56; 33.138**
 lēx lēgis f **31.105**
 libellus -i m **28.47**
 libenter **34.82**
 liber -bri m **2.81**
 liber -era -erum **26.38,82**

- liberare 30.118; 32.6
 libere 34.35
 liberi -ōrum *m* 2.21
 libertas -ātis *f* 26.89
 libertinus -ī *m* 30.117
 licēre 15.116; +dat 16.83
 ligneus -a -um 22.20
 lignum -ī *n* 22.18
 liliū -ī *n* 5.13
 limen -inis *n* 22.2
 linea -ae *f* 8.8; 18.53
 lingua -ae *f* 11.10; 18.4
 littera -ae *f* 1.66; *pl* 23.15; 33.29
 litus -ōris *n* 25.101
 locatīvus -ī *m* 6.120
 locus -ī *m* 16.15,159; 20.13; *pl* loca -ōrum *n* 27.30
 longē 31.117; 33.66
 longus -a -um 6.10; 13.9,25; 17.29; nāvis -a 32.198
 loqui locūtum 16.96
 lūcēre lūxisse 9.29
 lucerna -ae *f* 34.84
 lucrum -ī *n* 29.15
 luctāri 35.81
 lūdere -sisse 10.75; 33.26
 lūdus -ī *m* 15.2; 34.15; *pl* 34.35
 lūgēre lūxisse 34.42
 lūna -ae *f* 13.46
 lupus -ī *m* 9.22
 lūx lūcis *f* 13.47; 33.114; 34.116
- M**
 maerēre 25.112
 maestus -a -um 29.19
 magis 20.60; 35.209
 magister -trī *m* 15.4
 magnificus -a -um 19.52,77
 magnus -a -um 1.22,65
 māior -ius comp 19.36,57
 Māius -ī *m* 13.3
 male 11.15; 34.100,103
 maleficium -ī *n* 29.113
 mālle māluisse 28.151,156
 malum -ī *n* 15.93; 16.101; 30.47
 mālum -ī *n* 7.41
 malus -a -um 6.39; 11.14
 mamma -ae *f* 3.19; 20.29
 mānē indēcl *n* 13.36; adv 14.55
 manēre mānsisse 20.66
 manus -ūs *f* 11.3
 mare -is *n* 10.35
- margarita -ae *f* 8.1
 maritimus -a -um 16.13
 maritus -ī *m* 19.2
 Mārtius -ī *m* 13.3
 masculinum -ī *n* 2.95
 māter -tris *f* 2.10,11; 12.2; m. familiās 19.17
 māteria -ae *f* 18.109
 mātrōna -ae *f* 19.18
 mātūrus -a -um 27.17
 māximē 26.126,134
 māximus -a -um sup 19.36
 mē mē-cum v. ego
 medicus -ī *m* 11.26
 mediūs -a -um 8.120; 13.41; 16.42; *n* 30.70
 mel mellis *n* 30.132
 melior -ius comp 19.25
 mellitus -a -um 34.93
 membrum -ī *n* 11.1
 meminisse 32.107,126
 memorāre 28.55
 memoria -ae *f* 31.19; post hominum -am 31.114
 mendūm -ī *n* 18.102
 mēns mentis *f* 34.110
 mēnsa -ae *f* 4.60; 8.89; 29.169; m. secunda 30.102
 mēnsis -is *m* 13.1
 mentiō -ōnis *f* 35.210
 mentūrī 21.88
 mercātor -ōris *m* 10.28
 mercātōrius -a -um 32.44
 mercēs -ēdis *f* 18.182; 27.72
 merēre 23.45,49; stipendia m. 33.35
 mergere -sisse -sum 14.50; pass 16.35
 meridiēs -ēī *m* 13.42; 16.48
 merus -a -um 30.115; *n* 30.117
 merx -rcis *f* 16.23
 metere 27.8
 metuere -uisse 12.83
 metus -ūs *m* 12.120
 meus -a -um 2.66, voc mī 19.94
 mihi/mi dat v. ego
 miles -itīs *m* 12.31
 milia -ium *n pl* 12.97 v. mille
 militāre 12.90
 militāris -e 33.23
 mille 1.73; *pl* milia 12.97
 mināri 32.172
 minimē 20.81; 31.27
 minimus -a -um sup 19.37
 minister -trī *m* 30.67
- minor -us comp 19.36,56
 minuere -uisse -ūtum 19.91
 minus adv 19.133; 20.26
 minus -ōris *n* 19.149
 mīrabilis -e 25.35
 mīrāri 24.7,16
 mīrus -a -um 29.18,98
 miscēre -uisse mixtum 30.115; 132
 misellus -a -um 34.7
 miser -era -erum 19.69; 29.27
 mittere mīsisse missum 19.79; 27.170; 33.17; 34.8
 modo 11.37,55; 27.172; m. m. 34.38
 modus -ī *m* 9.90; 14.37; 29.120; 35.61; nūllō -ō 21.56
 moenia -ium *n* 25.11
 molestus -a -um 30.37
 mollire 26.60
 mollis -e 18.109
 monēre 22.61; 23.30,42; m. ut 27.147
 mōns montis *m* 9.19
 mōnstrāre 8.43
 mōnstrūm -ī *n* 25.18
 mōra -ae *f* 25.82
 mōrdēre momordisse mōrsum 22.58
 morī mortuum 28.45
 mōrs -ētis *f* 25.41
 mortālis -e 28.45
 mortuus -a -um 10.49; v. morī
 mōs mōris *m* 31.135
 movēre mōvisse mōtum 10.14; 27.109; 34.155
 mox 20.35
 mulier -eris *f* 20.13
 multī -ae -a 1.44
 multitūdō -inis *f* 26.91
 multō +comp 16.72
 multum 14.100; 28.6
 mundus -ī *m* 28.82
 mundus -a -um 21.4
 mūnire 33.21
 mūnus -eris *n* 31.32
 mūrus -ī *m* 6.14; 25.30
 Müsa -ae *f* 35.17
 mūtāre 21.57,112; 23.35,117
 mūtus -a -um 28.31
 mūtuus -a -um 32.145,146
- N**
 nam 6.37
 -nam 23.6

- namque 31.135
 nārrāre 21.56; 23.70
 nārrātiō -ōnis *f* 25.129
 nāsci nātūm 28.22,45; 33.177
 nāsus -ī *m* 5.18
 natāre 10.11
 nātūra -ae *f* 26.46
 nātus -a -um 28.22; 33.24; v.
     nāscī
 nauta -ae *m* 16.28
 nāvīcula -ae *f* 28.94
 nāvigāre 16.9,27
 nāvigātiō -ōnis *f* 29.48
 nāvis -is *f* 16.9
     -ne 1.11
 nē 27.139; 29.73; 32.162,179,
     212; nē... quidem 27.55
 nec 11.54 v. ne-que
 necāre 25.50
 necessārius -a -um 20.5
 necesse esse 10.58
 negāre 23.66,139; 31.199
 neglegēns -entis 27.144
 neglegere -ēxisse -ēctum
     27.101,104
 negōtium -ī *n* 27.11,66
 nēmō -inem -inī 10.44; 20.60;
     23.28; 28.126
 nēquam adi indēcl 27.151; sup
     nēquissimus -a -um 29.133
 ne-que/nec 3.42; 5.41; 11.54; n.
     ... n. 7.57; n. enim 10.110; n.
     vērō 16.138
 ne-scīre 17.4; 18.37,87
 neu 32.77 v. nē-ve
 neuter -tra -trum 14.9
 neutrūm -ī *n* 2.97
 nē-ve/neu 27.140; 32.77
 nex necis *f* 25.88
 nīdus -ī *m* 10.69
 niger -gra -grum 9.2
 nihil/nīl 14.101; 34.174
 nimis 8.98
 nimium 31.178
 nimius -a -um 31.82
 nisi 15.93; 26.46; 33.82,164
 niveus -a -um 34.188
 nix nivis *f* 13.89,91
 nōbilis -e 29.66
 nōbis nōbis-cum v. nōs
 nocēre +dat 27.123; 32.72
 nōli -ite 20.69,160
 nōlle nōluiisse 20.17,141
 nōmen -inis *n* 12.3; 13.2; 35.8
 nōmināre 13.17
- nōminātīvus -ī *m* 3.88
 nōn 1.5
 nōnae -ārum *f pl* 13.69
 nōnāgēsimus -a -um 31.175
 nōnāgintā 8.93
 nōn-dum 15.13
 nōn-genti -ae -a 17.33
 nōn-ne 7.26
 nōn-nūlli -ae -a 29.9
 nōn-numquam 29.121
 nōnus -a -um 13.5
 nōs nōbis 15.55,119; 20.136;
     21.91; 34.166; nōbis-cum
     29.40
 nōscere nōvisse 24.50,58,60,94
 noster -tra -trum 11.131; 34.
     152,163
 nostrum *gen* 29.38,39
 nota -ae *f* 34.230
 nōtūs -a -um 29.64
 novem 4.10
 November -bris *m* 13.5
 nōvisse 24.60,94 v. nōscere
 novus -a -um 2.81,90; 13.52,
     59; 29.98; sup 26.64
 nox noctis *f* 13.37
 nūbere -psisse -ptum 34.126
 nūbēs -is *f* 9.25
 nūbilus -a -um 32.56,105
 nūdus -a -um 14.69
 nūgae -ārum *f* 31.198
 nūllus -a -um 4.45,64
 num 1.49; 29.106
 numerāre 4.9; 32.104
 numerus -ī *m* 1.63; 2.43; 35.19
 nummus -ī *m* 4.6; 8.59
 numquam 17.63
 nunc 13.22
 nūntiāre 30.29,86
 nūntiūs -ī *m* 10.30; 32.33
 nūper 22.101
 nūtrīx -icis *f* 20.14
 nux nucis *f* 30.102
- O
- ò 3.32
 ob *prp+acc* 23.36
 oblīvīscī -litum 25.118,137
 ob-oedīre 28.16
 obscūrus -a -um 13.51
 occidēns -entis *m* 16.46
 occidere -disse 16.47
 occidere -disse -sum 25.67
 occultāre 10.89; 19.66
 oc-currere -risse 20.104
- òceanus -ī *m* 1.53
 ocellus -ī *m* 34.105
 octāvus -a -um 13.4
 octīgenti -ae -a 17.33
 octō 4.10
 Octōber -bris *m* 13.5
 octōgintā 8.65
 oculus -ī *m* 7.6
 òdisse 31.94
 odīum -ī *n* 34.136
 of-ferre ob-tulisse ob-lātūm
     32.92
 officiū -ī *m* 20.84
 òlim 25.25
 omnis -e 14.115; 23.58; 26.55;
     pl *m* 19.22, *n* 21.95
 opera -ae *f* 34.8,104
 operīre -uisse -rtum 13.91
 opēs -um *f* 34.208
 oportēre 17.111,115
 opperīrī -rtum 16.29
 oppidum -ī *n* 1.33
 op-pugnāre 12.78,107
 optāre 31.22
 optātīvus -a -um 35.62
 optimus -a -um sup 19.29
 opus -eris *n* 26.54; 27.59
 opus esse 19.149; +abl 32.78
 òra -ae *f* 16.19,21
 òrāre 27.92
 òrātiō -ōnis *f* 35.2
 orbis -is *m* 26.37,128; o. terrā-
     rum 26.103
 òrdināre 35.157
 òrdō -inis *m* 33.11
 oriēns -entis *m* 16.45; 28.24
 orīrī ortum 16.45,97
 òrnāmentum -ī *n* 8.7
 òrnāre 8.23; 25.57
 os ossis *n* 24.33
 òs òris *n* 11.6; 16.14; 17.37
 òscitāre 34.165
 òsculārī 19.89
 òsculum -ī *n* 7.62
 ostendere -disse 8.47
 òstiārius -ī *m* 7.33
 òstium -ī *n* 5.25; 16.13
 òtiōs -a -um 33.168,169
 òtium -ī *n* 27.66
 ovis -is *f* 9.3
 òvum -ī *n* 10.71
- P
- pābulum -ī *n* 27.33
 paene 26.29

- paen-*insula* -ae **f** 26.98
 página -ae **f** 2.85
 pallére 23.36
 pallidus -a -um 23.35
 pallium -i **n** 22.73
 palma -ae **f** 34.33
 palpítare 11.98
 pánis -is **m** 9.11
 papýrus -i **f** 18.163
 pár paris 24.7
 paráre 30.67
 parátus -a -um 25.69,94
 parcere pepercisse 29.83,84
 parentés -um **m** 14.89
 parere -io peperisse 10.71,72
 párere 4.110; +dat 12.76
 parricída -ae **m** 31.110
 pars -rtis **f** 12.64; 16.45,92
 participium -i **n** 14.148; 35.128
 partíri 17.144
 parum 27.40; 29.103
 parvulus -a -um 20.1
 parvus -a -um 1.23,64; 2.6
 páscre pásvisse pástum 27.32;
     34.67
 passer -eris **m** 34.86
 passívus -a -um 6.128; 35.72
 passus -us **m** 12.93
 pástor -oris **m** 9.1
 pater -tris **m** 2.9,10; 12.2; p.
     familiás 19.38
 patére 25.32; 26.36
 patí passum 24.37
 patiēns -entis 27.91
 patientia -ae **f** 27.91
 patria -ae **f** 12.70
 pauci -ae -a 1.47
 paulisper 30.49
 pauló **adv** 16.91,123,148
 paulum 16.8,108
 pauper -eris 19.62
 pāx pácis **f** 33.147
 pectus -oris **n** 11.18; 20.9
 pecúlium -i **n** 28.160
 pecúnia -ae **f** 4.3
 pecúniosus -a -um 8.20
 pecus -oris **n** 27.33
 pedes -itis **m** 12.42
 péior -ius **comp** 19.13
 pellere pepulisse pulsum 22.85
 penna -ae **f** 26.59
 pénsum -i **n** 1.107
 pentameter -tri **m** 34.268
 per **ppr+acc** 6.76; 7.69; 9.59;
     21.6; 24.18; 27.108; 31.10;
- 33.95,159; p. sē 18.23; 25.71
 per-currere -risse 32.44
 per-cutere -io -cussisse -cussum
     24.15; 33.157
 per-dere 23.73,131,147; 34.76
 perfectum -i **n** 21.158
 per-ferre 30.56
 per-ficere 26.57
 pergere perrēxisse 20.71
 periculōsus -a -um 28.141
 periculum -i **n** 28.129
 per-ire 28.122; 29.1,16
 peristylum -i **n** 5.30
 per-mittere 29.85
 per-movēre 29.86
 perpetuus -a -um 34.109
 per-sequi 26.2
 persóna -ae **f** 3.2; 15.134
 per-suádere 28.110,164
 per-territus -a -um 10.105
 per-turbare 29.57
 per-venire 28.137
 pēs pedis **m** 10.12; 12.47;
     34.248
 pessimus -a -um *sup* 19.15
 petasus -i **m** 10.27
 petere -ivisse -itum 9.32,74,
     79; 32.74; 34.130
 phantasma -atis **n** 28.97
 piger -gra -grum 17.7
 pila -ae **f** 10.74
 pilum -i **n** 12.33
 pipiäre 34.97
 piráta -ae **m** 32.141
 pirum -i **n** 7.52
 piscátor -oris **m** 29.166
 piscis -is **m** 10.9
 placére +dat 30.104
 plánē 23.59,136; 31.62
 plánus -a -um 23.53
 plaudere -sisse 34.34,217
 plénus -a -um 7.38,43; 13.55
 plérī-que plérae- pléra- 33.123
 plérumque **adv** 34.32
 plórare 3.9
 plürális -is **m** 1.88; 5.143
 plürēs -a *comp* 19.52; *n* 20.99
 plürimī -ae -a *sup* 19.54
 plüs -ūris **n** 19.147; 29.27; **adv**
     34.92
 plüsquamperfictum -i **n** 24.125
 pôculum -i **n** 11.36
 poena -ae **f** 31.100
 poéta -ae **m** 32.103
 poëticus -a -um 34.59
- pollicéři 25.80
 pônere posuisse positum 4.60;
     21.61; 29.17; 33.20,146
 populus -i **m** 32.22
 porcus -i **m** 21.49
 porta -ae **f** 6.15
 portare 6.22; 10.30
 portus -üs **m** 16.13
 poscere poposcisse 14.70
 positivus -i **m** 35.33
 posse potuisse 10.21; 11.135
 possidére -édisse 19.60
 post **ppr+acc** 6.32; 13.44; **adv**
     16.91
 post-eā 22.41
 posterior -ius 15.62,99
 posterus -a -um 33.46
 post-hâc 23.84
 post-quam 21.79
 postrémō **adv** 17.12
 postrémus -a -um 13.6
 postulare 20.7,138; 27.94,98
 pótare 30.117
 potestás -âtis **f** 28.79; 31.30;
     35.159
 pótio -onis **f** 31.1
 potius 28.128
 prae **ppr+abl** 27.14,63,83
 praecipue 33.42
 praedium -i **n** 27.50
 praedō -onis **m** 28.132
 prae-esse 30.33,81
 prae-ferre 32.83
 praemium -i **n** 31.77
 prae-nômen -inis **n** 12.11
 prae-pônere 32.25; 35.178
 praepositiō -onis **f** 6.106
 prae-séns -entis 19.157; 31.5
 prae-stâre 33.81
 praeter **ppr+acc** 14.78; 19.9;
     31.55; 33.68
 praeter-eā 16.62
 praeteritus -a -um 19.159
 prâvus -a -um 17.40; -ē 17.41
 precâři 29.54
 precés -um *f pl* 27.109
 prehendere -disse -ëns
     22.74,95
 premere pressisse pressum
     18.108; 32.110
 pretiósus -a -um 29.10
 pretium -i **n** 8.61; 22.16; 32.9
 pridem 30.78
 pri-dié 33.46
 primō **adv** 24.100

prīmūm *adv* 14.46
 primus -a -um 1.67
 princeps -ipis *m* 28.64,81
 principium -i *n* 34.60
 prior -ius 15.97; 22.83
 prius *adv* 22.42
 prius-quam 31.64
 privātus -a -um 33.40
 prō *ppr+abl* 27.71,72; 32.93,
     121; 33.35
 probus -a -um 3.32; 8.106
 prō-cēdere 22.76
 procul 6.10; 9.55,86
 prō-currere -risse 33.16
 prō-esse prō-fuisse 27.122
 proelium -i *n* 33.15
 profectō 20.59
 prō-ferre 30.142; 33.175
 proficisci -fectum 16.57
 prō-gredi -gressum 33.11
 pro-hibēre 27.169,175
 prō-icere 27.92
 prōmēsse -mptum
     17.97
 prōmissum -i *n* 23.95
 prō-mittere 23.87; 27.119
 prōnōmen -inis *n* 8.135; 35.39
 prope *ppr+acc* 6.8; *adv* 9.78;
     12.102; *comp* propius 22.67
 properāre 33.56,90
 propinquus -a -um 26.114
 proprius -a -um 35.9,11
 propter *ppr+acc* 16.118,126
 propter-eā 35.175
 prō-silire -uisse 34.210
 prō-spicere 25.103
 prōtinus 29.30
 prōvincia -ae *f* 1.57
 proximus -a -um *sup* 32.26
 prudēns -entis 17.9
 pūblicus -a -um 33.40
 pudere 23.79; +*gen* 23.82
 pudor -oris *m* 23.82
 puella -ae *f* 2.3; 34.195
 puer -erī *m* 2.2; 12.98; 30.86
 pugna -ae *f* 21.53
 pugnāre 12.37
 pugnus -i *m* 12.39
 pulcher -chra -chrūm 5.15,17
 pulchritūdō -inis *f* 19.22
 pullus -i *m* 10.72
 pulmō -onis *m* 10.52
 pulsāre 3.8; 6.86
 pūnire 15.7
 puppis -is *f* 16.41

pūrus -a -um 14.52
 putāre 11.108, 134,139
 Q
 quadrāgēsimus -a -um 28.43
 quadrāgintā 17.25
 quadringenti -ae -a 17.32
 quaerere -sivisse -sītum 9.60;
     25.55; 31.16; 33.37; 34.211
 quālis -e 18.65
 quālitās -atīs *f* 35.36
 quam 6.11; 7.94; +*sup* 27.177
 quam-diū 33.87
 quam-ob-rem 31.37
 quamquam 17.81
 quandō 13.107; 35.171,203
 quantitās -atīs *f* 35.36
 quantum 31.53,81
 quantus -a -um 8.72,75; 19.121
 quā-propter 35.174
 quā-rē 17.135
 quārtus -a -um 8.124; 13.3; -a
     pars 13.34
 quasi 29.104
 quater 18.123
 quatere -io 26.116
 quaterni -ae -a 33.3,91
 quattuor 4.9
 quattuor-decim 17.19
 -que 2.9; 3.53
 queri questum 29.21
 quī quae quod 3.63,70-75;
     4.75; 8.3; 15.58
 quī quae quod (...) 8.26,30
 quia 3.27
 quid 1.50; 2.76 v. quis
 quid *adv* 15.77
 quī-dam quae- quod- 27.76;
     31.21,28
 quidem 26.43,65;nē...q. 27.55
 quid-nam 23.6
 quidnī 35.116
 quid-quam 27.106
 quid-quid 31.29
 quiēscere -ēvise 27.1,64
 quiētus -a -um 11.58; 14.1
 quīn 22.29; 26.39
 quīn-decim 17.20
 quīn-gentī -ae -a 17.33
 quīnī -ae -a 33.3
 quīnquāgintā 17.25
 quīnque 4.10
 quīnquiēs 18.124
 Quintilis -is *m* 13.128
 quīntus -a -um 13.3

quis quae quid 1.50; 2.15,16
 quis quid (sī/num/nē q.) 22.7,
     28,105; 32.135
 quis-nam 23.6
 quis-quam quid- 26.26; 27.106
 quis-que quae- quod- 17.12,
     13, 23; 18.20,43; 31.172
 quis-quis 31.176; 34.211
 quō *adv* 6.35; 16.47
 quō-cum 33.154 v. quī, quis
 quod (= quia) 10.24
 quod *n* 4.75 v. quī
 quō-modo 14.25,35
 quoniam 26.14
 quoque 1.3
 quot 2.37,38; 26.91; 31.69
 quot-annis 25.37
 quotiēs 18.122
 R
 rāmus -i *m* 10.69
 rapere -iō -uisse -ptum 27.96,
     132; 28.133
 rapidus -a -um 29.72,192
 rārō *adv* 20.63; -ius 20.74
 rārūs -a -um 18.13; 28.137
 ratiō -ōnis *f* 34.55
 ratiōnālis -e 35.162,173
 ratis -is *f* 33.106
 re-cēdere 22.76; 23.11
 re-cipere 30.6
 recitāre 15.97,99
 re-cognōscere 29.171
 rectē 17.40; 30.140 v. rectus
 rectus -a -um 17.39; 18.53; -ā
     viā 26.88; *adv* -ē
 re-cumbere 24.8
 red-dere 15.88; 34.55
 red-imere -ēmisse -ēmptum
     32.96
 red-ire 15.67; 16.58; 25.129
 re-dūcere 29.75
 re-ferre retulisse re-lātum
     33.57; grātiām r. 32.123
 regere rēxisse rēctum 25.6,44
 regiō -ōnis *f* 27.25
 rēgnāre 28.88
 régula -ae *f* 14.109
 re-linqüere -liquisse -lictum
     9.40,48
 reliquus -a -um 26.15,18,28
 re-manēre 29.8
 rēmigāre 32.54
 re-minisci 32.102,156
 re-mittere 19.81

- re-movēre 22.85
 rēmus -ī *m* 29.193
 repente 29.99
 reperire repperisse repertum
     9.63; 18.11
 re-pōnere 17.129
 re-prehendere 17.62
 re-pugnāre 32.66
 re-quīēscere 30.22
 re-quirere 34.137
 rēs reif 14.111,122; 17.3
 re-sistere -stissee 22.62; 32.77
 re-spondēre -disse 3.25; 17.107
 respōnsum -ī *n* 17.39
 rēte -is *n* 34.26
 re-tinēre 22.59; 34.73
 re-trahere 31.78
 re-venire 11.47
 re-verti-tisse-sum 20.123; 30.1
 re-vocāre 26.142; 31.43
 rēx rēgis *m* 25.44
 ridēre -sisse -sum 3.10; 5.70
 ridiculus -a -um 33.77
 rigāre 27.41
 ripa -ae f 33.128
 risus -ūs *m* 34.141
 rīvus -ī *m* 9.8
 rogāre 28.57
 rogitatē 22.40
 Rōmānus -a -um 1.41; 2.1;
     6.15
 rosa -ae f 5.13
 ruber -bra -brum 11.12,20
 rubēre 23.81
 rudis -e 27.26
 rūmor -ōris *m* 31.12
 rumpere rūppise ruptum
     22.72; 24.12
 rūrī loc 27.66 v. rūs
 rūrsus 4.12
 rūs rūris *n* 27.65
 rūsticus -a -um 27.99; 31.191
- S
- sacculus -ī *m* 4.3
 saccus -ī *m* 6.25
 sacerdōs -ōtis *m/f* 35.18
 saeculum -ī *n* 13.8
 saepe 17.72; -issimē 24.93
 saevus -a -um 25.39
 sagitta -ae f 12.91
 sāl salis *m* 30.109; 34.151
 salire -uisse 22.72
 salūs -ūtis f 29.119; -em dīcere
     23.23
- salūtāre 4.33
 salvāre 28.122
 salvē -ēte 4.34; 7.31
 salvēre iubēre 30.16
 salvus -a -um 28.104,146
 sānāre 11.27
 sānē 30.107
 sanguis -inis *m* 11.19
 sānus -a -um 11.24,77
 sapere -iō -iissee 34.190
 sapiēns -entis 31.108
 satis 8.95,126; 13.110
 saxum -ī *n* 25.103
 scaena -ae f 3.1
 scaenicus -a -um 34.44
 scalpellum -ī *n* 34.5
 scamnum -ī *n* 35.17
 scelestus -a -um 31.118
 scelus -eris *n* 31.116
 scilicet 22.110
 scindere -idissee -issum 22.100
 scire 17.3,113,137
 scribere -psisse -ptum 18.48
 scūtum -ī *n* 12.33
 sē sibi 7.8; 15.82; 24.24
 secāre -uisse -ctum 29.169; 34.6
 sē-cum 14.87 v. sē
 secundum prp+acc 33.107
 secundus -a -um 1.67; 16.37;
     32.100
 sed 1.7; 3.57
 sē-decim 17.20
 sedēre sēdissē 11.31
 sella -ae f 15.14
 semel 18.134; 25.31
 sēmēn -inis *n* 27.15
 semper 16.26
 senex senis *m* 31.174
 sēnī -ae -a 33.3
 sententia -ae f 18.30; 30.138
 sentīre sēnsisse sēnsum 11.90;
     30.129
 septem 4.10
 Septēber -bris *m* 13.5
 septen-decim 17.20
 septentriōnēs -um *m* 16.47
 septimus -a -um 13.4
 septin-genti -ae -a 17.33
 septuāgintā 17.26
 sequī secūtum 16.66,114
 serēnus -a -um 16.54
 serēre sēvisse satum 27.9
 sērius -a -um 34.144
 sermō -ōnis *m* 20.50
 servāre 16.125
- servīre 28.152,158; 35.209
 servitūs -ūtis f 32.2
 servus -ī *m* 2.26
 ses-centī -ae -a 17.33
 sēsē 29.156
 sēstertius -ī *m* 8.61; 17.99
 seu 32.113 v. sī-ve
 sevērus -a -um 15.6; 31.100
 sex 1.74
 sexāgintā 13.7
 sexiēs 18.120
 Sextīlis -is *m* 13.136
 sextus -a -um 13.4
 sī 15.83; +coni 33.73,181
 sibi dat 24.24 v. sē
 sīc 18.42
 siccus -a -um 27.129
 sīc-ut 22.16
 signāre 18.188
 significāre 18.33; 24.87; 25.41;
     35.203
 significatiō -ōnis f 35.104
 signum -ī *n* 19.3; 23.13; 33.9
 silentium -ī *n* 20.116
 silēre 20.115
 silva -ae f 9.10,21
 similis -e 35.221
 simul 16.55; s. atque 31.41
 sīn 26.78
 sine prp+abl 5.45
 sinere sīvisse situm 22.77
 singulāris -is *m* 1.88
 singuli -ae -a 30.73,74
 sinister -tra -trum 14.80;
     f 16.51; 30.97
 sinus -ūs *m* 34.159
 si-quidem 35.171
 sitis -is f 30.48
 situs -a -um 16.2
 sī-ve/seu 16.2; 20.12; s. ... s.
     20.82; 32.116
 sōl -is *m* 9.25,30
 solēre -itum esse 14.62
 sōlum -ī *n* 21.64; 27.39
 sōlum adv 7.56
 sōlus -a -um 5.23
 solvere -visse solūtum 22.63;
     23.43; 31.33; nāvem s. 25.98
 somnus -ī *m* 20.4
 sonus -ī *m* 24.9
 sordēs -ium f 21.60
 sordidus -a -um 14.45; 27.62
 soror -ōris f 12.1
 spargere -sisse -sum 27.15,171
 speciēs -ēi f 35.159

spectare 11.76, 109
 spectator -oris *m* 34.31
 speculum -i *n* 7.8
 spērāre 28.147, 158
 spēs -ei *f* 29.16
 -spicere -iō -spexisse -spectum
 spirāre 10.47
 spondēus -i *m* 34.250
 stāre stetis 11.32
 statim 15.28
 statuere -uisse -ūtum 31.80
 stēlla -ae *f* 13.46
 sternere strāuisse strātum
     30.72, 82
 stilus -i *m* 14.109
 stipendum -i *n* 33.35
 strepitus -ūs *m* 24.12
 studēre 33.29
 studiōsus -a -um 26.43
 studium -i *n* 33.30
 stultus -a -um 11.10
 stupēre 29.112
 suādēre -sisse 29.161
 sub *ppr+abl* 9.30; 10.47;
     27.57; +*acc* 22.91
 sub-ire 29.99
 subitō *adv* 24.12
 subitus -a -um 24.10
 sub-mergere 32.4
 sub-urbānus -a -um 27.58
 sūmēre -mpsisse -mptum 4.73;
     11.23
 summus -a -um 26.79; 30.69;
     32.37
 super *ppr+acc* 11.6, 30; +*abl*
     31.147
 superbus -a -um 32.170
 super-esse 18.140; 32.48
 superior -ius 23.64; 33.144
 superlātivus -i *m* 13.175
 superus -a -um 16.2
 supinūm -i *n* 22.125
 supplicium -i *n* 31.119
 suprā *ppr+acc* 9.25; 16.2; *adv*
     33.22
 surdus -a -um 28.31
 surgere surrēxisse 14.40; 15.15
 sur-ripere -iō -uisse -reptum
     29.131
 sūrsum 26.73
 suscitare 28.66, 121
 su-spicere 29.85, 108
 sus-tinēre 10.100, 124; 12.115
 suus -a -um 4.19; 13.47
 syllaba -ae *f* 1.74

T
 tabella -ae *f* 21.109
 tabellārius -i *m* 22.24
 taberna -ae *f* 8.1
 tabernārius -i *m* 8.3
 tabula -ae *f* 14.109
 tacēre 4.37
 tacitus -a -um 15.18
 talentum -i *n* 32.169
 tālis -e 18.70
 tam 6.11; 8.81; 14.59; 34.20
 tam-diū 33.86
 tamen 19.63
 tam-quam 26.53
 tandem 22.35; 34.71
 tangere tetigisse tāctum 11.40
 tantum 27.94; *adv* 4.11
 tantun-dem 35.40
 tantus -a -um 8.64
 tardus -a -um 30.12, 79
 tata -ae *m* 20.30
 taurus -i *m* 25.26
 tē-cum v. tū
 tēctum -i *n* 19.3
 temerārius -a -um 26.104
 tempestās -ātis *f* 16.32
 templum -i *n* 19.46
 tempus -oris *n* 13.9, 19, 80; 19.
     155; t. est 13.148
 tenebrae -ārum *f* 34.83
 tenebrīcōsus -a -um 34.98
 tenēre -uisse 7.6; 16.77; 25.32
 tenuis -e 10.101
 ter 18.125
 tergēre -sisse -sum 7.23, 92
 tergum -i *n* 15.61; ā -ō 16.38
 ternī -ae -a 30.74
 terra -ae *f* 9.26; 12.62; 13.49;
     31.39
 terrēre 22.67
 terribilis -e 25.25
 tertius -a -um 1.68
 testis -is *m* / 34.205
 tetig- v. tangere
 théatrum -i *n* 34.45
 tibi *dat* 14.66 v. tū
 tibiae -ārum *fpl* 28.(73)
 tibicen -inis *m* 28.71
 timēre 6.39, 42
 timidus -a -um 25.21
 timor -oris *m* 9.57
 -tinēre -uisse -tentum <tenēre
 titulus -i *m* 2.82
 toga -ae *f* 14.71
 togatūs -a -um 14.77

tollere sus-tulisse sub-lātum
     17.17; 28.59
 tonitrus -ūs *m* 16.109
 tot 17.29
 totiēs 18.121
 tōtus -a -um 13.50
 trā-dere 23.5
 trahere trāxisse tractum
     25.7, 11
 tranquillitās -ātis *f* 28.124
 tranquillus -a -um 16.28, 30
 trāns *ppr+acc* 26.38
 trāns-ferre 33.73
 trāns-ire 33.84
 tre-centī -ae -a 13.7
 trē-decim 17.19
 tremere -uisse 22.84
 trēs tria 1.67; 2.54
 trīcēsimus -a -um 27.114
 triclinium -i *n* 30.64
 trīgintā 13.25
 trīnī -ae -a 33.91
 tristis -e 12.20
 trīstītis -ae *f* 29.46
 trochaeus -i *m* 34.249
 tū tē tibi 3.25; 14.66; 15.20;
     17.63; tē-cum 14.108
 tuēri tūtum 32.45
 tul- v. ferre
 tum 15.29; 33.167
 tumultuāri 28.71
 tumultus -ūs *m* 24.87
 tunc 13.19; 28.123
 tunica -ae *f* 14.71
 turba -ae *f* 28.28
 turbāre 16.32; 28.9; 29.73
 turbidus -a -um 16.31, 124
 turgidus/-ulus -a -um 34.7, 105
 turpis -e 18.93; 24.80
 tūtus -a -um 28.135, 136
 tuus -a -um 2.67, 82
 tyrannus -i *m* 29.152

U
 ubi 1.12; 6.58; u. prīnum
     32.175
 ubī-que 32.47
 ullus -a -um 19.14, 53
 ulterior -ius 33.131
 ultimus -a -um 34.106
 ultrā *ppr+acc* 33.87
 ululāre 9.68
 umbra -ae *f* 9.30; 28.89
 umerus -i *m* 6.26
 ūmidus -a -um 20.108

umquam 23.26
ūnā cum 20.104
unde 6.34; 16.20,45
ūn-dē-centum 9.3
ūn-decim 13.30
ūndecimus -a -um 13.5
ūn-dē-trigintā 13.28
ūn-dē-vīgintī 17.21
ūniversus -a -um 28.37
ūnus -a -um 1.76; 18.58; 19.5;
28.67; ūnī -ae -a 33.91
urbānus -a -um 27.67; 31.192
urbs -bis f 13.100
ūrere ussisse ustum 26.80
ūisque 17.16; 27.121; 34.97
ut 9.72; 11.104; 12.63,64; 14.
120; 18.122; +coni 27.78; 28.
87,90,103; 32.42
uter -tra -trum 14.12
uter-que utra- utrum- 14.7
ūtī ūsum +abl 27.20; 34.10
utinam 32.157,179; 33.67
utrum... an 28.12
ūva -ae f 27.48
uxor -ōris f 19.1

V

vacuuus -a -um 4.66
vāgire 20.7
valdē 24.20,24
valē -ēte 14.128; 16.71
valēre 14.12
valētūdō -inis f 33.60
validus -a -um 21.47; 28.103
vallis -is f 9.19
vällum -i n 12.100
varius -a -um 18.33; 29.179
vās -is n, pl -a -ōrum 30.90
-ve 27.29
vehere vēxisse vectum 6.30,69
vel 13.7,9
velle voluisse 10.67,75; 13.140

vēlōx -ōcis 29.185
vēlum -i n 16.39
vel-ut 28.26
vēna -ae f 11.20
vēn-dere 8.5
venīre vēnisse 3.21; 13.47
venter -tris m 11.21
ventus -i m 16.29
venustus -a -um 34.89
vēr -is n 13.80,84
verbera -um n pl 23.99
verberāre 3.46
verbūm -i n 3.100; 4.45
vērē 21.101 v. vērus
verēri 16.74
vērō 16.123; 18.140; 21.104;
neque/nec v. 16.138
versāri 28.89,134; 32.157
versiculus -i m 34.172
versus -ūs m 12.145; 32.102
versus, ad... v. 20.67
vertere -tisse -sum 7.16,45;
13.50; 22.3
vērum 26.8
vērus -a -um 15.54; 22.66; 32.
115; n 15.57
vesper -erī m 13.36; -i adv 20.42
vester -tra -trum 12.25
vestigium -i n 9.54,82
vestimentum -i n 14.69,75
vestire 14.71
vestis -is f 21.5; 30.71
vestrum gen 29.43
vetāre -uisse -itum 31.106
vetus -erīs 31.127,154
via -ae f 6.1; 8.11
vicēsimus -a -um 20.0
victor -ōris m 32.40
victōria -ae f 32.31
vidēre vidisse visum 3.11; 10.
50; vidēri 26.94,95; 33.63
vigilāre 14.5

vigilia -ae f 28.95
vigintī 8.48
vīlis - 32.38
villa -ae f 5.1
vincere vīcisse victum 21.46;
32.31
vincīre vīnxisse vīncutum 22.11
vīnea -ae f 27.47
vīnum -i n 27.49
vir -i m 2.1; 5.20
vīrēs -iūm f 32.53
virga -ae f 15.6
virgō -inis f 19.41
virtūs -ūtis f 33.37
vīs vim vīf 32.13,164
viscera -um n 11.22
vīsere -sisse 30.19
vīta -ae f 29.7
vitāre 28.143
vītis -is f 27.46
vīvere vīxisse 10.46; 20.11;
25.25
vīvus -a -um 10.49
vīx 16.69; 27.177
vōbīs vōbīs-cum v. vōs
vocābulum -i n 1.71
vōcālis -is f 18.7,23
vocāre 3.16; 19.30; 30.9
vocātīvus -i m 4.102
volāre 10.11
voluntās -ātis f 32.61
vorāgō -inis f 28.131
vorāre 25.19
vōs vōbīs 15.51,120; 20.130;
21.109; vōbīs-cum 29.57
vōx vōcīs f 10.81
vulnerāre 33.137
vulnus -erīs n 33.138
vultus -ūs m 23.34

Z

zephyrus -i m 18.12

INDEX GRAMMATICVS

A

- ablātīvus 5.123–138
  - (*ab/ex —*) 6.112–113, 118; 16.140; 25.38, 100; 23.106; 27.89; 32.6
  - (*absolutus*) 14.15, 85; 16.36, 64, 65, 94, 95; 22.119
  - (*apud comp., ante/post*) 16.91, 123, 124, 148; 19.83, 86, 123
  - (*causae*) 11.55; 25.73; 26.24; 27.109; 32.22
  - (*comparatiōnis*) 24.30, 77, 90, 108, 116; 32.193
  - (*instrumentū*) 6.40, 51, 69, 91; 8.24, 56, 99; 12.191; 16.34; 20.11; 27.20 (*utū*)
  - (*loci*) 16.16; 25.52
  - (*modi*) 9.90; 10.112; 26.47; 29.14; 32.46, 77
  - (*post prp. ab/ā, cōram, cum, dē, ex/ē, p̄o, p̄ae, sine*) 5.136; 35.194–199; (*in, sub, super*) 1.1; 9.30; 31.147; 35.205–213
  - (*quālitatis*) 29.123; 32.49
  - (*temporis*) 13.19, 44, 46, 52; 33.54
  - accūsātīvus 3.84–97; 5.107–122
    - *cum infinitivō* 11.168–179; 25.2
    - (*post prp.*) 6.97–107; 35.181–193
    - (*= ad*) 6.110–111, 114–115; 20.123; 25.52, 99
  - /ablātīvus (*post prp. in, sub, super*) 7.14, 17; 22.91; 35.200–213
  - āctīvum/passīvum 6.122–139; 35.65–81
  - adiectīvum (*dēcl. I/II*) 12.155–171
    - (*dēcl. III*) 12.172–185
    - (*comparatiō*) 13.168–176
  - adverbīum 35.102–126
    - (*-ēl-iter*) 18.194–212
    - (*-nter*) 30.33, 35, 82
    - (*-ō*) 17.12; 20.63; 24.12, 59, 100
    - (*comparatiō*) 18.206–212; 35.121–126

C

- cāsus 35.19–28
- comparatiō (*adiectīvi*) 13.168–176; 35.30–37
  - (*adverbii*) 18.206–212; 35.121–126
- comparatiōvus 12.199–225
  - (*adverbii*) 18.206–207, 210, 211
- coniugatiōnēs I–IV 35.232–237
- coniunctiō 35.155–175
- coniunctiōvus praes. 27.182–235
  - imperf. 28.191–232
  - perf. 32.226–273
  - plūsquamperf. 33.194–236
  - (*cum —*) 29.76, 79; 32.176; 33.109
  - (*dubitatiōvus*) 28.184; 29.22, 23, 51
  - (*hortatiōvus*) 30.87, 120; 32.176–177
  - (*interrogat/nescit mūn/quis —*) 29.106, 117, 128; 31.82, 84
  - (*irrealis*) 33.73–76, 82–85, 181–182, 208–214

- (*optatiōvus*) 31.182, 183, 196; 32.157, 183; 33.67, 71, 166
- (*ut/nē —*) 29.204–218

D

- datīvus 7.106–121; 8.46, 116; 10.58; 17.79
  - (*possessīvus: esse*) 12.6–10; 14.64, 77, 86
  - (*verba: pārēre...*) 12.75, 82; 15.64; 16.82; 17.109; 19.104; 21.119; 27.122, 123; 28.16, 110, 158; 29.80, 83, 85, 161, 185; 30.33, 104; 31.55, 90; 32.77, 101, 117; 33.29; 34.35, 40, 126, 217
  - (*agentis: apud gerundīvum*) 31.159, 210–211
- dēclinatiō I 9.89–99
  - II 9.100–113
  - I/II (*adiectīvum*) 12.155–171
  - III 9.114–127; 10.166–183
  - III (neutr.) 11.148–167
  - III (*adiectīvum*) 12.172–185
  - IV 12.144–154
  - IV (neutr.) 21.36–38
  - V 13.152–168; (*rēs*) 14.(111–114)
- dēclinatiōnēs I–V 35.224–231
- dēpōnēs, verbum 16.152–165; 35.79–81
  - (ind. praes.) 17.187–193
  - (ind./inf. perf.) 24.26, 27, 54, 80, 81, 88, 101
  - (imp.) 25.146–154

E

- esse: ind. praes. 15.143–153, imperf. 19.168–184, fut. 20.176–188; coni. praes. 27.195–209, imperf. 28.201–213

F

- fēminīnum 2.96, 101–102
- ferre (ind. praes.) 22.105–111
- futūrum 20.167–207
  - part. & inf. 23.157–178
- futūrum perfectū 30.161–201

G

- genetīvus 2.105–121
  - /accūsātīvus 25.22, 46, 51, 77, 86, 88, 122, 125, 130; (*oblīvīscī/memīssī*) 25.126; 32.126, 156
  - (*locatiōvus*) 6.114–115, 120–121
  - (*numerū* —) 2.47, 56
  - (*multū/paulū —*) 16.9, 61, 62, 117; 27.38, 41
  - (*partītīvus*) 12.64, 65; 17.14; 19.30
  - (*plēnū* —) 7.43
  - (*quālitatis*) 12.158; 19.33; 22.16; 31.101
- genus (nōminis) 35.13–18
  - (*verbī*) 35.65–81
- gerundīvum 26.147–162
- gerundīvum 31.206–219
- gerundīvum/gerundīvum 33.80, 94–98, 116

H
hic haec hoc 7.43,85,90; 8.212–223

I

ille -a -ud 8.135–211
imperatīvus 4.106–121; 5.139–156
— (verbī dēpōnētis) 25.146–154
— futūri 26.81; 33.237–248
imperfectum ind. 19.164–208
— coni. 28.191–232
— /perfectum 21.152–158
indicatīvus/coniunctīvus 27.185–190
— /imperatīvus 4.106–121
infinitīvus praes. 10.133–165
— perf. 21.166,175–176,202
— fut. 23.157–178
interiectō 35.214–221
īre (ind. praes.) 15.166–167
is ea id 8.135–211

L

locatīvus 6.114–115,120–121; 15.81; 21.20;
25.132; 27.66

M

masculīnum 2.95,99–100

N

nē -eris! 32.162,183,199,211,215,243,254
neutrum 2.97,103–105
nōmen 35.7–37
nōminātīvus/accūsātīvus 3.84–97
numerī 4.9–10; 17.19–35
— (*primus, secundus...*) 13.2–6,54
— (adv. *semel...* -iēs) 18.118–126,134
— (*singulī, bīni...*) 30.73–74; 33.2–3
numerus (nōminis) 1.85–106; 35.19–22
— (verbī) 5.139–156; 35.82–85

P

participium 35.127–154
participium praes. 14.134–150
— perf. (pass.) 21.193–196
— fut. 23.157–165
passīvum 6.122–139; 35.72–74
perfectum ind. 21.159–206
— inf. 21.166,175–176,202
— coni. 32.226–273
— /imperfectum 21.152–158

persōnae 15.130–139; 35.50–53,97–100
— verbī (āct.) 15.130–170
— — (pass.) 17.154–162
plūsquāmperfēctum ind. 24.120–161
— coni. 33.194–236
positīvus (gradus) 35.33
posse (ind. praes.) 15.169–170
praepositiō 6.97–109; 35.176–213
praepositiōnēs + abl. 5.136; 35.194–199
— + acc. 6.97–107; 35.181–193
— + abl./acc. 35.200–213
praesēns ind. (āct.) 15.130–170
— ind. (pass.) 17.154–193
— coni. 27.182–235
— /praeteritūm (imperf.) 19.155–162
praeteritūm v. imperfectum et perfectum
prōnōmen 35.38–56
prōnōmen relātīvum *qui* 3.69–82; 8.135–211
prōnōmina dēmōnstrātīva: *hic* 8.212–223; *ille / is*
8.135–211
— interrogātīva *quis/qui* 8.135–211; *uter* 14.12,
— persōnālia *ego,tū,nōs,vōs* (nōm.) 15.132–133
— possessīva *meus/tuus* 2.66–79; *suus* 4.19; *noster*
11.131; *vester* 12.25

Q

quis/qui quae quid/quod 8.135–211

S

sī/misi + coni. 33.73–76,82–85,208–214,220–225
singulāris/plurālis 1.85–106; 35.19–22
— /— (verbī) 5.139–156; 35.82–85
superlātīvus (-issimus) 13.167–176
— (-errimus, -illimus) 18.73,84,102
— (adverbii) 18.206–212
supīnum I 22.123–130
— II 22.131–135

T

tempora (verbī) 19.155–162; 20.166–171;
21.151–158; 35.86–96

U

ut/nē/ut nōn + coni. 29.204–218

V

velle (ind. praes.) 10.75,76; 20.55,56,64,73
verbum 3.98–103; 35.57–101
vocatīvus 4.100–105, 19.93–94; 21.30

NOTAE

- = idem atque (pōnitur inter vocābula quae eandem ferē rem significant)
 ↔ contrārium (pōnitur inter vocābula quae rēs contrāriās significant)
 < factum ex (pōnitur inter vocābula quōrum alterum ex alterō factum est)
 | haec nota pōnitur ante litterās quae in déclinatiōne adduntur

<i>abl</i>	ablātīvus	<i>inf</i>	īfīnītīvus
<i>acc</i>	accūsātīvus	<i>kal.</i>	kalendae
<i>āct</i>	āctīvum	<i>loc</i>	locatīvus
a. d.	ante diem	<i>m, masc.</i>	masculīnum
<i>adi</i>	adiectīvum	<i>n, neutr</i>	neutrūm
<i>adv</i>	adverbīum	<i>nōm</i>	nōmīnātīvus
<i>cap.</i>	capitulum	<i>nōn.</i>	nōnae
<i>cēt.</i>	cēterī -a -a	<i>pāg.</i>	pāgīna
<i>comp</i>	comparātīvus	<i>part</i>	participīum
<i>coni</i>	coniūncītīvus	<i>pass</i>	passīvum
<i>dat</i>	dativus	<i>perf</i>	perfectum
<i>dēcl</i>	dēclīnātīō	<i>pers</i>	persōna
<i>dēp</i>	dēpōnēns	<i>pl, plūr</i>	plūrālis
f, fēm	fēmīnūm	<i>praes</i>	praeſēns
<i>fut</i>	futūrum	<i>prōn</i>	prōnōmen
<i>gen</i>	genetīvus	<i>ppr</i>	praepositiō
<i>id.</i>	īdūs	<i>s. d.</i>	salūtem dīcit
<i>imp</i>	imperātīvus	<i>sg, sing</i>	singulāris
<i>imperf</i>	imperfēctum	<i>sup</i>	superlātīvus
<i>indēcl</i>	indēclīnābīle	<i>voc</i>	vocātīvus

FORMAE MVTATAE

A	eō eōrum eōs eum < is	libr- < liber	quan- quen-dam < quī-dam
ab-lāt-abs-tul-< au-ferre	eō eunt eunt- < īre	locūt- < loqui	R
āct- < agere	eō- eun-dem < īdem	lūc- < lūx	rē rēbus < rēs
al-lāt- at-tul- < af-ferre	er- < esse	M	rēg- < rēx
C	F	mā-vīs -vult < mālle	reī rem rērum < rēs
cecid- < cadere	fēc- < facere	merc- < merx	rūp- rupt- < rumpere
cecin- < canere	fit fiunt < fierī	mī < meus	S
cēp- < capere	fix- < figere	mis- miss- < mittere	scid- sciss- < scindere
cruc- < crux	frāct- frēg- < frangere	mixt- < miscēre	secūt- < sequī
D	fu- < esse	mōr- < mōs	sim sīs sit... sint < esse
ded- < dare	G	N	strāt- strāv- < sternere
dī dīs dīs < deus	gener- < genus	nec- < nex	sum sumus sunt < esse
didic- < discere	gess- gest- < gerere	noct- < nox	T
dīx- < dicere	H	ob-lāt- -tul- < of-ferre	tetig- < tangere
dō < dare	ha- his ho- hu- < hic	oper- < opus	tract- trāx- < trahere
dūa- duae < duo	I	ōr- < ōs	tria tribūs triūm < trēs
duc- < dux	īb- < īre	P	tul- < ferre
dūx- < dūcere	iēc- < iacere	pāc- < pāx	V
E	īi iis < is	ped- < pēs	vect- vēx- < vehere
ea eā eae < is	īi iistī iit... iērunt < īre	pepul- < pellere	vī vim < vīs
ea- eandem < īdem	iuss- < iubēre	posit- posu- < pōnere	vic- vict- < vincere
eam eārum eās < is	L	pot- potu- < posse	vīs < velle
eam eās eat... eant < īre	lāt- < ferre	prō-fu- su- < prōd-esse	vix- < vivere
ed- ēd- < ēsse	later- < latus	Q	vōc- < vōx
ēg- < agere	lēct- < legere	qua- quo- < quī/quīs	vol- vult vultis < velle
ei eius(-dem) < is īdem	lēg- < lēx		